

VI Platonis *Dialogi*

Graece et Latine

INDEX:

<i>Apology</i> (Latine: Fredericus Astius, 1825)	pp. 2-36
<i>Hipparchus</i> (Latine: Bekker, 1816)	pp. 37-59
<i>Lovers</i> (Latine: Marsilius Ficinus, ca. 1490)	pp. 60-77
<i>Theages</i> (Latine: Marsilius Ficinus, ca. 1490)	pp. 78-102
<i>Cleitophon</i> (Latine: Bekker, 1817)	pp. 103-108
<i>Minos</i> (Latine: Bekker, 1817)	pp. 109-136

Apologia Socratis

Graece (ed. Burnet) et Latine Conversa a Friderico Astio (1825)

[17α] ὅτι μὲν ὑμεῖς, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πεπόνθατε ὑπὸ τῶν ἐμῶν κατηγορῶν, οὐκ οἶδα· ἐγὼ δ' οὖν καὶ αὐτὸς ὑπ' αὐτῶν ὀλίγου ἔμαυτοῦ ἐπελαθόμην, οὕτω πιθανῶς ἔλεγον. καίτοι ἀληθές γε ὡς ἔπος εἰπεῖν οὐδὲν εἰρήκασιν. μάλιστα δὲ αὐτῶν ἐν ἐθαύμασα τῶν πολλῶν ὧν ἐψεύσαντο, τοῦτο ἐν ᾧ ἔλεγον ὡς χρῆν ὑμᾶς εὐλαβεῖσθαι μὴ ὑπ' ἐμοῦ ἐξαπατηθῆτε [17β] ὡς δεινοῦ ὄντος λέγειν. τὸ γὰρ μὴ αἰσχυρῆσθαι ὅτι αὐτίκα ὑπ' ἐμοῦ ἐξελεγχθήσονται ἔργῳ, ἐπειδὰν μὴδ' ὅπωςτιοῦν φαίνωμαι δεινὸς λέγειν, τοῦτό μοι ἔδοξεν αὐτῶν ἀναισχυρτότατον εἶναι, εἰ μὴ ἄρα δεινὸν καλοῦσιν οὗτοι λέγειν τὸν τάληθῃ λέγοντα· εἰ μὲν γὰρ τοῦτο λέγουσιν, ὁμολογοῖν ἂν ἔγωγε οὐ κατὰ τούτους εἶναι ῥήτωρ. οὗτοι μὲν οὖν, ὥσπερ ἐγὼ λέγω, ἢ τι ἢ οὐδὲν ἀληθές εἰρήκασιν, ὑμεῖς δέ μου ἀκούσεσθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν—οὐ μέντοι μὰ Δία, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κεκαλλιεπημένους γε λόγους, ὥσπερ οἱ τούτων, [17ξ] ῥήμασί τε καὶ ὀνόμασιν οὐδὲ κεκοσμημένους, ἀλλ' ἀκούσεσθε εἰκῇ λεγόμενα τοῖς ἐπιτυχοῦσιν ὀνόμασιν—πιστεύω γὰρ δίκαια εἶναι ἃ λέγω—καὶ μηδεὶς ὑμῶν προσδοκησάτω ἄλλως· οὐδὲ γὰρ ἂν δήπου πρόποι, ὧ ἄνδρες, τῇδε τῇ ἡλικίᾳ ὥσπερ μειρακίῳ πλάττοντι λόγους εἰς ὑμᾶς εἰσιέναι. καὶ μέντοι καὶ πάνυ, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦτο ὑμῶν δέομαι καὶ παρίεμαι· ἐὰν διὰ τῶν αὐτῶν λόγων ἀκούητέ μου ἀπολογουμένου δι' ὧν περ εἴωθα λέγειν καὶ ἐν ἀγορᾷ ἐπὶ τῶν τραπεζῶν, ἵνα ὑμῶν πολλοὶ ἀκηκόασι, καὶ ἄλλοι, μήτε [17δ] θαυμάζειν μήτε θορυβεῖν τούτου ἔνεκα. ἔχει γὰρ οὕτως. νῦν ἐγὼ πρῶτον ἐπὶ δικαστήριον ἀναβέβηκα, ἔτη γεγωνὼς ἐβδομήκοντα· ἀτεχνῶς οὖν ξένως ἔχω τῆς ἐνθάδε λέξεως. ὥσπερ οὖν ἄν, εἰ τῷ ὄντι ξένος ἐτύγχανον ὧν, συνεγινώσκετε δήπου ἂν μοι εἰ ἐν ἐκείνῃ τῇ φωνῇ	Quomodo vos, Athenienses, affecerint accusatores mei, nescio; ego certe ipse quoque illis dicentibus paene mei sum oblitus; adeo ad persuadendum apposita eorum erat oratio, quamquam veri quidem nihil propemodum dixerunt. sed ex plurimis rebus quas mentiti sunt maxime unam sum hanc miratus, quod monebant cavendum esse vobis, ne a me deciperemini, quippe qui eloquens essem. quod enim eos non puduit huius mendacii; quum statim re ipsa convicturus sim nullo me modo eloquentem esse, id mihi visum est ab iis imprudentissime fieri, nisi forte eloquentem hi vocant eum, qui vera dicat; quodsi enim hoc volunt, fatebor equidem oratorem me esse, sed istorum dissimilem. isti igitur, ut ego aio, nihil veri dixerunt, vos autem ex me, audietis quomodo res se habeat neque tamen hercle, Athenienses, orationem, qualis horum, verbis et vocabulis pulchris illustratam, neque ornatam audietis, sed subito dicta et quotidianis vocabulis exposita; etenim credo iusta esse quae dico; et ne quisquam vestrum exspectet aliter. neque enim, opinor, deceret, cives, hanc aetatem, velut adolescentulum cum oratione facta ad vos prodire. at vero, hoc etiam atque etiam, Athenienses, vos rogo atque oro ut, si me eodem genere audias, pro me dicentem, quo loqui sum solitus et in foro apud mensas, ubi me vestrum plerique audierunt, et aliis in locis, nec miremini neque ob illud obstrepatis. nam ita se res habet: nunc ego primum in suggestum iudicii adscendi, annos natus plus septuaginta: prorsus igitur hospes sum in dictione hic usitata. quemadmodum igitur, si revera hospes essem, veniam mihi, opinor, daretis, si et lingua et modo illo loquerer
--	--

τε καὶ τῷ τρόπῳ [18α] ἔλεγον ἐν οἷσπερ ἐτεθράμμην, καὶ δὴ καὶ νῦν τοῦτο ὑμῶν δέομαι δίκαιον, ὥς γέ μοι δοκῶ, τὸν μὲν τρόπον τῆς λέξεως ἑᾶν—ἴσως μὲν γὰρ χειρῶν, ἴσως δὲ βελτίων ἂν εἴη—αὐτὸ δὲ τοῦτο σκοπεῖν καὶ τούτῳ τὸν νοῦν προσέχειν, εἰ δίκαια λέγω ἢ μή: δικαστοῦ μὲν γὰρ αὕτη ἀρετὴ, ῥήτορος δὲ τάληθῃ λέγειν. πρῶτον μὲν οὖν δίκαιός εἰμι ἀπολογήσασθαι, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πρὸς τὰ πρῶτά μου ψευδῇ κατηγορημένα καὶ τοὺς πρῶτους κατηγορούς, ἔπειτα δὲ πρὸς τὰ ὕστερον καὶ τοὺς [18β] ὑστέρους. ἐμοῦ γὰρ πολλοὶ κατήγοροι γεγόνασι πρὸς ὑμᾶς καὶ πάλοι πολλὰ ἤδη ἔτη καὶ οὐδὲν ἀληθὲς λέγοντες, οὓς ἐγὼ μᾶλλον φοβοῦμαι ἢ τοὺς ἀμφὶ Ἄνυτον, καίπερ ὄντας καὶ τούτους δεινούς: ἀλλ' ἐκεῖνοι δεινότεροι, ὃ ἄνδρες, οἱ ὑμῶν τοὺς πολλοὺς ἐκ παίδων παραλαμβάνοντες ἔπειθόν τε καὶ κατηγοροῦν ἐμοῦ μᾶλλον οὐδὲν ἀληθές, ὥς ἔστιν τις Σωκράτης σοφὸς ἀνὴρ, τὰ τε μετέωρα φροντιστὴς καὶ τὰ ὑπὸ γῆς πάντα ἀνεζητηκῶς καὶ τὸν ἥττω λόγον κρείττω [18ξ] ποιῶν. οὗτοι, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οἱ ταύτην τὴν φήμην κατασκεδάσαντες, οἱ δεινοὶ εἰσὶν μου κατήγοροι: οἱ γὰρ ἀκούοντες ἡγοῦνται τοὺς ταῦτα ζητοῦντας οὐδὲ θεοὺς νομίζειν. ἔπειτ' αἰσιν οὗτοι οἱ κατήγοροι πολλοὶ καὶ πολὺν χρόνον ἤδη κατηγορηκότες, ἔτι δὲ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ λέγοντες πρὸς ὑμᾶς ἐν ἧ ἂν μάλιστα ἐπιστεῦσατε, παῖδες ὄντες ἔνιοι ὑμῶν καὶ μειράκια, ἀτεχνῶς ἐρήμην κατηγοροῦντες ἀπολογουμένου οὐδενός. ὁ δὲ πάντων ἀλογώτατον, ὅτι οὐδὲ τὰ [18δ] ὀνόματα οἷόν τε αὐτῶν εἰδέναι καὶ εἰπεῖν, πλὴν εἴ τις κωμωδοποιὸς τυγχάνει ὢν. ὅσοι δὲ φθόνῳ καὶ διαβολῇ χρώμενοι ὑμᾶς ἀνέπειθον—οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ πεπεισμένοι ἄλλους πείθοντες—οὗτοι πάντες ἀπορώτατοί εἰσιν: οὐδὲ γὰρ ἀναβιβάσασθαι οἷόν τ' ἔστιν αὐτῶν ἐνταυθοῖ οὐδ' ἐλέγξει οὐδένα, ἀλλ' ἀνάγκη ἀτεχνῶς ὥσπερ σκιαμαχεῖν ἀπολογούμενόν τε καὶ ἐλέγχειν μηδενός	in quibus nutritus essem, ita etiam nunc a vobis peto, id quod iustum est, ut arbitror, ut mihi dicendi modum permittatis (fortasse enim aliquantulum deterior erit, fortasse melior), idque solum consideretis atque ad id animum advertatis, utrum iusta dicam necne; nam iudicis haec est virtus, oratoris autem vera dicere. Primum igitur aequum est, Athenienses, me ad prima quae in me iacta sunt mendacia et primis accusatoribus respondere; deinde ad posteriora et posterioribus. mihi enim apud vos multi exstiterunt accusatores, qui iam pridem multos per annos et nihil veri dixerunt; quos ego magis metuo quam Anytum eiusque socios, quamvis etiam hi sint graves; verum illi sunt graviores, qui vestrum plerosque a pueritia occupaverint rem persuadentes, quam crimini mihi darent, falsissimam: esse quendam Socratem, virum sapientem, qui et caelestia curet, et quae sub terra sint omnia perquisierit causamque inferiorem efficiat superiorem. hi quod eam famam sparserunt, Athenienses, graves illi sunt accusatores mei; nam qui audiunt putant eos qui talia quaerant ne deos quidem esse statuere. deinde accusatores hi sunt numero multi et longo iam tempore me accusarunt; tum etiam ea aetate vobis haec dicebant, qua maxime credere possetis, quum vos partim pueri essetis et adolescentuli, planeque absentem accusabant, nemine causam dicente. sed quod omnium maxime inexplicabile est, ne nomina quidem eorum licet scire aut dicere, praeterquam si quis poeta inter eos est comicus. quicumque autem invidia moti et calumnia usi sollicitabant vos, et quod sibimet ipsis persuasum erat aliis pugnabiles, hi omnium maxime sunt inexpugnabiles; neque enim huc producere licet eorum quemquam nec redarguere, sed necesse est prorsus inanem pugnam committere et dicendo et redarguendo, nemine
--	--

ἀποκρινομένου. ἀξιῶσατε οὖν καὶ ὑμεῖς, ὥσπερ ἐγὼ λέγω, διττοὺς μου τοὺς κατηγοροὺς γεγονέναι, ἑτέρους μὲν τοὺς ἄρτι κατηγορήσαντας, ἑτέρους δὲ [18ε] τοὺς πάλαι οὓς ἐγὼ λέγω, καὶ οἰήθητε δεῖν πρὸς ἐκείνους πρῶτόν με ἀπολογήσασθαι: καὶ γὰρ ὑμεῖς ἐκείνων πρότερον ἠκούσατε κατηγορούντων καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ τῶνδε τῶν ὕστερον. εἶεν: ἀπολογητέον δὴ, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ἐπιχειρητέον [19α] ὑμῶν ἐξελέσθαι τὴν διαβολὴν ἣν ὑμεῖς ἐν πολλῷ χρόνῳ ἔσχετε ταύτην ἐν οὕτως ὀλίγῳ χρόνῳ. βουλοίμην μὲν οὖν ἂν τοῦτο οὕτως γενέσθαι, εἴ τι ἄμεινον καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοί, καὶ πλέον τί με ποιῆσαι ἀπολογούμενον: οἶμαι δὲ αὐτὸ χαλεπὸν εἶναι, καὶ οὐ πάνυ με λανθάνει οἷόν ἐστιν. ὅμως τοῦτο μὲν ἴτω ὅπῃ τῷ θεῷ φίλον, τῷ δὲ νόμῳ πειστέον καὶ ἀπολογητέον. ἀναλάβωμεν οὖν ἐξ ἀρχῆς τίς ἡ κατηγορία ἐστὶν ἐξ ἧς [19β] ἡ ἐμὴ διαβολὴ γέγονεν, ἥ δὴ καὶ πιστεύων Μέλητος με ἐγράψατο τὴν γραφὴν ταύτην. εἶεν: τί δὴ λέγοντες διέβαλλον οἱ διαβάλλοντες; ὥσπερ οὖν κατηγορῶν τὴν ἀντωμοσίαν δεῖ ἀναγνῶναι αὐτῶν: ‘Σωκράτης ἀδικεῖ καὶ περιεργάζεται ζητῶν τά τε ὑπὸ γῆς καὶ οὐράνια καὶ τὸν ἥττω λόγον κρεῖττω [19ξ] ποιῶν καὶ ἄλλους ταῦτα ταῦτα διδάσκων.’ τοιαύτη τίς ἐστίν: ταῦτα γὰρ ἐωρᾶτε καὶ αὐτοὶ ἐν τῇ Ἀριστοφάνους κωμῳδίᾳ, Σωκράτη τινὰ ἐκεῖ περιφερόμενον, φάσκοντά τε ἀεροβατεῖν καὶ ἄλλην πολλὴν φλυαρίαν φλυαροῦντα, ὧν ἐγὼ οὐδὲν οὔτε μέγα οὔτε μικρὸν πέρι ἐπαῖω. καὶ οὐχ ὥς ἀτιμάζων λέγω τὴν τοιαύτην ἐπιστήμην, εἴ τις περὶ τῶν τοιούτων σοφός ἐστιν—μὴ πως ἐγὼ ὑπὸ Μελήτου τοσαύτας δίκας φεύγοιμι—	respondente. itaque etiam vos existimate, ut ego aio, duplices mihi accusatores exstitisse; alteros qui modo accusarunt; alteros qui iam pridem, quos dixi; ac putate mihi faciendum ut adversus illos veteres me primum defendam. nam vos quoque illis prius accusantibus aures praeuistis, multoque magis quam his posterioribus. Iam me defendere oportet, Athenienses, atque eniti ut invidia, quam vos longo tempore conceptam habetis, vobis eximatur tam brevi tempore. velim igitur hoc ita fieri, si quid expediat et vobis et mihi, et respondendo me quippiam proficere; sed arbitror id difficile esse, minimeque me latet qualis sit rei conditio. verum tamen hoc ita eveniat, uti deo placet; legi quidem parendum est et causa dicenda. Itaque repetamus a principio, quae illa accusatio sit unde exorta est infamia mea; cui quidem confidens Melitus hanc mihi actionem intendit. quidnam igitur dixerunt criminandi causa qui me criminati sunt? velut accusatorum enim nobis recitanda est accusationis quam composuerunt formula: Socrates iniuste curioseque facit, quod anquirat quae sub terra sunt et quae in caelo, et causam inferiorem efficit superiorem aliosque eadem haec docet. Talis fere formula est; talia enim videbatis ipsi quoque in Aristophanis comoedia, Socratem quendam ibi traductum, praedicantem se per aerem gradiri et alias plurimas nugas agentem, quorum ego nihil omnino scio. atque hoc non dico tamquam contemnens id genus scientiae, si quis talium rerum sapiens est: nequaquam ego tantis criminibus a Melito accuser!
---	---

ἀλλὰ γὰρ ἐμοὶ τούτων, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐδὲν μέτεστιν. [19δ] μάρτυρας δὲ αὖ ὑμῶν τοὺς πολλοὺς παρέχομαι, καὶ ἀξιῶ ὑμᾶς ἀλλήλους διδάσκειν τε καὶ φράζειν, ὅσοι ἐμοῦ πώποτε ἀκηκόατε διαλεγομένου—πολλοὶ δὲ ὑμῶν οἱ τοιοῦτοὶ εἰσιν— φράζετε οὖν ἀλλήλοις εἰ πώποτε ἢ μικρὸν ἢ μέγα ἤκουσέ τις ὑμῶν ἐμοῦ περὶ τῶν τοιούτων διαλεγομένου, καὶ ἐκ τούτου γνώσεσθε ὅτι τοιαῦτ' ἐστὶ καὶ τᾶλλα περὶ ἐμοῦ ἃ οἱ πολλοὶ λέγουσιν.

ἀλλὰ γὰρ οὔτε τούτων οὐδὲν ἐστίν, οὐδέ γ' εἴ τις ἀκηκόατε ὡς ἐγὼ παιδεύειν ἐπιχειρῶ ἀνθρώπους καὶ χρήματα [19ε] πράττομαι, οὐδὲ τοῦτο ἀληθές. ἐπεὶ καὶ τοῦτό γέ μοι δοκεῖ καλὸν εἶναι, εἴ τις οἷός τ' εἴη παιδεύειν ἀνθρώπους ὥσπερ Γοργίας τε ὁ Λεοντίνος καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος καὶ Ἱππίας ὁ Ἡλεῖος. τούτων γὰρ ἕκαστος, ὧ ἄνδρες, οἷός τ' ἐστὶν ἰὼν εἰς ἐκάστην τῶν πόλεων τοὺς νέους—οἷς ἔξεστι τῶν ἐαυτῶν πολιτῶν προῖκα συνεῖναι ᾧ ἂν βούλωνται—τούτους πείθουσι [20α] τὰς ἐκείνων συνουσίας ἀπολιπόντας σφίσιν συνεῖναι χρήματα διδόντας καὶ χάριν προσειδέναι. ἐπεὶ καὶ ἄλλος ἀνὴρ ἐστὶ Πάριος ἐνθάδε σοφὸς ὃν ἐγὼ ἡσθόμην ἐπιδημοῦντα: ἔτυχον γὰρ προσελθὼν ἀνδρὶ ὃς τετέλεκε χρήματα σοφισταῖς πλείω ἢ σύμπαντες οἱ ἄλλοι, Καλλία τῷ Ἱππονίκου: τοῦτον οὖν ἀνηρόμην—ἐστὸν γὰρ αὐτῷ δύο υἱεῖ—‘ὦ Καλλία,’ ἦν δ' ἐγώ, ‘εἰ μὲν σου τὸ υἱεῖ πῶλῳ ἢ μόσχῳ ἐγενέσθην, εἴχομεν ἂν αὐτοῖν ἐπιστάτην λαβεῖν καὶ μισθώσασθαι ὃς [20β] ἔμελλεν αὐτῷ καλῶ τε κάγαθῶ ποιήσειν τὴν προσήκουσαν ἀρετὴν, ἦν δ' ἂν οὗτος ἢ τῶν ἵππικῶν τις ἢ τῶν γεωργικῶν: νῦν δ' ἐπειδὴ ἀνθρώπῳ ἐστὸν, τίνα αὐτοῖν ἐν νῷ ἔχεις ἐπιστάτην λαβεῖν; τίς τῆς τοιαύτης ἀρετῆς, τῆς ἀνθρωπίνης τε καὶ πολιτικῆς, ἐπιστήμων ἐστίν; οἶμαι γάρ σε ἐσκέφθαι διὰ τὴν τῶν υἱῶν κτῆσιν. ἔστιν τις,’ ἔφην ἐγώ, ‘ἢ οὐ;’ ‘πάνυ γε,’ ἦ δ' ὅς. ‘τίς,’ ἦν δ' ἐγώ, ‘καὶ ποδαπός, καὶ πόσου διδάσκει;’

sed mihi talibus cum rebus, Athenienses, nihil est. testes vero ipsos adhibeo plerosque vestrum, postuloque ut vos alius alium edoceatis et dicatis, quotquot me umquam audistis disserentem; nam multi vestrum sunt qui audierunt. dicite ergo inter vos, an quis vestrum umquam de talibus rebus me quicquam omnino audierit disserentem; atque ex eo cognoscetis huiusmodi esse etiam cetera de me vulgo narrata.

at neque horum quicquam factum est, neque si ex quoquam audistis, me ad homines erudiendos aggredi et mercedem exigere, nec hoc est verum. quamquam etiam hoc mihi videtur pulchrum esse, si quis possit erudire homines, quemadmodum et Leontinus Gorgias et Prodicus Ceus et Hippias Eleus. nam horum quisque, cives, potest in quamvis civitatem profectus adolescentibus, quos nihil prohibet cum quocumque velint suorum civium gratis versari, his, inquam, persuadent ut, relicta illorum consuetudine, cum ipsis versentur pretio soluto atque insuper gratiam habeant. ceterum etiam alius vir Parius hic est sapiens, quem ego comperi in urbe commorari. forte enim conveneram virum, qui sapientiae doctoribus plus pecuniae numeraverat quam ceteri omnes, Calliam Hipponici. hunc igitur rogabam (sunt enim ei duo filii) Callia, inquam, si tui filii pulli equini aut vituli essent nati, haberemus certe quem iis magistrum caperemus et conduceremus, qui eos esset probos praestantesque redditurus in quo conveniret genere virtutis; quippe is foret aliquis peritorum aut rei equestris aut agriculturae; nunc vero quum homines sint, quem iis magistrum capere cogitas? quis huius humanae et civilis virtutes sciens est? nam te puto id quaesivisse propterea quod filios habes. estne aliquis, inquam, necne? Vero, inquit. Quis, inquam, et cuius? et quo pretio docet?

‘Εὕηνος,’ ἔφη, ‘ὦ Σώκρατες, Πάριος, πέντε μνῶν.’ καὶ ἐγὼ τὸν Εὕηνον ἐμακάρισα εἰ ὥς ἀληθῶς [20ξ] ἔχοι ταύτην τὴν τέχνην καὶ οὕτως ἐμμελῶς διδάσκει. ἐγὼ γοῦν καὶ αὐτὸς ἐκαλλυνόμην τε καὶ ἡβρυνόμην ἂν εἰ ἡπιστάμην ταῦτα: ἀλλ’ οὐ γὰρ ἐπίσταμαι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι. ὑπολάβοι ἂν οὖν τις ὑμῶν ἴσως: ‘ἀλλ’, ὦ Σώκρατες, τὸ σὸν τί ἐστὶ πρᾶγμα; πόθεν αἱ διαβολαὶ σοι αὐταὶ γέγονασιν; οὐ γὰρ δήπου σοῦ γε οὐδὲν τῶν ἄλλων περιττότερον πραγματευομένου ἔπειτα τοσαύτη φήμη τε καὶ λόγος γέγονεν, εἰ μὴ τι ἔπραττες ἄλλοιόν ἢ οἱ πολλοί. λέγε οὖν ἡμῖν τί [20δ] ἐστίν, ἵνα μὴ ἡμεῖς περὶ σοῦ αὐτοσχεδιάζωμεν.’ ταυτί μοι δοκεῖ δίκαια λέγειν ὁ λέγων, κἀγὼ ὑμῖν πειράσομαι ἀποδείξαι τί ποτ’ ἐστὶν τοῦτο ὃ ἐμοὶ πεποίηκεν τό τε ὄνομα καὶ τὴν διαβολήν. ἀκούετε δὴ. καὶ ἴσως μὲν δόξω τισὶν ὑμῶν παίζειν: εὖ μέντοι ἴστε, πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ. ἐγὼ γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δι’ οὐδὲν ἄλλ’ ἢ διὰ σοφίαν τινὰ τοῦτο τὸ ὄνομα ἔσχηκα. ποίαν δὲ σοφίαν ταύτην; ἥπερ ἐστὶν ἴσως ἀνθρωπίνη σοφία: τῷ ὄντι γὰρ κινδυνεύω ταύτην εἶναι σοφός. οὗτοι δὲ τάχ’ ἂν, οὓς ἄρτι [20ε] ἔλεγον, μείζω τινὰ ἢ κατ’ ἀνθρώπον σοφίαν σοφοὶ εἶεν, ἢ οὐκ ἔχω τί λέγω: οὐ γὰρ δὴ ἔγωγε αὐτὴν ἐπίσταμαι, ἀλλ’ ὅστις φησὶ ψεύδεται τε καὶ ἐπὶ διαβολῇ τῇ ἐμῇ λέγει. καὶ μοι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ θορυβήσητε, μηδ’ ἐὰν δόξω τι ὑμῖν μέγα λέγειν: οὐ γὰρ ἐμὸν ἐρῶ τὸν λόγον ὃν ἂν λέγω, ἀλλ’ εἰς ἀξιοχρεῶν ὑμῖν τὸν λέγοντα ἀνοίσω. τῆς γὰρ ἐμῆς, εἰ δὴ τίς ἐστὶν σοφία καὶ οἷα, μάρτυρα ὑμῖν παρέξομαι τὸν θεὸν τὸν ἐν Δελφοῖς. Χαιρεφῶντα γὰρ ἴστε που. οὗτος [21α] ἐμός τε ἐταῖρος ἦν ἐκ νέου καὶ ὑμῶν τῷ πλήθει ἐταῖρός τε καὶ συνέφυγε τὴν φυγὴν ταύτην καὶ μεθ’ ὑμῶν κατήλθε. καὶ ἴστε δὴ οἷος ἦν Χαιρεφῶν, ὥς σφοδρὸς ἐφ’ ὅτι ὀρμήσειεν.	Evenus, inquit, mi Socrates, Parius quinque minis. Ibi tum ero Evenum beatum praedicavi, si vere nosset hanc artem et adeo commode doceret. ego certe ipso quoque mihi placerem et superbirem, ista si tenerem; at enim non teneo, Athenienses. Hic forsitan suscipiens aliquis dicat vestrum Quodnam ergo tibi, Socrate, negotium est? unde criminationes hae in te conflatae sunt? neque enim tibi aliud quid agenti atque ceteri tantus rumor et sermo exstisset, nisi aliud quid ageres quam plerique. dic ergo nobis, quid rei sit, ne nos temere de te pronunciemus. Hoc qui dicit videtur mihi aequum dicere; quare ego conabor vobis demonstrare quae tandem ea res sit quae mihi et nomen et invidiam conflaverit. audite, quaeso. ac fortasse nonnullis vestrum videbor ludere; sed mihi credite, nihil vobis nisi verum narrabo. ego enim, Athenienses, ob nullam rem aliam nisi ob sapientiam quandam hoc nomen adeptus sum. qualis ista sapientia sit, rogatis. est ea, ut opinor, humana sapientia. vere enim videor in hoc genere sapiens esse; illi autem, quos modo dicebam, maioris cuiusdam quam quae in hominem cadat sapientiae fuerint intelligentes; aut non habeo quod dicam; neque enim illam teneo; sed quisquis id ait, is et mentitur et mei criminandi causa dicit. at ne mihi obstrepatis, Athenienses, etiamsi videar vobis magna loqui; non enim meum erit dictum, quod, dicam, sed auctorem, qui dixit, vobis locupletem laudabo. mea enim an sit aliqua sapientia et qualis, testem vobis adhibebo deum Delphicum. nam Chaerephontis, opinor, meministis. is et mihi sodalis erat a pueritia et vestrum maiori parti sodalis, simulque in fugam illam se contulit et vobiscum redit. ac nostis sane qualis fuerit Chaerephon, quam vehemens ad quamcumque rem animum appulisset.
--	--

καὶ δὴ ποτε καὶ εἰς Δελφοὺς ἐλθὼν ἐτόλμησε τοῦτο μαντεύσασθαι—καί, ὅπερ λέγω, μὴ θορυβεῖτε, ᾧ ἄνδρες—ἥρετο γὰρ δὴ εἰ τις ἐμοῦ εἴη σοφώτερος. ἀνεῖλεν οὖν ἡ Πυθία μηδένα σοφώτερον εἶναι. καὶ τούτων περὶ ὁ ἀδελφὸς ὑμῖν αὐτοῦ οὕτως μαρτυρήσει, ἐπειδὴ ἐκεῖνος τετελεύτηκεν. [21β] σκέψασθε δὴ ὧν ἕνεκα ταῦτα λέγω: μέλλω γὰρ ὑμᾶς διδάξειν ὅθεν μοι ἡ διαβολὴ γέγονεν. ταῦτα γὰρ ἐγὼ ἀκούσας ἐνεθυμούμην οὕτως: ‘τί ποτε λέγει ὁ θεός, καὶ τί ποτε αἰνίττεται; ἐγὼ γὰρ δὴ οὔτε μέγα οὔτε σμικρὸν σύνοιδα ἐμαυτῷ σοφὸς ὢν: τί οὖν ποτε λέγει φάσκων ἐμὲ σοφώτατον εἶναι; οὐ γὰρ δὴ πού ψεύδεται γε: οὐ γὰρ θέμις αὐτῷ.’ καὶ πολὺν μὲν χρόνον ἠπόρουν τί ποτε λέγει: ἔπειτα μόγις πάνυ ἐπὶ ζήτησιν αὐτοῦ τοιαύτην τινὰ ἐτραπόμην. ἤλθον ἐπὶ τινὰ τῶν δοκούντων σοφῶν εἶναι, ὥς [21ξ] ἐνταῦθα εἶπερ που ἐλέγξων τὸ μαντεῖον καὶ ἀποφανῶν τῷ χρησμῷ ὅτι ‘οὕτως ἐμοῦ σοφώτερός ἐστι, σὺ δ’ ἐμὲ ἔφησθα.’ διασκοπῶν οὖν τοῦτον—ὀνόματι γὰρ οὐδὲν δέομαι λέγειν, ἦν δέ τις τῶν πολιτικῶν πρὸς ὃν ἐγὼ σκοπῶν τοιοῦτόν τι ἔπαθον, ᾧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ—ἔδοξέ μοι οὗτος ὁ ἀνὴρ δοκεῖν μὲν εἶναι σοφὸς ἄλλοις τε πολλοῖς ἀνθρώποις καὶ μάλιστα ἐαυτῷ, εἶναι δ’ οὐ: κἄπειτα ἐπειρώμην αὐτῷ δεικνύναι ὅτι οἶοιτο μὲν εἶναι σοφός, εἴη δ’ οὐ. [21δ] ἐντεῦθεν οὖν τούτῳ τε ἀπηχθόμην καὶ πολλοῖς τῶν παρόντων: πρὸς ἐμαυτὸν δ’ οὖν ἀπιὼν ἐλογιζόμην ὅτι τούτου μὲν τοῦ ἀνθρώπου ἐγὼ σοφώτερός εἰμι: κινδυνεύει μὲν γὰρ ἡμῶν οὐδέτερος οὐδὲν καλὸν κἀγαθὸν εἶδέναι, ἀλλ’ οὗτος μὲν οἶεται τι εἶδέναι οὐκ εἰδώς, ἐγὼ δέ, ὥσπερ οὖν οὐκ οἶδα, οὐδὲ οἶομαι: ἔοικα γοῦν τούτου γε σμικρῷ τινι αὐτῷ τούτῳ σοφώτερος εἶναι, ὅτι ἂ μὴ οἶδα οὐδὲ οἶομαι εἶδέναι.	ita etiam quondam Delphos profectus hanc rem ausus est sciscitari (sed, quod dixi, ne obstrepatis, cives); rogavit enim hercle, an quisquam esset me sapientior; Pythia autem respondit, neminem sapientiore esse. quibus de rebus apud vos hic frater eius testabitur, quoniam ipse mortuus est. videte autem quibus de causis haec dicam. volo enim vos docere unde mihi invidia conflata sit. nam ego illa re audita sic cogitabam: Quid tandem dicit deus, et quid significat? nam ego sane mihi ipse nullus omnino conscius sum sapientiae. quid ergo tandem licet, quum ait me sapientissimum esse? non enim profecto mentitur, puto; neque enim fas illi. sic diu haerebam, quid tandem diceret. posthac satis aegre ad hanc eius rei investigationem me converti. accessi ad eorum quendam qui sapientes videbantur esse, ibi credens me, si usquam, posse arguere oraculum eiusque responso declarare: Hicce est certe sapientior quam ego, tu autem dixisti me. ergo quum dispicerem hominem (nomine enim appellare nihil attinet; erat autem civilium virorum quidam, quem mihi exploranti hoc accidit, Athenienses) mihi cum eo colloquenti visus est ille vir quum aliis multis hominibus tum sibi maxime sapiens videri, neque tamen esse. deinde conabar ei ostendere, ipsum putare se esse sapientem, at non esse. ex eo igitur et in ipsius offensionem incurri et multorum eorum qui aderant. atque ego discedens hoc mecum reputabam: Isto quidem homine ego sapientior sum; nam videtur quidem neuter nostrum quicquam scire rei praeclarae ac bonae, at ille putat se aliquid scire, quum nihil sciat, ego autem, ut nihil scio, ita nec arbitror me quicquam scire. igitur tantulo hoc ipso videor esse sapientior illo, quod quae nescio, ea me nec puto scire.
--	--

έντεῦθεν ἐπ’ ἄλλον ἦα τῶν ἐκείνου δοκούντων σοφωτέρων εἶναι καί [21ε] μοι ταῦτά ταῦτα ἔδοξε, καὶ ἐνταῦθα κάκεινφ καὶ ἄλλοις πολλοῖς ἀπηχόμην. μετὰ ταῦτ’ οὖν ἤδη ἐφεξῆς ἦα, αἰσθανόμενος μὲν καὶ λυπούμενος καὶ δεδιώς ὅτι ἀπηχθανόμην, ὅμως δὲ ἀναγκαῖον ἐδόκει εἶναι τὸ τοῦ θεοῦ περὶ πλείστου ποιεῖσθαι—ἰτέον οὖν, σκοποῦντι τὸν χρησμόν τί λέγει, ἐπὶ ἅπαντας τοὺς τι [22α] δοκοῦντας εἰδέναι. καὶ νῆ τὸν κύνα, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι—δεῖ γὰρ πρὸς ὑμᾶς τάληθῃ λέγειν—ἦ μὴν ἐγὼ ἔπαθόν τι τοιοῦτον: οἱ μὲν μάλιστα εὐδοκιμοῦντες ἔδοξάν μοι ὀλίγου δεῖν τοῦ πλείστου ἐνδεεῖς εἶναι ζητοῦντι κατὰ τὸν θεόν, ἄλλοι δὲ δοκοῦντες φαυλότεροι ἐπεικέστεροι εἶναι ἄνδρες πρὸς τὸ φρονίμως ἔχειν. δεῖ δὴ ὑμῖν τὴν ἐμὴν πλάνην ἐπιδείξει ὥσπερ πόνους τινὰς πονοῦντος ἵνα μοι καὶ ἀνέλεγκτος ἡ μαντεία γένοιτο. μετὰ γὰρ τοὺς πολιτικοὺς ἦα ἐπὶ τοὺς ποιητὰς τοὺς τε τῶν τραγωδιῶν καὶ τοὺς τῶν [22β] διθυράμβων καὶ τοὺς ἄλλους, ὡς ἐνταῦθα ἐπ’ αὐτοφώρῳ καταληψόμενος ἐμαυτὸν ἀμαθέστερον ἐκείνων ὄντα. ἀναλαμβάνων οὖν αὐτῶν τὰ ποιήματα ἃ μοι ἐδόκει μάλιστα πεπραγματεῦσθαι αὐτοῖς, διηρώτων ἂν αὐτοὺς τί λέγοιεν, ἵν’ ἅμα τι καὶ μανθάνοιμι παρ’ αὐτῶν. αἰσχύνομαι οὖν ὑμῖν εἰπεῖν, ὃ ἄνδρες, τάληθῃ: ὅμως δὲ ῥητέον. ὡς ἔπος γὰρ εἰπεῖν ὀλίγου αὐτῶν ἅπαντες οἱ παρόντες ἂν βέλτιον ἔλεγον περὶ ὧν αὐτοὶ ἐπεποιήκεσαν. ἔγνων οὖν αὖ καὶ περὶ τῶν ποιητῶν ἐν ὀλίγῳ τοῦτο, ὅτι οὐ σοφία ποιοῖεν [22ξ] ἃ ποιοῖεν, ἀλλὰ φύσει τινὶ καὶ ἐνθουσιάζοντες ὥσπερ οἱ θεομάντεις καὶ οἱ χρησμοδοί: καὶ γὰρ οὗτοι λέγουσι μὲν πολλὰ καὶ καλά, ἴσασιν δὲ οὐδὲν ὧν λέγουσι. τοιοῦτόν τί μοι ἐφάνησαν πάθος καὶ οἱ ποιηταὶ πεπονθότες, καὶ ἅμα ἡσθόμην αὐτῶν διὰ τὴν ποίησιν οἰομένων καὶ τᾶλλα σοφωτάτων εἶναι ἀνθρώπων ἃ οὐκ ἦσαν.	inde me ad alium contuli ex iis, qui sapientiores illo habebantur; et mihi idem hoc visum est; et ibi in huius et aliorum multorum offensionem incurri. Postea ergo iam ordine singulos adi, videns quidem et dolens et metuens invidiam, necessarium tamen videbatur divitiam vocem plurimi facere, quocirca accedendum mihi esse exploranti quid illa sibi vellet ad omnes omnino qui aliquid scire viderentur. atque per canem, Athenienses (oportet enim verum ad vos dici), hoc sane mihi accidit: qui summa florebant existimatione, ii paene maxime mihi visi sunt inopes esse quaerenti de monitu dei, alii vero qui contemptiores habebantur, ad prudentiam probatiores esse homines. oportet enim me vobis ostendere quantum oberraverim et quos quasi exantlaverim labores, quo videlicet adeo certum mihi fieret oraculum ut iam convinci non posset. nam post civiles viros conveni poetas tum tragicos tum dithyrambicos tum ceteros, ibi arbitrans fore ut manifesto illis indoctior reperirer. ergo in manus sumptis eorum carminibus, quae mihi maxime ab iis elaborata viderentur, sedulo eos interrogabam quid diceret, ut simul etiam aliquid discerem ab illis. atqui pudet me vobis verum fateri, cives; attamen fatendum est. nam prope dixerim, omnes paene qui hic adsunt istis melius dicerent de iis quae isti fecerant. unde intellexi brevi etiam poetas quae facerent carmina ea non sapientia ductos facere; sed naturae quadam vi et divino afflatu concitatos, veluti vates atque fatidicos; nam hi quoque multa et praeclara dicunt, nec tamen quicquam intelligunt eorum quae dicunt: hoc etiam poetis cognovi accidere; simulque animadverti eos propter carminum condendorum artem putare se rerum quoque ceterarum sapientissimos esse homines, quarum non essent.
--	--

ἀπῆα οὖν καὶ ἐντεῦθεν τῷ αὐτῷ οἰόμενος περιγεγονέναι ὥπερ καὶ τῶν πολιτικῶν. τελευτῶν οὖν ἐπὶ τοὺς χειροτέχνας ἦα: ἐμαυτῷ γὰρ [22δ] συνήδη οὐδὲν ἐπισταμένῳ ὡς ἔπος εἰπεῖν, τούτους δέ γ' ἤδη ὅτι εὐρήσοιμι πολλὰ καὶ καλὰ ἐπισταμένους. καὶ τούτου μὲν οὐκ ἐψεύσθην, ἀλλ' ἠπίσταντο ἃ ἐγὼ οὐκ ἠπιστάμην καὶ μου ταύτη σοφώτεροι ἦσαν. ἀλλ', ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ταυτόν μοι ἔδοξαν ἔχειν ἀμάρτημα ὅπερ καὶ οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ ἀγαθοὶ δημιουργοί—διὰ τὸ τὴν τέχνην καλῶς ἐξεργάζεσθαι ἕκαστος ἡξίου καὶ τᾶλλα τὰ μέγιστα σοφώτατος εἶναι—καὶ αὐτῶν αὕτη ἡ πλημμέλεια ἐκείνην τὴν σοφίαν [22ε] ἀποκρύπτειν: ὥστε με ἐμαυτὸν ἀνερωτᾶν ὑπὲρ τοῦ χρησιμοῦ πότερα δεξαίμην ἂν οὕτως ὥσπερ ἔχω ἔχειν, μήτε τι σοφὸς ὢν τὴν ἐκείνων σοφίαν μήτε ἀμαθὴς τὴν ἀμαθίαν, ἢ ἀμφοτέρω ἃ ἐκεῖνοι ἔχουσιν ἔχειν. ἀπεκρινάμην οὖν ἐμαυτῷ καὶ τῷ χρησμῷ ὅτι μοι λυσιτελοῖ ὥσπερ ἔχω ἔχειν. ἐκ ταυτησὶ δὴ τῆς ἐξετάσεως, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, [23α] πολλὰ μὲν ἀπέχθαι μοι γεγόνاسι καὶ οἷα χαλεπώταται καὶ βαρύταται, ὥστε πολλὰς διαβολὰς ἀπ' αὐτῶν γεγονέναι, ὄνομα δὲ τοῦτο λέγεσθαι, σοφὸς εἶναι: οἶονται γὰρ με ἐκάστοτε οἱ παρόντες ταῦτα αὐτὸν εἶναι σοφὸν ἢ ἂν ἄλλον ἐξελέγξω. τὸ δὲ κινδυνεύει, ὧ ἄνδρες, τῷ ὄντι ὁ θεὸς σοφὸς εἶναι, καὶ ἐν τῷ χρησμῷ τούτῳ τοῦτο λέγειν, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη σοφία ὀλίγου τινὸς ἀξία ἐστὶν καὶ οὐδενός. καὶ φαίνεται τοῦτον λέγειν τὸν Σωκράτη, προσκεκρῆσθαι δὲ [23β] τῷ ἐμῷ ὀνόματι, ἐμὲ παράδειγμα ποιούμενος, ὥσπερ ἂν εἰ εἴποι ὅτι 'οὗτος ὑμῶν, ὧ ἄνθρωποι, σοφώτατός ἐστιν, ὅστις ὥσπερ Σωκράτης ἔγνωκεν ὅτι οὐδενὸς ἀξίός ἐστι τῇ ἀληθείᾳ πρὸς σοφίαν.' ταῦτ' οὖν ἐγὼ μὲν ἔτι καὶ νῦν περιῶν ζητῶ καὶ ἐρευνῶ κατὰ τὸν θεὸν καὶ τῶν ἀστῶν καὶ ξένων ἂν τινα οἶμαι σοφὸν εἶναι:	itaque etiam hinc abi, credens me illis eadem re superiorem esse, qua fuisset viris civilibus. postremo ad artifices ivi; nam conscius mihi eram, nihil propemodum me scire, hos autem noram me multa et praeclara doctos reperturum esse. neque ea quidem me fefellit opinio, sed sciebant res quas ego nesciebam, et hactenus me sapientiores erant. verum, Athenienses, eodem vitio, quo poetae, laborare mihi visi sunt etiam boni opifices: quod artem praeclare tractarent, putabant se quisque ceterarum quoque rerum vel maximarum sapientissimos esse. atque hic eorum error sapientiam illam obscurabat. quocirca me ipsum quoque interrogabam oraculi nomine, utrum me vellem talem esse qualis essem, ita ut neque illorum sapientiae neque imperitiae essem particeps, an utrumque habere quae illi haberent. ac respondi mihi ipsi atque oraculo, conducere mihi ita esse sicut essem. ex hoc iam examine, Athenienses, multae mihi inimicitiae natae sunt longeque illae acerbissimae et gravissimae; quo factum est ut multa mihi crimina conflata sint, et nomine hoc afficiar sapientis. credunt enim qui adsunt, quoties ulla in re alium redarguo in ea ipsum me esse sapientem: immo videtur, Athenienses, revera sapiens esse deus, illoque responso id significare, humanam sapientiam parvi faciendam esse ac potius nihili; ac videtur quidem me nominare Socratem, sed usus esse tantum meo nomine exempli loco me proponens, quasi si dicat: Is vestrum homines, sapientissimus est, quisquis, ut Socrates, cognovit nihili se esse ad veram normam sapientiae. Quamobrem ego ad hunc usque diem circumiens quaero scrutorquae auctore deo, tum in civibus, tum in hospitibus, si quem arbitror sapientem esse;
--	---

καὶ ἐπειδάν μοι μὴ δοκῇ, τῷ θεῷ βοηθῶν ἐνδείκνυμαι ὅτι οὐκ ἔστι σοφός. καὶ ὑπὸ ταύτης τῆς ἀσχολίας οὔτε τι τῶν τῆς πόλεως πρᾶξαί μοι σχολὴ γέγονεν ἄξιον λόγου οὔτε τῶν οἰκείων, ἀλλ' ἐν [23ξ] πενία μυρία εἰμι διὰ τὴν τοῦ θεοῦ λατρείαν. πρὸς δὲ τούτοις οἱ νέοι μοι ἐπακολουθοῦντες—οἷς μάλιστα σχολή ἐστιν, οἱ τῶν πλουσιωτάτων—αὐτόματοι, χαίρουσιν ἀκούοντες ἐξεταζομένων τῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐτοὶ πολλάκις ἐμὲ μιμῶνται, εἴτα ἐπιχειροῦσιν ἄλλους ἐξετάζειν: κᾶπειτα οἶμαι εὐρίσκουσι πολλὴν ἀφθονίαν οἰομένων μὲν εἰδέναι τι ἀνθρώπων, εἰδότες δὲ ὀλίγα ἢ οὐδέν. ἐντεῦθεν οὖν οἱ ὑπ' αὐτῶν ἐξεταζόμενοι ἐμοὶ ὀργίζονται, οὐχ αὐτοῖς, [23δ] καὶ λέγουσιν ὡς Σωκράτης τίς ἐστι μιαρώτατος καὶ διαφθείρει τοὺς νέους; καὶ ἐπειδάν τις αὐτοῦς ἐρωτᾷ ὅτι ποιῶν καὶ ὅτι διδάσκων, ἔχουσι μὲν οὐδὲν εἰπεῖν ἀλλ' ἀγνοοῦσιν, ἵνα δὲ μὴ δοκῶσιν ἀπορεῖν, τὰ κατὰ πάντων τῶν φιλοσοφούντων πρόχειρα ταῦτα λέγουσιν, ὅτι 'τὰ μετέωρα καὶ τὰ ὑπὸ γῆς' καὶ 'θεοὺς μὴ νομίζειν' καὶ 'τὸν ἥττω λόγον κρεῖττω ποιεῖν.' τὰ γὰρ ἀληθῆ οἶμαι οὐκ ἂν ἐθέλοιεν λέγειν, ὅτι κατάδηλοι γίνονται προσποιούμενοι μὲν εἰδέναι, εἰδότες δὲ οὐδέν. ἅτε οὖν οἶμαι φιλότιμοι [23ε] ὄντες καὶ σφοδροὶ καὶ πολλοί, καὶ συντεταμένως καὶ πιθανῶς λέγοντες περὶ ἐμοῦ, ἐμπεπλήκασιν ὑμῶν τὰ ὅσα καὶ πάσαι καὶ σφοδρῶς διαβάλλοντες. ἐκ τούτων καὶ Μέλητος μοι ἐπέθετο καὶ Ἄνυτος καὶ Λύκων, Μέλητος μὲν ὑπὲρ τῶν ποιητῶν ἀχθόμενος, Ἄνυτος δὲ ὑπὲρ τῶν δημιουργῶν καὶ [24α] τῶν πολιτικῶν, Λύκων δὲ ὑπὲρ τῶν ρητόρων: ὥστε, ὅπερ ἀρχόμενος ἐγὼ ἔλεγον, θαυμάζοιμ' ἂν εἰ οἷός τ' εἶην ἐγὼ ὑμῶν ταύτην τὴν διαβολὴν ἐξελέσθαι ἐν οὕτως ὀλίγῳ χρόνῳ οὕτω πολλὴν γεγонуῖαν.	qui ubi mihi non videtur, dei causam agens ostendo eum non esse sapientem. itaque prae eo negotio nullum mihi otium fuit nec rerum civilium ullius memorabilis agenda nec domesticarum, sed maxima premor paupertate propter hanc quam deo servio servitutem. Praeterea qui me assectantur sponte adolescentes, quibus maxime otium est, ditissimorum illi patrum, eos delectat audire quum explorantur homines, ipsique saepe me imitantes alios instituunt explorare; tum vero, credo, inveniunt magnam copiam hominum qui se putant aliquid scire, sed aut pauca sciunt, aut nihil. hinc ergo ii qui ab illis explorantur irascuntur mihi, non illis, et dicunt Socratem esse quendam scelestissimum ab eoque corrumpi adolescentes. at ubi aliquis eos rogat, quibus factis et qua doctrina, nihil quidem habent dicere, sed rem ignorant; tamen ut ne haerere videantur, ista quae in omnes sapientiae studiosos in promptu sunt convicia, iaciunt, scrutari eum caelestia et subterranea, deosque non stautere, et inferiorem causam efficere superiorem; nam verum, ut arbitror, nolint dicere, manifesto ipsos reperiri simulantes quidem scientiam, nihil vero scientes. quoniam igitur illi, opinor, ambitiosi sunt et vehementes et multi, simulque contente et ad persuadendum apposite de me dicunt, impleverunt aures vestras, et pridem et nunc vehementer criminando. ex quibus et Melitus me adortus est et Anytus et Lyco, ac Melitus quidem poetarum nomine ira commotus, Anytus opificum et virorum civilium, Lyco vero rhetorum nomine. quapropter quod initio dixi, admirer, si ego vobis possim tam brevi tempore hanc invidiam eximere in tantum auctam.
--	--

ταῦτ' ἔστιν ὑμῖν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰληθῆ, καὶ ὑμᾶς οὔτε μέγα οὔτε μικρὸν ἀποκρυψάμενος ἐγὼ λέγω οὐδ' ὑποστειλάμενος. καίτοι οἶδα σχεδὸν ὅτι αὐτοῖς τούτοις ἀπεχθάνομαι, ὃ καὶ τεκμήριον ὅτι ἀληθῆ λέγω καὶ ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ διαβολή ἡ ἐμὴ καὶ τὰ αἴτια [24β] ταῦτά ἐστιν. καὶ ἔάντε νῦν ἔάντε αὖθις ζητήσητε ταῦτα, οὕτως εὐρήσετε. περὶ μὲν οὖν ὧν οἱ πρῶτοί μου κατήγοροι κατηγόρουν αὕτη ἔστω ἱκανὴ ἀπολογία πρὸς ὑμᾶς: πρὸς δὲ Μέλητον τὸν ἀγαθὸν καὶ φιλόπολιν, ὥς φησι, καὶ τοὺς ὑστέρους μετὰ ταῦτα πειράσομαι ἀπολογήσασθαι. αὖθις γὰρ δὴ, ὥσπερ ἐτέρων τούτων ὄντων κατηγόρων, λάβωμεν αὖ τὴν τούτων ἀντωμοσίαν. ἔχει δέ πως ὧδε: Σωκράτη φησὶν ἀδικεῖν τοὺς τε νέους διαφθείροντα καὶ θεοὺς οὓς ἡ πόλις [24ξ] νομίζει οὐ νομίζοντα, ἕτερα δὲ δαιμόνια καινά. τὸ μὲν δὴ ἔγκλημα τοιοῦτόν ἐστιν: τούτου δὲ τοῦ ἐγκλήματος ἓν ἕκαστον ἐξετάσωμεν. φησὶ γὰρ δὴ τοὺς νέους ἀδικεῖν με διαφθείροντα. ἐγὼ δέ γε, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀδικεῖν φημι Μέλητον, ὅτι σπουδῇ χαριεντίζεται, ῥαδίως εἰς ἀγῶνα καθιστὰς ἀνθρώπους, περὶ πραγμάτων προσποιούμενος σπουδάζειν καὶ κήδεσθαι ὧν οὐδὲν τούτῳ πρόποτε ἐμέλησεν: ὥς δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, πειράσομαι καὶ ὑμῖν ἐπιδείξαι. καὶ μοι δεῦρο, ὧ Μέλητε, εἰπέ: ἄλλο τι ἢ [24δ] περὶ πλείστου ποιῇ ὅπως ὥς βέλτιστοι οἱ νεώτεροι ἔσονται; ἔγωγε. ἴθι δὴ νυν εἰπέ τούτοις, τίς αὐτοὺς βελτίους ποιεῖ; δῆλον γὰρ ὅτι οἴσθα, μέλον γέ σοι. τὸν μὲν γὰρ διαφθείροντα ἐξευρών, ὥς φῆς, ἐμέ, εἰσάγεις τουτοισὶ καὶ κατηγορεῖς:	Habetis, Athenienses, ea quae vera sunt: nam ego nihil omnino vobis occultans aut dissimulans causam dico. quamquam propemodum scio isdem veris dicendis me in odium incurrere; quod quidem argumento est vera me loqui idque esse meum crimen et has rei causas. itaque sive nunc sive posthac ista quaesieritis, ea ita esse invenietis. De criminibus igitur, quibus primi accusatores me accusaverunt, defensio mea satis haec sit ad vos; ad Melitum autem, virum optimum et civitatis amantem, ut ait, et ad posteriores dehinc me conabor defendere. etenim rursus, quasi hi sint alii accusatores, sumamus iuratam eorum litis formulam. habet autem sic fere: Socratem ait iniuste facere quod et adolescentes corrumpat et deos, quos civitas statuit, non statuat, sed alia quae dicit daemonia nova. Tale igitur est crimen; huius vero criminis singulas partes examinemus. ait enim me iniuste facere qui corrumpam adolescentes. ego autem, Athenienses, iniuste facere dico Melitum, quod serio ludit et temere in iudicium homines vocat, simulans de rebus laborare se et sollicitum esse, quarum nulla ipsi umquam cures fuit. quod ita esse, conabor etiam vobis ostendere. Itaque dic mihi, quaeso, Melite, Nonne magni facis hoc ut adolescentes fiant quam optimi? Ita. Age dum, dic his; quis eos meliores reddit? non enim dubium est quin scias, quum id tibi curae sit. nam corruptorem, ut ais, quum me repereris, nomen meum his defers meque accusas;
---	--

τὸν δὲ δὴ βελτίους ποιοῦντα ἴθι εἰπὲ καὶ μῆνυσον αὐτοῖς τίς ἐστίν. —ὄρᾳς, ὦ Μέλητε, ὅτι σιγᾶς καὶ οὐκ ἔχεις εἰπεῖν; καίτοι οὐκ αἰσχρὸν σοι δοκεῖ εἶναι καὶ ἰκανὸν τεκμήριον οὗ δὴ ἐγὼ λέγω, ὅτι σοι οὐδὲν μεμέληκεν; ἀλλ' εἰπέ, ὦγαθέ, τίς αὐτοὺς ἀμείνους ποιεῖ; οἱ νόμοι. [24ε] ἀλλ' οὐ τοῦτο ἐρωτῶ, ὦ βέλτιστε, ἀλλὰ τίς ἄνθρωπος, ὅστις πρῶτον καὶ αὐτὸ τοῦτο οἶδε, τοὺς νόμους; οὗτοι, ὦ Σώκρατες, οἱ δικασταί. πῶς λέγεις, ὦ Μέλητε; οἶδε τοὺς νέους παιδεύειν οἳ τέ εἰσι καὶ βελτίους ποιοῦσιν; μάλιστα. πότερον ἅπαντες, ἢ οἱ μὲν αὐτῶν, οἱ δ' οὐ; ἅπαντες. εὖ γε νῆ τὴν Ἥραν λέγεις καὶ πολλὴν ἀφθονίαν τῶν ὠφελούντων. τί δὲ δῆ; οἱ δὲ ἀκροαταὶ βελτίους ποιοῦσιν [25α] ἢ οὐ; καὶ οὗτοι. τί δέ, οἱ βουλευταί;	eum ergo qui meliores reddit dic; age dum, et indica eis quis sit. Viden' te silere, Melite, neque habere quod dicas? quamquam nonne hoc turpe esse tibi videtur et idoneum argumentum eius quod dixi, te nihil rem curasse? iam, amabo te, dic quis illos reddit praestantiores? Leges. At non hoc rogo, vir optime, sed quis homo, qui primum etiam hoc ipsum sciat, leges. Iudices hi, Socrate. Ain' tu, Melite? hine possunt erudire et meliores reddere adolescentes? Maxime. Utrum unusquisque, an alii eorum possunt, alii non possunt? Unusquisque. Pulchre, Iuppiter, narras, et magnam copiam hominum iuventuti utilium. quid autem? utrum auditores hi eos meliores reddunt, annon? Etiam hi. Quid? utrum senatores?
--	--

καὶ οἱ βουλευταί. ἀλλ' ἄρα, ὦ Μέλητε, μὴ οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οἱ ἐκκλησιασταί, διαφθείρουσι τοὺς νεωτέρους; ἢ κάκεῖνοι βελτίους ποιοῦσιν ἅπαντες; κάκεῖνοι. πάντες ἄρα, ὡς ἔοικεν, Ἀθηναῖοι καλοὺς κάγαθοὺς ποιοῦσι πλὴν ἐμοῦ, ἐγὼ δὲ μόνος διαφθείρω. οὕτω λέγεις; πάνυ σφόδρα ταῦτα λέγω. πολλὴν γέ μου κατέγνωκας δυστυχίαν. καὶ μοι ἀποκρίναι: ἢ καὶ περὶ ἵππους οὕτω σοι δοκεῖ ἔχειν; οἱ μὲν [25β] βελτίους ποιοῦντες αὐτοὺς πάντες ἄνθρωποι εἶναι, εἷς δέ τις ὁ διαφθείρων; ἢ τοῦναντίον τούτου πᾶν εἷς μὲν τις ὁ βελτίους οἶός τ' ὢν ποιεῖν ἢ πάνυ ὀλίγοι, οἱ ἱππικοί, οἱ δὲ πολλοὶ ἐάνπερ συνῶσι καὶ χρῶνται ἵπποις, διαφθείρουσιν; οὐχ οὕτως ἔχει, ὦ Μέλητε, καὶ περὶ ἵππων καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ζώων; πάντως δήπου, ἐάντε σὺ καὶ Ἄνυτος οὐ φῆτε ἐάντε φῆτε: πολλὴ γὰρ ἂν τις εὐδαιμονία εἴη περὶ τοὺς νέους εἰ εἷς μὲν μόνος αὐτοὺς διαφθείρει, οἱ δ' ἄλλοι [25ξ] ὠφελοῦσιν. ἀλλὰ γάρ, ὦ Μέλητε, ἱκανῶς ἐπιδείκνυσαι ὅτι οὐδεπώποτε ἐφρόντισας τῶν νέων, καὶ σαφῶς ἀποφαίνεις τὴν σαυτοῦ ἀμέλειαν, ὅτι οὐδέν σοι μεμέληκεν περὶ ὧν ἐμὲ εἰσάγεις. ἔτι δὲ ἡμῖν εἰπέ, ὦ πρὸς Διὸς Μέλητε, πότερόν ἐστιν οἰκεῖν ἄμεινον ἐν πολίταις χρηστοῖς ἢ πονηροῖς; ὦ τάν, ἀποκρίναι: οὐδέν γάρ τοι χαλεπὸν ἐρωτῶ.	Etiam senatores. At forsitan, Melite, qui in concione versantur, viri concionarii, corrumpant iuvenes; an illi quoque omnes meliores eos reddunt? Etiam illi. Praeter me igitur, quantum video, nemo est Atheniensium, quin reddat probos ac praestantes; ego autem solus corrumpo. ain' tu? Ita prorsus aio. Sane magno me mactas infortunio, iam vero mihi responde: utrum etiam in equis res ita esse tibi videtur, ut qui eos meliores faciant, ii sint omnes homines, unusque sit quidam qui corrumpat? an contra plane, ut unus quidam sit qui eos possit meliores facere aut perpauci, rei equestris periti, plerique autem, quum equos tractent et iis utantur, corrumpant? annon Melite, haec ratio est tum in equis, tum in ceteris omnibus animantibus? Certissime, sive tu et Anytus negatis, sive aitis; magna enim sane felicitas erit in adolescentibus, si unus modo eos corrumpat, ceteri iis utilitatem praebeant. atenim satis ostendis, Melite, numquam tibi curae fuisse adolescentes, ipseque perspicue declaras negligentiam tuam, quod nihil curaveris res de quibus me in iudicium vocas. sed praeterea dic nobis, per deum immortalem, Melite, satiusne est habitare inter cives bonos, an inter malos? responde, sodes; nihil enim difficile rogo.
---	--

οὐχ οἱ μὲν πονηροὶ κακὸν τι ἐργάζονται τοὺς ἀεὶ ἐγγυτάτῳ αὐτῶν ὄντας, οἱ δ' ἀγαθοὶ ἀγαθὸν τι; πάνυ γε. [25δ] ἔστιν οὖν ὅστις βούλεται ὑπὸ τῶν συνόντων βλάπτεσθαι μᾶλλον ἢ ὠφελεῖσθαι; ἀποκρίνου, ὃ ἀγαθὸν: καὶ γὰρ ὁ νόμος κελεύει ἀποκρίνεσθαι. ἔσθ' ὅστις βούλεται βλάπτεσθαι; οὐ δῆτα. φέρει δὴ, πότερον ἐμὲ εἰσάγεις δεῦρο ὥς διαφθείροντα τοὺς νέους καὶ πονηροτέρους ποιοῦντα ἐκόντα ἢ ἄκοντα; ἐκόντα ἔγωγε. τί δῆτα, ὦ Μέλῃτε; τοσοῦτον σὺ ἐμοῦ σοφώτερος εἶ τηλικούτου ὄντος τηλικόσδε ὦν, ὥστε σὺ μὲν ἔγνωκας ὅτι οἱ μὲν κακοὶ κακὸν τι ἐργάζονται ἀεὶ τοὺς μάλιστα πλησίον [25ε] ἐαυτῶν, οἱ δὲ ἀγαθοὶ ἀγαθόν, ἐγὼ δὲ δὴ εἰς τοσοῦτον ἀμαθίας ἤκω ὥστε καὶ τοῦτ' ἀγνοῶ, ὅτι ἐάν τινα μοχθηρὸν ποιήσω τῶν συνόντων, κινδυνεύσω κακὸν τι λαβεῖν ὑπ' αὐτοῦ, ὥστε τοῦτο τὸ τοσοῦτον κακὸν ἐκὼν ποιῶ, ὥς φῆς σύ; ταῦτα ἐγὼ σοι οὐ πείθομαι, ὦ Μέλῃτε, οἶμαι δὲ οὐδὲ ἄλλον ἀνθρώπων οὐδένα: ἀλλ' ἢ οὐ διαφθείρω, ἢ εἰ διαφθείρω, [26α] ἄκων, ὥστε σύ γε κατ' ἀμφοτέρω ψεύδῃ. εἰ δὲ ἄκων διαφθείρω, τῶν τοιούτων καὶ ἀκουσίων ἀμαρτημάτων οὐ δεῦρο νόμος εἰσάγειν ἐστίν, ἀλλὰ ἰδίᾳ λαβόντα διδάσκειν καὶ νοουθετεῖν:	nonne mali proximis semper vicinis in aliqua re nocent, boni vero prosunt? Sane quidem. Estne ergo aliquis, qui ab iis quorum consuetudine utatur potius damnum malit quam commodum accipere? amabo te, responde; nam respondere quidem etiam lex iubet. estne qui sibi velit noceri? Nemo quisquam. Age vero, utrum huc me vocasti, quod corrumpam adolescentes et pessimos eos reddam consulto, an quod nolens? Quod consulto scilicet. Quid tandem? adeone tu qui id es aetatulae, Melite, sapientior es me nati iam grandi, ut tu quidem cognitum habeas malos male proximis semper vicinis facere, bonos vero bene, ego autem eo ignorantiae processerim, ut hoc quoque nesciam, si quem eorum quibus utar, improbum fecerim, me in periculum incurrene ne quid ab eo mali accipiam? quocirca tantum hoc mali voluntate mea intulerim, ut tu ais? hoc ego tibi non credo, Melite, neque alius, puto, quisquam hominum credet; verum aut non corrumpo, aut si corrumpo, facio nolens: ut tu quidem in utramque partem mentiare. sin autem nolens corrumpo, peccatorum talium et ab invito commissorum neminem moris est huc arcessere: sed privatim presum docere et commonefacere;
--	--

δῆλον γὰρ ὅτι ἐὰν μάθω, παύσομαι ὃ γε ἄκων ποιῶ. σὺ δὲ συγγενέσθαι μὲν μοι καὶ διδάξαι ἔφυγες καὶ οὐκ ἠθέλησας, δεῦρο δὲ εἰσάγεις, οἱ νόμος ἐστὶν εἰσάγειν τοὺς κολάσεως δεομένους ἀλλ’ οὐ μαθήσεως. ἀλλὰ γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦτο μὲν ἤδη δῆλον [26β] οὕγῳ ἔλεγον, ὅτι Μελήτω τούτων οὔτε μέγα οὔτε μικρὸν πώποτε ἐμέλησεν. ὅμως δὲ δὴ λέγε ἡμῖν, πῶς με φῆς διαφθεῖρειν, ὦ Μέλητε, τοὺς νεωτέρους; ἢ δῆλον δὴ ὅτι κατὰ τὴν γραφὴν ἣν ἐγράψω θεοὺς διδάσκοντα μὴ νομίζειν οὐς ἡ πόλις νομίζει, ἕτερα δὲ δαιμόνια καινά; οὐ ταῦτα λέγεις ὅτι διδάσκων διαφθείρω; πάνυ μὲν οὖν σφόδρα ταῦτα λέγω. πρὸς αὐτῶν τοίνυν, ὦ Μέλητε, τούτων τῶν θεῶν ὧν νῦν ὁ λόγος ἐστίν, εἰπεῖ ἔτι σαφέστερον καὶ ἐμοὶ καὶ τοῖς ἀνδράσιν [26ξ] τουτοισί. ἐγὼ γὰρ οὐ δύναμαι μαθεῖν πότερον λέγεις διδάσκειν με νομίζειν εἶναί τινας θεοὺς—καὶ αὐτὸς ἄρα νομίζω εἶναι θεοὺς καὶ οὐκ εἰμὶ τὸ παράπαν ἄθεος οὐδὲ ταύτη ἀδικῶ—οὐ μέντοι οὔσπερ γε ἡ πόλις ἀλλὰ ἐτέρους, καὶ τοῦτ’ ἔστιν ὃ μοι ἐγκαλεῖς, ὅτι ἐτέρους, ἢ παντάπασί με φῆς οὔτε αὐτὸν νομίζειν θεοὺς τοὺς τε ἄλλους ταῦτα διδάσκειν. ταῦτα λέγω, ὥς τὸ παράπαν οὐ νομίζεις θεοὺς. [26δ] ὦ θαυμάσιε Μέλητε, ἵνα τί ταῦτα λέγεις; οὐδὲ ἥλιον οὐδὲ σελήνην ἄρα νομίζω θεοὺς εἶναι, ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι; μὰ Δί’, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἐπεὶ τὸν μὲν ἥλιον λίθον φησὶν εἶναι, τὴν δὲ σελήνην γῆν.	neque enim dubium est quin, ubi rem didicerim, destitutus sim id facere quod faciam imprudens. tu autem agere mecum et me docere vitasti atque noluisti; sed huc arcessis quo arcessere moris est eos qui castigationis egent, non disciplinae. Atenim illud, Athenienses, iam apparet, quod ego dicebam, huic Melito rem nulli umquam curae fuisse. Tamen dic nobis, Quomodo ais, Melite, adolescentulos a me corrumpi? an videlicet, ut litis a tu agenda formula indicat, eo quod doceo statui non oportere deos quos civitas statuit, sed alia daemonia nova? annon haec docentem me dicis esse corruptorem? Immo prorsus plane hoc dico. Iam per ipsos, Melite, hos deos, ad quos spectant quae nunc dicuntur, velim id etiam planius dicas et mihi et hisce viris. nam ego intelligere nequeo, utrum dicas docere me statuendos esse deos aliquos, et me ipsum quoque putare esse deos, nec penitus tollere numen eorum, neque hac parte peccare, neque tamen eos quos civitas, sed alios, atque hoc sit illud, de quo me accuses, quod alios statuam, an omnino me dicas neque ipsum statuere deos et eadem ceteros docere. Hoc dico, te nullos esse omnino deos putare. O mirifice Melite, quorsum hoc dicis? ergo ne solem quidem nec lunam statuo esse deos, sicut homines ceteri? Non hercle, iudices; nam et solem esse lapidem ait et lunam tellurem.
--	--

Ἀναξαγόρου οἶε κατηγορεῖν, ὃ φίλε Μέλητε; καὶ οὕτω καταφρονεῖς τῶνδε καὶ οἶε αὐτοὺς ἀπείρους γραμμάτων εἶναι ὥστε οὐκ εἰδέναι ὅτι τὰ Ἀναξαγόρου βιβλία τοῦ Κλαζομενίου γέμει τούτων τῶν λόγων; καὶ δὴ καὶ οἱ νέοι ταῦτα παρ' ἐμοῦ μανθάνουσιν, ἃ ἔξεστιν ἐνίοτε εἰ πάνυ πολλοῦ δραχμῆς [26ε] ἐκ τῆς ὀρχήστρας πριαμένοις Σωκράτους καταγελαῶν, ἐὰν προσποιῇται ἑαυτοῦ εἶναι, ἄλλως τε καὶ οὕτως ἄτοπα ὄντα; ἀλλ', ὃ πρὸς Δίῳ, οὕτωςί σοι δοκῶ; οὐδένα νομίζω θεὸν εἶναι; οὐ μέντοι μὰ Δία οὐδ' ὅπωςτιοῦν. ἄπιστός γ' εἶ, ὃ Μέλητε, καὶ ταῦτα μέντοι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖς, σαυτῷ. ἐμοὶ γὰρ δοκεῖ οὕτως, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πάνυ εἶναι ὑβριστῆς καὶ ἀκόλαστος, καὶ ἀτεχνῶς τὴν γραφὴν ταύτην ὑβρεῖ τινὶ καὶ ἀκολασίᾳ καὶ νεότητι γράψασθαι. [27α] ἔοικεν γὰρ ὥσπερ αἰνιγμα συντιθέντι διαπειρωμένῳ ἄρα γινώσεται Σωκράτης ὁ σοφὸς δὴ ἐμοῦ χαριεντιζομένου καὶ ἐναντί' ἐμαντῷ λέγοντος, ἢ ἐξαπατήσω αὐτὸν καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἀκούοντας; οὗτος γὰρ ἐμοὶ φαίνεται τὰ ἐναντία λέγειν αὐτὸς ἑαυτῷ ἐν τῇ γραφῇ ὥσπερ ἂν εἰ εἴποι: 'ἀδικοῖ Σωκράτης θεοὺς οὐ νομίζων, ἀλλὰ θεοὺς νομίζων.' καίτοι τοῦτό ἐστι παίζοντος. συνεπισκέψασθε δὴ, ὃ ἄνδρες, ἢ μοι φαίνεται ταῦτα λέγειν: σὺ δὲ ἡμῖν ἀπόκριναι, ὃ Μέλητε. ὑμεῖς δέ, ὅπερ [27β] κατ' ἀρχὰς ὑμᾶς παρητησάμην, μέμνησθέ μοι μὴ θορυβεῖν ἐὰν ἐν τῷ εἰωθότῳ τρόπῳ τοὺς λόγους ποιῶμαι. ἔστιν ὅστις ἀνθρώπων, ὃ Μέλητε, ἀνθρώπειά μὲν νομίζει πράγματ' εἶναι, ἀνθρώπους δὲ οὐ νομίζει;	Anaxagoram num vis accusare, dilecte Melite? ita videlicet contemnis hos litterarumque expertes putas esse, ut nesciant Anaxagorae Clazomenii libros his refertos esse effatis. atque etiam adolescentes haec a me discunt, quippe quae eis aliquando liceat, si permagno, drachma de scena emere, ut Socratem irrideant, si haec simulet sua esse, praesertim tam absurda. siccine, pro Iuppiter, videor tibi neminem putare deum esse? Neminem vero, hercle, nullo pacto. Incredibilia dicis, Melite, eaque sane ut mihi videtur, tibimet ipsi. Videtur enim hic mihi, Athenienses, plane protervus esse et effrenatus, prorsusque petulantia quadam et intemperantia et iuvenili insolentia accusationem hanc suscepisse. dixeris eum velut aenigma composuisse, ut experiretur hoc: Utrum intelliget Socrates sapiens ille scilicet me ludere et pugnantia dicere, an illum ceterosque auditores in fraudem illiciam? nam video eum pugnantia loqui in accusatione, tamquam si dicat: Socrates iniuste facit, quod deos non statuit, sed quod deos statuit. atqui hoc est iocantis. iam considerate mecum, Athenienses, quomodo haec dicere mihi videatur, at tu responde nobis, Melite. vos autem, is quod initio vos rogavi, memineritis mihi non obstrepere, si consueto more verba faciam. Estne hominum aliquis, Melite, qui humanas quidem putet res esse, homines autem non esse putet?
---	---

ἀποκρινέσθω, ὃ ἄνδρες, καὶ μὴ ἄλλα καὶ ἄλλα θορυβεῖτω: ἔσθ' ὅστις ἵππους μὲν οὐ νομίζει, ἵπρικὰ δὲ πράγματα; ἢ ἀθλητὰς μὲν οὐ νομίζει εἶναι, ἀθλητικὰ δὲ πράγματα; οὐκ ἔστιν, ὃ ἄριστε ἀνδρῶν: εἰ μὴ σὺ βούλει ἀποκρίνεσθαι, ἐγὼ σοὶ λέγω καὶ τοῖς ἄλλοις τουτοισί. ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τούτῳ γε ἀποκρίναι: [27ξ] ἔσθ' ὅστις δαιμόνια μὲν νομίζει πράγματ' εἶναι, δαίμονας δὲ οὐ νομίζει; οὐκ ἔστιν. ὥς ὤνησας ὅτι μόγις ἀπεκρίνω ὑπὸ τουτωνὶ ἀναγκαζόμενος. οὐκοῦν δαιμόνια μὲν φῆς με καὶ νομίζειν καὶ διδάσκειν, εἴτ' οὖν καινὰ εἴτε παλαιά, ἀλλ' οὖν δαιμόνιά γε νομίζω κατὰ τὸν σὸν λόγον, καὶ ταῦτα καὶ διωμόσω ἐν τῇ ἀντιγραφῇ. εἰ δὲ δαιμόνια νομίζω, καὶ δαίμονας δῆπου πολλὴ ἀνάγκη νομίζειν μέ ἐστιν: οὐχ οὕτως ἔχει; ἔχει δὴ: τίθημι γάρ σε ὁμολογοῦντα, ἐπειδὴ οὐκ ἀποκρίνη. τοὺς δὲ [27δ] δαίμονας οὐχὶ ἤτοι θεοὺς γε ἡγοῦμεθα ἢ θεῶν παῖδας; φῆς ἢ οὐ; πάνυ γε. οὐκοῦν εἴπερ δαίμονας ἡγοῦμαι, ὥς σὺ φῆς, εἰ μὲν θεοὶ τινὲς εἰσιν οἱ δαίμονες, τοῦτ' ἂν εἴη ὃ ἐγὼ φημί σε αἰνίττεσθαι καὶ χαριεντίζεσθαι, θεοὺς οὐχ ἡγούμενον φάναι με θεοὺς αὖ ἡγεῖσθαι πάλιν, ἐπειδὴ περ γε δαίμονας ἡγοῦμαι: εἰ δ' αὖ οἱ δαίμονες θεῶν παῖδές εἰσιν νόθοι τινὲς ἢ ἐκ νυμφῶν ἢ ἐκ τινῶν ἄλλων ὧν δὴ καὶ λέγονται, τίς ἂν ἀνθρώπων θεῶν μὲν παῖδας ἡγοῖτο εἶναι, θεοὺς δὲ μή; ὁμοίως γὰρ [27ε] ἂν ἄτοπον εἶη ὥσπερ ἂν εἴ τις ἵππων μὲν παῖδας ἡγοῖτο ἢ καὶ ὄνων, τοὺς ἡμιόνους, ἵππους δὲ καὶ ὄνους μὴ ἡγοῖτο εἶναι.	Respondeat, Athenienses, neque alium atque alium tumultum faciat. Estne qui equos quidem non statuatur, res autem equestres? aut qui tibicines non statuatur, res vero ad tibicinis artem pertinentes? Nemo est: vir optime: si tu non vis respondere, ego tibi dicam et ceteris auditoribus. sed ad hoc quod deinceps sequitur responde: estne qui daemones seu divina esse statuatur, daemones autem seu deos non statuatur? Nemo est. Quam bene fecisti quod vix tandem respondisti ab hisce coactus! ergo daemones dicis me et statuere et docere, sive nova ista seu vetera: certe daemones statuo te iudice, idque etiam in accusationis libello iureiurando confirmasti; at si daemones statuo, etiam daemones, opinor, a me statui prorsus necesse est. annon est ita? Est vero; sumo enim te affirmare, quoniam non respondes. iam daemones nonne aut deos existimamus aut deorum filios? ais an negas? Sane quidem. Iam si daemones esse credo, ut tu ais, siquidem illi dii quidam sunt, verum est quod dico tu perplexe loqui et iocari, dicere videlicet te deos me non esse putantem rursus esse putare, quia daemones esse credam; sin illi deorum filii quidam sunt spurii vel ex Nymphis vel ex aliis quibusdam feminis, quarum etiam dicuntur, num quisquam deorum filios credat esse, deos autem non credat? aeque enim absurdum id fuerit, ac si quis equorum prolem credat esse vel asinorum mulos, equos autem et asinos non credat.
---	---

ἀλλ', ὦ Μέλητε, οὐκ ἔστιν ὅπως σὺ ταῦτα οὐχὶ ἀποπειρώμενος ἡμῶν ἐγράψω τὴν γραφὴν ταύτην ἢ ἀπορῶν ὅτι ἐγκαλοῖς ἐμοὶ ἀληθὲς ἀδίκημα: ὅπως δὲ σὺ τινα πείθοις ἂν καὶ σμικρὸν νοῦν ἔχοντα ἀνθρώπων, ὥς οὐ τοῦ αὐτοῦ ἔστιν καὶ δαιμόνια καὶ θεῖα ἡγεῖσθαι, καὶ αὖ τοῦ αὐτοῦ μήτε [28α] δαίμονας μήτε θεοὺς μήτε ἥρωας, οὐδεμία μηχανὴ ἔστιν. ἀλλὰ γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὡς μὲν ἐγὼ οὐκ ἀδικῶ κατὰ τὴν Μελήτου γραφὴν, οὐ πολλῆς μοι δοκεῖ εἶναι ἀπολογίας, ἀλλὰ ἱκανὰ καὶ ταῦτα: ὁ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἔλεγον, ὅτι πολλή μοι ἀπέχθεια γέγονεν καὶ πρὸς πολλούς, εὖ ἴστε ὅτι ἀληθὲς ἔστιν. καὶ τοῦτ' ἔστιν ὃ ἐμὲ αἰρεῖ, ἐάνπερ αἰρή, οὐ Μέλητος οὐδὲ Ἄνυτος ἀλλ' ἢ τῶν πολλῶν διαβολή τε καὶ φθόνος. ἃ δὴ πολλοὺς καὶ ἄλλους καὶ ἀγαθοὺς [28β] ἄνδρας ἥρηκεν, οἶμαι δὲ καὶ αἰρήσει: οὐδὲν δὲ δεινὸν μὴ ἐν ἐμοὶ στή. ἴσως ἂν οὖν εἴποι τις: 'εἴτ' οὐκ αἰσχύνῃ, ὦ Σώκρατες, τοιοῦτον ἐπιτήδευμα ἐπιτηδεύσας ἐξ οὗ κινδυνεύεις νυνὶ ἀποθανεῖν;' ἐγὼ δὲ τούτῳ ἂν δίκαιον λόγον ἀντείποιμι, ὅτι 'οὐ καλῶς λέγεις, ὦ ἄνθρωπε, εἰ οἶει δεῖν κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι τοῦ ζῆν ἢ τεθνάναι ἄνδρα ὅτου τι καὶ σμικρὸν ὄφελός ἐστιν, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνο μόνον σκοπεῖν ὅταν πράττῃ, πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράττει, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ. φαῦλοι [28ξ] γὰρ ἂν τῷ γε σῷ λόγῳ εἶεν τῶν ἡμιθέων ὅσοι ἐν Τροίᾳ τετελευτήκασιν οἳ τε ἄλλοι καὶ ὁ τῆς Θέτιδος υἱός, ὃς τοσοῦτον τοῦ κινδύνου κατεφρόνησεν παρὰ τὸ αἰσχρόν τι ὑπομεῖναι ὥστε, ἐπειδὴ εἶπεν ἢ μήτηρ αὐτῷ προθυμουμένῳ Ἔκτορα ἀποκτείνειν, θεὸς οὖσα, οὕτωσί πως, ὡς ἐγὼ οἶμαι: 'ὦ παῖ, εἰ τιμωρήσεις Πατρόκλῳ τῷ ἐταίρῳ τὸν φόνον καὶ Ἔκτορα ἀποκτενεῖς, αὐτὸς ἀποθανῇ—αὐτίκα γάρ τοι,' φησί, 'μεθ' Ἔκτορα πότμος ἐτοῖμος' —	at fieri non potest, Melite, quin tu nos tentaturus litem hanc moveris, aut quod non haberes in quod me vocares verum crimen; ut autem cuiquam tu persuadeas hominum, qui vel palulum habeat mentis, eiusdem esse viri daemonia ac divina sumere, rursusque nec daemonas nec deos neque heroas esse putare, id vero fieri nullo modo potest. Atenim, Athenienses, me culpa vacuum esse ex ipsa Meliti accusatione, non longam poscere mihi videtur defensionem, sed vel haec sufficient; quod autem supra dicebam magnum et multorum odium me suscepisse, id, scitote, verum est. atque hoc est quod efficiet ut causa cadam, si quid hoc efficiet, non Melitus neque Anytus, sed vulgi criminatio et invidia: quae quidem multos etiam alios eosque bonos viros perdidierunt, atque in posterum, credo, perdent; haud enim timendum est ne in me desinant. Iam dicat forsitan aliquis: Ita te non pudet, Socrate, eo usum esse vitae instituto unde tibi nunc impendeat periculum mortis? Huic ego iustissime ita respondebo: Haud recte dicis, mi homo, si vivendi aut moriendi periculum putas reputandum esse ab eo, cuius vel mediocris sit virtus, et non unum potius illud spectandum, si quid agat, utrum iuste an iniuste agat, bonique an mali viri fungatur officio. nam ista quidem tua ratione vituperandi essent heroes illi quotquot ad Troiam occubuerunt, tum ceteri tum Thetidis filius: qui adeo periculum contempsit prae subeunda turpitudine, ut, postquam ei occidere cupienti Hectorem dixisset mater, quae quidem erat dea, sic fere, ut opinor: Fili, si Patrocli amici caedem ulciscere atque Hectorem interficies, ipse moriere: Illico enim iam, inquit, post Hectora nox tibi certa est;
---	---

ὁ δὲ τοῦτο ἀκούσας τοῦ μὲν θανάτου καὶ τοῦ κινδύνου ὠλιγόρησε, πολὺ δὲ μᾶλλον [28δ] δέσας τὸ ζῆν κακὸς ὢν καὶ τοῖς φίλοις μὴ τιμωρεῖν, ‘αὐτίκα,’ φησί, ‘τεθναίνην, δίκην ἐπιθεῖς τῷ ἀδικοῦντι, ἵνα μὴ ἐνθάδε μένω καταγέλαστος παρὰ νηυσὶ κορωνίσιν ἄχθος ἀρούρης.’ μὴ αὐτὸν οἶει φροντίσαι θανάτου καὶ κινδύνου; οὕτω γὰρ ἔχει, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῇ ἀληθείᾳ: οὗ ἂν τις ἑαυτὸν τάξῃ ἡγήσάμενος βέλτιστον εἶναι ἢ ὑπ’ ἄρχοντος ταχθῇ, ἐνταῦθα δεῖ, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, μένοντα κινδυνεύειν, μηδὲν ὑπολογιζόμενον μήτε θάνατον μήτε ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ αἰσχροῦ. ἐγὼ οὖν δεινὰ ἂν εἶην εἰργασμένος, ὧ ἄνδρες [28ε] Ἀθηναῖοι, εἰ ὅτε μὲν με οἱ ἄρχοντες ἔταπτον, οὓς ὑμεῖς εἴλεσθε ἄρχειν μου, καὶ ἐν Ποτειδαίᾳ καὶ ἐν Ἀμφιπόλει καὶ ἐπὶ Δηλίῳ, τότε μὲν οὐ ἐκεῖνοι ἔταπτον ἔμενον ὥσπερ καὶ ἄλλος τις καὶ ἐκινδύνευον ἀποθανεῖν, τοῦ δὲ θεοῦ τάττοντος, ὥς ἐγὼ ᾤκηθην τε καὶ ὑπέλαβον, φιλοσοφοῦντά με δεῖν ζῆν καὶ ἐξετάζοντα ἑμαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους, ἐνταῦθα δὲ φοβηθεῖς ἢ θάνατον [29α] ἢ ἄλλ’ ὅτιοῦν πρᾶγμα λίποιμι τὴν τάξιν. δεινὸν τὰν εἶη, καὶ ὥς ἀληθῶς τότε ἂν με δικαίως εἰσάγοι τις εἰς δικαστήριον, ὅτι οὐ νομίζω θεοὺς εἶναι ἀπειθῶν τῇ μαντείᾳ καὶ δεδιῶς θάνατον καὶ οἰόμενος σοφὸς εἶναι οὐκ ὢν. τὸ γάρ τοι θάνατον δεδιέναι, ὧ ἄνδρες, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ δοκεῖν σοφὸν εἶναι μὴ ὄντα: δοκεῖν γὰρ εἰδέναι ἐστὶν ἃ οὐκ οἶδεν. οἶδε μὲν γὰρ οὐδεὶς τὸν θάνατον οὐδ’ εἰ τυγχάνει τῷ ἀνθρώπῳ πάντων μέγιστον ὄν τῶν ἀγαθῶν, δεδίασι δ’ ὥς εὖ εἰδότες [29β] ὅτι μέγιστον τῶν κακῶν ἐστὶ. καίτοι πῶς οὐκ ἀμαθία ἐστὶν αὕτη ἢ ἐπονείδιστος, ἢ τοῦ οἴεσθαι εἰδέναι ἃ οὐκ οἶδεν; ἐγὼ δ’, ὧ ἄνδρες, τοῦτῳ καὶ ἐνταῦθα ἴσως διαφέρω τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰ δὴ τῷ σοφώτερός του φαίην εἶναι, τοῦτῳ ἂν, ὅτι οὐκ εἰδὼς ἱκανῶς περὶ τῶν ἐν Ἅιδου	ille vero his auditis mortem ac periculum parvi pendens, multoque magis metuens vivere ignavus et amicos non ulcisci, Illico sic, inquit, moriar, iniuriam persecutus eius qui laesit, ne deridendus hic maneam curvas ad naves, telluris inutile pondus. numquid illum putas curasse mortem ac periculum? ita enim res est plane, Athenienses: quo quisque loco se ipse constituerit arbitratus id melius sibi esse, vel a magistratu constitutus fuerit, ibi eum oportet meo iudicio perstare et periculum obire, nihil nec mortem neque aliud quicquam reputantem prae turpitudine. quocirca magno ego opere peccem, Athenienses, si, quum statuissent me praefecti a vobis cum imperio in me creati ad Potidaeam et Amphipolin et Delium, tum quidem quo loco illi statuissent, manserim, sicut quivis alius, et vitae periculum subierim, deus vero quum, ut putavi atque in animum induxi, me statuerit ut viverem occupatus in sapientia quaerenda in meque ipso et ceteris explorandis, hic igitur aut mortis aut alius cuiusquam rei metu de statione discesserim. indignum profecto foret, et revera tunc iure me aliquis in ius vocaret, quod deos esse non crederem, quippe qui oraculo morem non gererem mortemque metuerem et sapiens esse mihi viderer quum non essem. etenim mortem metuere, cives, nihil aliud est, quam videri sibi sapientem esse, ut non sit; arbitrari est enim sese scire quae nesciat. nemo enim quid mors sit novit, ne id quidem an homini sit omnium maximum bonorum, sed metuunt quasi probe sciant maximum malorum esse. atque hoc nonne ignominiosae illius est inscitiae arbitrari sese scire quae nesciat? ego autem, cives, hac re fortasse hic quoque volgo praesto, et si in aliqua re me sapientiore quoquam dixerim, in hoc dixerim, quod, quum non satis sciam de rebus quae sunt apud inferos,
--	--

οὕτω καὶ οἶμαι οὐκ εἰδέναι· τὸ δὲ ἀδικεῖν καὶ ἀπειθεῖν τῷ βελτίονι καὶ θεῷ καὶ ἀνθρώπῳ, ὅτι κακὸν καὶ αἰσχρὸν ἐστὶν οἶδα. πρὸ οὖν τῶν κακῶν ὧν οἶδα ὅτι κακά ἐστιν, ἃ μὴ οἶδα εἰ καὶ ἀγαθὰ ὄντα τυγχάνει οὐδέποτε φοβήσομαι οὐδὲ φεύξομαι· ὥστε οὐδ’ εἰ [29ξ] με νῦν ὑμεῖς ἀφίετε Ἀνύτῳ ἀπιστήσαντες, ὃς ἔφη ἢ τὴν ἀρχὴν οὐ δεῖν ἐμὲ δεῦρο εἰσελθεῖν ἢ, ἐπειδὴ εἰσῆλθον, οὐχ οἷόν τ’ εἶναι τὸ μὴ ἀποκτεῖναί με, λέγων πρὸς ὑμᾶς ὥς εἰ διαφευξοίμην ἤδη ἂν ὑμῶν οἱ ὑεῖς ἐπιτηδεύοντες ἃ Σωκράτης διδάσκει πάντες παντάπασι διαφθαρήσονται, —εἰ μοι πρὸς ταῦτα εἴποτε· ‘ὦ Σώκρατες, νῦν μὲν Ἀνύτῳ οὐ πεισόμεθα ἀλλ’ ἀφιεμέν σε, ἐπὶ τούτῳ μέντοι, ἐφ’ ᾧ τε μηκέτι ἐν ταύτῃ τῇ ζητήσῃ διατρίβειν μηδὲ φιλοσοφεῖν· ἐὰν δὲ [29δ] ἀλῶς ἔτι τοῦτο πράττων, ἀποθανῇ’ —εἰ οὖν με, ὅπερ εἶπον, ἐπὶ τούτοις ἀφίετε, εἴποιμ’ ἂν ὑμῖν ὅτι ‘ἐγὼ ὑμᾶς, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀσπάζομαι μὲν καὶ φιλῶ, πείσομαι δὲ μᾶλλον τῷ θεῷ ἢ ὑμῖν, καὶ ἔωσπερ ἂν ἐμπνέω καὶ οἷός τε ὧ, οὐ μὴ παύσωμαι φιλοσοφῶν καὶ ὑμῖν παρακελευόμενός τε καὶ ἐνδεικνύμενος ὅτῳ ἂν ἀεὶ ἐντυγχάνω ὑμῶν, λέγων οἷάπερ εἶωθα, ὅτι ‘ὦ ἄριστε ἀνδρῶν, Ἀθηναῖος ὧν, πόλεως τῆς μεγίστης καὶ εὐδοκιμωτάτης εἰς σοφίαν καὶ ἰσχύν, χρημάτων μὲν οὐκ αἰσχύνη ἐπιμελούμενος ὅπως σοι ἔσται ὥς πλείστα, [29ε] καὶ δόξης καὶ τιμῆς, φρονήσεως δὲ καὶ ἀληθείας καὶ τῆς ψυχῆς ὅπως ὥς βελτίστη ἔσται οὐκ ἐπιμελῇ οὐδὲ φροντίζεις;’ καὶ ἐὰν τις ὑμῶν ἀμφισβητήσῃ καὶ φῇ ἐπιμελεῖσθαι, οὐκ εὐθὺς ἀφήσω αὐτὸν οὐδ’ ἅπειμι, ἀλλ’ ἐρήσομαι αὐτὸν καὶ ἐξετάσω καὶ ἐλέγξω, καὶ ἐὰν μοι μὴ δοκῇ κεκτῆσθαι ἀρετὴν, [30α] φάναι δέ, ὀνειδιῶ ὅτι τὰ πλείστου ἄξια περὶ ἐλαχίστου ποιεῖται, τὰ δὲ φαυλότερα περὶ πλείονος. ταῦτα καὶ νεωτέρῳ καὶ πρεσβυτέρῳ ὅτῳ ἂν ἐντυγχάνω ποιήσω, καὶ ξένῳ καὶ ἀστῷ, μᾶλλον δὲ τοῖς ἀστοῖς, ὅσῳ μου ἐγγυτέρω ἐστὲ γένει.	etiam videor mihi nihil scire. at iniusta facere nec parere meliori, sive deo sive homini, id malum et turpe esse scio. prae malis igitur quae mala esse scio, ea quae nescio an forte sint bona, numquam metuam neque fugiam. quare ne nunc quidem, si me dimittitis Anyto non obsequuti, qui dixit me aut omnino non educendum huc fuisse, aut quum semel eductus essem, fieri non posse quin morte multarer, monens vos, si elapsus essem, fore iam ut filii vestri quae Socrates doceat sectantes omnes penitus corrumparentur; si iam mihi dicatis: Socrate, nunc quidem Anyto non obsequemur, sed dimittimus te, hac tamen conditione ut ne longius in ista indagatione versere nec philosophare; sin posthac prehensus fueris in ea opera, moriere: si, inquam, ea lege me dimiseritis, respondebo vobis: Ego vos, Athenienses, diligo quidem atque amo, sed deo magis parebo quam vobis; et quoad spiro ac possum, haud desinam philosophari vosque adhortari et admonere, cuicumque vestrum incidero, hac qua suevi oratione: Optime vir, Athenis natus quum sis, urbe maxima et laudatissima ob sapientiam et fortitudinem, opes quidem ut tibi sint quam plurimae, utque gloria sit et honor, non te pudet curare, at prudentiam et veritatem et ut animus tuus quam optimus fiat, non curas neque studes; et si quis vestrum controversetur eaque se dicat curare, non statim dimittam eum nec discedam, sed interrogabo et examinabo et redarguam, et si mihi non videbitur possidere virtutem, idque dicere tamen, exprobrabo, quod res plurimi aestimandas minimi pendat, viliores autem pluris. ita et iuniori et seniori, cuicumque incidero, faciam, sive hospiti sive civi; magis tamen civibus, quo mihi propiores estis genere;
---	---

ταῦτα γὰρ κελεύει ὁ θεός, εὖ ἴστε, καὶ ἐγὼ οἶομαι οὐδέν πω ὑμῖν μείζον ἀγαθὸν γενέσθαι ἐν τῇ πόλει ἢ τὴν ἐμὴν τῷ θεῷ ὑπηρεσίαν. οὐδὲν γὰρ ἄλλο πράττων ἐγὼ περιέρχομαι ἢ πείθων ὑμῶν καὶ νεωτέρους καὶ πρεσβυτέρους μήτε σωμάτων [30β] ἐπιμελεῖσθαι μήτε χρημάτων πρότερον μηδὲ οὕτω σφόδρα ὥς τῆς ψυχῆς ὅπως ὥς ἀρίστη ἔσται, λέγων ὅτι ‘οὐκ ἐκ χρημάτων ἀρετὴ γίγνεται, ἀλλ’ ἐξ ἀρετῆς χρήματα καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις ἅπαντα καὶ ἰδία καὶ δημοσία.’ εἰ μὲν οὖν ταῦτα λέγων διαφθείρω τοὺς νέους, ταῦτ’ ἂν εἴη βλαβερά· εἰ δέ τις μέ φησιν ἄλλα λέγειν ἢ ταῦτα, οὐδὲν λέγει. πρὸς ταῦτα,’ φαίην ἂν, ‘ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἢ πείθεσθε Ἀνύτῳ ἢ μή, καὶ ἢ ἀφίετέ με ἢ μή, ὥς ἐμοῦ οὐκ [30ξ] ἂν ποιήσαντος ἄλλα, οὐδ’ εἰ μέλλω πολλακίς τεθνάναι.’ μὴ θορυβεῖτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀλλ’ ἐμμείνατέ μοι οἷς ἐδεήθην ὑμῶν, μὴ θορυβεῖν ἐφ’ οἷς ἂν λέγω ἀλλ’ ἀκούειν· καὶ γάρ, ὥς ἐγὼ οἶμαι, ὀνήσεσθε ἀκούοντες. μέλλω γὰρ οὖν ἅττα ὑμῖν ἐρεῖν καὶ ἄλλα ἐφ’ οἷς ἴσως βοήσεσθε· ἀλλὰ μηδαμῶς ποιεῖτε τοῦτο. εὖ γὰρ ἴστε, ἔάν με ἀποκτείνητε τοιοῦτον ὄντα οἷον ἐγὼ λέγω, οὐκ ἐμὲ μείζω βλάψετε ἢ ὑμᾶς αὐτούς· ἐμὲ μὲν γὰρ οὐδὲν ἂν βλάψειεν οὔτε Μέλητος οὔτε Ἄνυτος—οὐδὲ γὰρ ἂν δύναίτο—οὐ γὰρ οἶομαι θεμιτὸν [30δ] εἶναι ἀμείνονι ἀνδρὶ ὑπὸ χειρόνος βλάπτεσθαι. ἀποκτείνειε μεντὰν ἴσως ἢ ἐξελάσειεν ἢ ἀτιμώσειεν· ἀλλὰ ταῦτα οὗτος μὲν ἴσως οἶεται καὶ ἄλλος τις που μεγάλα κακά, ἐγὼ δ’ οὐκ οἶομαι, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ποιεῖν ἢ οὗτοσι νῦν ποιεῖ, ἄνδρα ἀδίκως ἐπιχειρεῖν ἀποκτείνουσι. νῦν οὖν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πολλοῦ δέω ἐγὼ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ ἀπολογεῖσθαι, ὥς τις ἂν οἶοίτο, ἀλλὰ ὑπὲρ ὑμῶν, μὴ τι ἐξαμάρτητε περὶ τὴν τοῦ [30ε] θεοῦ δόσιν ὑμῖν ἐμοῦ κατανηφισάμενοι.	nam id iubet, scitote, deus; et ego arbitror nullum adhuc vobis maius bonum contigisse in civitate eo quod deo faciam ministerio. nihil enim circumiens aliud ago nisi ut suadeam et iunioribus et senioribus vestrum, ne corporum studio se dedant aut opum prius aut cuiusquam alius rei tam intente, quam animi ad optimam rationem formandi, monens non ex opibus exsistere virtutem, sed ex virtute opes et cetera omnia hominibus bona tum privatim tum publice. quae si dicens corrumpto adolescentes, perniciose haec sane fuerint; sin quis alia me dicere ait praeter illa, nihil dicit. quocirca ita responderim: Athenienses, obsequamini Anyto necne, et dimittatis me necne, nihil id refert, quoniam non aliter sum facturus, etiamsi saepius mihi fuerit moriendum. Ne tumultuemini, Athenienses, sed id quod vos rogavi, servate mihi ut ne tumultuemini ob ea quae dico, sed audiat; iuvabit enim vos, ut opinor, auditio. etenim dicturus vobis nunc sum alia quaedam; quibus fortasse reclamabitis; at nolite hoc facere. scitote videlicet vos, si morte me affecturi sitis talem qualem ego dico, non magis me laesuros esse quam vosmet ipsos. me enim nequaquam laedet nec Melitus, nec Anytus; neque enim potuerit; non enim fas esse arbitror meliorem virum laedi a deteriore. enimvero me occidet fortasse aut expellet aut ignominia notabit; et haec quidem fortasse hic aut alius quispiam, credo, maxima mala putat, ego vero non puto, sed multo magis id facere quod hic nunc facit, hominem iniuste audens occidere. nunc igitur, Athenienses, longe abest ut mea causa haec dicam, ut nonnemo putet, sed vestra causa, ne peccetis in dono quod deus vobis dedit, me condemnando.
---	---

ἐὰν γάρ με ἀποκτείνητε, οὐ ραδίως ἄλλον τοιοῦτον εὕρήσετε, ἀτεχνῶς—εἰ καὶ γελοιότερον εἰπεῖν—προσκεείμενον τῇ πόλει ὑπὸ τοῦ θεοῦ ὥσπερ ἵπῳ μεγάλῳ μὲν καὶ γενναίῳ, ὑπὸ μεγέθους δὲ νωθεστέρῳ καὶ δεομένῳ ἐγείρεσθαι ὑπὸ μύωπός τινος, οἷον δὴ μοι δοκεῖ ὁ θεὸς ἐμὲ τῇ πόλει προστεθηκέναι τοιοῦτόν τινα, ὃς ὑμᾶς ἐγείρων καὶ πείθων καὶ ὀνειδίζων ἓνα ἕκαστον [31α] οὐδὲν παύομαι τὴν ἡμέραν ὅλην πανταχοῦ προσκαθίζων. τοιοῦτος οὖν ἄλλος οὐ ραδίως ὑμῖν γενήσεται, ὃ ἄνδρες, ἀλλ’ ἐὰν ἐμοὶ πείθησθε, φείσεσθέ μου: ὑμεῖς δ’ ἴσως τάχ’ ἂν ἀχθόμενοι, ὥσπερ οἱ νυστάζοντες ἐγειρόμενοι, κρούσαντες ἂν με, πειθόμενοι Ἀνύτῳ, ραδίως ἂν ἀποκτείναιτε, εἴτα τὸν λοιπὸν βίον καθεύδοντες διατελοῖτε ἂν, εἰ μὴ τινα ἄλλον ὁ θεὸς ὑμῖν ἐπιπέμψειεν κηδόμενος ὑμῶν. ὅτι δ’ ἐγὼ τυγχάνω ὦν τοιοῦτος οἷος ὑπὸ τοῦ θεοῦ τῇ πόλει δεδόσθαι, ἐνθένδε [31β] ἂν κατανοήσατε: οὐ γὰρ ἀνθρωπίνῳ ἔοικε τὸ ἐμὲ τῶν μὲν ἐμαυτοῦ πάντων ἡμεληκέναι καὶ ἀνέχεσθαι τῶν οἰκείων ἀμελουμένων τοσαῦτα ἤδη ἔτη, τὸ δὲ ὑμέτερον πράττειν ἀεὶ, ἰδίᾳ ἐκάστῳ προσιόντα ὥσπερ πατέρα ἢ ἀδελφὸν πρεσβύτερον πείθοντα ἐπιμελεῖσθαι ἀρετῆς. καὶ εἰ μὲν τι ἀπὸ τούτων ἀπέλαυνον καὶ μισθὸν λαμβάνων ταῦτα παρεκελευόμην, εἶχον ἂν τινα λόγον: νῦν δὲ ὁρᾶτε δὴ καὶ αὐτοὶ ὅτι οἱ κατήγοροι τᾶλλα πάντα ἀναισχύντως οὕτω κατηγοροῦντες τοῦτό γε οὐχ οἷοί τε ἐγένοντο ἀπαναισχυντῆσαι [31ξ] παρασχόμενοι μάρτυρα, ὥς ἐγὼ ποτέ τινα ἢ ἐπραξάμην μισθὸν ἢ ἤτησα. ἱκανὸν γάρ, οἶμαι, ἐγὼ παρέχομαι τὸν μάρτυρα ὥς ἀληθῆ λέγω, τὴν πενίαν. ἴσως ἂν οὖν δόξειεν ἄτοπον εἶναι, ὅτι δὴ ἐγὼ ἰδίᾳ μὲν ταῦτα συμβουλεύω περιῶν καὶ πολυπραγμονῶ, δημοσίᾳ δὲ οὐ τολμῶ ἀναβαίνων εἰς τὸ πλῆθος τὸ ὑμέτερον συμβουλεύειν τῇ πόλει.	nam si me occideritis, non facile talem invenietis alium, ita plane, quamquam dictu ridiculum erit, impositum a deo civitati velut magno quidem et generoso equo, sed ob corporis molem segniori, et qui incitamento est calcaris cuiusdam; et talem mihi videtur deus me civitati aposuisse, qui vos incitem et impellam, et obiurgem singulos, neque cessem totum diem omnibus locis vobis assidere. talis ergo alius non facile vobis continget, cives. quare, me si audietis, parcetis mihi. at vos offensi forsitan, velut dormitantes quum excitantur, me ferietis atque Anyto obsequuti temere occiditis, tum reliquum tempus perdormiscetis nisi quem alium deus vobis miserit cura permotus vestri. me autem talem esse, qui a deo civitati datus videar, hinc cognoscere poteritis; etenim non humanum videtur, quod ego mea omnia neglexi resque domesticas tot iam annos pessumire sivi, vestram autem rem assidue curo, privatim quemque adiens tamquam pater aut frater maior, et ad studium impellens virtutis. quodsi ullum ex ea re caperem fructum aut mercedem quaererem ex his adhortationibus, aliquid sequeretur; nunc ipsi videtis, hos accusatores, quum in ceteris omnibus tam impudenter accusarint, tamen non eo impudentiae processisse, ut adhiberent qui testaretur, me ullam umquam mercedem aut exegisse aut postulavisse. contra enim, opinor, idoneum ego adhibeo testem vera me dicere, paupertatem. Fortasse igitur mirabile videatur, quod, quum ita privatim quemque consilio iuven circumiens atque aliena curans, publice non audeam prodire in concionem vestram, ut consilio iuven civitatem.
--	---

τούτου δὲ αἰτίον ἐστὶν ὃ ὑμεῖς ἐμοῦ πολλάκις ἀκηκόατε πολλαχοῦ λέγοντος, ὅτι μοι θεῖόν τι καὶ [31δ] δαιμόνιον γίνεται φωνή, ὃ δὴ καὶ ἐν τῇ γραφῇ ἐπικωμῶδων Μέλητος ἐγράψατο. ἐμοὶ δὲ τοῦτ' ἐστὶν ἐκ παιδὸς ἀρξάμενον, φωνή τις γιγνομένη, ἥ ὅταν γένηται, αἰεὶ ἀποτρέπει με τοῦτο ὃ ἂν μέλλω πράττειν, προτρέπει δὲ οὐποτε. τοῦτ' ἐστὶν ὃ μοι ἐναντιοῦται τὰ πολιτικὰ πράττειν, καὶ παγκάλως γέ μοι δοκεῖ ἐναντιοῦσθαι: εὗ γὰρ ἴστε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ ἐγὼ πάλαι ἐπεχείρησα πράττειν τὰ πολιτικὰ πράγματα, πάλαι ἂν ἀπολώλῃ καὶ οὗτ' ἂν ὑμᾶς ὠφελήκη [31ε] οὐδὲν οὗτ' ἂν ἐμαυτόν. καὶ μοι μὴ ἄχθεσθε λέγοντι τάληθῃ: οὐ γὰρ ἔστιν ὅστις ἀνθρώπων σωθήσεται οὔτε ὑμῖν οὔτε ἄλλω πλήθει οὐδενὶ γνησίως ἐναντιούμενος καὶ διακωλύων πολλὰ ἄδικα καὶ παράνομα ἐν τῇ πόλει γίνεσθαι, ἀλλ' [32α] ἀναγκαῖόν ἐστι τὸν τῷ ὄντι μαχοῦμενον ὑπὲρ τοῦ δικαίου, καὶ εἰ μέλλει ὀλίγον χρόνον σωθήσεται, ἰδιωτεύειν ἀλλὰ μὴ δημοσιεύειν. μεγάλα δ' ἐγωγε ὑμῖν τεκμήρια παρέξομαι τούτων, οὐ λόγους ἀλλ' ὃ ὑμεῖς τιμᾶτε, ἔργα. ἀκούσατε δὴ μοι τὰ συμβεβηκότα, ἵνα εἰδῆτε ὅτι οὐδ' ἂν ἐνὶ ὑπεικάθοιμι παρὰ τὸ δίκαιον δείσας θάνατον, μὴ ὑπείκων δὲ ἀλλὰ κἂν ἀπολοίμην. ἐρῶ δὲ ὑμῖν φορτικὰ μὲν καὶ δικανικά, ἀληθῆ δέ. ἐγὼ γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἄλλην μὲν ἀρχὴν οὐδεμίαν [32β] πώποτε ἤρξα ἐν τῇ πόλει, ἐβούλευσα δέ: καὶ ἔτυχεν ἡμῶν ἡ φυλὴ Ἀντιοχίς πρυτανεύουσα ὅτε ὑμεῖς τοὺς δέκα στρατηγούς τοὺς οὐκ ἀνελομένους τοὺς ἐκ τῆς ναυμαχίας ἐβουλεύσασθε ἀθρόους κρίνειν, παρανόμως, ὥς ἐν τῷ ὑστέρω χρόνῳ πᾶσιν ὑμῖν ἔδοξεν. τότε ἐγὼ μόνος τῶν πρυτάνεων ἠναντιώθην ὑμῖν μηδὲν ποιεῖν παρὰ τοὺς νόμους καὶ ἐναντία ἐψηφισάμην: καὶ ἐτοίμων ὄντων ἐνδεικνύναι με καὶ ἀπάγειν τῶν ῥητόρων, καὶ ὑμῶν κελευόντων καὶ βοώντων, μετὰ τοῦ [32ξ] νόμου καὶ τοῦ δικαίου ὄμην μᾶλλον με δεῖν διακινδυνεύειν ἢ μεθ' ὑμῶν γενέσθαι μὴ δίκαια	sed eius rei causa est, quam vos saepe a me audivistis passim dicente, divinum quiddam mihi obtingere, quod etiam in scripta accusatione sua Melitus derisit. mihi vero illud iam a puero audiri coeptum est, vox quaedam, quae quum auditur, semper revocat me ab eo quod forte facturus sum, impellit autem numquam. idque est quod mihi adversatur ne rempublicam tractem; ac pulcherrime adversari mihi videtur. nam profecto, Athenienses, si ego pridem aggressus essem in res civiles incumbere, pridem perissem, neque aut vobis utilitatis quicquam attulissem aut mihimet ipsi. at ne succensete mihi vera dicenti: nemo enim hominum salvus erit qui aut vobis aut cuicumque alii populo ingenue adversetur multaque contra ius et leges in civitate fieri prohibeat, sed necesse est vere pugnaturum pro iure, si vel ad breve tempus se salvum esse voluerit, vitam privatam, non publicam agere. gravia equidem dabo vobis argumenta eius rei, non dicta, sed quod vos magni ducitis, facta. audite ergo quae mihi acciderunt, ut cognoscatis nemini me contra ius et aequum cessurum esse mortis metu, quamquam, simul atque non cesserim, interiturus sim. dicam autem vobis molesta et iudicialia, sed vera tamen. namque ego, Athenienses, nullo umquam publico munere sum functus, praeterquam senatorio; ac forte tribus nostra Antiochis summum magistratum gerebat, quum vos decem praetores Illos, qui corpora in proelio navali caesorum non sustulerant, cunctos una sententia damnari iubebatis, contra leges, sicut posterius vobis omnibus visum est. tum ego solus e prytanibus adversatus sum vobis, quo minus quid faceretis contra leges, et contrariam sententiam tuli; atque quum rhetores parati essent me deferre atque in ius educere, vosque id iuberetis et acclamaretis, ego mihi ex lege et iusto periculum potius subeundum quam vobiscum
--	---

βουλευομένων, φοβηθέντα δεσμὸν ἢ θάνατον. καὶ ταῦτα μὲν ἦν ἔτι δημοκρατουμένης τῆς πόλεως· ἐπειδὴ δὲ ὀλιγαρχία ἐγένετο, οἱ τριάκοντα αὖ μεταπεμψάμενοί με πέμπτον αὐτὸν εἰς τὴν θόλον προσέταξαν ἀγαγεῖν ἐκ Σαλαμῖνος Λέοντα τὸν Σαλαμίνιον ἵνα ἀποθάνοι, οἷα δὴ καὶ ἄλλοις ἐκεῖνοι πολλοῖς πολλὰ προσέταττον, βουλόμενοι ὥς πλείστους ἀναπλῆσαι αἰτιῶν. τότε μέντοι ἐγὼ [32δ] οὐ λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ αὖ ἐνεδειξάμην ὅτι ἐμοὶ θανάτου μὲν μέλει, εἰ μὴ ἀγροικότερον ἦν εἰπεῖν, οὐδ' ὅτι οὖν, τοῦ δὲ μηδὲν ἄδικον μὴδ' ἀνόσιον ἐργάζεσθαι, τούτου δὲ τὸ πᾶν μέλει. ἐμὲ γὰρ ἐκείνη ἢ ἀρχὴ οὐκ ἐξέπληξεν, οὕτως ἰσχυρὰ οὔσα, ὥστε ἄδικόν τι ἐργάσασθαι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκ τῆς θόλου ἐξήλθομεν, οἱ μὲν τέτταρες ὄχοντο εἰς Σαλαμῖνα καὶ ἡγαγον Λέοντα, ἐγὼ δὲ ὥχόμην ἀπιὼν οἴκαδε. καὶ ἴσως ἂν διὰ ταῦτα ἀπέθανον, εἰ μὴ ἡ ἀρχὴ διὰ ταχέων κατελύθη. καὶ [32ε] τούτων ὑμῖν ἔσονται πολλοὶ μάρτυρες. ἄρ' οὖν ἂν με οἴεσθε τοσάδε ἔτη διαγενέσθαι εἰ ἔπραττον τὰ δημόσια, καὶ πράττων ἀξίως ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἐβοήθουν τοῖς δικαίοις καὶ ὥσπερ χρὴ τοῦτο περὶ πλείστου ἐποιούμην; πολλοῦ γε δεῖ, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι· οὐδὲ γὰρ ἂν ἄλλος [33α] ἀνθρώπων οὐδεὶς. ἀλλ' ἐγὼ διὰ παντὸς τοῦ βίου δημοσίᾳ τε εἴ ποῦ τι ἔπραξα τοιοῦτος φανοῦμαι, καὶ ἰδίᾳ ὁ αὐτὸς οὗτος, οὐδενὶ πώποτε συγχωρήσας οὐδὲν παρὰ τὸ δίκαιον οὔτε ἄλλῳ οὔτε τούτων οὐδενὶ οὐδὲ δὴ διαβάλλοντες ἐμέ φασιν ἐμοὺς μαθητὰς εἶναι. ἐγὼ δὲ διδάσκαλος μὲν οὐδενὸς πώποτ' ἐγενόμην· εἰ δέ τίς μου λέγοντος καὶ τὰ ἐμαυτοῦ πράττοντος ἐπιθυμοῖ ἀκούειν, εἴτε νεώτερος εἴτε πρεσβύτερος, οὐδενὶ πώποτε ἐφθόνησα, οὐδὲ χρήματα μὲν λαμβάνων διαλέγομαι	iniusta decernentibus faciendum esse putavi vinculorum aut mortis metu. atque haec quidem fiebant tum, quum adhuc popolare in civitate imperium erat; quum illud autem ad paucos pervenisset, triginta viri rursus me cum quattuor aliis arcessiverunt in tholum atque imperarunt ex Salamine huc adduci Leontem Salamimum, ut interficeretur; qualia illi etiam aliis multis multa imperabant, quum quam plurimos vellent maculare criminibus. tunc vero ego rursus non verbis, sed facto ostendi, me, nisi subrusticum est dictu, nihil plane mortem curare, ut autem nihil iniustum neque impium committerem, in eo omnem versari curam meam. me quidem illa potestas adeo violenta non perterruit, ut iniustum quicquam committerem, sed ut ex tholo egressi sumus, ceteri quattuor iverunt Salamina atque huc adduxerunt Leontem, ego autem abi domum. et forsitan haec mihi causa fuisset mortis, nisi ista potestas cito sublata esset. huius autem rei vobis plurimi erunt testes. num ergo putatis me tot annos superaturum fuisse, si res publicas tractassem bonique viri functus officio iustitiae patrocিনatus essem atque hoc ut decet, plurimi fecissem? multum sane abest, Athenienses; neque enim alius quisquam hominum potuerit. at ego per omnem vitam et publice sicubi quid egi talis reperiar et privatim idem ille, utpote qui nemini umquam concesserim quicquam praeter aequum neque alii neque horum cuiquam, quos ii qui me calumniantur dicunt meos discipulos esse. ego autem nullius umquam magister fui; sed si quis me loquentem et meas res obeuntem audire cupit, sive iunior sive senior, neminem umquam prohibui. neque vero is sum qui pecunia accepta disseram.
---	--

[33β] μὴ λαμβάνων δὲ οὐ, ἀλλ' ὁμοίως καὶ πλουσίῳ καὶ πένητι παρέχω ἐμαντὸν ἐρωτᾶν, καὶ ἐάν τις βούληται ἀποκρινόμενος ἀκούειν ὧν ἂν λέγω. καὶ τούτων ἐγὼ εἶτε τις χρηστὸς γίνεται εἶτε μή, οὐκ ἂν δικαίως τὴν αἰτίαν ὑπέχοιμι, ὧν μήτε ὑπεσχόμεν μηδενὶ μηδὲν πώποτε μάθημα μήτε ἐδίδαξα· εἰ δὲ τίς φησι παρ' ἐμοῦ πώποτε τι μαθεῖν ἢ ἀκοῦσαι ἰδία ὅτι μὴ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες, εὖ ἴστε ὅτι οὐκ ἀληθῆ λέγει. ἀλλὰ διὰ τί δὴ ποτε μετ' ἐμοῦ χαίρουσί τινες πολὺν [33ξ] χρόνον διατρίβοντες; ἀκηκόατε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐγὼ εἶπον· ὅτι ἀκούοντες χαίρουσιν ἐξεταζομένοις τοῖς οἰομένοις μὲν εἶναι σοφοῖς, οὗσι δ' οὐ. ἔστι γὰρ οὐκ ἀηδὲς. ἐμοὶ δὲ τοῦτο, ὡς ἐγὼ φημι, προστέτακται ὑπὸ τοῦ θεοῦ πράττειν καὶ ἐκ μαντείων καὶ ἐξ ἐνυπνίων καὶ παντὶ τρόπῳ ὅπερ τίς ποτε καὶ ἄλλη θεία μοῖρα ἀνθρώπῳ καὶ ὁτιοῦν προσέταξε πράττειν. ταῦτα, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ἀληθῆ ἐστίν καὶ εὐέλεγκτα. εἰ γὰρ δὴ ἔγωγε τῶν νέων [33δ] τοὺς μὲν διαφθείρω τοὺς δὲ διέφθορα, χρῆν δῆπου, εἶτε τινὲς αὐτῶν πρεσβύτεροι γενόμενοι ἔγνωσαν ὅτι νέοις οὗσιν αὐτοῖς ἐγὼ κακὸν πώποτε τι συνεβούλευσα, νυνὶ αὐτοὺς ἀναβαίνοντας ἐμοῦ κατηγορεῖν καὶ τιμωρεῖσθαι· εἰ δὲ μὴ αὐτοὶ ἠθέλον, τῶν οἰκείων τινὰς τῶν ἐκείνων, πατέρας καὶ ἀδελφούς καὶ ἄλλους τοὺς προσήκοντας, εἴπερ ὑπ' ἐμοῦ τι κακὸν ἐπεπόνθεσαν αὐτῶν οἱ οἰκεῖοι, νῦν μεμνησθαι καὶ τιμωρεῖσθαι. πάντως δὲ πάρεσιν αὐτῶν πολλοὶ ἐνταυθοῖ οὗς ἐγὼ ὀρῶ, πρῶτον μὲν Κρίτων οὗτος, ἐμὸς ἡλικιώτης [33ε] καὶ δημότης, Κριτοβούλου τοῦδε πατήρ, ἔπειτα Λυσανίας ὁ Σφήτιος, Αἰσχίνου τοῦδε πατήρ, ἔτι δ' Ἀντιφῶν ὁ Κηφισιεύς οὗτος, Ἐπιγένους πατήρ,	non accepta omittam, sed diviti pariter atque pauperi me praebeo ut me interroget, et si cui libet, respondens audiat quae dico. atque horum, sive quis probus fit sive improbus, culpam non susinuerim iure, quum nulli eorum quicquam doctrinae neque promiserim neque tradiderim si quis autem dicit se a me umquam aut didicisse aut privatim audisse, quod non etiam ceteri omnes, is, scitote, verum non dicit. sed quam tandem ob causam nonnulli diu cum voluptate mecum versantur? audistis, Athenienses: veram rei rationem vobis exposui, oblectari eos quum audiant explorari qui se sapientes esse putent, ut non sint; est enim res haud iniucunda. mihi autem hoc, sicut ego aio, imperatum est a deo ut faciam tum per vaticinia tum per somnia tum quocumque demum mode alia sors divina homini imperare aliquid solet ut agat. haec, Athenienses, et vera sunt et facile possunt convinci. nam si ego iuniores partim corrumpo partim corrumper, sane oportebat eos, si qui seniores facti cognorunt sibi, quum adolescentes essent, in aliqua re umquam me male consuluisse, nunc ipsos prodire meque accusare atque ulcisci; sin autem ipsi nollent, aliqui certe ex cognatis ipsorum, patres aut fratres aut alii necessarii, debebant, si quod malum a me cognati eorum perpassi essent, nunc meminisse. sane etiam adsunt eorum multi hic quos video; primum Crito hic, meus aequalis et popularis, Critobuli huius pater, dem Lysanias Sphettius, Aeschinis huius pater, item Antiphon Cephisiensis hic, Epigenis pater;
---	--

ἄλλοι τοίνυν οὗτοι ὧν οἱ ἀδελφοὶ ἐν ταύτῃ τῇ διατριβῇ γεγόνασιν, Νικόστρατος Θεοζοτίδου, ἀδελφὸς Θεοδότου—καὶ ὁ μὲν Θεόδοτος τετελευτήκεν, ὥστε οὐκ ἂν ἐκεῖνός γε αὐτοῦ καταδειθεῖ—καὶ Παράλιος ὅδε, ὁ Δημοδόκου, οὗ ἦν Θεάγης ἀδελφός· ὅδε δὲ [34α] Ἀδείμαντος, ὁ Ἀρίστωνος, οὗ ἀδελφὸς οὗτοσὶ Πλάτων, καὶ Αἰαντόδωρος, οὗ Ἀπολλόδωρος ὅδε ἀδελφός. καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐγὼ ἔχω ὑμῖν εἰπεῖν, ὧν τινα ἐχρῆν μάλιστα μὲν ἐν τῷ ἑαυτοῦ λόγῳ παρασχέσθαι Μέλητον μάρτυρα· εἰ δὲ τότε ἐπελάθετο, νῦν παρασχέσθω—ἐγὼ παραχωρῶ—καὶ λεγέτω εἴ τι ἔχει τοιοῦτον. ἀλλὰ τούτου πᾶν τὸναντίον εὐρήσετε, ὧ ἄνδρες, πάντας ἐμοὶ βοηθεῖν ἐτοίμους τῷ διαφθεύοντι, τῷ κακὰ ἐργαζομένῳ τοὺς οἰκείους αὐτῶν, ὥς φασι Μέλητος καὶ [34β] Ἄνυτος. αὐτοὶ μὲν γὰρ οἱ διεφθαρμένοι τάχ' ἂν λόγον ἔχοιεν βοηθοῦντες· οἱ δὲ ἀδιάφθαρτοι, πρεσβύτεροι ἤδη ἄνδρες, οἱ τούτων προσήκοντες, τίνα ἄλλον ἔχουσι λόγον βοηθοῦντες ἐμοὶ ἀλλ' ἢ τὸν ὀρθόν τε καὶ δίκαιον, ὅτι συνίσασι Μελήτῳ μὲν ψευδομένῳ, ἐμοὶ δὲ ἀληθεύοντι; εἶεν δὴ, ὧ ἄνδρες· ἃ μὲν ἐγὼ ἔχοιμ' ἂν ἀπολογεῖσθαι, σχεδὸν ἐστὶ ταῦτα καὶ ἄλλα ἴσως τοιαῦτα. τάχα δ' ἂν τις [34ξ] ὑμῶν ἀγανακτήσειεν ἀναμνησθεὶς ἑαυτοῦ, εἰ ὁ μὲν καὶ ἐλάττω τουτουῖ τοῦ ἀγῶνος ἀγῶνα ἀγωνιζόμενος ἐδεήθη τε καὶ ἰκέτευσε τοὺς δικαστὰς μετὰ πολλῶν δακρύων, παιδίᾳ τε αὐτοῦ ἀναβιβασάμενος ἵνα ὅτι μάλιστα ἐλεηθεῖ, καὶ ἄλλους τῶν οἰκείων καὶ φίλων πολλοὺς, ἐγὼ δὲ οὐδὲν ἄρα τούτων ποιήσω, καὶ ταῦτα κινδυνεύων, ὥς ἂν δόξαιμι, τὸν ἔσχατον κίνδυνον. τάχ' ἂν οὖν τις ταῦτα ἐννόησας αὐθαδέστερον ἂν πρὸς με σχοίῃ καὶ ὀργισθεὶς αὐτοῖς τούτοις θεῖτο ἂν μετ' [34δ] ὀργῆς τὴν ψῆφον.	atque alii etiam hi, quorum fratres sermonibus illis interfuerunt, Nicostratus Theosdotidis filius, Theodoti frater: (et Theodotus quidem obiit, ut ille mihi non potuerit apud hunc deprecator esse), tum Paralus hic Demodoci filius; cuius frater erat Theages, et hic Adimantus Aristonis filius, cuius hicce Plato frater est, et Aeantodorus; cuius frater est hic Apollodorus; et alios plurimos ego vobis nominare possum, quorum omnino aliquem debebat Melitus in actione sua adhibere testem; quodsi tunc oblitus est, nunc adhibeat (ego non impedio) et dicat si quid eiusmodi habet. verum plane contra invenietis, cives: omnes mihi succurrere paratos, corruptori, qui malefacit cognatis ipsorum, ut aiunt Melitus et Anytus. etenim ipsis quidem corruptis forsitan esse possit ratio cur succurrant; incorruptis vero, iam senioribus viris, illorum necessariis, quae potest ratio esse succurrendi mihi, nisi recta haec et iusta, quod sciunt Melitum mentiri, me autem vera loqui? Iam vero, cives, quae habui pro me dicenda, haec fere sunt atque alia, opinor, eiusdem modi. fortasse autem aliquis vestrum indignabitur memor sui, si, quum ipse quondam vel leviori in periculo quam periculum hoc meum est versatus oraverit iudices suppliciterque rogaverit multis cum lacrimis, simul, quo magis misericordiam moveret, productis filiis suis et aliis cognatorum atque amicorum multis, ego nunc huiusmodi nihil faciam, quamvis in extremum, ut videor, adductus discrimen. ergo fortasse aliquis haec cogitans pertinacior in me erit hisque ipsis offensus calculum iracunde mittet.
---	---

εἰ δὴ τις ὑμῶν οὕτως ἔχει—οὐκ ἀξιῶ μὲν γὰρ ἔγωγε, εἰ δ' οὖν—
 ἐπεικῇ ἂν μοι δοκῶ πρὸς τοῦτον λέγειν λέγων ὅτι ‘ἐμοί, ὦ
 ἄριστε, εἰσὶν μὲν πού τινες καὶ οἰκεῖοι· καὶ γὰρ τοῦτο αὐτὸ τὸ τοῦ
 Ὀμήρου, οὐδ' ἐγὼ ‘ἀπὸ δρυὸς οὐδ' ἀπὸ πέτρης’ πέφυκα ἀλλ' ἐξ
 ἀνθρώπων, ὥστε καὶ οἰκεῖοί μοι εἰσι καὶ ὑεῖς γε, ὦ ἄνδρες
 Ἀθηναῖοι, τρεῖς, εἷς μὲν μενιόχου ἥδη, δύο δὲ παῖδες· ἀλλ' ὅμως
 οὐδένα αὐτῶν δεῦρο ἀναβιβασάμενος δεήσομαι ὑμῶν
 ἀποψηφίσασθαι.’ τί δὴ οὖν οὐδὲν τούτων ποιήσω; οὐκ
 αὐθαδιζόμενος, ὦ ἄνδρες [34ε] Ἀθηναῖοι, οὐδ' ὑμᾶς ἀτιμάζων,
 ἀλλ' εἰ μὲν θαρραλέως ἐγὼ ἔχω πρὸς θάνατον ἢ μή, ἄλλος λόγος,
 πρὸς δ' οὖν δόξαν καὶ ἐμοί καὶ ὑμῖν καὶ ὅλῃ τῇ πόλει οὐ μοι δοκεῖ
 καλὸν εἶναι ἐμὲ τούτων οὐδὲν ποιεῖν καὶ τηλικόνδε ὄντα καὶ
 τοῦτο τοῦνομα ἔχοντα, εἴτ' οὖν ἀληθὲς εἴτ' οὖν ψεῦδος, ἀλλ' οὖν
 δεδογμένον [35α] γέ ἐστὶ τῷ Σωκράτῃ διαφέρειν τῶν πολλῶν
 ἀνθρώπων. εἰ οὖν ὑμῶν οἱ δοκοῦντες διαφέρειν εἴτε σοφία εἴτε
 ἀνδρεία εἴτε ἄλλη ἡτινιοῦν ἀρετῇ τοιοῦτοι ἔσονται, αἰσχρὸν ἂν
 εἴη· οἷοις περ ἐγὼ πολλάκις ἐώρακά τινας ὅταν κρίνονται,
 δοκοῦντας μὲν τι εἶναι, θαυμάσια δὲ ἐργαζομένους, ὥς δεινὸν τι
 οἰομένους πείσεσθαι εἰ ἀποθανοῦνται, ὥστερ' ἀθανάτων
 ἐσομένων ἂν ὑμεῖς αὐτοὺς μὴ ἀποκτείνητε· οἱ ἐμοί δοκοῦσιν
 αἰσχύνῃ τῇ πόλει περιάπτειν, ὥστ' ἂν τινα καὶ τῶν ξένων [35β]
 ὑπολαβεῖν ὅτι οἱ διαφέροντες Ἀθηναίων εἰς ἀρετὴν, οὓς αὐτοὶ
 ἐαυτῶν ἐν τε ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἄλλαις τιμαῖς προκρίνουσιν,
 οὗτοι γυναικῶν οὐδὲν διαφέρουσιν. ταῦτα γάρ, ὦ ἄνδρες
 Ἀθηναῖοι, οὐτε ὑμᾶς χρὴ ποιεῖν τοὺς δοκοῦντας καὶ ὀπιοῦν τι
 εἶναι, οὐτ' ἂν ἡμεῖς ποιῶμεν, ὑμᾶς ἐπιτρέπειν, ἀλλὰ τοῦτο αὐτὸ
 ἐνδείκνυσθαι, ὅτι πολὺ μᾶλλον καταψηφιεῖσθε τοῦ τὰ ἐλεῖν
 ταῦτα δρᾶματα εἰσάγοντος καὶ καταγέλαστον τὴν πόλιν
 ποιοῦντος ἢ τοῦ ἡσύχιαν ἄγοντος.

quo animo si quis est vestrum (id quod equidem nolim), sed si est,
 convenienter mihi videor haec ei verba dicturus esse: sunt
 quidem, vir optime mihi quoque cognati; nam, ut ipsis Homeri
 verbis utar, non sum ex quercu aut rupe oriundus, sed ab
 hominibus; unde et cognati mihi sunt, Athenienses, et filii tres,
 unus iam adolescens, duo vero parvuli; verumtamen nullum
 eorum huc producam, ut a vobis exorem absolutionem. Cur
 tandem igitur nihil huiusmodi faciam? Non arroganti contumacia,
 Athenienses, nec vestri contemptu; etenim an ego fidenti animo
 mortem exspectem necne, alia est res; verum ad existimationem et
 meam et vestram omninoque civitatis non convenire mihi arbitror
 huiusmodi quicquam facere, qui et id aetatis sim et hoc nomen
 habeam, sive illud merito sive immerito; certe opinio est,
 Socratem aliqua re praestare plerisque hominibus. iam si ii
 vestrum qui videntur praestare aut sapientia aut fortitudine aut
 alia quacumque virtute ita se gesserint, turpe id fuerit, quales ego
 saepe vidi in iudiciis, qui aliquid esse viderentur, mira tamen
 facientes, quippe putantes indigni quid se passuros esse ubi
 moriendum foret. quasi immortales essent futuri, si a vobis non
 occiderentur; qui quidem mihi labem adspergere videntur civitati,
 adeo ut exterorum nonnemo existimare possit, virtute excellentes
 inter Athenienses, quos quisque sibimet ipsi in magistratibus
 ceterisque honoribus mandandis praeponere soleat, eos nihilo
 praestantiores mulierculis esse. haec igitur, Athenienses, nec nos
 facere decet, qualescumque esse videmur, nec si nos faciamus, a
 vobis concenendum est, sed hoc ipsum ostendendum, multo
 potius damnatos vos esse eum, qui misabilia haec spectacula
 edat faciatque ut civitas derideatur, quam qui se teneat quietus.

χωρίς δὲ τῆς δόξης, ὃ ἄνδρες, οὐδὲ δίκαιόν μοι δοκεῖ [35ξ] εἶναι δεῖσθαι τοῦ δικαστοῦ οὐδὲ δεόμενον ἀποφεύγειν, ἀλλὰ διδάσκειν καὶ πείθειν. οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ κάθεται ὁ δικαστής, ἐπὶ τῷ καταχαρίζεσθαι τὰ δίκαια, ἀλλ' ἐπὶ τῷ κρίνειν ταῦτα: καὶ ὁμώμοκεν οὐ χαριεῖσθαι οἷς ἂν δοκῇ αὐτῷ, ἀλλὰ δικάσειν κατὰ τοὺς νόμους. οὐκ οὖν χρὴ οὔτε ἡμᾶς ἐθίζειν ὑμᾶς ἐπιορκεῖν οὔθ' ὑμᾶς ἐθίζεσθαι: οὐδέτεροι γὰρ ἂν ἡμῶν εὐσεβοῖεν. μὴ οὖν ἀξιούτέ με, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοιαῦτα δεῖν πρὸς ὑμᾶς πράττειν ἢ μήτε ἡγοῦμαι καλὰ εἶναι μήτε [35δ] δίκαια μήτε ὅσια, ἄλλως τε μέντοι νῆ Δία πάντως καὶ ἀσεβείας φεύγοντα ὑπὸ Μελήτου τουτουῖ. σαφῶς γὰρ ἂν, εἰ πείθοιμι ὑμᾶς καὶ τῷ δεῖσθαι βιαζοίμην ὁμώμοκότας, θεοὺς ἂν διδάσκοιμι μὴ ἡγεῖσθαι ὑμᾶς εἶναι, καὶ ἀτεχνῶς ἀπολογούμενος κατηγοροίην ἂν ἐμαυτοῦ ὡς θεοὺς οὐ νομίζω. ἀλλὰ πολλοῦ δεῖ οὕτως ἔχειν: νομίζω τε γάρ, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὡς οὐδεὶς τῶν ἐμῶν κατηγορῶν, καὶ ὑμῶν ἐπιτρέπω καὶ τῷ θεῷ κρίναι περὶ ἐμοῦ ὅπῃ μέλλει ἐμοί τε ἄριστα εἶναι καὶ ὑμῶν. [35ε]	praeter ea quae ad existimationem spectant, cives, nec iustum mihi videtur esse exorare iudicem aut ab exorato absolvi, sed docere ac persuadere; non enim ad hoc sedet iudex ut ius gratificetur, sed rem ut iudicet, utpote iuratus se non gratificaturum esse, quibuscumque libeat ipsi, sed iudicaturum ex legibus. quocirca nec nobis licet assuefacere vos ad peierandum, nec vobis assuefieri; neutri enim nostrum pietatem servarent. ne igitur putate, Athenienses, ea mihi apud vos facienda, quae neque honesta nec iusta nec pia esse censeo, quum alias omnino, pro Iuppiter, tum maxime nunc impietatis arcessitus ab hocce Melito. nam si persuadendo atque exorando vim vobis afferrem iuratis, aperte docerem non statuendos vobis deos esse, et plane causam dicens accusarem memet ipsum, tamquam deos non esse putantem. sed tantum abest ut id faciam, Athenienses, ut magis etiam esse deos putem quam meorum quisquam accusatorum, iamque vobis permitto ac deo iudicare de me, sicut optimum tum mihii futurum est tum vobis.
τὸ μὲν μὴ ἀγανακτεῖν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐπὶ τούτῳ [36α] τῷ γεγονότι, ὅτι μου κατεψηφίσασθε, ἄλλα τέ μοι πολλὰ συμβάλλεται, καὶ οὐκ ἀνέλπιστόν μοι γέγονεν τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον θαυμάζω ἐκατέρων τῶν ψήφων τὸν γεγονότα ἀριθμόν. οὐ γὰρ φόβον ἔγωγε οὕτω παρ' ὀλίγον ἔσεσθαι ἀλλὰ παρὰ πολὺ: νῦν δέ, ὡς ἔοικεν, εἰ τριάκοντα μόναι μετέπεσον τῶν ψήφων, ἀπεπεφύγη ἂν. Μέλητον μὲν οὖν, ὡς ἐμοί δοκῶ, καὶ νῦν ἀποπέφευγα, καὶ οὐ μόνον ἀποπέφευγα, ἀλλὰ παντὶ δῆλον τοῦτό γε, ὅτι εἰ μὴ ἀνέβη Ἄνυτος καὶ Λύκων κατηγορήσοντες ἐμοῦ, κἄν ὥφλε [36β] χιλίας δραχμᾶς, οὐ μεταλαβὼν τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων.	Quamobrem haud moleste feram, Athenienses, hanc quae evenit damnationem, quum aliae mihi multae sunt causae tum haec, quod non inopinanti mihi id factum est, sed multo magis utrorumque calculorum miror effectum numerum. non enim putaram fore ut tam parum differrent, sed ut multum; nunc autem, si tres modo calculi aliter cecidissent, opinor, evasissem. ac Melitum quidem iam videor mihi evasisse, neque evasi tantum, sed nemini hoc dubium est quin, nisi Anytus et Lyco ad me accusandum surrexissent, ipse mille drachmis fuisset multatus, quippe qui quintam calculorum partem non tulisset.

τιμᾶται δ' οὖν μοι ὁ ἀνὴρ θανάτου. εἶεν· ἐγὼ δὲ δὴ τίνος ὑμῖν ἀντιτιμήσομαι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι; ἢ δῆλον ὅτι τῆς ἀξίας; τί οὖν; τί ἄξιός εἰμι παθεῖν ἢ ἀποτεῖσθαι, ὅτι μαθὼν ἐν τῷ βίῳ οὐχ ἡσυχίαν ἦγον, ἀλλ' ἀμελήσας ὥνπερ οἱ πολλοί, χρηματισμοῦ τε καὶ οἰκονομίας καὶ στρατηγιῶν καὶ δημηγοριῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀρχῶν καὶ συνωμοσιῶν καὶ στάσεων τῶν ἐν τῇ πόλει γιγνομένων, ἡγησάμενος ἐμαυτὸν [36ξ] τῷ ὄντι ἐπιεικέστερον εἶναι ἢ ὥστε εἰς ταῦτ' ἰόντα σφῆζεσθαι, ἐνταῦθα μὲν οὐκ ἦα οἷ ἐλθὼν μήτε ὑμῖν μήτε ἐμαυτῷ ἔμελλον μηδὲν ὄφελος εἶναι, ἐπὶ δὲ τὸ ἰδίᾳ ἕκαστον ἰὼν εὐεργετεῖν τὴν μεγίστην εὐεργεσίαν, ὡς ἐγὼ φημι, ἐνταῦθα ἦα, ἐπιχειρῶν ἕκαστον ὑμῶν πείθειν μὴ πρότερον μήτε τῶν ἑαυτοῦ μηδενὸς ἐπιμελεῖσθαι πρὶν ἑαυτοῦ ἐπιμεληθεῖν ὅπως ὡς βέλτιστος καὶ φρονιμώτατος ἔσοιτο, μήτε τῶν τῆς πόλεως, πρὶν αὐτῆς τῆς πόλεως, τῶν τε ἄλλων οὕτω κατὰ τὸν [36δ] αὐτὸν τρόπον ἐπιμελεῖσθαι—τί οὖν εἰμι ἄξιος παθεῖν τοιοῦτος ὢν; ἀγαθόν τι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ δεῖ γε κατὰ τὴν ἀξίαν τῇ ἀληθείᾳ τιμᾶσθαι· καὶ ταῦτά γε ἀγαθὸν τοιοῦτον ὅτι ἂν πρέποι ἐμοί. τί οὖν πρέπει ἀνδρὶ πένητι εὐεργέτη δεομένῳ ἄγειν σχολὴν ἐπὶ τῇ ὑμετέρᾳ παρακελεύσει; οὐκ ἔσθ' ὅτι μᾶλλον, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πρέπει οὕτως ὡς τὸν τοιοῦτον ἄνδρα ἐν πρυτανείῳ σιτεῖσθαι, πολὺ γε μᾶλλον ἢ εἴ τις ὑμῶν ἵπῳ ἢ συνωρίδι ἢ ζεύγει νενίκηκεν Ὀλυμπίασιν· ὁ μὲν γὰρ ὑμᾶς ποιεῖ εὐδαίμονας δοκεῖν εἶναι, ἐγὼ δὲ [36ε] εἶναι, καὶ ὁ μὲν τροφῆς οὐδὲν δεῖται, ἐγὼ δὲ δέομαι. εἰ οὖν δεῖ με κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ἀξίας τιμᾶσθαι, τούτου [37α] τιμῶμαι, ἐν πρυτανείῳ σιτήσεως.

ἴσως οὖν ὑμῖν καὶ ταῦτ' λέγων παραπλησίως δοκῶ λέγειν ὥσπερ περὶ τοῦ οἴκου καὶ τῆς ἀντιβολήσεως, ἀπαυθαδιζόμενος· τὸ δὲ οὐκ ἔστιν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοιοῦτον ἀλλὰ τοιόνδε μᾶλλον.

Aestimat ergo mihi vir litem poenamque morte. Iam quam re ego contra aestimabo, Athenienses? an patet ea quam commeruerim? quid igitur? quam poenam commerui aut multam, quod sciens non quievi in vita, sed nihil curans ea quae plerique, quaestum, rem familiarem, imperia, concionatorum munus reliquasque potestates et conspirationes et seditiones quae in civitate fiunt, quum putarem me probiorem revera esse quam ut ex talibus salutem quaererem, non egi hoc ut obirem ea quibus obeundis nec vobis nec mihi ipsi quicquam utilitatis afferre potuissem, sed ut quemque privatim maximo ut ego arbitror, beneficio afficerem, hoc unum egi cuique vestrum suadere studens ne suarum rerum ullius curam susciperet prius quam sui ipsius suscepisset, ut quam optimus et prudentissimus fieret, neve negotiorum civitatis prius quam ipsius civitatis, eodemque modo ceterarum item rerum curam et cogitationem susciperet? quid igitur commerui talis qui fuerim? Boni sane aliquid, Athenienses, si modo pro dignitate atque ex vero aestimari oportet, et quidem boni id genus quod conveniat mihi. iam quid convenit pauperi viro bene merenti, qui otio indiget ut vos ad virtutem adhortetur? nihil est quod tam conveniat, Athenienses, tali viro magis, quam ut ei victus quotidianus in prytaneo publice praebeatur, multoque id magis quam si quis vestrum equo aut bigis aut alio curriculo Olympiis vicit; is enim vos facit ut beati videamini esse, ego autem ut sitis; isque victu non indiget, ego autem indigeo. itaque si me oportet ex vero ac pro dignitate aestimare, victum dicam in prytaneo.

Fortasse igitur vobis, quum haec dico, similiter videor dicere ac de miseratione et obsecratione, arroganter contumax; verum non ita se res habet, Athenienses, sed hoc potius modo.

πέπεισμαι ἐγὼ ἐκὼν εἶναι μηδένα ἀδικεῖν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ὑμᾶς τοῦτο οὐ πείθω· ὀλίγον γὰρ χρόνον ἀλλήλοις διειλέγμεθα. ἐπεὶ, ὥς ἐγῶμαι, εἰ ἦν ὑμῖν νόμος, ὥσπερ καὶ ἄλλοις ἀνθρώποις, περὶ θανάτου μὴ μίαν ἡμέραν [37β] μόνον κρίνειν ἀλλὰ πολλὰς, ἐπείσθητε ἄν· νῦν δ' οὐ ῥάδιον ἐν χρόνῳ ὀλίγῳ μεγάλας διαβολὰς ἀπολύεσθαι. πεπεισμένος δὴ ἐγὼ μηδένα ἀδικεῖν πολλοῦ δέω ἐμαυτὸν γε ἀδικήσκειν καὶ κατ' ἐμαυτοῦ ἐρεῖν αὐτὸς ὥς ἄξιός εἰμι τοῦ κακοῦ καὶ τιμῆσεσθαι τοιοῦτου τινὸς ἐμαυτῷ. τί δέισας; ἢ μὴ πάθω τοῦτο οὗ Μέλητος μοι τιμᾶται, ὃ φημι οὐκ εἰδέναι οὔτ' εἰ ἀγαθὸν οὔτ' εἰ κακόν ἐστιν; ἀντὶ τούτου δὴ ἔλωμαι ὧν εὖ οἶδά τι κακῶν ὄντων τούτου τιμησάμενος; πότερον δεσμοῦ; [37ξ] καὶ τί με δεῖ ζῆν ἐν δεσμοτηρίῳ, δουλεύοντα τῇ αἰεὶ καθισταμένῃ ἀρχῇ, τοῖς ἑνδεκά; ἀλλὰ χρημάτων καὶ δεδέσθαι ἕως ἄν ἐκτείσω; ἀλλὰ ταῦτόν μοι ἐστὶν ὅπερ νυνδὴ ἔλεγον· οὐ γὰρ ἔστι μοι χρήματα ὁπόθεν ἐκτείσω. ἀλλὰ δὴ φυγῆς τιμήσωμαι; ἴσως γὰρ ἄν μοι τούτου τιμήσαιτε. πολλὴ μεντὰν με φιλονηχία ἔχοι, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ οὕτως ἀλόγιστός εἰμι ὥστε μὴ δύνασθαι λογίζεσθαι ὅτι ὑμεῖς μὲν ὄντες πολῖταί μου οὐχ οἷοί τε ἐγένεσθε ἐνεγκεῖν τὰς ἐμὰς [37δ] διατριβὰς καὶ τοὺς λόγους, ἀλλ' ὑμῖν βαρύτεραι γεγόνασιν καὶ ἐπιφθονώτεραι, ὥστε ζητεῖτε αὐτῶν νυνὶ ἀπαλλαγῆναι· ἄλλοι δὲ ἄρα αὐτὰς οἴσουσι ῥαδίως; πολλοῦ γε δεῖ, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι. καλὸς οὖν ἄν μοι ὁ βίος εἴη ἐξελθόντι τηλικῶδε ἀνθρώπῳ ἄλλην ἐξ ἄλλης πόλεως ἀμειβομένῳ καὶ ἐξελαυνομένῳ ζῆν. εὖ γὰρ οἶδ' ὅτι ὅποι ἄν ἔλθω, λέγοντος ἐμοῦ ἀκροάσονται οἱ νέοι ὥσπερ ἐνθάδε· κἂν μὲν τούτους ἀπελαύνω, οὗτοί με αὐτοὶ ἐξελῶσι πείθοντες τοὺς πρεσβυτέρους· [37ε] ἐὰν δὲ μὴ ἀπελαύνω, οἱ τούτων πατέρες δὲ καὶ οἰκεῖοι δι' αὐτοὺς τούτους.	persuasum est mihi, a me sciente neminem affici iniuria (quamquam vobis id non persuadeo; brevius enim tempus sermones inter nos contulimus; nam, ni fallor, si lex esset vobis, sic ut apud alios homines est, morte ne quis multetur unius tantum diei iudicio, sed plurium, persuaderi illud vobis potuisset; nunc autem non facile est tam brevi tempore tantas calumnias diluere, sed persuasum quum mihi sit, a me neminem affici iniuria, multum abest ut me ipsum iniuria afficiam, meque ipse dicam aliquo malo dignum aut huiusmodi aliquid commeruisse. quonam adductus timore hoc faciam? num ne mihi eveniat id quod Melitus me dicit commeruisse, quod nego me scire bonum malumne sit? pro hoc igitur eligam aliquid ex iis quae certo scio mala esse, idque me dicam commeruisse? num vincula? et quid me opus est vivere in carcere, servientem eorum qui quoque tempore constituentur potestati, undecimvirovum? an pecuniariam poenam, et in vinculis retineri, donec solvam? at hoc idem mihi esset quod modo dicebam: nihil mihi est pecuniae, unde solvam. exsilione aestimabo litem? fortasse enim ratam facietis hanc aestimationem. multa sane tenerer vitae cupiditate, si tam insipiens essem ut non possem reputare, quum vos, cives mei, perferre non potueritis meos sermones et orationes, quae vobis adeo molesta et invidiosa fuerunt, ut iam ab eis liberari velitis, num alii homines facile ea laturi sint; multum sane abest, Athenienses. pulchra sane mihi vita erit, si ego hoc aetatis demigrans hinc urbemque aliam ex alia mutans et undique expulsus vivam; certo enim scio, quocumque venero, uti hac in urbe, non defore qui disserentem me audiant adolescentes; ac si eos repellam, hi me ipsi expellent, inductis ad id senioribus; sin non repellam, facient illud eorum et patres et cognati, eorum causa ipsorum.
--	--

ἴσως οὖν ἂν τις εἴποι: ‘σιγῶν δὲ καὶ ἡσυχίαν ἄγων, ὃ Σώκρατες, οὐχ οἷός τ’ ἔση ἡμῖν ἐξελθὼν ζῆν;’ τουτὶ δὴ ἐστὶ πάντων χαλεπώτατον πείσαι τινας ὑμῶν. ἐάντε γὰρ λέγω ὅτι τῷ θεῷ ἀπειθεῖν τοῦτ’ ἐστὶν καὶ διὰ τοῦτ’ ἀδύνατον [38α] ἡσυχίαν ἄγειν, οὐ πείσεσθέ μοι ὡς εἰρωνευομένῳ: ἐάντ’ αὖ λέγω ὅτι καὶ τυγχάνει μέγιστον ἀγαθὸν ὃν ἀνθρώπῳ τοῦτο, ἐκάστης ἡμέρας περὶ ἀρετῆς τοὺς λόγους ποιεῖσθαι καὶ τῶν ἄλλων περὶ ὧν ὑμεῖς ἐμοῦ ἀκούετε διαλεγομένου καὶ ἐμαυτὸν καὶ ἄλλους ἐξετάζοντος, ὁ δὲ ἀνεξέταστος βίος οὐ βιωτὸς ἀνθρώπῳ, ταῦτα δ’ ἔτι ἤττον πείσεσθέ μοι λέγοντι. τὰ δὲ ἔχει μὲν οὕτως, ὡς ἐγὼ φημι, ὃ ἄνδρες, πείθειν δὲ οὐ ῥᾶδιον. καὶ ἐγὼ ἅμα οὐκ εἴθισμαι ἐμαυτὸν ἀξιῶν κακοῦ [38β] οὐδενός. εἰ μὲν γὰρ ἦν μοι χρήματα, ἐτιμησάμην ἂν χρημάτων ὅσα ἐμελλον ἐκτεῖσειν, οὐδὲν γὰρ ἂν ἐβλάβην: νῦν δὲ οὐ γὰρ ἔστιν, εἰ μὴ ἄρα ὅσον ἂν ἐγὼ δυναίμην ἐκτεῖσαι, τοσούτου βούλεσθέ μοι τιμῆσαι. ἴσως δ’ ἂν δυναίμην ἐκτεῖσαι ὑμῖν που μὲν ἄργυριον: τοσούτου οὖν τιμῶμαι. Πλάτων δὲ ὅδε, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ Κρίτων καὶ Κριτόβουλος καὶ Ἀπολλόδωρος κελεύουσίν με τριάκοντα μνῶν τιμῆσασθαι, αὐτοὶ δ’ ἐγγυᾶσθαι: τιμῶμαι οὖν τοσούτου, ἐγγυηταὶ δὲ ὑμῖν ἔσονται τοῦ ἀργυρίου οὗτοι ἀξιόχρεοι. [38ξ] οὐ πολλοῦ γ’ ἔνεκα χρόνου, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὄνομα ἔχετε καὶ αἰτίαν ὑπὸ τῶν βουλομένων τὴν πόλιν λοιδορεῖν ὡς Σωκράτη ἀπεκτόνατε, ἄνδρα σοφόν—φήσουσι γὰρ δὴ σοφὸν εἶναι, εἰ καὶ μὴ εἰμι, οἱ βουλόμενοι ὑμῖν ὀνειδίζειν— εἰ γοῦν περιεμείνατε ὀλίγον χρόνον, ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου ἂν ὑμῖν τοῦτο ἐγένετο:	Nunc forsitan dixerit aliquis: Tacitus et quietus, Socrate, vivere nobis non poteris, si hinc egressus eris? Hoc vero pluribus vestrum ad persuadendum apte explicare longe difficillimum est. dicam esse illud deo non parere, atque ideo me haudquaquam quietum esse posse, non credetis mihi quasi simulatione uso; sin rursus dicam nullum homini maius bonum posse contingere, quam ut quotidie sermones conferat de virtute et ceteris rebus, de quibus disserenti vos mihi operam datis meque et alios exploranti, vitam contra non exploratam non vitalem esse homini, hoc igitur dicenti etiam minus credetis mihi. sed ita res est ut ego dico, cives, at non facilis est ad explicandum. accedit quod ego non consuevi me dignum deputare ullo malo; etenim si mihi argentum esset, litem aestimarem pecunia quantum mihi solvendum esset (nam nulum mihi ea re damnum fieret), nunc autem nihil est; nisi forte, quantum ego solvere potero, tanto mihi aestimare voltis. fortasse solvere vobis potuerim admodum minam argenti; igitur tanto litem aestimo. sed Plato hic, Athenienses, et Crito et Critobulus et Apollodorus iubent me triginta minis aestimare, ipsique se obstringere volunt sponsione. aestimo igitur tanto, sponsoresque eius argenti iidem vobis erunt locupletes. Exigui quidem temporis causa, Athenienses, nomen vobis et crimen fiet ab iis qui civitati vestrae maledicere volent, ex eo quod Socratem occidistis, virum sapientem; dicent enim me sapientem esse, etsi non sum, qui vobis probum voluerint obiectare. at si parumper exspectassetis, idem ultro vobis
---	---

ὁρᾶτε γὰρ δὴ τὴν ἡλικίαν ὅτι πόρρῳ ἤδη ἐστὶ τοῦ βίου θανάτου δὲ ἐγγύς. λέγω δὲ τοῦτο οὐ [38δ] πρὸς πάντας ὑμᾶς, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἐμοῦ καταψηφισαμένους θάνατον. λέγω δὲ καὶ τότε πρὸς τοὺς αὐτοὺς τούτους. ἴσως με οἴεσθε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀπορία λόγων ἐαλωκέναι τοιούτων οἷς ἂν ὑμᾶς ἔπεισα, εἰ ὥμην δεῖν ἅπαντα ποιεῖν καὶ λέγειν ὥστε ἀποφυγεῖν τὴν δίκην. πολλοῦ γε δεῖ. ἀλλ' ἀπορία μὲν ἐάλωκα, οὐ μέντοι λόγων, ἀλλὰ τόλμης καὶ ἀναισχυντίας καὶ τοῦ μὴ ἐθέλειν λέγειν πρὸς ὑμᾶς τοιαῦτα οἷ' ἂν ὑμῖν μὲν ἥδιστα ἦν ἀκούειν— θρηνοῦντός τέ μου καὶ ὀδυρομένου καὶ ἄλλα ποιοῦντος καὶ [38ε] λέγοντος πολλὰ καὶ ἀνάξια ἐμοῦ, ὥς ἐγὼ φημι, οἷα δὴ καὶ εἴθισθε ὑμεῖς τῶν ἄλλων ἀκούειν. ἀλλ' οὔτε τότε ὥηθην δεῖν ἔνεκα τοῦ κινδύνου πρᾶξαι οὐδὲν ἀνελεύθερον, οὔτε νῦν μοι μεταμέλει οὕτως ἀπολογησαμένῳ, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον αἰροῦμαι ὥδε ἀπολογησάμενος τεθνάναι ἢ ἐκείνως ζῆν. οὔτε γὰρ ἐν δίκῃ οὔτ' ἐν πολέμῳ οὔτ' ἐμὲ οὔτ' ἄλλον οὐδένα δεῖ [39α] τοῦτο μηχανᾶσθαι, ὅπως ἀποφεύξεται πᾶν ποιῶν θάνατον. καὶ γὰρ ἐν ταῖς μάχαις πολλάκις δῆλον γίγνεται ὅτι τό γε ἀποθανεῖν ἂν τις ἐκφύγοι καὶ ὅπλα ἀφείς καὶ ἐφ' ἱκετείαν τραπόμενος τῶν διωκόντων· καὶ ἄλλαι μηχαναὶ πολλάι εἰσιν ἐν ἐκάστοις τοῖς κινδύνοις ὥστε διαφεύγειν θάνατον, ἐάν τις τολμᾷ πᾶν ποιεῖν καὶ λέγειν. ἀλλὰ μὴ οὐ τοῦτ' ἦ χαλεπὸν, ὦ ἄνδρες, θάνατον ἐκφυγεῖν, ἀλλὰ πολὺ χαλεπότερον πονηρίαν· [39β] θᾶπτον γὰρ θανάτου θεῖ. καὶ νῦν ἐγὼ μὲν ἄτε βραδὺς ὢν καὶ πρεσβύτης ὑπὸ τοῦ βραδυτέρου ἐάλων, οἱ δ' ἐμοὶ κατήγοροι ἄτε δεινοὶ καὶ ὀξεῖς ὄντες ὑπὸ τοῦ θᾶπτονος, τῆς κακίας. καὶ νῦν ἐγὼ μὲν ἄπειμι ὑφ' ὑμῶν θανάτου δίκην ὀφλὼν, οὔτοι δ' ὑπὸ τῆς ἀληθείας ὠφληκότες μοχθηρίαν καὶ ἀδικίαν. καὶ ἐγὼ τε τῷ τιμήματι ἐμμένω καὶ οὔτοι. ταῦτα μὲν που ἴσως οὕτως καὶ ἔδει σχεῖν, καὶ οἶμαι αὐτὰ μετρίως ἔχειν. [39ξ]	evenisset; videte enim aetatem meam quam longe processerit in vita et prope sit mortem. dico autem illud non ad omnes vos, sed tantum ad eos qui me morte multarunt. ac dico hoc quoque ad hos eosdem. putatis fortasse, Athenienses, inopia verborum me cecidisse talium quibus vos movere potuissem, si putassem nihil non faciendum ac dicendum, ut a vobis absolverer. multum sane abest; nam inopia quidem cecidi, verum non verborum, sed audaciae et impudentiae, et quod voluntas mihi defuit dicendi ad vos ea, quae vobis gratissima fuissent auditu, si et eiulassem et lamentatus essem atque alia fecissem dixissemque multa, mihi, ut ego aio, indecora; qualia vos adsuevistis ex ceteris audire. sed neque tunc putabam periculi metu faciendum esse quicquam inhonestum, neque nunc me poenitet causam ita dixisse. sed potius ita ea dicta me mori malo quam isto modo vivere; neque enim in iudicio neque in bello aut me aut alium quemquam decet machinando et omnia tentando id agere ut effugiamus mortem. nam in proeliis quoque saepe videmus interitum posse vitari, si quis sese abiectis armis supplex converterit ad insequentes; et alia sunt multa in quovis genere periculorum effugia mortis, si quis nihil non facere et dicere ausit. sed vereor ne non illud difficile sit, Athenienses, mortem evitare, sed multo difficilius improbitatem; velocius enim fato invadit. ita nunc ego, ut tardus et senex, a tardiore sum oppressus, accusatores autem mei quippe violenti et acres, a velociore, pravitate. ac nunc quidem discedimus hinc, ego a vobis capitis condemnatus, isti autem a veritate pravitatis condemnati et iniustitiae; atque quum ego sto aestimatione litis tum isti. et haec quidem fortasse se sic habere oportebat, et bene se habere arbitror.
--	---

τὸ δὲ δὴ μετὰ τοῦτο ἐπιθυμῶ ὑμῖν χρησιμωδῆσαι, ὃ καταψηφισάμενοί μου: καὶ γάρ εἰμι ἤδη ἐνταῦθα ἐν ᾧ μάλιστα ἄνθρωποι χρησιμωδοῦσιν, ὅταν μέλλωσιν ἀποθανεῖσθαι. φημί γάρ, ὃ ἄνδρες οἱ ἐμὲ ἀπεκτόνατε, τιμωρίαν ὑμῖν ἥξιν εὐθὺς μετὰ τὸν ἐμὸν θάνατον πολὺ χαλεπωτέραν νῆ Δία ἢ οἶαν ἐμὲ ἀπεκτόνατε: νῦν γὰρ τοῦτο εἵργασθε οἰόμενοι μὲν ἀπαλλάξεσθαι τοῦ διδόναι ἔλεγχον τοῦ βίου, τὸ δὲ ὑμῖν πολὺ ἐναντίον ἀποβήσεται, ὥς ἐγὼ φημι. πλείους ἔσονται ὑμᾶς [39δ] οἱ ἐλέγχοντες, οὓς νῦν ἐγὼ κατεῖχον, ὑμεῖς δὲ οὐκ ἠσθάνεσθε: καὶ χαλεπώτεροι ἔσονται ὅσῳ νεώτεροί εἰσιν, καὶ ὑμεῖς μᾶλλον ἀγανακτήσετε. εἰ γὰρ οἴεσθε ἀποκτείνοντες ἀνθρώπους ἐπισχῆσιν τοῦ ὀνειδίζειν τινὰ ὑμῖν ὅτι οὐκ ὀρθῶς ζῆτε, οὐ καλῶς διανοεῖσθε: οὐ γάρ ἐστ' αὕτη ἡ ἀπαλλαγὴ οὔτε πάνυ δυνατὴ οὔτε καλὴ, ἀλλ' ἐκείνη καὶ καλλίστη καὶ ῥάστη, μὴ τοὺς ἄλλους κολουεῖν ἀλλ' ἐαυτὸν παρασκευάζειν ὅπως ἔσται ὥς βέλτιστος. ταῦτα μὲν οὖν ὑμῖν τοῖς καταψηφισαμένοις μαντευσάμενος ἀπαλλάττομαι. [39ε] τοῖς δὲ ἀποψηφισαμένοις ἡδέως ἂν διαλεχθεῖην ὑπὲρ τοῦ γεγονότος τουτουῖ πράγματος, ἐν ᾧ οἱ ἄρχοντες ἀσχολίαν ἄγουσι καὶ οὐπω ἔρχομαι οἱ ἐλθόντα με δεῖ τεθνάναι. ἀλλὰ μοι, ὃ ἄνδρες, παραμείνατε τοσοῦτον χρόνον: οὐδὲν γὰρ κωλύει διαμυθολογῆσαι πρὸς ἀλλήλους ἕως ἔξεστιν. ὑμῖν [40α] γὰρ ὥς φίλοις οὐσιν ἐπιδειξαι ἐθέλω τὸ νυνὶ μοι συμβεβηκὸς τί ποτε νοεῖ. ἐμοὶ γάρ, ὃ ἄνδρες δικασταί—ὑμᾶς γὰρ δικαστὰς καλῶν ὀρθῶς ἂν καλοῖην—θαυμάσιόν τι γέγονεν. ἡ γὰρ εἰωθυῖά μοι μαντικὴ ἡ τοῦ δαιμονίου ἐν μὲν τῷ πρόσθεν χρόνῳ παντὶ πάνυ πυκνὴ ἀεὶ ἦν καὶ πάνυ ἐπὶ μικροῖς ἐναντιούμενη, εἴ τι μέλλοιμι μὴ ὀρθῶς πράξειν.	Quod reliquum est, cupio vobis vaticinari, qui me condemnastis; perveni enim none eo ubi maxime homines vaticinantur, quum mors imminet. nam praedico, cives, si me occideritis, continuo vobis post excessum meum venturam esse poenam longe, Iuppiter, graviores illam quidem quam qua me multastis capitali. hoc enim nunc fecistis, spe inducti fore ut reddendam vitae rationem defugeretis; sed contra plane vobis eveniet, ut ego dico. plures erunt vobis castigatores, quos adhuc ego cohibebam, vos autem id non sentiebatis; eruntque illi graviores, quo adolescentiores sunt, et vestram magis movebunt indignationem. si vero putatis, occidendis hominibus prohibuit vos esse ne quis vobis vitam exprobret parum honeste actam, haud recte iudicatis; haec est enim censurae liberatio neque ea quae fieri possit neque honesta, sed haec et pulcherrima et facillima est, non reprimere ceteros, sed suum ipsius animum sic componere ut fiat quam optimus. ita haec vobis qui me condemnastis vaticinatus discedo. Cum his vero qui me absolverunt libenter colloquar de iis, quae modo facta sunt, interim dum magistratus suas res agunt egoque nondum abducor quo abductum me mori oportet. itaque mihi manete, cives, tantum temporis; nihil enim obstat quo minus inter nos confabulemur, quoad licet. nam vobis tamquam amicis ostendere volo, quid significant haec quae mihi nunc usu venerunt, etenim mihi, iudices (quippe vos iudicum nomine recte appellarim), mirabile quiddam evenit. nam consueta mihi divina illa praesagitio priore quidem tempore perquam frequens semper erat et levibus in causis adversabatur, ubi quid non bene facturus essem;
---	---

νυνὶ δὲ συμβέβηκέ μοι ἅπερ ὀρᾷτε καὶ αὐτοί, ταῦτ' ἅ γε δὴ οἰηθεῖν ἂν τις καὶ νομίζεται ἔσχατα κακῶν εἶναι: ἐμοὶ δὲ [40β] οὔτε ἐξιόντι ἔωθεν οἴκοθεν ἡναντιώθη τὸ τοῦ θεοῦ σημεῖον, οὔτε ἡνίκα ἀνέβαινον ἐνταυθοῖ ἐπὶ τὸ δικαστήριον, οὔτε ἐν τῷ λόγῳ οὐδαμοῦ μέλλοντί τι ἐρεῖν. καίτοι ἐν ἄλλοις λόγοις πολλαχοῦ δὴ με ἐπέσχε λέγοντα μεταξὺ: νῦν δὲ οὐδαμοῦ περὶ ταύτην τὴν πρᾶξιν οὔτ' ἐν ἔργῳ οὐδενὶ οὔτ' ἐν λόγῳ ἡναντιώταί μοι. τί οὖν αἴτιον εἶναι ὑπολαμβάνω; ἐγὼ ὑμῖν ἐρῶ: κινδυνεύει γάρ μοι τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο ἀγαθὸν γεγονέναι, καὶ οὐκ ἔσθ' ὅπως ἡμεῖς ὀρθῶς ὑπολαμβάνομεν, [40ξ] ὅσοι οἰόμεθα κακὸν εἶναι τὸ τεθνάναι. μέγα μοι τεκμήριον τούτου γέγονεν: οὐ γὰρ ἔσθ' ὅπως οὐκ ἡναντιώθη ἂν μοι τὸ εἰωθὸς σημεῖον, εἰ μὴ τι ἔμελλον ἐγὼ ἀγαθὸν πράξειν. ἐννοήσωμεν δὲ καὶ τῇδε ὡς πολλὴ ἐλπίς ἐστὶν ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι. δυοῖν γὰρ θάτερόν ἐστιν τὸ τεθνάναι: ἢ γὰρ οἷον μηδὲν εἶναι μηδὲ αἴσθησιν μηδεμίαν μηδενὸς ἔχειν τὸν τεθνεῶτα, ἢ κατὰ τὰ λεγόμενα μεταβολή τις τυγχάνει οὗσα καὶ μετοίκησις τῇ ψυχῇ τοῦ τόπου τοῦ ἐνθένδε εἰς ἄλλον τόπον. καὶ εἴτε δὴ μηδεμία αἴσθησίς ἐστιν ἀλλ' [40δ] οἷον ὕπνος ἐπειδὴν τις καθεύδων μηδ' ὄναρ μηδὲν ὀρᾷ, θαυμάσιον κέρδος ἂν εἴη ὁ θάνατος—ἐγὼ γὰρ ἂν οἶμαι, εἴ τινα ἐκλεξάμενον δέοι ταύτην τὴν νύκτα ἐν ᾗ οὕτω κατέδαρθεν ὥστε μηδὲ ὄναρ ἰδεῖν, καὶ τὰς ἄλλας νύκτας τε καὶ ἡμέρας τὰς τοῦ βίου τοῦ ἑαυτοῦ ἀντιπαραθέντα ταύτῃ τῇ νυκτὶ δέοι σκεψάμενον εἰπεῖν πόσας ἄμεινον καὶ ἥδιον ἡμέρας καὶ νύκτας ταύτης τῆς νυκτὸς βεβίωκεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ βίῳ, οἶμαι ἂν μὴ ὅτι ἰδιώτην τινά,	nunc autem, ut ipsi videtis, hoc accidit mihi, quod sane quis putet ac vere numeratur extremum malorum; sed mihi neque mane domo egredienti adversatum est signum dei, neque quum huc ascenderem in iudicium, neque in ulla sermonis parte, si quid dicere vellem; quamquam in aliis sermonibus plurimis locis mediam mihi orationem interruptit; nunc autem nusquam in huius diei actione mihi nec facienti quicquam nec dicenti adversatum est. cuius rei quam causam esse arbitror? ego dicam vobis; etenim videtur id quod mihi accidit bonum esse; ac nequaquam recte suspicamur, qui malum putamus esse mortem. magno id argumento confirmatur; prorsus enim adversatum mihi fuisset consuetum signum, nisi ego aliquid boni essem assequuturus. Consideremus iam sic quoque, quam magna spes sit bonum illud esse. de duobus enim alterum est mors; nam aut velut in nihilum interitus est, ut ne ullum quidem ullius rei sensum retineat mortuus, aut, quod volgo dicitur, commutatio quaedam et peregrinatio animi hac ex sede hinc in aliam sedem. ac sive omnis sensus privatio est similisque ei somno, quo quis consopitus ne somnium quidem ullum cernit, mirificum prorsus lucrum est in morte. ego enim putarim, si quem deligere iusseris talem noctem, in qua sic dormiverit ut nullum viderit somnium, ceterasque noctes et dies vitae suae comparatas cum ea nocte reputare ac dicere, quot dies et noctes melius suaviusque tali nocte egerit in sua vita, putarim eum, non modo privatum hominem,
---	---

ἀλλὰ τὸν μέγαν βασιλέα εὐαριθμήτους [40ε] ἂν εὐρεῖν αὐτὸν ταύτας πρὸς τὰς ἄλλας ἡμέρας καὶ νύκτας—εἰ οὖν τοιοῦτον ὁ θάνατός ἐστιν, κέρδος ἔγωγε λέγω· καὶ γὰρ οὐδὲν πλείων ὁ πᾶς χρόνος φαίνεται οὕτω δὴ εἶναι ἢ μία νύξ· εἰ δ' αὖ οἶον ἀποδημῆσαι ἐστὶν ὁ θάνατος ἐνθένδε εἰς ἄλλον τόπον, καὶ ἀληθῆ ἐστὶν τὰ λεγόμενα, ὥς ἄρα ἐκεῖ εἰσι πάντες οἱ τεθνεῶτες, τί μεῖζον ἀγαθὸν τούτου εἴη ἂν, ὃ ἄνδρες δικασταί; εἰ γάρ τις [41α] ἀφικόμενος εἰς Ἄϊδου, ἀπαλλαγεῖς τούτωνι τῶν φασκόντων δικαστῶν εἶναι, εὐρήσει τοὺς ὡς ἀληθῶς δικαστάς, οἵπερ καὶ λέγονται ἐκεῖ δικάζειν, Μίνως τε καὶ Ῥαδάμανθυς καὶ Αἰακὸς καὶ Τριπτόλεμος καὶ ἄλλοι ὅσοι τῶν ἡμιθέων δίκαιοι ἐγένοντο ἐν τῷ ἑαυτῶν βίῳ, ἄρα φαύλη ἂν εἴη ἡ ἀποδημία; ἢ αὖ Ὀρφεὶ συγγενέσθαι καὶ Μουσαίῳ καὶ Ἡσιόδῳ καὶ Ὀμήρῳ ἐπὶ πόσῳ ἂν τις δέξαιτ' ἂν ὑμῶν; ἐγὼ μὲν γὰρ πολλάκις ἐθέλω τεθνάναι εἰ ταῦτ' ἐστὶν ἀληθῆ. ἐπεὶ [41β] ἔμοιγε καὶ αὐτῷ θαυμαστὴ ἂν εἴη ἡ διατριβὴ αὐτόθι, ὅποτε ἐντύχοιμι Παλαμῆδαι καὶ Αἴαντι τῷ Τελαμῶνος καὶ εἴ τις ἄλλος τῶν παλαιῶν διὰ κρίσιν ἄδικον τέθνηκεν, ἀντιπαραβάλλοντι τὰ ἑμαυτοῦ πάθη πρὸς τὰ ἐκείνων—ὥς ἐγὼ οἶμαι, οὐκ ἂν ἀηδὲς εἴη—καὶ δὴ τὸ μέγιστον, τοὺς ἐκεῖ ἐξετάζοντα καὶ ἐρευνῶντα ὥσπερ τοὺς ἐνταῦθα διάγειν, τίς αὐτῶν σοφός ἐστιν καὶ τίς οἶεται μὲν, ἔστιν δ' οὐ. ἐπὶ πόσῳ δ' ἂν τις, ὃ ἄνδρες δικασταί, δέξαιτο ἐξετάσαι τὸν ἐπὶ Τροίαν ἀγαγόντα [41ξ] τὴν πολλὴν στρατιὰν ἢ Ὀδυσσέα ἢ Σίσυφον ἢ ἄλλους μυρίους ἂν τις εἴποι καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας, οἷς ἐκεῖ διαλέγεσθαι καὶ συνεῖναι καὶ ἐξετάζειν ἀμήχανον ἂν εἴη εὐδαιμονίας; πάντως οὐ δῆπου τούτου γε ἔνεκα οἱ ἐκεῖ ἀποκτείνουσι:

sed regem magnum, admodum paucas illas reperturum esse cum ceteris collatas diebus et noctibus. quodsi eiusmodi quiddam mors est, lucrum equidem dico; ita enim nihil amplius videtur omne consequens tempus esse quam una nox. sin similis mors est migrationi hinc in aliam sedem, veraque sunt quae dicuntur, habitare illic omnes qui vita cesserunt, quid est quod huic bono praeferamus, iudices? nam si quis delatus ad inferos ab his qui se iudicum numero haberi volunt evaserit eosque repererit qui vere iudices appellantur, quos etiam dicunt illic iudicare, Minoem, Rhadamanthum, Aeacum, Triptolemum, atque alios, quotquot ex semideis vitam iuste peregerunt, num spernenda videri poterit ea migratio? vel etiam Orphea convenire et Musaeum et Hesiodum et Homerum, quanti cuique vestrum aestimandum videtur? ego certe saepe emori vellem, si haec sunt vera. nam mihi quidem ipsi delectationem afferret illo loco commoratio, quum Palamedem et Aiace[m] Telamonium, et si quis priscorum alius iudicio iudicio oppressus est, convenire; conferre meos casus cum illorum, haud, ut arbitror, iniucundum erit. id vero vel maximum erit, ita me vivere ut eos qui illic sunt, similiter atque hic homines, examinem ayque explore[m], quis sapiens sit eorum, et quis sibi videatur esse, ut non sit. quanti tandem quis aestimandum putabit, iudices, explorare eum qui magnum illum exercitum duxit ad Troiam, aut Ulixem aut Sisyphum? et sexcentos alios memoraverit quispiam et viros et mulieres, quibuscumque colloqui et ad examinis consuetudinem redire incredibilis plane erit felicitatis; non enim illi, opinor, ea de causa capite damnabunt;

τά τε γὰρ ἄλλα εὐδαιμονέστεροί εἰσιν οἱ ἐκεῖ τῶν ἐνθάδε, καὶ ἤδη τὸν λοιπὸν χρόνον ἀθάνατοί εἰσιν, εἴπερ γε τὰ λεγόμενα ἀληθῆ. ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς χρή, ὧ ἄνδρες δικασταί, εὐέλπιδας εἶναι πρὸς τὸν θάνατον, καὶ ἐν τι τοῦτο διανοεῖσθαι ἀληθές, ὅτι [41δ] οὐκ ἔστιν ἀνδρὶ ἀγαθῷ κακὸν οὐδὲν οὔτε ζῶντι οὔτε τελευτήσαντι, οὐδὲ ἀμελεῖται ὑπὸ θεῶν τὰ τούτου πράγματα: οὐδὲ τὰ ἐμὰ νῦν ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γέγονεν, ἀλλὰ μοι δῆλόν ἐστι τοῦτο, ὅτι ἤδη τεθνάναι καὶ ἀπηλλάχθαι πραγμάτων βέλτιον ἦν μοι. διὰ τοῦτο καὶ ἐμὲ οὐδαμοῦ ἀπέτρεψεν τὸ σημεῖον, καὶ ἔγωγε τοῖς καταψηφισαμένοις μου καὶ τοῖς κατηγοροῖς οὐ πάνυ χαλεπαίνω. καίτοι οὐ ταύτῃ τῇ διανοίᾳ καταψηφίζοντό μου καὶ κατηγοροῦν, ἀλλ' οἰόμενοι βλάπτειν: [41ε] τοῦτο αὐτοῖς ἄξιον μέμφεσθαι. τοσόνδε μέντοι αὐτῶν δέομαι: τοὺς ὑεῖς μου, ἐπειδὴν ἡβήσωσι, τιμωρήσασθε, ὧ ἄνδρες, ταῦτά ταῦτα λυποῦντες ἅπερ ἐγὼ ὑμᾶς ἐλύπουν, ἐὰν ὑμῖν δοκῶσιν ἢ χρημάτων ἢ ἄλλου του πρότερον ἐπιμελεῖσθαι ἢ ἀρετῆς, καὶ ἐὰν δοκῶσί τι εἶναι μηδὲν ὄντες, ὀνειδίζετε αὐτοῖς ὥσπερ ἐγὼ ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἐπιμελοῦνται ὧν δεῖ, καὶ οἶονταί τι εἶναι ὄντες οὐδενὸς ἄξιοι. καὶ ἐὰν [42α] ταῦτα ποιῇτε, δίκαια πεπονθὼς ἐγὼ ἔσομαι ὑφ' ὑμῶν αὐτός τε καὶ οἱ ὑεῖς. ἀλλὰ γὰρ ἤδη ὥρα ἀπιέναι, ἐμοὶ μὲν ἀποθανουμένῳ, ὑμῖν δὲ βιωσομένοις: ὁπότεροι δὲ ἡμῶν ἔρχονται ἐπὶ ἄμεινον πρᾶγμα, ἄδηλον παντὶ πλὴν ἢ τῷ θεῷ.	nam et ceteris rebus beatiores illi sunt nobis qui hic vivimus, et reliquum iam tempus immortales sunt, si modo quod volgo dicitur verum est. Sed vos quoque decet, iudices, spem bonam habere de morte, idque unum animo tenere verum, numquam viro bono mali quicquam evenire posse nec vivo nec mortuo, nec res eius negligi a diis; nec mihi haec nunc acciderunt fortuito, sed illud non dubium est, quin iam mori atque his aerumnis exsolvi mihi sit optimum. propterea etiam nusquam me revocavit signum istud, nec iis, qui me condemnarunt et qui accusarunt, habeo quod succenseam; etsi non eo consilio agebant condemnatores mei et accusatores, sed quod mihi nocere se crediderunt; in quo sane non carent iusta reprehensione. Tantum adhuc ab iis peto. filios meos quum primum adoleverunt, coercete, cives, eodemque illos modo vexate, quo ego vos vexavi, si vobis videbuntur vel opibus vel ulli alii rei, studere potius quam virtuti; ac si videbuntur sibi aliquid esse, quum nihil sint. exprobrate illis, sicut ego vobis, quod non studeant iis quibus oportet rebus, putentque aliquid se esse, quum nullo sint numero. quod si feceritis, iusta acceperimus et ego a vobis ipse et filii. Sed tempus est iam hinc abire me ut moriar, vos ut vitam agatis. utris autem nostrum melius cessurum sit id nemo quisquam scit praeter deum.
---	--

Platonis *Hipparchus*
Graece (ed. Burnet) et Latine (Bekker)

Ἰππάρχος	Plato: Hipparchus Ex recensione I. Bekkeri, Platonis dialogi graece et latine, Vol. 1,2, Berolini, 1816
Σωκράτης Ἑταῖρος [225α] Σωκράτης τί γὰρ τὸ φιλοκερδές; τί ποτέ ἐστιν, καὶ τίνες οἱ φιλοκερδεῖς; Ἑταῖρος ἐμοὶ μὲν δοκοῦσιν οἱ ἂν κερδαίνειν ἀξιῶσιν ἀπὸ τῶν μηδενὸς ἀξίων. Σωκράτης πότερον οὖν σοι δοκοῦσιν γινώσκοντες ὅτι οὐδενὸς ἐστὶν ἄξια, ἢ ἀγνοοῦντες; εἰ γὰρ ἀγνοοῦντες, ἀνοήτους λέγεις τοὺς φιλοκερδεῖς.	Interlocutores sunt Socrates et amicus quidam. So. Quidnam lucri cupiditas est? Et qui sunt lucri cupidi? Am. Mihi quidem videntur, qui lucrandum putant ex rebus nulla aestimatione dignis. So. Videnturne tibi scire, quod nullius pretii sint, an ignorare? Quod si ignorare, amentes lucri cupidos vocas.

Ἐταῖρος ἀλλ' οὐκ ἀνοήτους λέγω, ἀλλὰ πανούργους καὶ [225β] πονηροὺς καὶ ἥττους τοῦ κέρδους, γινώσκοντας ὅτι οὐδενὸς ἄξιά ἐστιν ἀφ' ὧν τολμῶσι κερδαίνειν, ὅμως τολμᾶν φιλοκερδεῖν δι' ἀναισχυντίαν. Σωκράτης ἄρ' οὖν τοιόνδε λέγεις τὸν φιλοκερδῆ, οἷον ἐὰν φυτεύων γεωργὸς ἀνὴρ καὶ γινώσκων ὅτι οὐδενὸς ἄξιον τὸ φυτόν, ἀξιοῖ ἀπὸ τούτου ἐκτραφέντος κερδαίνειν; ἄρα τοιοῦτον αὐτὸν λέγεις; Ἐταῖρος ἀπὸ παντὸς ὃ γε φιλοκερδής, ὃ Σώκρατες, οἶεται δεῖν κερδαίνειν. Σωκράτης μὴ μοι οὕτως εἰκῇ, ὥσπερ τι ἡδικημένος ὑπὸ τινος, [225ξ] ἀλλὰ προσέχων ἐμοὶ τὸν νοῦν ἀπόκριναι, ὥσπερ ἂν εἰ ἐξ ἀρχῆς πάλιν ἡρώτων: οὐχὶ ὁμολογεῖς τὸν φιλοκερδῆ ἐπιστήμονα εἶναι περὶ τῆς ἀξίας τούτου ὅθεν κερδαίνειν ἀξιοῖ; Ἐταῖρος ἔγωγε. Σωκράτης τίς οὖν ἐπιστήμων περὶ φυτῶν τῆς ἀξίας, ἐν ὁποίᾳ ἄξια φυτευθῆναι καὶ ὥρα καὶ χώρα; ἵνα τι καὶ ἡμεῖς τῶν σοφῶν ῥημάτων ἐμβάλωμεν, ὧν οἱ δεξιοὶ περὶ τὰς δίκας καλλιεποῦνται. [225δ]	Am. At non amentes appello, sed callidos, atque improbos, et victos a lucro, cognoscentes nullius pretii esse, ex quibus lucrari audeant, et tamen audent lucrari per imprudentiam. So. Nam huiuscemodi lucri cupidum vocas, veluti si agricola plantans, cognoscensque nullius pretii plantam esse, dignum tamen putet ex ea lucrari? Talemne ipsum nuncupas? Am. Undecumque, o Socrates, lucri cupidus quaerendum censet. So. Ne adeo temere verba effundas, veluti alicui propter acceptam iniuriam infensus: sed ad me potius attendens responde, ac si a principio rursus interrogarem. Confiteris lucri cupidum cognoscere, quanti sit, unde lucrari dignum putat? Am. Confiteor. So. Quis peritus est circa plantarum dignitatem, qua in regione ac tempore plantare dignum sit? Ut aliquid et nos sapientum verborum, quibus elegantes causidici utuntur, in medium afferamus.
--	--

Ἐταῖρος ἐγὼ μὲν οἶμαι γεωργόν.	Am. Agricolam arbitror.
Σωκράτης τὸ οὖν ἀξιοῦν κερδαίνειν ἄλλο τι λέγεις ἢ οἶεσθαι δεῖν κερδαίνειν;	So. Num dignum lucro vocas aliud, quam lucrandum esse existimare?
Ἐταῖρος τοῦτο λέγω.	Am. Id ipsum.
Σωκράτης μὴ τοίνυν με ἐπιχείρει ἐξαπατᾶν, ἄνδρα πρεσβύτερον [226α] ἤδη οὕτω νέος ὢν, ἀποκρινόμενος ὥσπερ νυνδὴ ἃ οὐδ' αὐτὸς οἶει, ἀλλ' ὥς ἀληθῶς εἰπέ: ἄρ' ἔστιν ὄντινα οἶει γεωργικὸν ἄνδρα γιγνώμενον, καὶ γινώσκοντα ὅτι οὐδενὸς ἄξιον φυτεύει τὸ φυτόν, οἶεσθαι ἀπὸ τούτου κερδαίνειν;	So. Ne me coneris decipere virum iam seniore, cum adeo iuvenis sis, respondens, quemadmodum nunc, quae ipse minime putas: sed responde quam verissime potes. An censes agricultorem quempiam, cognoscentem quod arbor nullo modo plantatione digna sit, putare ex ipsa se lucraturum?
Ἐταῖρος μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε.	Am. Non per Iovem.
Σωκράτης τί δέ; ἵππικὸν ἄνδρα γινώσκοντα ὅτι οὐδενὸς ἄξια σιτία τῷ ἵππῳ παρέχει, ἀγνοεῖν αὐτὸν οἶει ὅτι τὸν ἵππον διαφθείρει;	So. Equestrem praeterea virum, intelligentem nullius pretii pabulum se equo praeberere, ignorare censes quod equum perdit?
Ἐταῖρος οὐκ ἔγωγε. [226β]	Am. Nequaquam.
Σωκράτης οὐκ ἄρα οἶεταί γε ἀπὸ τούτων κερδαίνειν τῶν σιτίων τῶν μηδενὸς ἀξίων.	So. Non igitur putat ab huiusmodi pabulis lucraturum.

Ἑταῖρος οὐχί.	Am. Minime.
Σωκράτης τί δέ; κυβερνήτην μηδενὸς ἄξια ἰστία καὶ πηδάλια τῇ νηὶ παρεσκευασμένον ἀγνοεῖν οἶει ὅτι ζημιωθήσεται καὶ κινδυνεύσει καὶ αὐτὸς ἀπολέσθαι καὶ τὴν ναῦν ἀπολέσαι καὶ ἅ ἂν ἄγῃ πάντα;	So. Gubernatorem vero, qui temone et velis nullius existimationis navem munierit, ignorare censes quod damno afficietur et periculum incurret, ne ipse simul et navis, et quaecumque in navi sunt, perdantur?
Ἑταῖρος οὐκ ἔγωγε.	Am. Non certe.
Σωκράτης οὐκ ἄρα οἶεταί γε κερδαίνειν ἀπὸ τῶν σκευῶν τῶν [226ξ] μηδενὸς ἀξίων.	So. Haud igitur putat se ex instrumentis nullius pretii lucraturum.
Ἑταῖρος οὐ γάρ.	Am. Minime.
Σωκράτης ἀλλὰ στρατηγὸς γινώσκων ὅτι ἡ στρατιὰ αὐτῷ οὐδενὸς ἄξια ὄπλα ἔχει, οἶεται ἀπὸ τούτων κερδαίνειν καὶ ἀξιοῖ κερδαίνειν;	So. Item belli dux, cernens exercitum vilibus armis confisum, speratne ac dignum putat, ex iis lucrum aliquod assequi?
Ἑταῖρος οὐδαμῶς.	Am. Nullum.

Σωκράτης ἀλλ' αὐλητῆς αὐλοὺς οὐδενὸς ἀξίους ἔχων ἢ κιθαριστῆς λύραν ἢ τοξότης τόξον ἢ ἄλλος ὅστισοῦν συλλήβδην τῶν δημιουργῶν ἢ τῶν ἄλλων τῶν ἐμφρόνων ἀνδρῶν μηδενὸς ἄξια ὄργανα ἢ ἄλλην παρασκευὴν ἡγνισαοῦν ἔχων ἀπὸ τούτων οἶται κερδαίνειν; [226δ]	So. Eodem modo tibicen tibiam et citharista citharam et arcifer arcum, et ut brevi complectar, quicumque artifex, aut alius quisquam vir peritus, organa ac reliquum apparatus nullius pretii habeat, putatne ex iis aliquando se lucraturum?
Ἐταῖρος οὐκ οὐ φαίνεται γε.	Am. Non, ut apparet.
Σωκράτης τίνας οὖν ποτε λέγεις τοὺς φιλοκερδεῖς; οὐ γάρ που τούτους γε οὐς διεληλύθαμεν, ἀλλ' οἵτινες γινώσκοντες τὰ οὐδενὸς ἄξια ἀπὸ τούτων οἶονται δεῖν κερδαίνειν: ἀλλ' οὕτω μὲν, ὃ θαυμάσιε, ὥς σὺ λέγεις, οὐκ ἔστ' ἀνθρώπων οὐδεὶς φιλοκερδής.	So. Quos itaque lucri cupidos nuncupas? Neque enim eos, quos supra retulimus, qui ex rebus nulla ratione dignis rentur oportere lucrari.
Ἐταῖρος ἀλλ' ἐγὼ, ὃ Σώκρατες, βούλομαι λέγειν τούτους φιλοκερδεῖς εἶναι, οἳ ἐκάστοτε ὑπὸ ἀπληστίας καὶ πάνυ [226ε] σμικρὰ καὶ ὀλίγου ἄξια καὶ οὐδενὸς γλίσχονται ὑπερφυῶς καὶ φιλοκερδοῦσιν.	Am. At hoc modo, o mirifice vir, quo ipse loqueris, nullus hominum lucri cupidus esset. Sed ego eos lucri cupidos esse intellego, qui propter inexplebilem aviditatem minima aequae atque vilia et nullius pretii mirum in modum sitiunt, et in iis etiam lucrum quaerunt.
Σωκράτης οὐ δῆπου, ὃ βέλτιστε, γινώσκοντες ὅτι οὐδενὸς ἄξιά ἐστιν: τοῦτο μὲν γὰρ ἤδη ἡμᾶς αὐτοὺς τῷ λόγῳ ἐξηλέγξαμεν ὅτι ἀδύνατον.	So. Non tamen, o vir optime, discernunt, ista nullius esse pretii. Iam enim nos ipsos in hoc, quia esset impossibile, rationibus redarguimus.
Ἐταῖρος ἔμοιγε δοκεῖ.	Am. Mihi sane videtur.

Σωκράτης οὐκοῦν εἰ μὴ γινώσκοντες, δῆλον ὅτι ἀγνοοῦντες, οἰόμενοι δὲ τὰ οὐδενὸς ἄξια πολλοῦ ἄξια εἶναι.	So. Si non cognoscunt, ignorant igitur: opinantur tamen, quae nullius pretii sunt, multi facienda esse.
Ἐταῖρος φαίνεται.	Am. Apparet.
Σωκράτης ἄλλο τι οὖν οἷ γε φιλοκερδεῖς φιλοῦσι τὸ κέρδος;	So. Lucri cupidi nonne lucrum cupiunt?
Ἐταῖρος ναί.	Am. Profecto.
Σωκράτης κέρδος δὲ λέγεις ἐναντίον τῇ ζημίᾳ; [227α]	So. Lucrum vero damno contrarium?
Ἐταῖρος ἔγωγε.	Am. Est.
Σωκράτης ἔστιν οὖν ὅτῳ ἀγαθὸν ἐστι ζημιουῖσθαι;	So. Estne bonum alicui damno affici?
Ἐταῖρος οὐδενί.	Am. Nemini.
Σωκράτης ἀλλὰ κακόν;	So. Malum autem?
Ἐταῖρος ναί.	Am. Prorsus.

Σωκράτης βλάπτονται ὑπὸ τῆς ζημίας ἄρα ἄνθρωποι.	So. Laeduntur itaque damno homines?
Ἐταῖρος βλάπτονται.	Am. Laeduntur.
Σωκράτης κακὸν ἄρα ἡ ζημία.	So. Malum igitur damnum?
Ἐταῖρος ναί.	Am. Malum.
Σωκράτης ἐναντίον δὲ τῇ ζημίᾳ τὸ κέρδος.	So. Contrarium damno lucrum?
Ἐταῖρος ἐναντίον.	Am. Contrarium.
Σωκράτης ἀγαθὸν ἄρα τὸ κέρδος.	So. Bonumque igitur lucrum?
Ἐταῖρος ναί. [227β]	Am. Certe.
Σωκράτης τοὺς οὖν τὸ ἀγαθὸν φιλοῦντας φιλοκερδεῖς καλεῖς.	So. Bonum igitur amantes, lucri cupidos nuncupas?
Ἐταῖρος ἔοικεν.	Am. Videtur.

Σωκράτης οὐ μανικούς γε, ὦ ἑταῖρε, λέγεις τοὺς φιλοκερδεῖς. ἀλλὰ σὺ αὐτὸς πότερον φιλεῖς ὃ ἂν ἀγαθὸν ᾦ, ἢ οὐ φιλεῖς; Ἑταῖρος ἔγωγε. Σωκράτης ἔστι δέ τι ἀγαθόν, ὃ οὐ φιλεῖς, ἀλλὰ κακόν; Ἑταῖρος μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. Σωκράτης ἀλλὰ πάντα τὰ ἀγαθὰ ἴσως φιλεῖς. Ἑταῖρος ναί. Σωκράτης ἐροῦ δὴ καὶ ἐμὲ εἰ οὐ καὶ ἐγώ: ὁμολογήσω γὰρ καὶ [227ξ] ἐγώ σοι φιλεῖν τὰγαθὰ. ἀλλὰ πρὸς ἐμοὶ καὶ σοὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἅπαντες οὐ δοκοῦσί σοι τὰγαθὰ φιλεῖν, τὰ δὲ κακὰ μισεῖν; Ἑταῖρος ἔμοιγε φαίνεται. Σωκράτης τὸ δὲ κέρδος ἀγαθὸν ὡμολογήσαμεν;	So. Non insanos quidem, o amice, lucri cupidos dicis, sed tu ipse utrum amas quod bonum est, an non amas? Am. Amo equidem. So. An est bonum quicquam, quod non affectes, sed malum? Am. Non per Iovem. So. At forsitan omnia bona affectas. Am. Omnia. So. Interroga insuper et me, utrum et ipse. Bona equidem amare me confitebor. Sed praeter me ac te, nonne reliqui homines omnes amant bona, mala oderunt? Am. Videntur. So. Lucrum autem nonne bonum esse confessi sumus?
--	---

Ἐταῖρος ναί.	Am. Nempe.
Σωκράτης πάντες αὖ φιλοκερδεῖς φαίνονται τοῦτον τὸν τρόπον: ὃν δὲ τὸ πρότερον ἐλέγομεν, οὐδεὶς ἦν φιλοκερδής. ποτέρῳ οὖν ἂν τις τῷ λόγῳ χρώμενος οὐκ ἂν ἐξαμαρτάνοι;	So. Omnes igitur lucri cupidi videntur hoc modo: quo vero prius diximus, nullus lucri cupidus esset. Utra igitur istarum rationum aliquis utens non aberrabit?
Ἐταῖρος εἴ τις, ὃ Σώκρατες οἶμαι ὀρθῶς λαμβάνοι τὸν [227δ] φιλοκερδῆ. ὀρθῶς δ' ἐστὶ τοῦτον ἡγεῖσθαι φιλοκερδῆ, ὃς ἂν σπουδάζῃ ἐπὶ τούτοις καὶ ἀξιοῖ κερδαίνειν ἀπ' αὐτῶν, ἀφ' ὧν οἱ χρηστοὶ οὐ τολμῶσι κερδαίνειν.	Am. Si quis, o Socrates, recte lucri cupidum definiat, eum, ut puto, lucri cupidum arbitrabitur, qui studet iis et decens existimat in iis lucrum quaerere, ex quibus boni viri lucrari numquam auderent.
Σωκράτης ἀλλ' ὀρθῶς, ὃ γλυκύτατε, τὸ κερδαίνειν ἄρτι ὡμολογήσαμεν εἶναι ὠφελεῖσθαι.	So. An non tenes, quod paulo ante inter nos convenit, lucrari scilicet esse utilitate affici?
Ἐταῖρος τί οὖν δὴ τοῦτο;	Am. Quid tum?
Σωκράτης ὅτι καὶ τότε αὐτῷ προσωμολογήσαμεν, βούλεσθαι τὰ ἀγαθὰ πάντας καὶ ἀεὶ.	So. Quod etiam in hoc consensimus, omnes semper bonum velle.
Ἐταῖρος ναί.	Am. Confessi sumus.
Σωκράτης οὐκοῦν καὶ οἱ ἀγαθοὶ πάντα τὰ κέρδη βούλονται ἔχειν, εἴπερ ἀγαθὰ γέ ἐστιν. [227ε]	So. Nonne et boni viri omne lucrum expetent, si quidem huiusmodi omne bonum est?

Ἐταῖρος οὐκ ἄφ' ὧν γε μέλλουσιν, ὦ Σώκρατες, βλαβήσεσθαι τῶν κερδῶν.	Am. Non tamen ea lucra, quibus laedi possint.
Σωκράτης βλαβήσεσθαι δὲ λέγεις ζημιώσεσθαι ἢ ἄλλο τι;	So. Laedi vocas damnum pati, an aliud quippiam?
Ἐταῖρος οὐκ, ἀλλὰ ζημιώσεσθαι λέγω.	Am. Nil aliud, quam pati damnum.
Σωκράτης ὑπὸ τοῦ κέρδους οὖν ζημιοῦνται ἢ ὑπὸ τῆς ζημίας ἄνθρωποι;	So. A lucrone damno afficiuntur homines, an adamno potius?
Ἐταῖρος ὑπὸ ἀμφοτέρων: καὶ γὰρ ὑπὸ τῆς ζημίας ζημιοῦνται καὶ ὑπὸ τοῦ κέρδους τοῦ πονηροῦ.	Am. Ab utrisque, etenim a damno et a turpi lucro damno afficiuntur.
Σωκράτης ἢ δοκεῖ οὖν τί σοι χρηστὸν καὶ ἀγαθὸν πρᾶγμα πονηρὸν εἶναι;	So. Num tibi videtur aliquid utile ac bonum turpe existere?
Ἐταῖρος οὐκ ἔμοιγε. [228α]	Am. Minime.
Σωκράτης οὐκοῦν ὠμολογήσαμεν ὀλίγον πρότερον τὸ κέρδος τῇ ζημίᾳ κακῷ ὄντι ἐναντίον εἶναι;	So. Nonne paulo ante concessimus, lucrum damno, malo existenti, esse bonum?
Ἐταῖρος φημί.	Am. Concessimus.

Σωκράτης ἐναντίον δὲ ὄν κακῷ ἀγαθὸν εἶναι; Ἐταῖρος ὠμολογήσαμεν γάρ. Σωκράτης ὁρᾷς οὖν, ἐπιχειρεῖς με ἐξαπατᾶν, ἐπίτηδες ἐναντία λέγων οἷς ἄρτι ὠμολογήσαμεν. Ἐταῖρος οὐ μὰ Δία, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ τοῦναντίον σύ με ἐξαπατᾷς καὶ οὐκ οἶδα ὅπῃ ἐν τοῖς λόγοις ἄνω καὶ κάτω στρέφεις. [228β] Σωκράτης εὐφήμεῖ: οὐ μεντᾶν καλῶς ποιοῖην οὐ πειθόμενος ἀνδρὶ ἀγαθῷ καὶ σοφῷ. Ἐταῖρος τίτι τούτῳ; καὶ τί μάλιστα; Σωκράτης πολίτῃ μὲν ἐμῷ τε καὶ σῷ, Πεισιστράτου δὲ υἱὲ τοῦ ἐκ Φιλαῖδων, Ἰπάρχῳ, ὃς τῶν Πεισιστράτου παίδων ἦν πρεσβύτατος καὶ σοφώτατος, ὃς ἄλλα τε πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα σοφίας ἀπεδείξατο, καὶ τὰ Ὀμήρου ἔπη πρῶτος ἐκόμισεν εἰς τὴν γῆν ταυτηνί, καὶ ἠνάγκασε τοὺς ῥαψωδοὺς Παναθηναίοις ἐξ ὑπολήψεως ἐφεξῆς αὐτὰ διέναι,	So. Ergo, ut vides, me conaris decipere, de industria contraria iis asserens, quae supra confessi sumus. Am. Non per Iovem, o Socrates: sed econtra tu me decipis, ac nescio quomodo in disputando rem sursum deorsumque convertis. So. Bona verba, quae So. Neque enim recte facerem, nisi viro bono et sapienti parerem. Am. Cuinam? Aut quid hoc tandem? So. Concivi meo et tuo, Hipparcho Pisistrati Philaedonici filio, qui filiorum Pisistrati et maior natu erat et sapientior, qui multa praeclara opera sapientiae edidit, et Homeri libros primus in hanc urbem invexit, coegitque poetas cantores carminum apud Athenienses referre per ordinem:
---	---

ὥσπερ νῦν ἔτι [228ξ] οἶδε ποιοῦσιν, καὶ ἐπ' Ἀνακρέοντα τὸν Τήιον πεντηκόντορον στείλας ἐκόμισεν εἰς τὴν πόλιν, Σιμωνίδην δὲ τὸν Κεῖον αἰεὶ περὶ αὐτὸν εἶχεν, μεγάλοις μισθοῖς καὶ δώροις πείθων· ταῦτα δ' ἐποίει βουλόμενος παιδεύειν τοὺς πολίτας, ἵν' ὥς βελτίστων ὄντων αὐτῶν ἄρχοι, οὐκ οἰόμενος δεῖν οὐδενὶ σοφίας φθονεῖν, ἅτε ὦν καλὸς τε καὶ ἀγαθός. ἐπειδὴ δὲ αὐτῷ οἱ περὶ τὸ ἄστυ τῶν πολιτῶν πεπαιδευμένοι ἦσαν καὶ [228δ] ἐθαύμαζον αὐτὸν ἐπὶ σοφίᾳ, ἐπιβουλεύων αὐτὸς τοὺς ἐν τοῖς ἀγροῖς παιδεύσαι ἔστησεν αὐτοῖς Ἑρμᾶς κατὰ τὰς ὁδοὺς ἐν μέσῳ τοῦ ἄστεος καὶ τῶν δήμων ἐκάστων, κᾶπειτα τῆς σοφίας τῆς αὐτοῦ, ἣν τ' ἔμαθεν καὶ ἦν αὐτὸς ἐξηῦρεν, ἐκλεξάμενος ἃ ἡγεῖτο σοφώτατα εἶναι, ταῦτα αὐτὸς ἐντείνας εἰς ἐλεγείων αὐτοῦ ποιήματα καὶ ἐπιδείγματα τῆς σοφίας ἐπέγραψεν, [228ε] ἵνα πρῶτον μὲν τὰ ἐν Δελφοῖς γράμματα τὰ σοφὰ ταῦτα μὴ θαυμάζοιεν οἱ πολῖται αὐτοῦ, τό τε “γνῶθι σαυτόν” καὶ τὸ “μηδὲν ἄγαν” καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ τὰ Ἱπάρχου ῥήματα μᾶλλον σοφὰ ἡγοῖντο, ἔπειτα παριόντες ἄνω καὶ κάτω καὶ ἀναγιγνώσκοντες καὶ γεῦμα λαμβάνοντες αὐτοῦ τῆς σοφίας φοιτῶν ἐκ τῶν ἀγρῶν καὶ ἐπὶ τὰ λοιπὰ παιδευθσόμενοι. ἐστὸν δὲ δύο τῶπιγράμματα· ἐν μὲν τοῖς [229α] ἐπ' ἀριστερὰ τοῦ Ἑρμοῦ ἐκάστου ἐπιγέγραπται λέγων ὁ Ἑρμῆς ὅτι ἐν μέσῳ τοῦ ἄστεος καὶ τοῦ δήμου ἔστηκεν, ἐν δὲ τοῖς ἐπὶ δεξιᾷ—“μνήμα τόδ' Ἱπάρχου· στεῖχε δίκαια φρονῶν” φησίν. ἔστι δὲ τῶν ποιημάτων καὶ ἄλλα ἐν ἄλλοις Ἑρμαῖς πολλὰ καὶ καλὰ ἐπιγεγραμμένα· ἔστι δὲ δὴ καὶ τοῦτο ἐπὶ τῇ Στειριακῇ ὁδῷ, ἐν ᾗ λέγει— [229β] “μνήμα τόδ' Ἱπάρχου· μὴ φίλον ἐξαπάτα.” ἐγὼ οὖν σὲ ἐμοὶ ὄντα φίλον οὐ δήπου τολμῶν ἂν ἐξαπατᾷν καὶ ἐκείνῳ τοιούτῳ ὄντι ἀπιστεῖν, οὗ καὶ ἀποθανόντος τρία ἔτη ἐτυραννεύθησαν Ἀθηναῖοι ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰππίου,

quod etiam his temporibus observant. Et Anacreontis Teium missa navi quinquaginta remorum in hanc urbem accersivit. Simonidem praeterea Chium apud se semper habuit, amplis cum muneribus ornans. Haec autem agebat omnia, cives suos instruere volens, ut illis quam optime viventibus imperaret, ratus minime oportere alicui sapientiam invidere, quippe qui honestus ac bonus existeret. Cum vero cives abunde eruditi essent, atque eius sapientiam admirarentur: convertit animum ad agricolas et peregrinos erudiendos. Atque ideo columnas sive quadratos lapides in singulis urbis triviis erexit: ex ea postmodum sapientia, quam partim didicerat, partim ipse invenerat, eliciens potiora, elegis inclusit carminibus, et instituta sapientiae inscripsit: adeo ut cives haud amplius admirarentur egregia illa epigrammata Delphica, Cognosce te ipsum, Nihil nimis, et reliqua huiuscemodi, sed Hipparchi praecepta veluti sapientiora venerarentur: deinde hac atque illac praetereuntes, ac legendo illius sapientiam degustantes, ex agris et silvis ad reliqua doctrinae instituta pergebant. Erant autem epigrammata duo in quibusdam ad sinistram cuiusque columnae, quae inscribatur Mercurius loquens, quaeve in medio urbis ac populi extabat. In quibusdam vero ad dextram, Monumentum hoc Hipparchi: Per ordinem perge, iusta cogitans. Item et alia carmina plura atque praeclara in ceteris columnis intueri licebat. Sed in via Stiriaca inscriptum id erat: Monumentum hoc Hipparchi, Ne amicum decipias. Quamobrem ego te mihi amicum fallere numquam auderem, et illi tanto viro repugnare: quo vita functo, tres annos sub fratre illius Hippia tyrannide pressi Athenienses fuerunt.

καὶ πάντων ἂν τῶν παλαιῶν ἤκουσας ὅτι ταῦτα μόνον τὰ ἔτη τυραννὶς ἐγένετο ἐν Ἀθήναις, τὸν δ' ἄλλον χρόνον ἐγγύς τι ἔξω Ἀθηναῖοι ὥσπερ ἐπὶ Κρόνου βασιλεύοντος. λέγεται δὲ ὑπὸ τῶν χαριεστέρων ἀνθρώπων καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ [229ξ] γενέσθαι οὐ δι' ἃ οἱ πολλοὶ φήθησαν, διὰ τὴν τῆς ἀδελφῆς ἀτιμίαν τῆς κانهφορίας—ἐπεὶ τοῦτό γε εὖθες—ἀλλὰ τὸν μὲν Ἀρμόδιον γεγονέναι παιδικὰ τοῦ Ἀριστογείτονος καὶ πεπαιδευθῆναι ὑπ' ἐκείνου, μέγα δ' ἐφρόνει ἄρα καὶ ὁ Ἀριστογείτων ἐπὶ τῷ παιδεῦσαι ἄνθρωπον, καὶ ἀνταγωνιστὴν ἡγεῖτο εἶναι τὸν Ἴππαρχον. ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ χρόνῳ αὐτὸν τὸν [229δ] Ἀρμόδιον τυγχάνειν ἐρῶντά τινος τῶν νέων τε καὶ καλῶν καὶ γενναίων τῶν τότε—καὶ λέγουσι τοῦνομα αὐτοῦ, ἐγὼ δὲ οὐ μέμνημαι—τὸν οὖν νεανίσκον τοῦτον τέως μὲν θαυμάζειν τὸν τε Ἀρμόδιον καὶ τὸν Ἀριστογείτονα ὡς σοφοὺς, ἔπειτα συγγενόμενον τῷ Ἰπάρχῳ καταφρονῆσαι ἐκείνων, καὶ τοὺς περιαλγήσαντας ταύτη τῇ ἀτιμίᾳ οὕτως ἀποκτεῖναι τὸν Ἴππαρχον. Ἐταῖρος κινδυνεύεις τοίνυν, ὦ Σώκρατες, ἢ οὐ φίλον με ἡγεῖσθαι ἢ, εἰ ἡγῇ φίλον, οὐ πείθεσθαι Ἰππάρχῳ; ἐγὼ γὰρ [229ε] ὅπως οὐ σὺ ἐμὲ ἐξαπατᾷς—οὐκ οἶδ' ὄντινα μέντοι τρόπον—ἐν τοῖς λόγοις, οὐ δύναμαι πεισθῆναι. Σωκράτης ἀλλὰ μὴν καὶ ὥσπερ πεττεύων ἐθέλω σοι ἐν τοῖς λόγοις ἀναθέσθαι ὅτι βούλει τῶν εἰρημένων, ἵνα μὴ οἷῃ ἐξαπατᾶσθαι. πότερον γὰρ τοῦτό σοι ἀναθῶμαι, ὥς οὐχὶ τῶν ἀγαθῶν πάντες ἐπιθυμοῦσιν ἄνθρωποι;	Ipsa vero ab omnibus senioribus accepisti, solum id triennium in hac urbe tyrannidem viguisse. Reliquis autem temporibus, eodem paene modo, quo Saturno regnante, Athenienses vixerunt. Traditur autem ab elegantioribus viris, mortis eius causam exstitisse non eam quae vulgo fertur, sororis scilicet Canephoriae contemptum: nam id credere absurdum est. Sed Harmodius amatum eruditumque ab Aristogitone fuisse tradunt, magnum quiddam futurum ex hac educatione sperante. Forte namque Hipparchum adversarium arbitrabatur. Interim contigisse, ut Harmodius nobilem quendam, cuius nomen non satis teneo, amaret. Qui primum Harmodius et Aristogitonem veluti sapientes admirabatur, verum deinde familiaris factus Hipparcho, contemnere illos coepit: quo illi indignati Hipparchum interemerunt. Am. Videris ergo, o Socrates, vel amicum me non putare: vel, si putas amicum, Hipparcho minime credere. Ego enim quo modo me non decipias disserendo, persuaderi abs te nequeo. So. Atqui volo tibi, perinde ac si talis luderem, retractare quicquid ex superioribus libet, ne te deceptum existimes. Visne illud immutari, quod diximus, omnes homines bona appetere?
--	---

Ἑταῖρος μή μοί γε.	Am. Nolo.
Σωκράτης ἀλλ' ὥς τὸ ζημιοῦσθαι καὶ ἡ ζημία οὐ κακόν;	So. Quid vero illud, quod damnum, ac damno affici, malum esse concessimus?
Ἑταῖρος μή μοί γε.	Am. Neque id mutari volo.
Σωκράτης ἀλλ' ὥς οὐ τῇ ζημίᾳ καὶ τῷ ζημιοῦσθαι τὸ κέρδος καὶ τὸ κερδαίνειν ἐναντίον; [230α]	So. Sed quid illud, quod lucrum atque lucrari, et ipsi damno, et ei quod est damnum pati, contraria sunt?
Ἑταῖρος μηδὲ τοῦτο.	Am. Neque istud quidem.
Σωκράτης ἀλλ' ὥς ἐναντίον ὃν τῷ κακῷ οὐκ ἀγαθὸν ἐστὶ τὸ κερδαίνειν;	So. At illud forsitan, quod lucrari, utpote malo contrarium, bonum est?
Ἑταῖρος οὔτι πᾶν γε· τουτί μοι ἀνάθου.	Am. Neque id retractes.
Σωκράτης δοκεῖ ἄρα σοι, ὥς ἔοικε, τοῦ κέρδους τὸ μὲν τι ἀγαθὸν εἶναι, τὸ δὲ τι κακόν.	So. Videtur igitur mihi, ut apparet, aliquod lucrum bonum esse, aliquod vero malum?
Ἑταῖρος ἔμοιγε.	Am. Mihi vero.

Σωκράτης ἀνατίθεμαι τοῖνυν σοὶ τοῦτο: ἔστω γὰρ δὴ κέρδος τι ἀγαθὸν καὶ ἕτερον κέρδος τι κακόν. κέρδος δέ γε οὐδὲν μᾶλλον ἐστὶν αὐτῶν τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακόν: ἦ γάρ; Ἐταῖρος πῶς με ἐρωτᾷς; Σωκράτης ἐγὼ φράσω. σιτίον ἐστὶν τι ἀγαθόν τε καὶ κακόν; [230β] Ἐταῖρος ναί. Σωκράτης ἄρ' οὖν μᾶλλον τι αὐτῶν ἐστὶ τὸ ἕτερον τοῦ ἐτέρου σιτίον, ἢ ὁμοίως τοῦτό γε, σιτία, ἐστὸν ἀμφοτέρω καὶ ταύτῃ γε οὐδὲν διαφέρει τὸ ἕτερον τοῦ ἐτέρου, κατὰ τὸ σιτίον εἶναι, ἀλλὰ ἦ τὸ μὲν αὐτῶν ἀγαθόν, τὸ δὲ κακόν; Ἐταῖρος ναί. Σωκράτης οὐκοῦν καὶ ποτὸν καὶ τᾶλλα πάντα, ὅσα τῶν ὄντων ταῦτά ὄντα τὰ μὲν πέπονθεν ἀγαθὰ εἶναι, τὰ δὲ κακά, οὐδὲν ἐκείνῃ γε διαφέρει τὸ ἕτερον τοῦ ἐτέρου, ἦ τὸ [230ξ] αὐτό ἐστιν; ὥσπερ ἄνθρωπος δήπου ὁ μὲν χρηστός ἐστὶν, ὁ δὲ πονηρός.	So. Retracto itaque tibi hoc. Esto enim lucrum aliud bonum, malum aliud: nihil tamen magis hoc, quum illud, lucrum est, nonne? Am. Quid interrogas? So. Dic. Cibus et bonus est et malus. Am. Est. So. Estne magis cibus alter altero? An similiter cibi sunt ambo, neque, in quantum cibus, unus ab altero differt: sed in quantum unus quidem bonus, altere vero malus? Am. Est ut dicis. So. Nonne et potus, et reliqua omnia quaecumque in specie eadem existentia talia sunt, ut partim bona, partim mala sint; nihil inter se differunt secundum id quo eadem sunt: quemadmodum homo quidem unus bonus, malus alius?
--	---

Ἑταῖρος ναί.	Am. Sic est.
Σωκράτης ἀλλ' ἄνθρωπός γε οἶμαι οὐδέτερος οὐδετέρου οὔτε μᾶλλον οὔτε ἥττον ἐστίν, οὔτε ὁ χρηστὸς τοῦ πονηροῦ οὔτε ὁ πονηρὸς τοῦ χρηστοῦ.	So. Ceterum neuter illorum, ut arbitror, magis aut minus homo est, quam alius, neque bonus malo, neque bono malus.
Ἑταῖρος ἀληθῆ λέγεις.	Am. Vera dicis.
Σωκράτης οὐκοῦν οὕτω καὶ περὶ τοῦ κέρδους διανοώμεθα, ὥς κέρδος γε ὁμοίως ἐστὶ καὶ τὸ πονηρὸν καὶ τὸ χρηστόν;	So. Nonne de lucro similiter iudicabimus, quod pariter lucrum tam bonum quam malum sit?
Ἑταῖρος ἀνάγκη.	Am. Necesse est.
Σωκράτης οὐδὲν ἄρα μᾶλλον κερδαίνει ὁ τὸ χρηστὸν κέρδος ἔχων ἢ τὸ πονηρὸν: οὐκ οὐν μᾶλλον γε κέρδος φαίνεται [230δ] οὐδέτερον ὄν, ὥς ὁμολογοῦμεν.	So. Nil igitur magis lucratur, qui bonum lucrum assequitur, quam qui malum: neque istorum aliquid malus lucrum apparet, ut iam convenit.
Ἑταῖρος ναί.	Am. Profecto.
Σωκράτης οὐδετέρῳ γὰρ αὐτῶν οὔτε τὸ μᾶλλον οὔτε τὸ ἥττον πρόσεστιν.	So. Neutro enim aut magis, aut minus adest?

Ἐταῖρος οὐ γὰρ δὴ. Σωκράτης τῷ δὴ τοιούτῳ πράγματι πῶς ἂν τις μᾶλλον ἢ ἥττον ὁτιοῦν ἂν ποιοῖ ἢ πάσχοι, ᾧ μηδέτερον τούτων προσείη; Ἐταῖρος ἀδύνατον. Σωκράτης ἐπειδὴ τοίνυν κέρδη μὲν ὁμοίως ἐστὶν ἀμφοτέρα καὶ κερδαλέα, τουτί δὴ δεῖ ἡμᾶς ἐπισκέψασθαι, διὰ τί ποτε ἀμφοτέρα αὐτὰ κέρδος καλεῖς, τί ταὐτὸν ἐν ἀμφοτέροις ὄρων; [230ε] ὥσπερ ἂν εἰ ἂ σύ με ἡρώτας τὰ νυνδὴ, διὰ τί ποτε καὶ τὸ ἀγαθὸν σιτίον καὶ τὸ κακὸν σιτίον ὁμοίως ἀμφοτέρα σιτία καλῶ, εἶπον ἂν σοι διότι ἀμφοτέρα ξηρὰ τροφή σώματός ἐστιν, διὰ τοῦτο ἔγωγε· τοῦτο γὰρ εἶναι σιτίον κἂν σύ που ἡμῖν ὁμολογοῖς. ἦ γάρ; Ἐταῖρος ἔγωγε. Σωκράτης καὶ περὶ ποτοῦ οὖν ὁ αὐτὸς ἂν τρόπος εἴη τῆς ἀποκρίσεως, ὅτι τῇ τοῦ σώματος ὑγρᾷ τροφῇ, ἐάντε χρηστῇ [231α] ἐάντε πονηρᾷ ἦ, τοῦτο τὸ ὄνομά ἐστι, ποτόν· καὶ τοῖς ἄλλοις ὡσαύτως. πειρῶ οὖν καὶ σὺ ἐμὲ μιμεῖσθαι οὕτως ἀποκρινόμενον. τὸ χρηστὸν κέρδος καὶ τὸ πονηρὸν κέρδος κέρδος φῆς ἀμφοτέρον εἶναι τί τὸ αὐτὸ ἐν αὐτοῖς ὄρων, ὅτι δὴ καὶ τοῦτο κέρδος ἐστίν;	Am. Neutro. So. Tali autem re, cui neutrum horum competit, quomodo quis magis vel minus aliquid aut ageret, aut etiam pateretur? Am. Impossible. So. Postquam lucra et utilia sunt similiter ambo, hoc deinceps animadvertendum restat, propter quid utraque ipsa lucrum appellas? Quidnam idem in utrisque aspicias? Veluti si ipse modo me rogavisses, quare cibum, seu bonum sive malum, similiter cibum appellem: respondissem utique, quoniam uterque sicca est corporis esca, ideo utrumque cibum nomino: quod quidem et tu nobis concederes. Nonne? Am. Fateor. So. Et circa potum eadem rursus respondendi ratio esset, quod humido corporis alimento, seu bonum sive malum sit, id nomen potus imponitur, et in aliis eodem modo. Enitere itaque me sic respondentem imitari. Quidnam idem in lucro bono et malo cernis, propter cuius praesentiam utrumque lucrum nominas?
---	--

εἰ δ' αὖ μὴ αὐτὸς ἔχεις ἀποκρίνασθαι, ἀλλ' ἐμοῦ λέγοντος σκοπεῖ. ἄρα κέρδος λέγεις πᾶν κτῆμα ὃ ἂν τις κτήσεται ἢ μηδὲν ἀναλώσας, ἢ ἔλαττον ἀναλώσας πλεον λάβῃ; [231β] Ἐταῖρος ἔμοιγε δοκῶ τοῦτο καλεῖν κέρδος. Σωκράτης ἄρα καὶ τὰ τοιάδε λέγεις, ἐάν τις ἐστιαθεῖς, μηδὲν ἀναλώσας ἀλλ' εὐωχηθεῖς, νόσον κτήσεται; Ἐταῖρος μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. Σωκράτης Ὑγίειαν δὲ κτησάμενος ἀπὸ ἐστιάσεως κέρδος ἂν κτήσαιο ἢ ζημίαν; Ἐταῖρος κέρδος. Σωκράτης οὐκ ἄρα τοῦτό γέ ἐστι κέρδος, τὸ ὅτιοῦν κτῆμα κτήσασθαι. Ἐταῖρος οὐ μέντοι. Σωκράτης πότερον οὐκ, ἐὰν κακόν; ἢ οὐδ' ἂν ἀγαθὸν ὅτιοῦν κτήσεται, οὐ κέρδος κτήσεται;	Quod si tibi desit, quod mihi respondeas, me dicente attende. Num lucrum appellas omnem possessionem, quam quis adquisiverit, vel nihil expendens, vel expendens parum, cum plus accipiat? Am. Id lucrum vocare mihi videor. So. An huiusmodi dicis, seu si quis nihil expendens abunde epulatus sit, et ex epulis morbum adquisiverit? Am. Non per Iovem. So. At bonam valetudinem ex epulis adeptus, lucrumne an damnum nancisceretur? Am. Lucrum. So. Non est igitur lucrum, quodlibet adquirere. Am. Non certe. So. Numquid ita se habet, ut non lucretur qui quodvis assequitur, sive bonum, seu malum?
--	---

Ἑταῖρος φαίνεται, ἐάν γε ἀγαθόν. [231ξ]	Am. Apparet.
Σωκράτης ἐάν δὲ κακόν, οὐ ζημίαν κτήσεται;	So. Neque in damnum incurrat, qui in quodvis incurrit, sive bonum seu malum?
Ἑταῖρος ἔμοιγε δοκεῖ.	Am. Mihi quidem videtur.
Σωκράτης ὁρᾷς οὖν ὡς πάλιν αὖ περιτρέχεις εἰς τὸ αὐτό; τὸ μὲν κέρδος ἀγαθὸν φαίνεται, ἡ δὲ ζημία κακόν.	So. Cernis ergo, quod circa idem revolveris? Lucrum enim bonum, damnum vero malum apparet.
Ἑταῖρος ἀπορῶ ἐγωγε ὅτι εἶπω.	Am. Ignoro quid dicam.
Σωκράτης οὐκ ἀδίκως γε σὺ ἀπορῶν. ἔτι γὰρ καὶ τόδε ἀπόκριναι: ἐάν τις ἔλαττον ἀναλώσας πλεον κτήσεται, φῆς κέρδος εἶναι;	So. Et iure quidem. Sed praeterea hoc mihi responde. Si quis minus expendens plus acceperit, lucrari hunc diceres?
Ἑταῖρος οὔτι κακόν γε λέγω, ἀλλ' ἐάν χρυσίον ἢ ἀργύριον ἔλαττον ἀναλώσας πλεον λάβῃ. [231δ]	Am. Non malum dico; verum si auri vel argenti minus erogans, plus accipiat.
Σωκράτης καὶ ἐγὼ μέλλω τοῦτο ἐρήσεσθαι. φέρε γάρ, ἐάν τις χρυσίου σταθμὸν ἤμισυν ἀναλώσας διπλάσιον λάβῃ ἀργυρίου, κέρδος ἢ ζημίαν εἴληφεν;	So. Enimvero hoc insuper interrogabo: Si quis dimidiam auri libram erogans, duplum reportaret argenti, lucrumne an damnum esset?

Ἑταῖρος ζημίαν δῆπου, ὦ Σώκρατες: ἀντὶ δωδεκαστασίου γὰρ διστάσιον αὐτῷ καθίσταται τὸ χρυσίον. Σωκράτης καὶ μὴν πλεον γ' εἴληφεν: ἢ οὐ πλεον ἐστὶ τὸ διπλάσιον τοῦ ἡμίσεος; Ἑταῖρος οὔτι τῇ ἀξία γε ἀργύριον χρυσίου. Σωκράτης δεῖ ἄρα, ὥς ἔοικε, τῷ κέρδει τοῦτο προσεῖναι, τὴν ἀξίαν. νῦν γοῦν τὸ μὲν ἀργύριον πλεον ὄν τοῦ χρυσίου οὐ φῆς ἄξιον εἶναι, τὸ δὲ χρυσίον ἔλαττον ὄν ἄξιον φῆς εἶναι. [231ε] Ἑταῖρος σφόδρα: ἔχει γὰρ οὕτως. Σωκράτης τὸ μὲν ἄξιον ἄρα κερδαλέον ἐστίν, ἐάντε σμικρὸν ἢ ἐάντε μέγα, τὸ δὲ ἀνάξιον ἀκερδές. Ἑταῖρος ναί. Σωκράτης τὸ δὲ ἄξιον λέγεις ἄξιον εἶναι ἄλλο τι ἢ κεκτηῖσθαι;	Am. Damnum profecto, o Socrates. Nam pro duodecuplo duplum solummodo recipit. So. Verumtamen plus accepit. An non plus est duplum dimidio? Am. Non eiusdem dignitatis ac pretii est argentum, cuius est aurum. So. Ergo oportet hoc lucro adiicere, aestimationem scilicet ac pretium. Nunc utique argentum plus existens, quam aurum, haud aeque aestimandum ac pretium dicis: et aurum minus existens, pretiosum quoque ac dignum. Am. Et maxime, sic enim se res habet. So. Ipsa ergo aestimatio dignitasque lucrum continet, sive parva res sive magna sit: indignum vero aestimatione sine lucro est. Am. Profecto. So. Ipsum pretiosum ac dignum, vocasne aliter dignum, quam adeptione dignum?
---	---

Ἑταῖρος ναί, κεκτῆσθαι.	Am. Adeptione.
Σωκράτης τὸ δὲ ἄξιον αὖ λέγεις κεκτῆσθαι τὸ ἀνωφελὲς ἢ τὸ ὠφέλιμον;	So. Dignum autem adeptione, utile an inutile?
Ἑταῖρος τὸ ὠφέλιμον δήπου. [232α]	Am. Utile.
Σωκράτης οὐκοῦν τὸ ὠφέλιμον ἀγαθὸν ἐστίν;	So. Utile nonne bonum?
Ἑταῖρος ναί.	Am. Est.
Σωκράτης οὐκοῦν, ὃ ἀνδρειότατε πάντων, οὐ τὸ κερδαλέον ἀγαθὸν αὖ πάλιν τρίτον ἢ τέταρτον ἥκει ἡμῖν ὁμολογούμενον;	So. O vir omnium fortissime, nonne iam tertio et quarto conclusum a nobis est, lucrum bonum esse?
Ἑταῖρος ἔοικεν.	Am. Videtur.
Σωκράτης μνημονεύεις οὖν ὅθεν ἡμῖν οὗτος ὁ λόγος γέγονεν;	So. Memoria tenes, unde sermo hic incidit?
Ἑταῖρος οἶμαί γε.	Am. Arbitror.

Σωκράτης εἰ δὲ μή, ἐγὼ σε ὑπομνήσω. ἡμφεσβήτησάς μοι τοὺς ἀγαθοὺς μὴ πάντα τὰ κέρδη βούλεσθαι κερδαίνειν, ἀλλὰ τῶν κερδῶν τάγαθὰ, τὰ δὲ πονηρὰ μή. Ἐταῖρος ναίχι. [232β] Σωκράτης οὐκοῦν νῦν πάντα τὰ κέρδη ὁ λόγος ἡμᾶς ἠνάγκακε καὶ σμικρὰ καὶ μεγάλα ὁμολογεῖν ἀγαθὰ εἶναι; Ἐταῖρος ἠνάγκακε γάρ, ὦ Σώκρατες, μᾶλλον ἐμέ γε ἢ πέπεικεν. Σωκράτης ἀλλ' ἴσως μετὰ τοῦτο καὶ πείσειεν ἄν: νῦν δ' οὖν, εἴτε πέπεισαι εἴτε ὅπωςδὴ ἔχεις, σύμφης γοῦν ἡμῖν πάντα τὰ κέρδη ἀγαθὰ εἶναι, καὶ σμικρὰ καὶ μεγάλα. Ἐταῖρος ὁμολογῶ γὰρ οὖν. Σωκράτης τοὺς δὲ χρηστοὺς ἀνθρώπους βούλεσθαι τάγαθὰ ὁμολογεῖς ἅπαντα ἅπαντας: ἢ οὐ; Ἐταῖρος ὁμολογῶ. [232ξ]	So. At si minus ipse memineris, ego in memoriam reduc. Ex eo enim, quod dubitares, ne boni viri quaelibet acceptare nolint, sed ex lucris bona dumtaxat, mala vero nequaquam. Am. Hinc sane. So. Nonne lucra omnia esse bona, seu magna sive parva sint, ratio nos fateri coegit? Am. Coegit certe, o Socrates, me magis, quam persuasit. Sed forsitan deinceps persuadebit. So. Nunc tamen, sive persuasus fueris, seu quomodocumque aliter sis affectus, consentis nobiscum, lucra omnia, et ampla et exigua, bona esse? Am. Consentio. So. Et bonos viros omnes bona omnia velle fateris? Necne? Am. Fateor.
--	---

Σωκράτης ἀλλὰ μὲν δὴ τοὺς γε πονηροὺς αὐτὸς εἶπες ὅτι καὶ σμικρὰ καὶ μεγάλα κέρδη φιλοῦσιν. Ἐταῖρος εἶπον. Σωκράτης οὐκοῦν κατὰ τὸν σὸν λόγον πάντες ἄνθρωποι φιλοκερδεῖς ἂν εἶεν, καὶ οἱ χρηστοὶ καὶ οἱ πονηροί. Ἐταῖρος φαίνεται. Σωκράτης οὐκ ἄρα ὀρθῶς ὀνειδίζει, εἴ τίς τῷ ὀνειδίζει φιλοκερδεῖ εἶναι· τυγχάνει γὰρ καὶ ὁ ταῦτα ὀνειδίζων αὐτὸς τοιοῦτος ὢν.	So. Malos autem dicebas omnia lucra, tam exigua quam magna, cupere. Am. Dicebam. So. Nonne igitur secundum sermonem tuum universi homines, et boni pariter atque mali, lucri cupidi essent? Am. Videtur. So. Non recte igitur vituperabit quispiam lucri cupidos, cum ipse quoque lucri cupidus sit.
--	---

Platonis *Amatores*

Graece (ed. Burnet) et Latine (a Marsilio Ficino)

Ερασταί

Summa huius dialogi est, quid sit et quale officium philosophi, definire. Est autem philosophi officium, divina nosse, gubernare humana: in illo contemplativa philosophia, in hoc activa comprahenditur. Philosophus itaque primo divinam, id est, absolutam ipsius boni naturam per sapientiam contemplatur. Deinde ad id bonum velut ad finem humanas operationes dirigens humana gubernat. Haec autem gubernatio duo requirit. Primum, ut quid humana natura sit, et quo pacto ducatur ad bonum, a malo removeatur, cognoscat: quod quidem per prudentiam philosophus agit. Alterum, ut sic instituat hominum et affectus et actus, sic temperet atque cohibeat, ut ad bonum quod sapientia ipsa invenerat, et ad quod prudentia deinde direxerat, facile tendant. Id vero per morales virtutes efficitur, quas omnes uno iustitiae nomine Plato complectitur. Atque ex iis duobus humanorum gubernatio constat. Eiusdem autem est scire recte hominem unum, familiam ac rempublicam gubernare. Quamobrem qui moralis est, idem dominus, civilis, rex ideoneus esset. Ex quibus concluditur in ipso philosophantis officio haec omnia contineri, sapientiam, prudentiam, iustitiam, moralem, domesticam, civilem, ac regiam disciplinam. Per sapientiam divina cognoscit, per prudentiam iustitiamque humana gubernat, dum rem suam, rem familiarem, rempublicam administrat. Eiusmodi est philosophi ipsius officium, quod Plato in libris de Republica latius explicat, in hoc significat brevius. Ac primo duas aliorum opiniones circa philosophi officium confutat. Prima videtur vel Solonus fuisse vel similis alicuius, dicentis id esse

Σωκράτης [132α] εἰς Διονυσίου τοῦ γραμματιστοῦ εἰσῆλθον, καὶ εἶδον αὐτόθι τῶν τε νέων τοὺς ἐπιεικεστάτους δοκοῦντας εἶναι τὴν ιδέαν καὶ πατέρων εὐδοκίμων, καὶ τούτων ἐραστάς. ἐτυγχανέτην οὖν δύο τῶν μειρακίων ἐρίζοντε, περὶ ὅτου δέ, οὐ σφόδρα κατήκουον. ἐφαινέσθην μέντοι ἢ περὶ Ἀναξαγόρου [132β] ἢ περὶ Οἰνοπίδου ἐρίζειν: κύκλους γοῦν γράφειν ἐφαινέσθην καὶ ἐγκλίσεις τινὰς ἐμιμοῦντο τοῖν χεροῖν ἐπικλίνοντε καὶ μάλ' ἐσπουδακότε. κἀγώ—καθήμην γὰρ παρὰ τὸν ἐραστὴν τοῦ ἑτέρου αὐτοῖν— κινήσας οὖν αὐτὸν τῷ ἀγκῶνι ἠρόμην ὅτι ποτὲ οὕτως ἐσπουδακότε τῷ μειρακίῳ εἶτην, καὶ εἶπον: ἦ που μέγα τι καὶ καλὸν ἐστὶ περὶ ὃ τοσαύτην σπουδὴν πεποιημένῳ ἐστόν; ὁ δ' εἶπε, ποῖον, ἔφη, μέγα καὶ καλόν; ἀδολεσχοῦσι μὲν οὖν οὗτοί γε περὶ τῶν μετεώρων καὶ φλυαροῦσι φιλοσοφοῦντες. [132ξ] καὶ ἐγὼ θαυμάσας αὐτοῦ τὴν ἀπόκρισιν εἶπον: ὦ νεανία, αἰσχρὸν δοκεῖ σοι εἶναι τὸ φιλοσοφεῖν; ἢ τί οὕτως χαλεπῶς λέγεις;	<i>quamplurima disceret: secunda Hippiae sophistae volentis philosophiam artium omnium peritiam esse. His denique confutatis, sententiam quam praediximus, breviter innuit. Socrates ergo fingitur haec in scholis Dionysij, qui grammaticae elementa Platoni tradidit, adversus discipulos duos Dionysij disputasse: deinde quae in scholis tractaverat, in corona familiarium suorum a principio recensere.</i> Amatores, sive de philosophia Socrates Dionysii Grammatici ludum ingressus, iuvenes quosdam conspexi, qui videbantur honesta indole, claris ortos parentibus, cumque iis una eorum etiam familiares. Aderant autem duo quidam adolescenti invicem contententes, quae vero esset contentio, haud satis adverteram. Veruntamen de Anaxagora vel Oenopide disceptare videbantur, circulos describentes, et quasdam sphaerae inclinationes depingentes cubito innixi, et intenti admodum. Ego autem alterius illorum amicum, iuxta quem sedebam, cubito tangens, interrogavi quid ita contenderent adolescentes, et num magnum quiddam esset, et pulchrum, in quo tantum studium ponerent. Tum ille, quid inquit magnum, et pulchrum? Nugantur enim de sublimibus quaedam et philosophantes garriunt. Huius ego responsum admiratus, o adolescens inquam, an turpe tibi philosophari videtur? curve tam acerbe respondes?
---	---

καὶ ὁ ἕτερος—πλησίον γὰρ καθήμενος ἐτύγγανεν αὐτοῦ, ἀντεραστῆς ὢν—ἀκούσας ἐμοῦ τε ἐρομένου καὶ κείνου ἀποκρινομένου, οὐ πρὸς σοῦ γε, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ποιεῖς τὸ καὶ ἀνερέσθαι τοῦτον εἰ αἰσχρὸν ἡγεῖται φιλοσοφίαν εἶναι. ἢ οὐκ οἴσθα τοῦτον ὅτι τραχηλιζόμενος καὶ ἐμπιμπλάμενος καὶ καθεύδων πάντα τὸν βίον διατετέλεκεν; ὥστε σὺ τί αὐτὸν ὦου ἀποκρινεῖσθαι ἀλλ’ ἢ ὅτι αἰσχρὸν ἐστὶ φιλοσοφία; [132δ]

ἦν δὲ οὗτος μὲν τοῖν ἐρασταῖν περὶ μουσικὴν διατετριφώς, ὁ δ’ ἕτερος, ὃν ἐλοιδόρει, περὶ γυμναστικήν. καὶ μοι ἔδοξε χρῆναι τὸν μὲν ἕτερον ἀφιέναι, τὸν ἐρωτώμενον, ὅτι οὐδ’ αὐτὸς προσεποιεῖτο περὶ λόγων ἔμπειρος εἶναι ἀλλὰ περὶ ἔργων, τὸν δὲ σοφώτερον προσποιούμενον εἶναι διερωτῆσαι, ἵνα καὶ εἴ τι δυναίμην παρ’ αὐτοῦ ὠφεληθῆην. εἶπον οὖν ὅτι εἰς κοινὸν μὲν τὸ ἐρώτημα ἡρόμην· εἰ δὲ σὺ οἶει τοῦδε κάλλιον ἂν ἀποκρίνασθαι, σὲ ἐρωτῶ τὸ αὐτὸ ὅπερ καὶ τοῦτον, εἰ δοκεῖ σοι τὸ φιλοσοφεῖν καλὸν εἶναι ἢ οὐ. [133α]

σχεδὸν οὖν ταῦτα λεγόντων ἡμῶν ἐπακούσαντε τῷ μειρακίῳ ἐσιγησάτην, καὶ αὐτῷ παυσαμένῳ τῆς ἔριδος ἡμῶν ἀκροαταὶ ἐγενέσθην. καὶ ὅτι μὲν οἱ ἐρασταὶ ἔπαθον οὐκ οἶδα, αὐτὸς δ’ οὖν ἐξεπλάγην· αἰεὶ γάρ ποτε ὑπὸ τῶν νέων τε καὶ καλῶν ἐκπλήττομαι. ἐδόκει μέντοι μοι καὶ ὁ ἕτερος οὐχ ἥττον ἐμοῦ ἀγωνιᾶν· οὐ μὴν ἀλλ’ ἀπεκρίνατό γέ μοι καὶ μάλα φιλοτίμως. ὁπότε γάρ τοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, [133β] τὸ φιλοσοφεῖν αἰσχρὸν ἡγήσαιμην εἶναι, οὐδ’ ἂν ἄνθρωπον νομίσαιμι ἐμαυτὸν εἶναι, οὐδ’ ἄλλον τὸν οὕτω διακείμενον, ἐνδεικνύμενος εἰς τὸν ἀντεραστήν, καὶ λέγων μεγάλη τῇ φωνῇ, ἴν’ αὐτοῦ κατακούοι τὰ παιδικά.

Alter vero, iuxta enim adsidebat aemulus quidam istius, cum et me interrogantem, et respondentem illum audisset, Non expedit tibi Socrates, inquit, interrogare hunc, an turpe existimes esse philosophiam, necne. An non vides ipsum in tumiditate quadam, et saturitate atque somnolentia universam aetatem egisse, ut credas aliud quicquam eum tibi responsurum, quam quod turpe sit philosophia?

Erat autem iste ex amatoribus in musica eruditus, alter autem quem carpebat, in gymnastica. Videbaturque mihi oportere eum quem prius interrogaveram, missum facere, quod agendo potius, quam disputando exercitatus haberi velle videretur. Interrogandum autem censui illum, qui sapientior videri volebat, ut, si quam possem, utilitatem reportarem. Dixi igitur ad eum, me de re communi quaestionem movisse: quod si putas melius hoc te responsurum, illud idem te nunc interrogo, utrum videatur philosophari pulchrum esse, an secus?

Haec fere cum diceremus, audierunt adolescentes, atque missa ea quae inter ipsos erat contentione, ad ea quae disserebamus audienda seipsos silentio parabant. At amatoribus quid acciderit, nescio. Ipse certe obstupui. Semper enim nova ac pulchra stupesco. Videbatur itaque mihi alter me non minus certare, verum enimvero respondit ille mihi, et valde quidem ambitiose. Si quando, o Socrates, philosophari turpe esse ducerem, neque me hominem putarem, neque quemvis alium sic affectum. Innuens autem in aemulum dicebat haec ea voce, ut amici exaudire possent.

καὶ ἐγὼ εἶπον, καλὸν ἄρα δοκεῖ σοι τὸ φιλοσοφεῖν;	Hic ego, pulchrum igitur tibi philosophari videtur?
πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.	Et maxime quidem, inquit ille.
τί οὖν, ἐγὼ ἔφην: ἢ δοκεῖ σοι οἷόν τ' εἶναι εἰδέναι πρᾶγμα ὅτι οὖν εἴτε καλὸν εἴτε αἰσχρόν ἐστιν, ὃ μὴ εἰδείη τις τὴν ἀρχὴν ὅτι ἔστιν;	Quid ergo, inquam, num videtur tibi fieri posse, ut norit quis turpene sit aliquid, an pulchrum, nisi prius quid ipsum sit norit?
οὐκ ἔφη. [133ξ]	Non.
οἷσθ' ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι ἔστιν τὸ φιλοσοφεῖν;	Nosti igitur inquam quod est aliquid philosophari?
πάνυ γε, ἔφη.	Novi equidem.
τί οὖν ἔστιν; ἔφην ἐγώ.	Quid est?
τί δ' ἄλλο γε ἢ κατὰ τὸ Σόλωνος; Σόλων γάρ που εἶπε— “γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος: ”Solon Fr. 18 καὶ ἐμοὶ δοκεῖ οὕτως αἰεὶ χρῆναι ἔν γέ τι μανθάνειν τὸν μέλλοντα φιλοσοφήσειν, καὶ νεώτερον ὄντα καὶ πρεσβύτερον, ἵν' ὥς πλεῖστα ἐν τῷ βίῳ μάθῃ. καὶ μοι τὸ μὲν πρῶτον ἔδοξε τὶ εἰπεῖν, ἔπειτ' ὡς ἐννοήσας ἡρόμην αὐτὸν εἰ τὴν φιλοσοφίαν πολυμαθίαν ἠγοῖτο. [133δ]	Quid aliud quam iuxta Solonem? Dicebat enim alicubi Solon: <i>Discenti assidue multa, senecta venit.</i> Et mihi quidem videtur semper sic oportere aliquid discere eum hominem, qui philosophus futurus sit, sive iuvenis, sive senex sit, ut in vita quamplurima discat. Atque is primo visus est mihi aliquid dixisse. Deinde mecum reputans, interrogavi, num ei philosophia, idem quod multa discere videretur.
κάκεϊνος, πάνυ, ἔφη.	Et ille, omnino inquit.

ἡγῆ δὲ δὴ καλὸν εἶναι μόνον τὴν φιλοσοφίαν ἢ καὶ ἀγαθόν; ἦν δ' ἐγώ. καὶ ἀγαθόν, ἔφη, πάνυ. πότερον οὖν ἐν φιλοσοφίᾳ τι τοῦτο ἴδιον ἐνορᾷς, ἢ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις οὕτω σοι δοκεῖ ἔχειν; οἷον φιλογυμναστίαν οὐ μόνον ἡγῆ καλὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀγαθόν; ἢ οὐ; ὁ δὲ καὶ μάλα εἰρωνικῶς εἶπε δύο: πρὸς μὲν τόνδε μοι εἰρήσθω ὅτι οὐδέτερα: πρὸς μέντοι σέ, ὦ Σώκρατες, [133ε] ὁμολογῶ καὶ καλὸν εἶναι καὶ ἀγαθόν: ἡγοῦμαι γὰρ ὁρθῶς. ἡρώτησα οὖν ἐγώ, ἄρ' οὖν καὶ ἐν τοῖς γυμνασίοις τὴν πολυπονίαν φιλογυμναστίαν ἡγῆ εἶναι; κάκεϊνος ἔφη, πάνυ γε, ὥσπερ γε καὶ ἐν τῷ φιλοσοφεῖν τὴν πολυμαθίαν φιλοσοφίαν ἡγοῦμαι εἶναι. κάγῳ εἶπον, ἡγῆ δὲ δὴ τοὺς φιλογυμναστοῦντας ἄλλου του ἐπιθυμεῖν ἢ τούτου, ὅτι ποιήσει αὐτοὺς εὖ ἔχειν τὸ σῶμα; τούτου, ἔφη. ἦ οὖν οἱ πολλοὶ πόνοι τὸ σῶμα, ἦν δ' ἐγώ, ποιοῦσιν εὖ ἔχειν; [134α] πῶς γὰρ ἂν, ἔφη, ἀπὸ γε ὀλίγων πόνων τὸ σῶμά τις εὖ ἔχει;	Existimas inquam pulchrum aliquid solum esse philosophiam, vel etiam bonum? Et bonum inquit. Utrum philosophiae id proprium facis, an etiam aliis eodem pacto tribuis: ut verbi gratia, studium gymnasticae, non modo pulchrum esse, sed etiam bonum? Tunc ille ludens duo protulit. Adversus hunc, inquit, dico quod neutrum sit: adversus autem te, o Socrates, et pulchrum et bonum simul esse fateor. Ergo in gymnasiis etiam multum laborem existimas esse gymnasticae studium? Et maxime quidem, inquit ille, quemadmodum in philosophando, multa discere philosophiam puto. Ego vero, credis, inquam, gymnasticae studiosus aliquid aliud appetere, quam ut eorum corpora bene se habeant? Id ipsum inquit. Num multi labores bonam corporis habitudinem efficiunt? Quonam pacto, inquit ille, ex paucis laboribus robustum corpus fieri possit?
---	---

καὶ μοι ἔδοξεν ἤδη ἐνταῦθα κινητέος εἶναι ὁ φιλογυμναστής, ἵνα μοι βοηθήσῃ διὰ τὴν ἐμπειρίαν τῆς γυμναστικῆς· κἄπειτα ἡρόμην αὐτόν, σὺ δὲ δὴ τί σιγᾷς ἡμῖν, ὦ λῶστε, τούτου ταῦτα λέγοντος; ἢ καὶ σοὶ δοκοῦσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὰ σώματα ἔχειν ἀπὸ τῶν πολλῶν πόνων, ἢ ἀπὸ τῶν μετρίων; ἐγὼ μὲν, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ὥμην τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο κἂν ὕν γινῶναι ὅτι οἱ μέτριοι πόνοι εἰς ποιῶσιν ἔχειν τὰ [134β] σώματα, πόθεν δὲ οὐχὶ ἄνδρα γε ἄγρυπνόν τε καὶ ἄσιτον καὶ ἀτριβῆ τὸν τράχηλον ἔχοντα καὶ λεπτόν ὑπὸ μεριμνῶν; καὶ αὐτοῦ ταῦτα εἰπόντος ἡσθη τὰ μειράκια καὶ ἐπεγέλασεν, ὁ δ' ἕτερος ἠρυθρίασε. καὶ ἐγὼ εἶπον, τί οὖν; σὺ ἤδη συγχωρεῖς μήτε πολλοὺς μήτε ὀλίγους πόνους εἶναι ποιεῖν ἔχειν τὰ σώματα τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τοὺς μετρίους; ἢ διαμάχῃ δυοῖν ὄντοιν νῶν περὶ τοῦ λόγου; [134ξ] κακέϊνος, πρὸς μὲν τοῦτον, ἔφη, κἂν πάνυ ἡδέως διαγωνισαίμην, καὶ εἴ οἱδ' ὅτι ἱκανὸς ἂν γενοίμην βοηθῆσαι τῇ ὑποθέσει ἣν ὑπεθέμην, καὶ εἰ ταύτης ἔτι φαυλοτέραν ὑπεθέμην—οὐδὲν γάρ ἐστι—πρὸς μέντοι σὲ οὐδὲν δέομαι παρὰ δόξαν φιλονικεῖν, ἀλλ' ὁμολογῶ μὴ τὰ πολλὰ ἀλλὰ τὰ μέτρια γυμνάσια τὴν εὐεξίαν ἐμποιεῖν τοῖς ἀνθρώποις. τί δὲ τὰ σιτία; τὰ μέτρια ἢ τὰ πολλά; ἔφην ἐγώ. καὶ τὰ σιτία ὁμολόγει. [134δ]	Hic mihi visus est gymnasticus ille provocandus esse, qui mihi propter peritiam gymnasticae auxilium ferret. Illum igitur percontatus sum, quid vir optime, isto loquente tu taces? Num et tibi videntur homines e multis potius laboribus, quam temperatis robur acquirere? Equidem, o Socrates, ego illud quod dici solet videre videor, nempe ex moderatis corpus bene sese habere. Unde inquam vides? non insomnem potius et nauseabundum virum, cerviceque molli et curis extenuatum reddunt? Et quum haec annuisset, delectati adolescentes riserunt. Alter autem ille erubuit. Tunc ego, quid tu igitur? concedisne, nec parvos, neque magnos labores habitudinem bonam corporis efficere, sed moderatos? an nobis qui duo in eadem sententia sumus, repugnas? Libenter equidem, inquit, huic repugnarem, atque adversus eum valerem, id quod proposui, defendere, etiam si causam haberem minus validam. Nullius enim pretii est. Verum tecum haud decet insolentius contendere: confiteor igitur, non multas, sed temperatas exercitationes bonum corporis habitum hominibus praestare. Cibi autem inquam multi, an moderati? Et cibi ait.
--	---

ἔτι δὲ καὶ γὰρ προσηνάγκαζον αὐτὸν ὁμολογεῖν καὶ τὰ ἅλλα πάντα τὰ περὶ τὸ σῶμα ὠφελιμώτατα εἶναι τὰ μέτρια ἀλλὰ μὴ τὰ πολλὰ μηδὲ τὰ ὀλίγα· καὶ μοι ὁμολόγει τὰ μέτρια. τί δ', ἔφην, τὰ περὶ τὴν ψυχὴν; τὰ μέτρια ὠφελεῖ ἢ τὰ ἄμετρα τῶν προσφερομένων; τὰ μέτρια, ἔφη. οὐκοῦν ἐν τῶν προσφερομένων ψυχῇ ἐστὶ καὶ τὰ μαθήματα; ὁμολόγει. καὶ τούτων ἄρα τὰ μέτρια ὠφελεῖ ἀλλ' οὐ τὰ πολλά; συνέφη. [134ε] τίνα οὖν ἐρόμενοι ἂν δικαίως ἐροίμεθα ὅποιοι μέτριοι πόνοι καὶ σιτία πρὸς τὸ σῶμά ἐστιν; ὁμολογοῦμεν μὲν τρεῖς ὄντες, ὅτι ἰατρὸν ἢ παιδοτρίβην. τίνα δ' ἂν περὶ σπερμάτων σπορᾶς ὅπόσον μέτριον; καὶ τούτου τὸν γεωργὸν ὁμολογοῦμεν.	Praeterea compuli eum, ut concederet reliqua omnia quae circa corpus versantur, temperata quidem prodesse quamplurimum, pauca vero vel nimia nihil. Et ille moderata iuvare confessus est. At quae ad animam spectant, inquam, cum moderata adhibentur, conducuntne magis an immoderata? Moderata. Disciplinae autem nonne ex iis sunt quae animae adhibentur et conferunt? Consensit. Ex disciplinis itaque quae temperata sunt, non quae multae, utilitatem afferunt? Concessit. Quemnam ergo interrogare merito conveniat, quales sint labores atque cibi corporibus accomodi? In hoc tres arbitror convenimus, medicum videlicet, vel paedotriba interrogandum. Quem vero de spargendis seminibus, quantum sit commodum? Agricola consentaneum est.
--	--

τίνα δὲ περὶ μαθημάτων εἰς ψυχὴν φυτεύσεως τε καὶ σπορᾶς ἐρωτῶντες δικαίως ἂν ἐροίμεθα ὅποσα καὶ ὅποια μέτρια; [135α] τοῦντεῦθεν ἤδη ἀπορίας μεστοὶ ἤμεν ἅπαντες: καὶ γὰρ προσπαίζων αὐτοὺς ἡρόμην, βούλεσθε, ἔφην, ἐπειδὴ ἡμεῖς ἐν ἀπορίᾳ ἐσμέν, ἐρώμεθα ταῦτ' ἃ μεράκια; ἢ ἴσως αἰσχυνόμεθα, ὥσπερ ἔφη τοὺς μνηστῆρας Ὅμηρος, μὴ ἀξιούντων εἶναι τίνα ἄλλον ὅστις ἐντενεῖ τὸ τόξον; ἐπειδὴ οὖν μοι ἐδόκουν ἀθυμεῖν πρὸς τὸν λόγον, ἄλλη ἐπειρώμην σκοπεῖν, καὶ εἶπον, ποῖα δὲ μάλιστα ἅττα τοπάζομεν εἶναι τῶν μαθημάτων ἃ δεῖ τὸν φιλοσοφοῦντα μανθάνειν, ἐπειδὴ οὐχὶ πάντα οὐδὲ πολλά; [135β] ὑπολαβὼν οὖν ὁ σοφώτερος εἶπεν ὅτι κάλλιστα ταῦτ' εἶη τῶν μαθημάτων καὶ προσήκοντα ἀφ' ὧν ἂν πλείστην δόξαν ἔχοι τις εἰς φιλοσοφίαν: πλείστην δ' ἂν ἔχοι δόξαν, εἰ δοκοίη τῶν τεχνῶν ἔμπειρος εἶναι πασῶν, εἰ δὲ μή, ὥς πλείστων γε καὶ μάλιστα τῶν ἀξιολόγων, μαθὼν αὐτῶν ταῦτα ἃ προσήκει τοῖς ἐλευθέροις μαθεῖν, ὅσα συνέσεως ἔχεται, μὴ ὅσα χειρουργίας. ἄρ' οὖν οὕτω λέγεις, ἔφην ἐγώ, ὥσπερ ἐν τῇ τεκτονικῇ; [135ξ] καὶ γὰρ ἐκεῖ τέκτονα μὲν ἂν πρίατο πέντε ἢ ἕξ μνῶν, ἄκρον ἀρχιτέκτονα δὲ οὐδ' ἂν μυρίων δραχμῶν: ὀλίγοι γε μὴν καὶ ἐν πᾶσι τοῖς Ἑλλήσι γίγνονται. ἄρα μὴ τι τοιοῦτον λέγεις; καὶ ὃς ἀκούσας μου συνεχώρει καὶ αὐτὸς λέγειν τοιοῦτον.	At vero de semente et plantatione disciplinarum in anima, quemnam merito percontemur, quales quantaeve sufficiant? Hic cum ambiguitatis pleni essemus, ego iocans inquam, vultisne postquam nos in hoc ambigui sumus, ab iis adolescentibus isthuc quaeramus? An forsitan erubescimus, quemadmodum proci inducit Homerus, quum nollent alium quenquam praeter se arcum intendere? Sed cum graviter ferre viderentur, alia quaedam via investigare aggressus, Qualia inquam, esse debere coniciemus quae oportet philosophum discere, quum neque omnia, neque multa sequi debeat? Respondens autem sapientior ille, pulcherrimas ait, atque maxime congruas animo disciplinas eas esse, ex quibus maximam quis gloriam in philosophia consequatur: maximam vero gloriam adipisci, si omnium artium peritus sit: aut si minus omnium, plurimarum saltem, earumque praesertim quae aestimatione sunt dignae, ea prae caeteris discens. quae liberos homines decet, quaeve intelligentiae ratione, non manuum ministerio conficiuntur. Tum ego, sic, inquam, dicis, quemadmodum in opificiis contingit? ubi opificem quidem quinque ad summum, aut sex minis emeris, architectum vero ne drachmarum quidem decem millibus: nam per omnem Graeciam rari admodum reperiuntur: nunquid tale aliquid ais? Ille assensus idipsum se dicere confessus est.
--	--

ἡρόμην δ' αὐτὸν εἰ οὐκ ἀδύνατον εἶη δύο μόνας τέχνας οὕτω μαθεῖν τὸν αὐτόν, μὴ ὅτι πολλὰς καὶ μεγάλας: ὁ δέ, μὴ οὕτως μου, ἔφη, ὑπολάβῃς, ὃ Σώκρατες, ὡς λέγοντος ὅτι δεῖ ἐκάστην τῶν τεχνῶν τὸν φιλοσοφοῦντα ἐπίστασθαι [135δ] ἀκριβῶς ὥσπερ αὐτὸν τὸν τὴν τέχνην ἔχοντα, ἀλλ' ὡς εἰκὸς ἄνδρα ἐλεύθερόν τε καὶ πεπαιδευμένον, ἐπακολουθῆσαί τε τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ οἷόν τ' εἶναι διαφερόντως τῶν παρόντων, καὶ αὐτὸν ξυμβάλλεσθαι γνώμην, ὥστε δοκεῖν χαριέστατον εἶναι καὶ σοφώτατον τῶν ἀεὶ παρόντων ἐν τοῖς λεγομένοις τε καὶ πραττομένοις περὶ τὰς τέχνας. καὶ γὰρ αὐτοῦ ἡμφεγνόουν τὸν λόγον ὅτι ἐβούλετο, [135ε] ἄρ' ἐννοῶ, ἔφην, οἷον λέγεις τὸν φιλόσοφον ἄνδρα; δοκεῖς γὰρ μοι λέγειν οἷοι ἐν τῇ ἀγωνίᾳ εἰσὶν οἱ πένταθλοι πρὸς τοὺς δρομέας ἢ τοὺς παλαιστάς. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τούτων μὲν λείπονται κατὰ τὰ τούτων ἄθλα καὶ δευτεροὶ εἰσὶ πρὸς τούτους, τῶν δ' ἄλλων ἀθλητῶν πρῶτοι καὶ νικῶσιν αὐτούς. τάχ' ἂν ἴσως τοιοῦτόν τι λέγοις καὶ τὸ φιλοσοφεῖν ἀπεργάζεσθαι τοὺς ἐπιτηδεύοντας τοῦτο τὸ ἐπιτήδευμα: τῶν μὲν [136α] πρῶτων εἰς σύνεσιν περὶ τὰς τέχνας ἐλλείπεσθαι, τὰ δευτερεῖα δ' ἔχοντας τῶν ἄλλων περιεῖναι, καὶ οὕτως γίγνεσθαι περὶ πάντα ὑπακρόν τινα ἄνδρα τὸν πεφιλοσοφηκότα: τοιοῦτόν τινα μοι δοκεῖς ἐνδείκνυσθαι. καλῶς γέ μοι, ἔφη, ὃ Σώκρατες, φαίνει ὑπολαμβάνειν τὰ περὶ τοῦ φιλοσόφου, ἀπεικάσας αὐτὸν τῷ πεντάθλῳ. ἔστιν γὰρ ἀτεχνῶς τοιοῦτος οἷος μὴ δουλεύειν μηδενὶ πράγματι, μηδ' εἰς τὴν ἀκρίβειαν μηδὲν διαπεπονηκέναι, ὥστε διὰ τὴν τοῦ ἐνὸς τούτου ἐπιμέλειαν τῶν ἄλλων ἀπάντων [136β] ἀπολελεῖσθαι, ὥσπερ οἱ δημιουργοί, ἀλλὰ πάντων μετρίως ἐφήφθαι.	Eum mox interrogabam, utrum possibile esset, duas eundem duntaxat artes hoc pacto, nedum permultas magnasque, percipere. Et ille, Ne ita me dicere putes, inquit, o Socrates, quasi philosophantem oporteat singulas artes ad summum prosequi, quemadmodum artifices illos: verum ut liberum virum eruditumque decet, ut potis sit percipere quae ab unoquoque artifice proferuntur, atque id prae caeteris qui tum adsunt: praeterea ita mente omnia coniectare, ut semper ipse elegantissimus, ac sapientissimus omnium in unoquoque eorum quod e quocunque adducitur, appareat. Atque ego (adhuc enim quorsum tenderet ambigebam) intelligone, inquam, qualem dicis esse virum philosophum? Videris enim mihi talem dicere, quales sunt in certamine pentathli, cursoribus, vel iaculatoribus collati. Etenim illi cursoribus, vel peltastis in eorum certaminibus inferiores sunt, secundumque locum tenent, reliquorum vero athletarum primi atque victores. Tale aliquid forte dicis philosophiae studium conferre philosophis, ut ab iis qui in quavis arte superentur, secundumque locum teneant, reliquos vero antecedant, ut philosophus in singulis facultatibus secundae cuiusdam homo fortis existat. Huiusmodi videris philosophantem virum ostendere. Recte, inquit, o Socrates, accipis de philosopho dicta, qui eum pentathlo comparaveris. Est enim procul dubio talis, ut nulli negotio servire penitus velit, neque in aliqua re, usque ad summum elaborare, ne propter unius exactam diligentiam in aliis omnibus superetur sicuti superantur opifices: sed omnia mediocriter temperateque attingat.
--	--

μετὰ ταύτην δὴ τὴν ἀπόκρισιν ἐγὼ προθυμούμενος σαφῶς εἰδέναι ὅτι λέγοι, ἐπυνθανόμην αὐτοῦ τοὺς ἀγαθοὺς πότερον χρησίμους ἢ ἀχρήστους εἶναι ὑπολαμβάνοι. χρησίμους δὴπου, ὦ Σώκρατες, ἔφη. ἄρ' οὖν, εἴπερ οἱ ἀγαθοὶ χρήσιμοι, οἱ πονηροὶ ἄχρηστοι; ὁμολόγει. τί δέ; τοὺς φιλοσόφους ἄνδρας χρησίμους ἢ γῆ ἢ οὐ; [136ξ] ὁ δὲ ὁμολόγει χρησίμους, καὶ πρὸς γε ἔφη χρησιμωτάτους εἶναι ἡγεῖσθαι. φέρε δὴ γινώμεν, εἰ σὺ ἀληθῆ λέγεις, ποῦ καὶ χρήσιμοι ἡμῖν εἰσιν οἱ ὑπακροὶ οὗτοι; δῆλον γὰρ ὅτι ἐκάστου γε τῶν τὰς τέχνας ἐχόντων φαυλότερός ἐστιν ὁ φιλόσοφος. ὁμολόγει. φέρε δὴ σύ, ἦν δ' ἐγώ, εἰ τύχοις ἢ αὐτὸς ἀσθενήσας ἢ τῶν φίλων τις τῶν σῶν περὶ ὧν σὺ σπουδὴν μεγάλην ἔχεις, πότερον ὑγείαν βουλούμενος κτήσασθαι τὸν ὑπακρον ἐκεῖνον τὸν φιλόσοφον εἰσάγοις ἢ εἰς τὴν οἰκίαν ἢ τὸν ἱατρὸν λάβοις; [136δ]	Post hanc responsionem cupiens planius nosse quidnam diceret, bonos, inquam, viros, utilesne, an inutiles esse censes? Utiles, inquit, o Socrates. Nonne si boni utiles sunt, inquam, mali inutiles erunt? Consensit. Quid autem philosophos viros utiles vel inutiles putas? Ad haec ille maxime omnium utiles esse philosophos asseveravit. Age igitur, dignoscamus si tu quidem vera dicis, quomodo utiles nobis sunt isti secundae sortis homines? Manifestum enim est, quod unoquoque artifice inferior est philosophus. Annuit. Age, inquam, si vel tu, vel ex amicis aliquis tibi charissimus aegrotaret, utrum ad curam valetudinis philosophum illum secundarium domum induces, an medicum?
---	---

ἀμφοτέρους ἔγωγ' ἄν, ἔφη.	Utrunque.
μή μοι, εἶπον ἐγώ, ἀμφοτέρους λέγε, ἀλλ' ὁπότερον μᾶλλον τε καὶ πρότερον.	Ne mihi dicis, utrunque: sed utrum potius?
οὐδεις ἄν, ἔφη, τοῦτό γε ἀμφισβητήσειεν, ὥς οὐχὶ τὸν ἱατρὸν καὶ μᾶλλον καὶ πρότερον.	Nemo, inquit, ambigat, medicum et magis et prius.
τί δ'; ἐν νηὶ χειμαζομένη ποτέρῳ ἂν μᾶλλον ἐπιτρέποις σαυτόν τε καὶ τὰ σεαυτοῦ, τῷ κυβερνήτῃ ἢ τῷ φιλοσόφῳ;	Quid autem in navi fluctibus agitata, utrum te et tua gubernatori, an philosopho commiteres?
τῷ κυβερνήτῃ ἔγωγε.	Gubernatori, inquit.
οὐκοῦν καὶ τᾶλλα πάνθ' οὕτως, ἕως ἄν τις δημιουργὸς ᾗ, οὐ χρήσιμός ἐστιν ὁ φιλόσοφος;	Et in reliquis omnibus quantisper artifex adest, philosopho non erit locus?
φαίνεται, ἔφη. [136ε]	Apparet, inquit.
οὐκοῦν νῦν ἄχρηστός τις ἡμῖν ἐστιν ὁ φιλόσοφος; εἰσὶ γὰρ ἡμῖν αἰεὶ που δημιουργοί: ὠμολογήσαμεν δὲ τοὺς μὲν ἀγαθοὺς χρησίμους εἶναι, τοὺς δὲ μοχθηροὺς ἀχρήστους.	Philosophus nunc igitur inutilis est: quum artifices non desint. Confessi vero sumus bonos viros quidem utiles esse, malos inutiles.
ἠναγκάζετο ὁμολογεῖν.	Coactus est confiteri.
τί οὖν μετὰ τοῦτο; ἔρωμαί σε ἢ ἀγροικότερόν ἐστιν ἐρέσθαι—	Quid ergo post haec abs te petam? An forsitan incivilis est, ultra perquirere?
ἐροῦ ὅτι βούλει.	Quaere quicquid lubet, inquit.

οὐδὲν δὴ, ἔφην ἐγώ, ζητῶ ἄλλο ἢ ἀνομολογήσασθαι τὰ [137α] εἰρημένα. ἔχει δὲ πῶς ὠδί. ὠμολογήσαμεν καλὸν εἶναι τὴν φιλοσοφίαν καὶ αὐτοὶ φιλόσοφοι εἶναι, τοὺς δὲ φιλοσόφους ἀγαθοὺς, τοὺς δὲ ἀγαθοὺς χρησίμους, τοὺς δὲ πονηροὺς ἀχρήστους· αὐθις δ' αὖ τοὺς φιλοσόφους ὠμολογήσαμεν, ἕως ἂν οἱ δημιουργοὶ ὦσιν, ἀχρήστους εἶναι, δημιουργοὺς δὲ ἀεὶ εἶναι. οὐ γὰρ ταῦτα ὠμολόγηται; πάνυ γε, ἦ δ' ὅς. ὠμολογοῦμεν ἄρα, ὥς ἔοικε, κατὰ γε τὸν σὸν λόγον, εἴπερ τὸ φιλοσοφεῖν ἐστὶ περὶ τὰς τέχνας ἐπιστήμονας εἶναι ὃν σὺ λέγεις τὸν τρόπον, πονηροὺς αὐτοὺς εἶναι καὶ [137β] ἀχρήστους, ἕως ἂν ἐν ἀνθρώποις τέχναι ὦσιν. ἀλλὰ μὴ οὐχ οὕτως, ὦ φίλε, ἔχωσι, μὴδ' ἦ τοῦτο φιλοσοφεῖν, περὶ τὰς τέχνας ἐσπουδακέναι, οὐδὲ πολυπραγμονοῦντα κυπτάζοντα ζῆν οὐδὲ πολυμαθοῦντα, ἀλλ' ἄλλο τι, ἐπεὶ ἐγὼ ὥμην καὶ ὄνειδος εἶναι τοῦτο καὶ βαναύσους καλεῖσθαι τοὺς περὶ τὰς τέχνας ἐσπουδακότας. ὧδε δὲ σαφέστερον εἰσόμεθα εἰ ἄρα ἀληθὴ λέγω, ἐὰν τοῦτο ἀποκρίνη: τίνες ἵππους ἐπίστανται [137ξ] κολάζειν ὀρθῶς; πότερον οἴπερ βελτίστους ποιοῦσιν ἢ ἄλλοι; οἴπερ βελτίστους. τί δέ; κύνας οὐχ οἱ βελτίστους ἐπίστανται ποιεῖν, οὗτοι καὶ κολάζειν ὀρθῶς ἐπίστανται; ναί.	Nihil aliud peto, nisi ut iterum concedantur iam dicta, habent autem in se hunc modum. Confessi sumus philosophiam bonam esse, et extare philosophos, atque eos ipsos bonos, bonos autem utiles, malos contra inutiles. Deinde concessimus, dum artifices adsunt, philosophos inutiles esse, et artifices adesse semper. Nonne concessa haec sunt? Sunt. Confitemur igitur, ut videtur secundum tuam orationem, siquidem philosophari est esse scientem in artibus eo pacto, quo tu idem dixisti, malos philosophos esse, et inutiles, quandiu inter homines artes sint. Verum non ita habet, o amice. Neque philosophari circa artes studiose versari est, nec multis negotiis incumbere, aut multa perdiscere, sed aliud quiddam: siquidem existimo et absurdum hoc esse, et mechanicos rectius appellari, qui artibus incumbunt. Hoc autem modo planius intelligemus, an vera dicam, necne, si hoc respondeas. Quinam equos recte domare norunt? utrum qui illos meliores reddunt, an alii? Qui meliores. Quid autem canes, num qui eos meliores reddere, iidem et recte coërcere norunt? Omnino.
--	--

ἡ αὐτὴ ἄρα τέχνη βελτίστους τε ποιεῖ καὶ κολάζει ὀρθῶς; φαίνεται μοι, ἦ δ' ὅς. τί δέ; πότερον ἥπερ βελτίστους τε ποιεῖ καὶ κολάζει ὀρθῶς, ἡ αὐτὴ δὲ καὶ γινώσκει τοὺς χρηστοὺς καὶ τοὺς μοχθηροὺς, ἢ ἑτέρα τις; ἡ αὐτή, ἔφη. ἐθελήσεις οὖν καὶ κατ' ἀνθρώπους τοῦτο ὁμολογεῖν, [137δ] ἥπερ βελτίστους ἀνθρώπους ποιεῖ, ταύτην εἶναι καὶ τὴν κολάζουσιν ὀρθῶς καὶ διαγιγνώσκουσιν τοὺς χρηστοὺς τε καὶ μοχθηροὺς; πάνυ γ', ἔφη. οὐκοῦν καὶ ἥτις ἓνα, καὶ πολλούς, καὶ ἥτις πολλούς, καὶ ἓνα; ναί. καὶ καθ' ἵππων δὴ καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων οὕτως; φημί. τίς οὖν ἐστὶν ἡ ἐπιστήμη, ἥτις τοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν ἀκολασταίνοντας καὶ παρανομοῦντας ὀρθῶς κολάζει; οὐχ ἡ δικαστική; ναί.	Eadem ergo ars, et meliores reddit, et recte coerces? Eadem. Quid autem? Utrum quae et meliores facit, et recte coerces, eadem discernit bonos et malos, an alia? Eadem, inquit. Vis igitur, inquam, idem de hominibus constituamus, quae optimos reddat homines, eadem sit, quae et recte cohibet, et qui boni sint, quive mali, discernat? Prorsus, inquit. Nonne quaecunque unum, eadem et multos: et quae multos, et unum? Ita. Et in equis praeterea caeterisque omnibus eodem modo? Eodem, inquit. Quaenam scientia est, quae intemperantes, et legum transgressores in civitate recte punit? nonne iudiciaria? Prorsus.
--	--

ἢ ἄλλην οὖν τινα καλεῖς καὶ δικαιοσύνην ἢ ταύτην; οὐκ, ἀλλὰ ταύτην. [137ε] οὐκοῦν ἥπερ κολάζουσιν ὀρθῶς, ταύτη καὶ γινώσκουσι τοὺς χρηστοὺς καὶ μοχθηροὺς; ταύτη. ὅστις δὲ ἓνα γινώσκει, καὶ πολλοὺς γνώσεται; ναί. καὶ ὅστις γε πολλοὺς ἀγνοεῖ, καὶ ἓνα; φημί. εἰ ἄρα ἵππος ὢν ἀγνοοῖ τοὺς χρηστοὺς καὶ πονηροὺς ἵππους, καὶ ἑαυτὸν ἀγνοοῖ ποῖός τις ἐστίν; φημί. καὶ εἰ βοῦς ὢν ἀγνοοῖ τοὺς πονηροὺς καὶ χρηστοὺς βοῦς, καὶ αὐτὸν ἀγνοοῖ ποῖός τις ἐστίν; ναί, ἔφη. οὕτω δὲ καὶ εἰ κύων;	An vocas iustitiam aliam quandam praeter eam? Nullam, inquit. Nonne qua scientia, recte castigant et puniunt, eadem bonos et malos discernunt? Eadem. Quicumque vero unum norit, plures quoque cognoscet? Cognoscet. At qui multos ignorat, ignorabit et unum. Consensit. Si ergo equus existens, bonos ac malos equos ignoret, seipsum ignorabit? Consensit. Et si bos cum sit, haud noverit, qui sint boni aut mali boves, sese etiam qualis ipse sit, ignoret necesse est? Ita est, inquit. Eodem quoque modo si canis fuerit?
---	--

ὡμολόγει. [138α] τί δ' ; ἐπειδὴν ἄνθρωπός τις ὦν ἀγνοῇ τοὺς χρηστοὺς καὶ μοχθηροὺς ἀνθρώπους, ἄρ' οὐχ αὐτὸν ἀγνοεῖ πότερον χρηστός ἐστὶν ἢ πονηρός, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἄνθρωπός ἐστιν; συνεχώρει. τὸ δὲ αὐτὸν ἀγνοεῖν σωφρονεῖν ἐστὶν ἢ μὴ σωφρονεῖν; μὴ σωφρονεῖν. τὸ ἑαυτὸν ἄρα γινώσκειν ἐστὶ σωφρονεῖν; φημί, ἔφη. τοῦτ' ἄρα, ὡς ἔοικε, τὸ ἐν Δελφοῖς γράμμα παρακελεύεται, σωφροσύνην ἀσκεῖν καὶ δικαιοσύνην. ἔοικεν. τῇ αὐτῇ δὲ ταύτῃ καὶ κολάζειν ὀρθῶς ἐπιστάμεθα; ναί. [138β] οὐκοῦν ἢ μὲν κολάζειν ὀρθῶς ἐπιστάμεθα, δικαιοσύνη αὕτη ἐστίν, ἢ δὲ διαγιγνώσκειν καὶ ἑαυτὸν καὶ ἄλλους, σωφροσύνη; ἔοικεν, ἔφη.	Confessus est. Nunc vero cum homo quispiam existens, ignoret bonos homines et malos, nonne sui ipsius etiam ignarus erit, bonusne sit an malus? Adnuit. Seipsum itaque nosse, sapere est? Est, inquit. Hoc igitur, ut videtur, et inscriptio quae in Delphis est, praecipit, Prudentiam scilicet et iustitiam colere. Apparet. Hac eadem et recte cohibere scimus. Adnuit. Qua ergo recte cohibere scimus, ea utique iustitia est. Qua vero et nos ipsos, et alios dignoscere possumus, prudentia. Videtur.
--	--

ταὐτὸν ἄρα ἐστὶ καὶ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη; φαίνεται. καὶ μὴν οὕτω γε καὶ αἱ πόλεις εὖ οἰκοῦνται, ὅταν οἱ ἀδικοῦντες δίκην διδῶσιν. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. καὶ πολιτικὴ ἄρα αὕτη ἐστίν. συνεδόκει. τί δὲ ὅταν εἷς ἀνὴρ ὀρθῶς πόλιν διοικῇ, ὄνομά γε τούτῳ οὐ τύραννός τε καὶ βασιλεύς; φημί. οὐκοῦν βασιλικῇ τε καὶ τυραννικῇ τέχνῃ διοικεῖ; οὕτως. καὶ αὗται ἄρ' αἱ αὐταὶ τέχναι εἰσὶν ἐκείναις; φαίνονται. [138ξ] τί δ' ὅταν εἷς ὢν ἀνὴρ οἰκίαν διοικῇ ὀρθῶς, τί ὄνομα τούτῳ ἐστίν; οὐκ οἰκονόμος τε καὶ δεσπότης;	Eadem igitur est iustitia atque prudentia. Apparet. Quin etiam civitates tunc optime gubernantur, quum iniusti dant poenas. Vera narras. Atque haec civilis scientia est. Est, inquit. Quid vero quoties vir unus recte civitatem instituit, quod nomen illi conveniet, nonne tyranni et regis? Adnuit. Nonne tyrannica aut regia arte gubernat? Immo. Haec itaque facultates eadem cum superioribus sunt. Videntur. Quid vero quum vir unus domum recte disponit, quod huic nomen maxime congruit? nonne oeconomus ac dominus?
---	--

ναί. πότερον οὖν καὶ οὗτος δικαιοσύνη εὖ ἂν τὴν οἰκίαν διοικοῖ ἢ κάλλη τινὶ τέχνῃ; δικαιοσύνη. ἔστιν ἄρα ταῦτόν, ὡς ἔοικε, βασιλεύς, τύραννος, πολιτικός, οἰκονόμος, δεσπότης, σῶφρων, δίκαιος. καὶ μία τέχνη ἐστὶν βασιλική, τυραννική, πολιτική, δεσποτική, οἰκονομική, δικαιοσύνη, σωφροσύνη. φαίνεται, ἔφη, οὕτως. [138δ] πότερον οὖν τῷ φιλοσόφῳ, ὅταν μὲν ἰατρὸς περὶ τῶν καμνόντων τι λέγῃ, αἰσχρὸν μὴθ' ἔπεσθαι τοῖς λεγομένοις δύνασθαι μῆτε συμβάλλεσθαι μηδὲν περὶ τῶν λεγομένων ἢ πραττομένων, καὶ ὁπόταν ἄλλος τις τῶν δημιουργῶν, ὡσαύτως; ὅταν δὲ δικαστὴς ἢ βασιλεὺς ἢ ἄλλος τις ὧν νυνδὴ διεληλύθαμεν, οὐκ αἰσχρὸν περὶ τούτων μῆτε ἔπεσθαι δύνασθαι μῆτε συμβάλλεσθαι περὶ αὐτῶν; πῶς δ' οὐκ αἰσχρὸν, ὦ Σώκρατες, περὶ γε τοσούτων πραγμάτων μηδὲν ἔχειν συμβάλλεσθαι; [138ε]	Convenit. Utrum et iste iustitia bene regit familiam, an alia facultate? Iustitia. Idem est igitur, ut apparet, rex, tyrannus, civilis, oeconomus, dominus, prudens, iustus: atque una quoque ars, regia, tyrannica, civilis, dominica, oeconomica, iustitia atque prudentia est. Videtur. Quid itaque philosopho viro, quoties medicus de aegrotantibus quicquam dixerit, turpe est non posse dicta illius assequi, aut huc aliquid afferre, quasi aliorum artificium quisquam: cumque aut iudex, aut alius quispiam eorum, quos paulo ante retulimus, non absurdum in iis, nec assequi dicta, neque quicquam conferre posse? Quidni esset absurdum, o Socrates, in tantis rebus nihil habere quod conferas?
--	--

πότερον οὖν καὶ περὶ ταῦτα λέγωμεν, ἔφην, πένταθλον αὐτὸν δεῖν εἶναι καὶ ὑπακρον, καὶ ταύτης μὲν τὰ δευτερεῖα ἔχοντα πάντων τὸν φιλόσοφον, καὶ ἀχρεῖον εἶναι ἕως ἂν τούτων τις ᾗ, ἢ πρῶτον μὲν τὴν αὐτοῦ οἰκίαν οὐκ ἄλλω ἐπιτρεπτέον οὐδὲ τὰ δευτερεῖα ἐν τούτῳ ἐκτέον, ἀλλ' αὐτὸν κολαστέον δικάζοντα ὀρθῶς, εἰ μέλλει εὖ οἰκεῖσθαι αὐτοῦ ἡ οἰκία; συνεχώρει δὴ μοι. ἔπειτά γε δήπου ἐάντε οἱ φίλοι αὐτῷ διαίτας ἐπιτρέπωσιν, ἐάντε ἡ πόλις τι προστάτῃ διακρίνειν ἢ δικάζειν, [139α] αἰσχροὺς ἐν τούτοις, ὧς ἐταῖρε, δεύτερον φαίνεσθαι ἢ τρίτον καὶ μὴ οὐχ ἡγεῖσθαι; δοκεῖ μοι. πολλοῦ ἄρα δεῖ ἡμῖν, ὧς βέλτιστε, τὸ φιλοσοφεῖν πολυμαθία τε εἶναι καὶ ἡ περὶ τὰς τέχνας πραγματεία. εἰπόντος δ' ἐμοῦ ταῦτα ὁ μὲν σοφὸς αἰσχυνθεὶς τοῖς προειρημένοις ἐσίγησεν, ὁ δὲ ἀμαθὴς ἔφη ἐκείνως εἶναι: καὶ οἱ ἄλλοι ἐπήνεσαν τὰ εἰρημένα.	Utrum igitur inquam, et circa haec philosophum, ut pentathlum esse oportere dicimus, et secundas tenentem inutilem esse, quandiu aliquis illorum est: vel primum quidem ipsum oportere domum suam nulli administrandam praebere, neque secundas in hoc partes tenere, sed ex seipso omnia castigare, recte iudicantem, si quidem familiam suam recte administrare cupiat? Assentiebatur ille mihi. Atque ego addidi, Tum si aut amicus huic aliquis vitae suae rationem, aut civitas quicquam discernendum, aut iudicandum committat, num turpe, o amice, sit secundas eum in his tenere, aut tertias, neque ducem potius existere? Ita mihi videtur, inquit. Absit igitur, o vir optime, ut philosophari sit plurima discere, artesque tractare. Cum ista dixisset, sapiens quidem ille ex antedictis rubore affectus tacuit. Indoctus autem affirmavit sic esse, et caeteri omnes dicta collaudarunt.
--	---

Platonis *Theages* Graece (ed. Burnet) et Latine (a Marsilio Ficino)

Θεάγης Δημόδοκος Σωκράτης Θεάγης [121α]	PLATO: THEAGES (Ex versione Marsilii Ficini Florentini)
Δημόδοκος ὦ Σώκρατες, ἐδεόμην ἅττα σοι ἰδιολογήσασθαι, εἰ σχολή· κἄν εἰ ἀσχολία δὲ μὴ πάνυ τις μεγάλη, ὅμως ἐμοῦ ἔνεκα ποιήσαι σχολήν. Σωκράτης ἀλλὰ καὶ ἄλλως τυγχάνω σχολάζων, καὶ δὴ σοῦ γε ἔνεκα καὶ πάνυ. ἀλλ' εἴ τι βούλει λέγειν, ἔξεστιν. Δημόδοκος βούλει οὖν δεῦρο εἰς τὴν τοῦ Διὸς τοῦ ἐλευθερίου στοὰν ἐκποδῶν ἀποχωρήσωμεν; Σωκράτης εἰ σοὶ δοκεῖ. [121β] Δημόδοκος ἴωμεν δὴ. ὦ Σώκρατες, πάντα τὰ φυτὰ κινδυνεύει τὸν αὐτὸν τρόπον ἔχειν, καὶ τὰ ἐκ τῆς γῆς φυόμενα καὶ τὰ ζῶα τὰ τε ἄλλα καὶ ἄνθρωπος.	Dialogi personae: Demodocus, Socrates, Theages. Dem. Opus habebam, o Socrates, quaedam privatim tecum communicare, siquidem otium sit, vel etiam negotium, modo non omnino magnum: velim enim mea causa otium agas. So. Equidem otiosus et alioqui sum, sed tui causa maxime. Si quid ergo dicere vis, licet. Dem. Vin secedamus hinc in proximam Iovis liberatoris porticum? So. Ut lubet. Dem. Eamus ergo, o Socrates. Omnes quidem plantae eodem se modo habere videntur et quae e terra nascuntur, animaliaque omnia et homines denique ipsi.

καὶ γὰρ ἐν τοῖς φυτοῖς ῥᾶστον ἡμῖν τοῦτο γίνεται, ὅσοι τὴν γῆν γεωργοῦμεν, τὸ παρασκευάσασθαι πάντα τὰ πρὸ τοῦ φυτεῦν καὶ αὐτὸ τὸ φυτεῦσαι· ἐπειδὴ δὲ τὸ φυτευθὲν βιώ, μετὰ τοῦτο θεραπεία τοῦ φύντος καὶ πολλή καὶ χαλεπή καὶ δύσκολος [121ξ] γίνεται. οὕτω δὲ ἔχειν ἔοικε καὶ τὸ περὶ τῶν ἀνθρώπων· ἀπὸ τῶν ἑμαυτοῦ ἐγὼ πραγμάτων τεκμαίρομαι καὶ ἐς ἄλλα. καὶ γὰρ ἐμοὶ ἢ τοῦ υἱοῦ τουτουῖ, εἴτε φυτεῖαν εἴτε παιδοποιῖαν δεῖ αὐτὴν ὀνομάζειν, πάντων ῥᾶστη γέγονεν, ἢ δὲ τροφή δύσκολός τε καὶ αἰὲ ἐν φόβῳ περὶ αὐτοῦ δεδιότι. τὰ μὲν οὖν ἄλλα πολλὰ ἂν εἴη λέγειν, ἢ δὲ νῦν παροῦσα ἐπιθυμία τούτῳ πάνυ με φοβεῖ—ἔστι μὲν γὰρ οὐκ ἀγεννής, σφαλερὰ δέ—ἐπιθυμεῖ γὰρ δὴ οὗτος ἡμῖν, ὃ Σώκρατες, ὥς [121δ] φησι, σοφὸς γενέσθαι. δοκῶ γάρ μοι, τῶν ἡλικιωτῶν τινες αὐτοῦ καὶ δημοτῶν, εἰς τὸ ἅστῳ καταβαίνοντες, λόγους τινὰς ἀπομνημονεύοντες διαταράττουσιν αὐτόν, οὓς ἐξήλωκεν καὶ πάλοι μοι πράγματα παρέχει, ἀξιῶν ἐπιμεληθῆναι με ἑαυτοῦ καὶ χρήματα τελέσαι τινὶ τῶν σοφιστῶν, ὅστις αὐτόν σοφὸν ποιήσει. ἐμοὶ δὲ τῶν μὲν χρημάτων καὶ ἔλαττον [122α] μέλει, ἡγοῦμαι δὲ τοῦτον οὐκ εἰς μικρὸν κίνδυνον ἰέναι οἷ σπεύδει. τέως μὲν οὖν αὐτόν κατεῖχον παραμυθούμενος· ἐπειδὴ δὲ οὐκέτι οἷός τέ εἰμι, ἡγοῦμαι κράτιστον εἶναι πείθεσθαι αὐτῷ, ἵνα μὴ πολλάκις ἄνευ ἐμοῦ συγγενόμενός τῳ διαφθαρῇ. νῦν οὖν ἥκω ἐπ’ αὐτὰ ταῦτα, ἵνα τῳ τούτων τῶν σοφιστῶν δοκούντων εἶναι συστήσω τουτονί. σὺ οὖν ἡμῖν εἰς καλὸν παρεφάνης, ὃ ἂν ἐγὼ μάλιστα ἐβουλόμην περὶ τῶν τοιούτων μέλλων πράξειν συμβουλευσασθαι. ἀλλ’ εἴ τι ἔχεις συμβουλεύειν ἐξ ὧν ἐμοῦ ἀκήκοας, ἔξεστὶ τε [122β] καὶ χρή.	Ut enim in plantis facillimum hoc nobis est qui terram colimus, praeparare quidem omnia antequam plantemus et ipsa etiam plantatio. Postquam vero quod plantatum est, vivit. Tunc cultus ipsius varius est et difficilis, sic et in hominibus videtur. Ex meis enim rebus caetera conicio. Etenim haec mihi mei filii sive plantatio, seu generatio appellanda sit, omnium facillima extitit, educatio autem difficilis et plena timoris semper, maximum metum ipsius causa subeunti, fuit. Et alia quidem multa de hoc dici possent, praecipue vero cupiditas, quae huic nunc inest, vehementer me sollicitat. Est enim non ingenerosa, verum talis, ut fallere possit. Cupit enim, o Socrates, ut ipse ait, sapiens effici. Et, ut mihi videtur, populares quidem eius ac aequales in urbem venientes sermones quosdam ei replentes hunc vehementer incitaverunt, quos aemulari coepit et mihi iam pridem molestus est, volens, ut eius curam suscipiam, ac pecuniam sophistae alicui, qui ipsum sapientem reddat, persolvam. Mihi vero pecuniarum minor est cura; verum hunc existimo ob hoc eius studium in periculum non mediocre incursum. Hactenus igitur huic obstiti, consolando, sed ubi diutius nequeo, operae pretium fore duxi, ut ei obtemperem, ne sine me frequenter cum aliis vivens corrumpatur. Nuc autem ad hoc proficiscor, ut eum alicui eorum qui sophistae existimantur, commendem. Tu igitur peropportune nobis obviam factus es, quem quidem hac in re mihi consultorem maxime cupiebam. Itaque siquid habes, quod mihi in iis, quae audisti, consulere queas, licet et expedit.
--	---

Σωκράτης ἀλλὰ μὲν δῆ, ὃ Δημόδοκε, καὶ λέγεται γε συμβουλή ἱερὸν χρῆμα εἶναι. εἶπερ οὖν καὶ ἄλλη ἡτίσοῦν ἐστὶν ἱερά, καὶ αὕτη ἂν εἴη περὶ ἧς σὺ νῦν συμβουλευή: οὐ γὰρ ἔστι περὶ οὗτου θειοτέρου ἢ ἄνθρωπος βουλευέσαιο ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ οἰκείων. πρῶτον μὲν οὖν ἐγὼ τε καὶ σὺ συνομολογήσωμεν τί ποτε οἰόμεθα τοῦτο εἶναι περὶ οὗ βουλευόμεθα: μὴ γὰρ πολλάκις ἐγὼ [122ξ] μὲν ἄλλο τι αὐτὸ ὑπολαμβάνω, σὺ δὲ ἄλλο, κᾶπειτα πόρρω που τῆς συνουσίας αἰσθώμεθα γελοῖοι ὄντες, ἐγὼ τε ὁ συμβουλευὼν καὶ σὺ ὁ συμβουλευόμενος, μηδὲν τῶν αὐτῶν ἡγούμενοι. Δημόδοκος ἀλλὰ μοι δοκεῖς ὀρθῶς λέγειν, ὃ Σώκρατες, καὶ ποιεῖν χρὴ οὕτω. Σωκράτης καὶ λέγω γε ὀρθῶς, οὐ μέντοι παντάπασί γε: σμικρὸν γάρ τι μετατίθεμαι. ἐννοῶ γὰρ μὴ καὶ ὁ μειρακίσκος οὗτος οὐ τοῦτου ἐπιθυμεῖ οὗ ἡμεῖς αὐτὸν οἰόμεθα [122δ] ἐπιθυμεῖν ἄλλ' ἐτέρου, εἴτ' αὖ ἡμεῖς ἐτι ἀτοπώτεροι ὦμεν περὶ ἄλλου τοῦ βουλευόμενοι. ὀρθότατον οὖν μοι δοκεῖ εἶναι ἀπ' αὐτοῦ τοῦτου ἄρχεσθαι, διαπυνθανομένους ὅτι καὶ ἔστιν οὗ ἐπιθυμεῖ. Δημόδοκος κινδυνεύει γοῦν οὕτω βέλτιστον εἶναι ὥς σὺ λέγεις. Σωκράτης εἰπὲ δῆ μοι, τί καλὸν ὄνομα τῷ νεανίσκῳ; τί αὐτὸν προσαγορεύωμεν;	So. Ceterum, o Demodoce, vulgo dicitur, consilium res sacra est et si umquam ullum aliud, hoc est imprimis de quo quaeris. Non est enim divinius aliquid, quo de quis consulere queat, quam de institutione sui atque suorum. Primum igitur conveniamus, quidnam hoc esse putemus, quo de consultamus, ne saepenumero ego quidem aliud illud existimem, tu autem aliud, ac deinde longe dissentiamus; ridiculi quidem existimem ambo et qui do et qui tu qui postulas consilium, cum nihildum consenserimus. Dem. Recte quidem mihi dicere videris, o Socrates. Itaque faciendum censeo. So. Recte, inquam, non omnino tamen recte, nam paulisper id muto: dubito enim ne forte hic adolescentulus, alia quaedam, quam quae nos rebamur, cupiat; quod si alia, nos quoque absurdus faciamus de alio consultantes. Rectissimum igitur mihi videtur, ut initium hinc sumentes, ipsum quid maxime instituat, rogemus. Dem. Optimum videtur ut dicis. So. Dic igitur mihi, quod pulchrum nomen est puero? Quo nomine ipsum vocabimus?
---	--

Δημόδοκος Θεάγης ὄνομα τούτω, ὦ Σώκρατες. Σωκράτης καλόν γε, ὦ Δημόδοκε, τῷ υἱῷ τὸ ὄνομα ἔθου καὶ [122ε] ἱεροπρεπές. εἰπὲ δὴ ἡμῖν, ὦ Θεάγεσ, ἐπιθυμεῖν φῆς σοφὸς γενέσθαι, καὶ ἀξιοῖς σου τὸν πατέρα τόνδε ἐξευρεῖν ἀνδρὸς τινος συνουσίαν τοιούτου ὅστις σε σοφὸν ποιήσει; Θεάγης ναί. Σωκράτης σοφοὺς δὲ καλεῖς πότερον τοὺς ἐπιστήμονας, περὶ οὗτου ἂν ἐπιστήμονες ᾖσιν, ἢ τοὺς μὴ; Θεάγης τοὺς ἐπιστήμονας ἔγωγε. Σωκράτης τί οὖν; οὐκ ἐδιδάξατό σε ὁ πατήρ καὶ ἐπαίδευσεν ἅπερ ἐνθάδε οἱ ἄλλοι πεπαιδευνται, οἱ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν πατέρων υἱεῖς, οἷον γράμματα τε καὶ κιθαρίζειν καὶ παλαίειν καὶ τὴν ἄλλην ἀγωνίαν; Θεάγης ἐμέ γε. [123α]	Dem. Theages, o Socrates. So. Pulchrum, o Demodoce, et divinum filio nomen imposuisti. Sed tu dic mihi, Theages, cupisne sapiens esse? Ac dignum existimas esse, ut pater hic tuus virum inveniatur, qui te sua consuetudine sapientem reddat? Theag. Cupio. So. Sapientes autem utrum vocas homines scientiam habentes, quaecumque illa sint quae scierint, necne? Theag. Scientes equidem. So. Quid igitur, nonne te pater edocuit, quae hic nobilium virorum filii docentur? Scilicet litteras, citharam pulsare, palaestram et alia certamina? Theag. Docuit.
--	--

Σωκράτης ἐτι οὖν οἶει τινὸς ἐπιστήμης ἐλλείπειν, ἧς προσήκει ὑπὲρ σοῦ τὸν πατέρα ἐπιμεληθῆναι; Θεάγης ἔγωγε. Σωκράτης τίς ἐστὶν αὕτη; εἰπὲ καὶ ἡμῖν, ἵνα σοι χαρισώμεθα. Θεάγης οἶδεν καὶ οὗτος, ὃ Σώκρατες—ἐπεὶ πολλάκις ἐγὼ αὐτῷ εἶρηκα— ἀλλὰ ταῦτα ἐξεπίτηδες πρὸς σὲ λέγει, ὥς δὴ οὐκ εἰδὼς οὗ ἐγὼ ἐπιθυμῶ: τοιαῦτα γὰρ ἕτερα καὶ πρὸς ἐμὲ μάχεται τε καὶ οὐκ ἐθέλει με οὐδενὶ συστήσαι. Σωκράτης ἀλλὰ τὰ μὲν ἔμπροσθέν σοι ἦν πρὸς τοῦτον ῥηθέντα [123β] ὥσπερ ἄνευ μαρτύρων λεγόμενα: νυνὶ δὲ ἐμὲ ποιῆσαι μάρτυρα, καὶ ἐναντίον ἐμοῦ κάτειπε τίς ἐστὶν αὕτη ἡ σοφία ἧς ἐπιθυμεῖς. φέρει γάρ, εἰ ἐπεθύμεις ταύτης ἧ οἱ ἄνθρωποι τὰ πλοῖα κυβερνῶσιν, καὶ ἐγὼ σε ἐτύγχανον ἀνερωτῶν: ‘ὦ Θεάγε, τίνος ἐνδεής ὢν σοφίας μέμφη τῷ πατρὶ ὅτι οὐκ ἐθέλει σε συνιστάναι παρ’ ὧν ἂν σὺ σοφὸς γένοιο;’ τί ἂν μοι ἀπεκρίνω; τίνα αὐτὴν εἶναι; ἄρα οὐ κυβερνητικὴν; Θεάγης ναί. [123ξ]	So. Putas praeterea te aliqua scientia indigere, de qua curam suscipere tui causa patrem deceat? Theag. Puto. So. Quae est igitur ipsa? Dic nobis, ut tibi gratificemur. Theag. Novit et hic, o Socrates, quoniam persaepe illi narravi, sed de industria haec nunc tecum loquitur, quasi nesciat quae cupiam; hoc enim modo et in aliis multis mecum pugnat, neque vult alicui me tradere. So. Atqui quae hactenus adversus hunc abs te dicta sunt, testibus carent; nunc autem me adhibe testem, atque coram me denuo recense. Quanam est haec sapientia, quam appetis? Age, si cuperes eam qua homines navigia gubernant et ego te rogarem, quanam, o Theages, sapientia indigens, patri succenses, quod te his, a quibus sapiens te reddi potes, non tradat, quamnam esse responderes? Nonne gubernatoriam? Theag. Certe.
--	---

Σωκράτης εἰ δὲ ἐπιθυμῶν ταύτην τὴν σοφίαν εἶναι σοφὸς ἢ τὰ ἄρματα κυβερνῶσιν εἴτ' ἐμέμφου τῷ πατρί, ἐμοῦ αὖ ἐρωτῶντος τίς ἐστὶν αὕτη ἡ σοφία, τίνα ἂν ἀπεκρίνω αὐτὴν εἶναι; ἄρ' οὐχὶ ἡνιοχικήν; Θεάγης ναί. Σωκράτης ἦς δὲ δὴ νῦν τυγχάνεις ἐπιθυμῶν, πότερον ἀνώνυμός τίς ἐστὶν ἢ ἔχει ὄνομα; Θεάγης οἶμαι ἔγωγε ἔχειν. Σωκράτης πότερον οὖν αὐτὴν μὲν οἶσθα, οὐ μέντοι τό γε ὄνομα, ἢ καὶ τὸ ὄνομα; Θεάγης καὶ τὸ ὄνομα ἔγωγε. Σωκράτης τί οὖν ἔστιν; εἰπέ. [123δ] Θεάγης τί δὲ ἄλλο, ὦ Σώκρατες, αὐτῇ ὀνομά τις φαίη ἂν εἶναι ἄλλ' ἢ σοφίαν;	So. Sin autem illius cuperes eruditum te fieri, qua currus reguntur, ac patri succenseres, ego vero rogem, quaenam ea esset, nonne aurigariam respondeas? Theag. Utique. So. Haec autem quam appetis utrum habet nomen, an non. Theag. Existimo habere. So. Utrum hic illam quidem nosti, nomen autem ignoras? Vel nomen etiam tenes? Theag. Etiam nomen. So. Dic ergo quid est. Theag. Quod aliud nomen huic congruere, o Socrates, quam sapientiae?
---	---

Σωκράτης οὐκοῦν καὶ ἡ ἡνιοχία σοφία ἐστίν; ἢ ἀμαθία δοκεῖ σοι εἶναι; Θεάγης οὐκ ἔμοιγε. Σωκράτης ἀλλὰ σοφία; Θεάγης ναί. Σωκράτης ἦι τί χρώμεθα; οὐχ ἢ ἵππων ἐπιστάμεθα ζεύγους ἄρχειν; Θεάγης ναί. Σωκράτης οὐκοῦν καὶ ἡ κυβερνητικὴ σοφία ἐστίν; Θεάγης ἔμοιγε δοκεῖ. Σωκράτης ἄρ' οὐχ αὕτη ἢ πλοίων ἐπιστάμεθα ἄρχειν;	So. Nonne etiam aurigaria, sapientia est? An ignorantia tibi videtur? Theag. Nullo modo. So. An non sapientia? Theag. Sapientia. So. Qua ad quid utimur? num qua scimus equorum iuga regere? Theag. Profecto. So. Num et ea est, qua naves gubernamus? Theag. Ea utique. So. Ea vero quam nunc optas, quaenam sapientia est, quidve eam adepti scimus gubernare?
---	---

Θεάγης αὕτη μὲν οὖν. Σωκράτης ἥς δὲ δὴ σὺ ἐπιθυμεῖς ἡ σοφία τίς ἐστίν; ἢ τίνοος [123ε] ἐπιστάμεθα ἄρχειν; Θεάγης ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἢ τῶν ἀνθρώπων. Σωκράτης μῶν ἢ τῶν καμνόντων; Θεάγης οὐ δῆτα. Σωκράτης ιατρικὴ γὰρ αὕτη ἐστίν: ἢ γάρ; Θεάγης ναί. Σωκράτης ἀλλ' ἢ τῶν ἀδόντων ἐπιστάμεθα ἐν τοῖς χοροῖς ἄρχειν; Θεάγης οὐ. Σωκράτης μουσικὴ γὰρ αὕτη γε;	Theag. Mihi quidem videtur ea, qua scimus hominibus imperare. So. Num qua aegrotantibus? Theag. Minime. So. Ipsa enim medicina est, nonne? Theag. Est. So. At qua canentibus scimus in choris praeesse? Theag. Nequaquam. So. Musica enim est.
---	--

Θεάγης πάνυ γε. Σωκράτης ἀλλ' ἢ τῶν γυμναζομένων ἐπιστάμεθα ἄρχειν; Θεάγης οὐ. Σωκράτης γυμναστικὴ γὰρ αὕτη γε; Θεάγης ναί. Σωκράτης ἀλλ' ἢ τῶν τί ποιοούντων; προθυμοῦ εἰπεῖν ὥσπερ ἐγὼ σοὶ τὰ ἔμπροσθεν. [124α] Θεάγης ἦι τῶν ἐν τῇ πόλει, ἔμοιγε δοκεῖ. Σωκράτης οὐκοῦν ἐν τῇ πόλει εἰσὶν καὶ οἱ κάμνοντες; Θεάγης ναί, ἀλλ' οὐ τοῦτων λέγω μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν τῇ πόλει.	Theag. Ita. So. Sed utrum qua certantibus praeesse? Theag. Nequaquam. So. Gymnastica enim est. Theag. Est. So. Verum qua quid facientibus, conare exprimere sic, quemadmodum superiora ego. Theag. Mihi plane videtur ea, qua his qui sunt in civitate. So. Nonne in civitate aegroti etiam sunt? Theag. Sunt quidem, sed non istis solum dico, verum omnibus qui in civitate versantur.
---	---

Σωκράτης ἄρα γε μανθάνω ἣν λέγεις τέχνην; δοκεῖς γάρ μοι λέγειν οὐχ ἣ τῶν θεριζόντων ἐπιστάμεθα ἄρχειν καὶ τρυγόντων καὶ τῶν φυτευόντων καὶ σπειρόντων καὶ ἀλοώντων· αὕτη μὲν γὰρ γεωργική, ἣ τούτων ἄρχομεν. ἣ γάρ; Θεάγης ναί. [124β] Σωκράτης οὐδέ γε οἶμαι ἣ τῶν πριζόντων καὶ τρυπόντων καὶ ξεόντων καὶ τορνευόντων συμπάντων ἐπιστάμεθα ἄρχειν, οὐ ταύτην λέγεις· αὕτη μὲν γὰρ οὐ τεκτονική; Θεάγης ναί. Σωκράτης ἀλλ' ἴσως ἣ τούτων τε πάντων καὶ αὐτῶν τῶν γεωργῶν καὶ τῶν τεκτόνων καὶ τῶν δημιουργῶν ἀπάντων καὶ τῶν ιδιωτῶν καὶ τῶν γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν, ταύτην ἴσως λέγεις τὴν σοφίαν. Θεάγης ταύτην πάλαι, ὦ Σώκρατες, βούλομαι λέγειν. [124ξ] Σωκράτης ἔχεις οὖν εἰπεῖν, Αἴγισθος ὁ Ἀγαμέμνονα ἀποκτείνας ἐν Ἄργει ἄρα τούτων ἦρχεν ὧν σὺ λέγεις, τῶν τε δημιουργῶν καὶ ιδιωτῶν καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν συμπάντων, ἢ ἄλλων τινῶν;	So. Intelligo quam artem dicis. Videris enim non eam qua praeesse novimus metentibus, aut vindemiantibus, aut plantantibus, aut serentibus, aut triturantibus: ipsa enim per quam iis imperamus, agricultura est. Theag. Est. So. Neque rursus qua vel secantibus, vel perforantibus, vel polientibus, vel torno aliquid facientibus: nam haec ad fabros pertinet. Theag. Certe. So. Verum fortasse qua iis universis, et agricolis, et fabris, et artificibus omnibus, ac privatis cunctis mulieribusque et viris imperitamus, eam tu sapientiam dicis. Theag. Istam ipsam, o Socrates, iampridem dicere volebam. So. Potes dicere, an Aegisthus qui Agamemnonem apud Argos interfecit, his omnibus imperavit, quos dixisti, artificibus, privatis viris, mulieribusque universis, an aliis quibusdam?
--	--

Θεάγης οὐκ, ἀλλὰ τούτων. Σωκράτης τί δὲ δὴ; Πηλεὺς ὁ Αἰακοῦ ἐν Φθίᾳ οὐ τῶν αὐτῶν τούτων ἦρχεν; Θεάγης ναί. Σωκράτης Περίανδρον δὲ τὸν Κυψέλου ἄρχοντα ἐν Κορίνθῳ ἤδη ἀκήκοας γενέσθαι; Θεάγης ἔγωγε. Σωκράτης οὐ τῶν αὐτῶν τούτων ἄρχοντα ἐν τῇ αὐτοῦ πόλει; [124δ] Θεάγης ναί. Σωκράτης τί δὲ Ἀρχέλαον τὸν Περδίκκου, τὸν νεωστὶ τοῦτον ἄρχοντα ἐν Μακεδονίᾳ; οὐ τῶν αὐτῶν ἡγῆ τούτων ἄρχειν; Θεάγης ἔγωγε.	Theag. Non aliis, sed iis omnibus. So. Quid autem Peleus Aeaci filius in Phthia, nonne iisdem dominatus est? Theag. Eisdem. So. Periandrum vero Cypseli, nonne audivisti apud Corinthios imperasse? Theag. Equidem. So. Nonne eisdem in civitate sua dominatus est? Theag. Certe. So. Quid vero Archelaum Perdiccae nuper in Macedonia imperantem, num iisdem existimas dominatum? Theag. Equidem.
--	---

Σωκράτης Ἰππίαν δὲ τὸν Πεισιστράτου ἐν τῇδε τῇ πόλει ἄρξαντα τίνων οἶε ἄρξαι; οὐ τούτων; Θεάγης πῶς γὰρ οὐ; Σωκράτης εἵποισ ἂν οὖν μοι τίνα ἐπωνυμίαν ἔχει Βάκις τε καὶ Σίβυλλα καὶ ὁ ἡμεδαπὸς Ἀμφίλυτος; Θεάγης τίνα γὰρ ἄλλην, ὦ Σώκρατες, πλὴν γε χρησμοδοί; [124ε] Σωκράτης ὀρθῶς λέγεις. ἀλλὰ καὶ τούσδε μοι οὕτω πειρῶ ἀποκρίνασθαι, τίνα ἐπωνυμίαν ἔχει Ἰππίας καὶ Περίανδρος διὰ τὴν αὐτὴν ἀρχήν; Θεάγης οἶμαι μὲν τύραννοι: τί γὰρ ἄλλο; Σωκράτης οὐκοῦν ὅστις ἐπιθυμεῖ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐν τῇ πόλει συμπάντων ἄρχειν, τῆς αὐτῆς ἀρχῆς τούτοις ἐπιθυμεῖ, τυραννικῆς, καὶ τύραννος εἶναι; Θεάγης φαίνεται.	So. Hippiam autem Pisistrati in hac urbe dominantem, quibusnam prefuisse arbitraris? Nonne eisdem? Theag. Quidni. So. Bacis vero, et Sibylla, et nostras Amphylitus, quonam pacto tibi cognominandi viderentur? Theag. Non alio, quam vatum nomine. So. Recte dicis, eodem modo conare, ut invenias quo cognomine Hippiam et Periandrum propter eundem principatum nomines. Theag. Qui vocem, quam tyrannos? So. Ergo quicumque cupit more istorum universis suis civibus imperare, tyrannidem appetit, et esse tyrannus studet? Theag. Ita videtur.
--	--

Σωκράτης οὐκοῦν ταύτης ἐπιθυμεῖν σὺ φής; Θεάγης ἔοικέν γε ἐξ ὧν ἐγὼ εἶπον. Σωκράτης ὦ μιαρέ, τυραννεῖν ἄρα ἡμῶν ἐπιθυμῶν πάλαι [125α] ἐμέμφου τῷ πατρὶ ὅτι σε οὐκ ἔπεμπεν εἰς διδασκάλου τυραννοδιδασκάλου τινός; καὶ σύ, ὦ Δημόδοκε, οὐκ αἰσχύνῃ πάλαι εἰδὼς οὗ ἐπιθυμεῖ οὗτος, καὶ ἔχων ὅθι πέμψας αὐτὸν δημιουργὸν ἂν ἐποίησας τῆς σοφίας ἣς ἐπιθυμεῖ, ἔπειτα φθονεῖς τε αὐτῷ καὶ οὐκ ἐθέλεις πέμπειν; ἀλλὰ νῦν—ὁρᾷς; — ἐπειδὴ ἐναντίον ἐμοῦ κατείρηκέ σου, κοινῇ βουλευόμεθα ἐγὼ τε καὶ σὺ ἐς τίνος ἂν αὐτὸν πέμποιμεν καὶ διὰ τὴν τίνος συνουσίαν σοφὸς ἂν γένοιτο τύραννος; [125β] Δημόδοκος ναὶ μὰ Δία, ὦ Σώκρατες, βουλευόμεθα δῆτα, ὥς δοκεῖ γέ μοι βουλῆς δεῖν περὶ τούτου οὐ φαύλης. Σωκράτης ἔασον, ὦγαθέ. διαπυθώμεθα αὐτοῦ πρῶτον ἱκανῶς. Δημόδοκος πυνθάνου δῆ.	So. Hanc tu optas? Theag. Videtur ex iis quae dixi. So. Sceleste, more tyranni nobis praeesse cupis? Ac iamdudum succenses patri, qui te ad aliquem tyrannidis praeceptorem non mittit? Et te Demodoce non pudet, qui cum dudum noris quid hic concupiscat, et quia quo ipsum mittas habes, artificem sapientiae illius, quam petit, facere potueris, invides, et nolis mittere? sed nunc vides. Cum vero te coram accusaverit, consultemus simul ego et tu, estne quo mittamus, ut alicuius consuetudine sapiens tyrannus efficiatur? Dem. Per Iovem, o Socrates, consultemus. Est enim, ut mihi videtur, consilio opus, et maximo. So. Sine, bone vir, interrogemus ipsum prius. Dem. Interroga.
--	--

Σωκράτης τί οὖν ἂν εἰ Εὐριπίδη τι προσχρησαίμεθα, ὃ Θεάγες; Εὐριπίδης γάρ ποῦ φησιν—“σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσία; ”<i>Soph. Fr. 14.</i>1 εἰ οὖν ἔροιτό τις τὸν Εὐριπίδην: ‘ὦ Εὐριπίδη, τῶν τί [125ξ] σοφῶν συνουσία φῆς σοφοὺς εἶναι τοὺς τυράννους;’ ὥσπερ ἂν εἰ εἰπόντα—“σοφοὶ γεωργοὶ τῶν σοφῶν συνουσία, ”ἡρόμεθα ‘τῶν τί σοφῶν;’ τί ἂν ἡμῖν ἀπεκρίνατο; ἄρ’ ἂν ἄλλο τι ἢ τῶν τὰ γεωργικά; Θεάγης οὐκ, ἀλλὰ τοῦτο. Σωκράτης τί δὲ εἰ εἶπε—“σοφοὶ μάγειροι τῶν σοφῶν συνουσία, ”εἰ ἡρόμεθα: ‘τῶν τί σοφῶν;’ τί ἂν ἡμῖν ἀπεκρίνατο; οὐχ ὅτι τῶν μαγείρων; Θεάγης ναί. Σωκράτης τί δ’ εἰ—“σοφοὶ παλαισταὶ τῶν σοφῶν συνουσία ”εἶπεν, εἰ ἡρόμεθα: ‘τῶν τί σοφῶν;’ ἄρα οὐκ ἂν τῶν [125δ] παλαίειν ἔφη;	So. Quid si Euripide ad aliquid utamur, o Theages? Inquit enim ille, Sapiunt tyranni sapientum consuetudine. Si quis Euripidem roget, o Euripides qua in re sapientum consuetudine ais sapere tyrannos? quemadmodum si cum dixisset, sapientes agricolae sunt sapientum consuetudine, percontaremur, quam in re sapientum, quid putas ipsum dicturum? an aliud, quam in re rustica? Theag. Nihil aliud. So. Eodem modo si dixisset, sapientes coci sapientum consuetudine, nosque rogaremus, quam in re sapientum, quid aliud responderet, quam coquinaria? Theag. Idipsum. So. Quid si dixisset, sapientes athletae sapientum consuetudine, et nos in quo sapientum interrogemus, nonne certando responderet?
---	---

Θεάγης ναί. Σωκράτης ἐπειδὴ δὲ εἶπε—“σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσία, ”<i>Soph. Frag. 14.</i> Ἠμῶν ἐρωτῶντων: ‘τῶν τί σοφῶν λέγεις, ὃ Εὐριπίδης;’ τί ἂν φαίη; ποῖα ἂν εἶναι ταῦτα; Θεάγης ἀλλὰ μὰ Δί’ οὐκ οἶδ’ ἔγωγε. Σωκράτης ἀλλὰ βούλει ἐγώ σοι εἶπω; Θεάγης εἰ σὺ βούλει. Σωκράτης ταῦτ’ ἐστὶν ἅπερ ἔφη Ἀνακρέων τὴν Καλλικρίτην ἐπίστασθαι: ἢ οὐκ οἶσθα τὸ ἄσμα; Θεάγης ἔγωγε. Σωκράτης τί οὖν; τοιαύτης τινὸς καὶ σὺ συνουσίας ἐπιθυμεῖς [125ε] ἀνδρὸς ὅστις τυγχάνει ὁμότεχνος ὦν Καλλικρίτη τῇ Κυάνης καὶ ‘ἐπίσταται τυραννικά,’ ὥσπερ ἐκείνην ἔφη ὁ ποιητής, ἵνα καὶ σὺ ἡμῖν τύραννος γένη καὶ τῇ πόλει;	Theag. Immo. So. Et quia dixit, Sapientes tyranni sapientum consuetudine, si rogaremus illum, qua in re, o Euripides sapientum, quid eum responsurum putas? Theag. Per Iovem nescio. So. Vis tibi dicam? Theag. Ut lubet. So. Haec sunt quae ait Anacreo ipsam Calicretem nosse. Audisti carmen? Theag. Audivi. So. Quid igitur, huiusmodine viri consuetudinem cupis, qui eam artem teneat, quam tenebat Callicretes Cyane nata, quique sciret tyrannica quae Callicretem novisse po‘ta inquit, ut et in nos et civitatem tyrannidem exerceas?
---	---

Θεάγης πάλαι, ὦ Σώκρατες, σκώπτεις καὶ παίζεις πρὸς με. Σωκράτης τί δέ; οὐ ταύτης φῆς τῆς σοφίας ἐπιθυμεῖν ἢ πάντων ἂν τῶν πολιτῶν ἄρχοις; τοῦτο δὲ ποιῶν ἄλλο τι ἢ τύραννος ἂν εἴης; Θεάγης εὐξαίμην μὲν ἂν οἶμαι ἔγωγε τύραννος γενέσθαι, [126α] μάλιστα μὲν πάντων ἀνθρώπων, εἰ δὲ μή, ὥς πλείστων· καὶ σύ γ' ἂν οἶμαι καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι—ἔτι δέ γε ἴσως μᾶλλον θεὸς γενέσθαι—ἀλλ' οὐ τούτου ἔλεγον ἐπιθυμεῖν. Σωκράτης ἀλλὰ τί δὴ ἐστὶ ποτε οὗ ἐπιθυμεῖς; οὐ τῶν πολιτῶν φῆς ἄρχειν ἐπιθυμεῖν; Θεάγης οὐ βίᾳ γε οὐδ' ὥσπερ οἱ τύραννοι ἀλλ' ἐκόντων, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν τῇ πόλει ἐλλόγιμοι ἄνδρες. Σωκράτης ἄρά γε λέγεις ὥσπερ Θεμιστοκλῆς καὶ Περικλῆς καὶ Κίμων καὶ ὅσοι τὰ πολιτικὰ δεινοὶ γεγόνασιν; Θεάγης νὴ Δία τούτους λέγω.	Theag. Iamdudum me mordēs Socrates, atque irrides. So. Quamobrem? nonne ais hanc te sapientiam optare, qua cunctis imperes? Atqui haec faciens aliudne, quam tyrannus sit? Theag. Optarem quidem, ut arbitror, vel omnium hominum, vel quam plurimorum tyrannide potiri, quo idem de te ac caeteris omnibus persuadeo mihi, aut etiam Deus esse. Veruntamen non hoc appetere dicebam. So. Quid tandem est hoc quod cupis? nonne civibus praeesse? Theag. Non vi quidem, neque ut tyranni: sed volentibus, quemadmodum alii in civitate bene morati ac boni viri. So. Dicis ergo qualis Themistocles fuit, et Pericles, et Cimo, et quicumque alii in administratione reipublicae floruerunt? Theag. Per Iovem istos inquam.
--	--

Σωκράτης τί οὖν εἰ τὰ ἵππικὰ ἐτύγχανες ἐπιθυμῶν σοφὸς [126β] γενέσθαι; παρὰ τίνας ἂν ἀφικόμενος ᾤηθης δεινὸς ἔσεσθαι ἵππεύς; ἢ παρ’ ἄλλους τινὰς ἢ τοὺς ἵππικούς; Θεάγης μὰ Δία οὐκ ἔγωγε. Σωκράτης ἀλλὰ παρ’ αὐτοὺς αὖ τοὺς δεινοὺς ὄντας ταῦτα, καὶ οἷς εἰσὶν τε ἵπποι καὶ χρῶνται ἐκάστοτε καὶ οἰκείοις καὶ ἀλλοτρίοις πολλοῖς. Θεάγης δῆλον ὅτι. Σωκράτης τί δὲ εἰ τὰ ἀκοντιστικὰ σοφὸς ἐβούλου γενέσθαι; οὐ παρὰ τοὺς ἀκοντιστικούς ᾧου ἂν ἐλθὼν σοφὸς ἔσεσθαι τούτους, οἷς ἔστιν τε ἀκόντια καὶ πολλοῖς καὶ ἀλλοτρίοις καὶ [126ξ] οἰκείοις ἐκάστοτε χρῶνται ἀκοντίοις; Θεάγης ἔμοιγε δοκεῖ.	So. Quid vero si nobiles eques esse studeas, et in ea arte sapiens, ad quosnam alios accederes, quam ad equites? Theag. Ad nullos alios. So. Quippe ad hos ipsos qui equestri arte pollent, et qui equis tum nostratibus, tum alienis quam plurimis utuntur. Theag. Scilicet. So. Eodemque modo si sapienter iaculandi artem adipisci cupias, ad eos qui optime iaculantur, et qui multis tam alienis, quam propriis utuntur spiculis, proficisceris. Theag. Mihi quidem videtur.
---	---

Σωκράτης λέγε δὴ μοι: ἐπεὶ δὲ δὴ τὰ πολιτικὰ βούλει σοφὸς γενέσθαι, οἷε παρ’ ἄλλους τινὰς ἀφικόμενος σοφὸς ἔσεσθαι ἢ τοὺς πολιτικοὺς τούτους, τοὺς αὐτοὺς τε δεινοὺς ὄντας τὰ πολιτικὰ καὶ χρωμένους ἐκάστοτε τῇ τε αὐτῶν πόλει καὶ ἄλλαις πολλαῖς, καὶ Ἑλληνίσιν προσομιλοῦντας πόλεσιν καὶ βαρβάροις; ἢ δοκεῖς ἄλλοις τισὶν συγγενόμενος σοφὸς ἔσεσθαι ταῦτα ἄπερ οὗτοι, ἀλλ’ οὐκ αὐτοῖς τούτοις; [126δ] Θεάγης ἀκήκοα γάρ, ὦ Σώκρατες, οὓς σέ φασιν λέγειν τοὺς λόγους, ὅτι τούτων τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν οἱ ὑεῖς οὐδὲν βελτίους εἰσὶν ἢ οἱ τῶν σκυτοτόμων: καὶ μοι δοκεῖς ἀληθέστατα λέγειν ἐξ ὧν ἐγὼ δύναμαι αἰσθέσθαι. ἀνόητος ἂν οὖν εἶην εἰ οἰοίμην τινὰ τούτων ἐμοὶ μὲν ἂν παραδοῦναι τὴν αὐτοῦ σοφίαν, τὸν δὲ ὑὸν τὸν αὐτοῦ μηδὲν ὠφελῆσαι, εἴ τι οἷός τ’ ἦν εἰς ταῦτα ὠφελεῖν ἄλλον ὄντιναοῦν ἀνθρώπων. Σωκράτης τί οὖν ἂν, ὦ βέλτιστε ἀνδρῶν, χρήσαιο σαυτῷ, εἴ σοι ἐπειδὴ γένοιτο ὑὸς τοιαῦτα πράγματα παρέχοι, καὶ φαίη [126ε] μὲν ἂν ἐπιθυμεῖν ἀγαθὸς γενέσθαι ζωγράφος, καὶ μέφοιτο σοὶ τῷ πατρὶ ὅτι οὐκ ἐθέλεις ἀναλίσκειν εἰς αὐτὸν τούτων αὐτῶν ἔνεκα ἀργύριον, τοὺς δὲ δημιουργοὺς αὐτοῦ τούτου, τοὺς ζωγράφους, ἀτιμάζοι τε καὶ μὴ βούλοιτο παρ’ αὐτῶν μανθάνειν; ἢ τοὺς αὐλητάς, βουλόμενος αὐλητῆς γενέσθαι, ἢ τοὺς κιθαριστάς; ἔχοις ἂν αὐτῷ ὅτι χρῶο καὶ ὅποι πέμποις ἄλλοσε μὴ ἐθέλοντα παρὰ τούτων μανθάνειν;	So. Age itaque postquam in civilibus erudiri vis, ut in iis sapiens fias, ad alios accedendum putas, quam ad hos civiles homines, qui disciplina civili summopere valent, et utuntur tum patria, tum aliis civitatibus: versanturque ob id in Graecis et in barbaris. An putas cum aliis quibusdam conversans, sapiens evadere in iis quibus ipsi sunt: et non in his ipsis. Theag. Audivi Socrates, sermones quosdam, quos tuos asserunt, civilium virorum liberos nihilo meliores, quam cerdonum esse. Et mea quidem sententia vera dicis. Insiapiens ergo sim ego, qui de illorum numero esse possum, si mihi persuadeam, aliquem istorum suam mihi sapientiam traditurum, qui quidem suos filios ipsorum minime iuvent, putemque vel mihi, vel ulli mortalium ad hanc rem posse prodesse. So. Quid tu igitur optime hominum agas, si cum tibi filius esset, huiusmodi negotia exhiberet, ostendens cupere in optimum pictorem evadere, succenseatque tibi quod nullam in se pecuniam eius gratia collocares, sed ipsos pingendi artifices parvi penderet, neque ab eis aliquid vellet discere, tibicines item, tibicen effici volens, vel etiam citharoedos. Habes quod cum eo agas, vel quo tandem illum mitteres, nolentem ab iis discere?
--	---

Θεάγης μὰ Δία οὐκ ἔγωγε. [127α] Σωκράτης νῦν οὖν ταῦτα ταῦτα αὐτὸς πρὸς τὸν πατέρα ποιῶν θαυμάζεις, καὶ μέμφῃ εἰ ἀπορεῖ ὅτι σοι χρήσῃται καὶ ὅποι πέμποι; ἐπεὶ Ἀθηναίων γε τῶν καλῶν κάγαθῶν τὰ πολιτικὰ ὅτῳ ἂν βούλῃ συστήσομέν σε, ὅς σοι προῖκα συνέσται· καὶ ἅμα μὲν ἀργύριον οὐκ ἀναλώσεις, ἅμα δὲ πολὺ μᾶλλον εὐδοκιμήσεις παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀνθρώποις ἢ ἄλλῳ τῷ συνών. Θεάγης τί οὖν, ὦ Σώκρατες; οὐ καὶ σὺ τῶν καλῶν κάγαθῶν εἰ ἀνδρῶν; εἰ γὰρ σὺ μοι ἐθέλοις συνεῖναι, ἐξαρκεῖ καὶ οὐδένα ἄλλον ζητῶ. [127β] Σωκράτης τί τοῦτο λέγεις, Θεάγες; Δημόδοκος ὦ Σώκρατες, οὐ μέντοι κακῶς λέγει, καὶ ἅμα μὲν ἐμοὶ χαριῇ: ὥς ἐγὼ οὐκ ἔσθ' ὅτι τοῦτου μεῖζον ἂν ἔρμαιον ἡγησαίμην, ἢ εἰ οὗτός τε ἀρέσκοιτο τῇ σῇ συνουσίᾳ καὶ σὺ ἐθέλοις τούτῳ συνεῖναι. καὶ μέντοι καὶ αἰσχύνομαι λέγειν ὥς σφόδρα βούλομαι. ἀλλ' ἐγὼ ἀμφοτέρων ὑμῶν δέομαι, σέ τ' ἐθέλῃν τούτῳ συνεῖναι καὶ σέ μὴ ζητεῖν ἄλλῳ μηδενὶ συγγενέσθαι ἢ Σωκράτει· καί με πολλῶν καὶ φοβερῶν ἀπαλλάξετε [127ξ] φροντίδων. ὥς νῦν πάννυ φοβοῦμαι ὑπὲρ τούτου μὴ τινὶ ἄλλῳ ἐντύχῃ οἶψ τοῦτον διαφθεῖραι.	Theag. Minime profecto habeo. So. Nonne igitur eadem haec faciens, miraris atque succenses patri, cum dubitat quid tecum agat, et quo te mittat, quem Atheniensium in administranda republica praestantissimorum cuicunque voluisses commendaturi eramus, qui tecum sine pretio versatus fuisset: simulque et sumptibus pepercisses, et ab huiusmodi consuetudine plus nominis quaesivisses, quam omnium caeterorum. Theag. Quid igitur Socrates, nonne tu ex bonis viris es? Si me susceperis, sat habeo, neque alium quaero. So. Quid hoc dicis? Dem. Non male dicit, o Socrates, neque mihi quicquam hoc iucundius utiliusque, ut arbitror, esse posset, quam si huic tua consuetudo placeat, et si tu cum eo versari velis: et profecto pudore impediatur dicere, quam vehementer affectem. Itaque ambos vos rogatos velim, et te ut velis hunc suscipere, et te ne alium, quam Socratem quaeras, meque maximis curis, et formidine plenis obsecro liberetis, quoniam nunc vehementer timeo, ne hic cuiuspiam alterius consuetudinem quaerat a quo deinde perdatur.
--	--

Θεάγης

μηκέτι νῦν, ὦ πάτερ, ὑπέρ γ' ἐμοῦ φοβοῦ, εἴπερ οἶός τ' εἶ πείσαι τοῦτον τὴν ἐμὴν συνουσίαν προσδέξασθαι.

Δημόδοκος

πάνυ καλῶς λέγεις. ὦ Σώκρατες, πρὸς σέ δ' ἂν ἤδη εἴη ὁ μετὰ τοῦτο λόγος: ἐγὼ γάρ σοι ἔτοιμός εἰμι, ὥς διὰ βραχέων εἰπεῖν, καὶ ἐμὲ καὶ τὰ ἐμὰ ὥς οἶόν τε οἰκειότατα παρέχειν, ὅτου ἂν δέη ἔμβραχυ, ἐὰν Θεάγῃ τουτονὶ [127δ] ἀσπάζῃ τε καὶ εὐεργετῇς ὅτι ἂν οἶός τε ᾖς.

Σωκράτης

ὦ Δημόδοκε, τὸ μὲν ἐσπουδακέναι σε οὐ θαυμάζω, εἴπερ οἶει ὑπ' ἐμοῦ μάλιστ' ἂν σοι τοῦτον ὠφελῇσθαι—οὐ γὰρ οἶδα ὑπὲρ ὅτου ἂν τις νοῦν ἔχων μᾶλλον σπουδάζοι ἢ ὑπὲρ ὑέος αὐτοῦ ὅπως ὥς βέλτιστος ἔσται—ὁπόθεν δὲ ἔδοξέ σοι τοῦτο, ὥς ἐγὼ ἂν μᾶλλον τὸν σὸν ὑὸν οἶός τ' εἶην ὠφελῆσαι πρὸς τὸ πολίτην ἀγαθὸν γενέσθαι ἢ σὺ αὐτός, καὶ ὁπόθεν οὗτος ᾤθη ἐμὲ μᾶλλον ἢ σέ αὐτὸν ὠφελήσῃ, τοῦτο [127ε] πάνυ θαυμάζω. σὺ γὰρ πρῶτον μὲν πρεσβύτερος εἶ ἐμοῦ, ἔπειτα πολλὰς ἤδη ἀρχὰς καὶ τὰς μεγίστας Ἀθηναίοις ἤρξας, καὶ τιμᾷ ὑπὸ Ἀναγυρασίων τε τῶν δημοτῶν πολὺ μάλιστα καὶ ὑπὸ τῆς ἄλλης πόλεως οὐδενὸς ἥττον: ἐμοὶ δὲ τούτων οὐδὲν ἐνορᾷ οὐδέτερος ὑμῶν. ἔπειτα εἰ ἄρα τῆς μὲν τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν συνουσίας Θεάγῃς ὅδε καταφρονεῖ, ἄλλους δὲ τινὰς ζητεῖ οἱ παιδεύειν ἐπαγγέλλονται οἷοί τε εἶναι νέους ἀνθρώπους, ἔστιν ἐνταῦθα καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος καὶ Γοργίας [128α] ὁ Λεοντῖνος καὶ Πῶλος ὁ Ἀκραγαντῖνος καὶ ἄλλοι πολλοί, οἱ οὕτω σοφοί εἰσιν ὥστε εἰς τὰς πόλεις ἰόντες πείθουσι τῶν νέων τοὺς γενναιοτάτους τε καὶ πλουσιωτάτους—οἷς ἔξεστιν τῶν πολιτῶν ᾧ ἂν βούλωνται προῖκα συνεῖναι—

Theag. Ne ulterius mihi timeas, mi pater, si huic persuadere potes, ut me suscipiat.

Dem. Recte loqueris, et ad te, o Socrates, omnis posthac oratio convertetur. Ego enim ut brevissime loquar, me simul ac mea omnia vel charissima quocunque indigeas tibi libentissime trado, si hunc Theagem susceperis, eique pro virili tua bene feceris.

So. Equidem, o Demodoce, studium hoc tuum non admirer, siquidem existimas maxime a me hunc iuvari posse. Non enim video ubi maiore diligentia opus sit, si quis mentem modo habet, quam ut filium optimum reddat. Sed unde tibi hoc visum est, me videlicet tuum filium meliorem posse civem reddere, quam tute possis? Atque unde hic sibi persuasit posse magis a me, quam abs te ad hanc rem iuvari? Id enim vehementer admiror: tu enim primum me senior es, deinde multis ac maxima apud Athenienses functus es magistratibus, neque te magis quisquam a popularibus Anagyrusiis ac reliquis civibus honoratur. In me autem horum quicquam neuter vestrum videt. Verum si civilium virorum consuetudines Theages iste contemnit, aliosque quaerit qui instruere iuventam profitentur, est hic Prodicus Chius, et Gorgias Leontinus, et Polus Agrigentinus, aliique permulti, qui adeo sapientes sunt, ut cum urbes adeunt, nobilissimos et ditissimos alliciant ad se iuvenes: quibus cum vel optimorum quoruncunque familiaritate gratis uti liceret,

τούτους πείθουσιν ἀπολείποντας τὰς ἐκείνων συνουσίας αὐτοῖς συνεῖναι, προσκατατιθέντας ἀργύριον πάνυ πολὺ μισθόν, καὶ χάριν πρὸς τούτοις εἰδέναι. τούτων τινὰς εἰκὸς ἦν προαιρεῖσθαι καὶ τὸν ὕόν σου καὶ αὐτὸν σέ, ἐμὲ δ' οὐκ [128β] εἰκός· οὐδὲν γὰρ τούτων ἐπίσταμαι τῶν μακαρίων τε καὶ καλῶν μαθημάτων—ἐπεὶ ἐβουλόμην ἄν—ἀλλὰ καὶ λέγω δήπου ἀεὶ ὅτι ἐγὼ τυγχάνω ὡς ἔπος εἰπεῖν οὐδὲν ἐπιστάμενος πλὴν γε σμικροῦ τινος μαθήματος, τῶν ἐρωτικῶν. τοῦτο μέντοι τὸ μάθημα παρ' ὄντινοῦν ποιοῦμαι δεινὸς εἶναι καὶ τῶν προγεγονότων ἀνθρώπων καὶ τῶν νῦν. Θεάγης ὁρᾷς, ὦ πάτερ; ὁ Σωκράτης οὐ πάνυ μοι δοκεῖ τι ἔτι ἐθέλειν ἐμοὶ συνδιατρίβειν—ἐπεὶ τό γ' ἐμὸν ἔτοιμον, [128ξ] ἐὰν οὗτος ἐθέλῃ—ἀλλὰ ταῦτα παίζων πρὸς ἡμᾶς λέγει. ἐπεὶ ἐγὼ οἶδα τῶν ἐμῶν ἡλικιωτῶν καὶ ὀλίγῳ πρεσβυτέρων οἱ πρὶν μὲν τούτῳ συνεῖναι οὐδενὸς ἄξιοι ἦσαν, ἐπειδὴ δὲ συνεγένοντο τούτῳ, ἐν πάνυ ὀλίγῳ χρόνῳ πάντων βελτίους φαίνονται ὧν πρότερον χεῖρους. Σωκράτης οἶσθα οὖν οἶον τοῦτό ἐστιν, ὦ παῖ Δημοδόκου; Θεάγης ναὶ μὰ Δία ἔγωγε, ὅτι, ἐὰν σὺ βούλῃ, καὶ ἐγὼ οἶός τ' ἔσομαι τοιοῦτος γενέσθαι οἰοίμην καὶ ἐκεῖνοι. [128δ] Σωκράτης οὐκ, ὦγαθέ, ἀλλὰ σε λέληθεν οἶον τοῦτ' ἔστιν, ἐγὼ δέ σοι φράσω. ἔστι γάρ τι θεία μοῖρα παρεπόμενον ἐμοὶ ἐκ παιδὸς ἀρξάμενον δαιμόνιον. ἔστι δὲ τοῦτο φωνή, ἣ ὅταν γένηται ἀεὶ μοι σημαίνει, ὃ ἂν μέλλω πράττειν, τούτου ἀποτροπὴν, προτρέπει δὲ οὐδέποτε:	eorum assuetudine relictā, persuasi ad illos conferunt se, pretium, atque id ingens, offerentes ultra, et gratiam insuper maximas habentes. Ex his ergo decebat te ac filium tuum aliquem eligere, me vero ad id elegisse non convenit. Nullam enim ex istis beatis et pulchris disciplinis, scio ac dico (et ut paucis loquar) velim tamen mihi illas esse notas. Verum semper nihil scire, praeter exiguam quandam amandi disciplinam, qua vulgo praestantior, tum superioribus, tum etiam praesentibus viris esse videor. Theag. Videsne pater Socratem hunc non admodum familiaritatem meam recipere? Nam quod ad me attinet, paratus eram, modo ipse voluisset: sed haec omnia ille ioco adversus nos dicit. Novi enim meorum aequalium, et aliquando seniorum nonnullos, qui priusquam cum hoc versarentur, nullius erant pretii: postquam autem familiaritate istius usi sunt, brevi omnium supremi eorum evaserunt, quorum infimi prius erant. So. Nosti quale hoc fit, o Demodoci fili? Theag. Novi per Iovem: si voles enim, talis fiam, quales illi fuerunt. So. Non ita, o optime, sed hoc te fefellit, quale sit: ergo autem tibi dicam. Adest mihi divina quadam sorte daemonium quoddam a prima pueritia me secutum: hoc enim vox est quaedam, quae cum fit, semper eius rei, quam facturus sum, dissuasionem innuit, provocat vero nunquam.
---	--

καὶ ἐάν τις μοι τῶν φίλων ἀνακοινῶται καὶ γένηται ἡ φωνή, ταῦτόν τοῦτο, ἀποτρέπει καὶ οὐκ ἔῃ πράττειν. καὶ τούτων ὑμῖν μάρτυρας παρέξομαι. Χαρμίδην γὰρ τουτονὶ γινώσκετε τὸν καλὸν [128ε] γενόμενον, τὸν Γλαύκωνος· οὗτός ποτε ἐτύγγανε ἐμοὶ ἀνακοινούμενος μέλλων ἀσκήσσειν στάδιον εἰς Νεμέαν, καὶ εὐθὺς αὐτοῦ ἀρχομένου λέγειν ὅτι μέλλοι ἀσκεῖν ἐγένετο ἡ φωνή, καὶ ἐγὼ διεκώλυόν τε αὐτὸν καὶ εἶπον ὅτι ‘λέγοντός σου μεταξὺ γέγονέ μοι ἡ φωνή ἡ τοῦ δαιμονίου· ἀλλὰ μὴ ἄσκει.’ ‘ἴσως,’ ἔφη, ‘σημαίνει σοι ὅτι οὐ νικήσω· ἐγὼ δὲ καὶ μὴ μέλλω νικᾶν, γυμνασάμενός γε τοῦτον τὸν χρόνον ὠφελήθησομαι.’ ταῦτα εἰπὼν ἤσκει· ἄξιον οὖν πυθέσθαι αὐτοῦ [129α] ἃ αὐτῷ συνέβη ἀπὸ ταύτης τῆς ἀσκήσεως. εἰ δὲ βούλεσθε, τὸν Τιμάρχου ἀδελφὸν Κλειτόμαχον ἔρεσθε τί εἶπεν αὐτῷ Τιμαρχὸς ἠνίκα ἀποθανούμενος ἦει φεῦθὸ τοῦ δαιμονίου†, ἐκεῖνός τε καὶ Εὐαθλὸς ὁ σταδιοδρομῶν ὃς Τιμαρχὸν ὑπεδέξατο φεύγοντα· ἐρεῖ γὰρ ὑμῖν ὅτι εἶπεν αὐτῷ ταυτί. Θεάγης τί; Σωκράτης ‘ὦ Κλειτόμαχε,’ ἔφη, ‘ἐγὼ μέντοι ἔρχομαι ἀποθανούμενος νυνί, διότι Σωκράτει οὐκ ἤθελον πείθεσθαι.’ τί δὴ οὖν ποτε τοῦτο εἶπεν ὁ Τιμαρχος; ἐγὼ φράσω. ὅτε [129β] ἀνίστατο ἐκ τοῦ συμποσίου ὁ Τιμαρχος καὶ Φιλήμων ὁ Φιλημονίδου ἀποκτενοῦντες Νικίαν τὸν Ἡροσκαμάνδρου, ἠπιστάσθην μὲν αὐτῷ μόνω τὴν ἐπιβουλήν, ὁ δὲ Τιμαρχος ἀνιστάμενος πρὸς ἐμὲ εἶπεν, ‘τί λέγεις,’ ἔφη, ‘ὦ Σώκρατες; ὑμεῖς μὲν πίνετε, ἐμὲ δὲ δεῖ ποι ἐξαναστῆναι· ἤξω δὲ ὀλίγον ὕστερον, ἐὰν τύχω.’	Quod si quis amicorum mecum quandoque aliquid communicat, venitque vox, hoc illa dissuadet, neque facere sinit. Cuius quidem rei vobis testes dabo. Charmidem virum bonum Glauconis filium noscitis. hic aliquando in Nemea stadio se exercitaturus mecum communicabat. Ac statim ubi dicere inciperet quod se exercitaturus esset, affuit vox: ego prohibui, edicens quemadmodum ipso loquente daemonii vox extiterat, ne se exerceret. Ille vero, fortasse, inquit, significat tibi me victorem non evasurum sed et si victoria non potiar, tamen hoc tempore me exercens, aliquid proficiam. Atque ita locutus, in certamen abit. Operae pretium igitur est audire ab eo quid ei ex eo certamine contigerit. Iam si vultis et Clitomachum Timarchi fratrem rogate quid ei Timarchus dixerit, cum iam moriturus esset: is enim et Euathlus quidam cursor, qui illum fugientem suscepit, referet vobis quid ille tunc dixerit. Theag. Quidnam? So. O Clitomache, inquit, equidem quam primum moriturus venio, quoniam Socrati obtemperare nolui. Hoc quid ita dixerit Timarchus, ego exponam. Cum enim surrexissent ex convivio Timrachus, et Philemon Philemonidis filius, interfecturi Niciam Hiroscamandri filium, soli enim infediarum ii conscii fuerant: hic Timarchus, Quid ais, o Socrates, inquit. Vos quidem bibite, me vero oportet alio ire, redibo autem paulo post, si occasio erit.
---	--

καί μοι ἐγένετο ἡ φωνή, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, ‘μηδαμῶς,’ ἔφην, ‘ἀναστῆς· γέγονε γάρ μοι τὸ εἰωθὸς σημεῖον τὸ δαιμόνιον.’ καὶ ὃς ἐπέσχε. [129ξ] καὶ διαλιπὼν χρόνον αὐθις ὥρμητο ἰέναι, καὶ ἔφη: ‘εἴμι δὴ, Σώκρατες.’ αὐθις ἐγένετο ἡ φωνή: αὐθις οὖν αὐτὸν ἠνάγκασα ἐπισχεῖν. τὸ τρίτον, βουλόμενός με λαθεῖν, ἀνέστη οὐκέτι εἰπὼν μοι οὐδὲν ἄλλὰ λαθὼν, ἐπιτηρήσας ἄλλοσε τὸν νοῦν ἔχοντα: καὶ οὕτως ὄχκετο ἀπιὼν καὶ διεπράξατο ἐξ ὧν ἦει ἀποθανούμενος. ὅθεν δὴ τοῦτο εἶπεν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ὅπερ νῦν ὑμῖν ἐγώ, ὅτι ἴοι ἀποθανούμενος διὰ τὸ ἐμοὶ ἀπιστῆσαι. ἔτι τοίνυν περὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ [129δ] πολλῶν ἀκούσεσθον ἃ ἐγὼ ἔλεγον περὶ τῆς διαφθορᾶς τοῦ στρατοπέδου. καὶ τὰ μὲν παρεληλυθότα τῶν εἰδότεων ἔστιν ἀκούσαι: πείραν δ’ ἔξεστι νυνὶ λαβεῖν τοῦ σημείου εἰ ἄρα τί λέγει. ἐπὶ γὰρ τῇ ἐπὶ στρατείᾳ ἐξορμῇ Σαννίωνος τοῦ καλοῦ ἐγένετό μοι τὸ σημεῖον, οἴχεται δὲ νῦν μετὰ Θρασύλλου στρατευσόμενος εὐθὺς Ἐφέσου καὶ Ἰωνίας. ἐγὼ οὖν οἶομαι ἐκεῖνον ἢ ἀποθανεῖσθαι ἢ ὁμοῦ τι τούτῳ γ’ ἔλᾶν, καὶ περὶ γε τῆς στρατιᾶς τῆς ἄλλης πάνυ φοβοῦμαι. [129ε]

ταῦτα δὴ πάντα εἶρηκά σοι, ὅτι ἡ δύναμις αὕτη τοῦ δαιμονίου τούτου καὶ εἰς τὰς συνουσίας τῶν μετ’ ἐμοῦ συνδιατριβόντων τὸ ἅπαν δύναται. πολλοῖς μὲν γὰρ ἐναντιοῦται, καὶ οὐκ ἔστι τούτοις ὠφεληθῆναι μετ’ ἐμοῦ διατρίβουσιν, ὥστε οὐχ οἷόν τέ μοι τούτοις συνδιατρίβειν: πολλοῖς δὲ συνεῖναι μὲν οὐ διακωλύει, ὠφελοῦνται δὲ οὐδὲν συνόντες. οἷς δ’ ἂν συλλάβηται τῆς συνουσίας ἡ τοῦ δαιμονίου δύναμις, οὗτοί εἰσιν ὧν καὶ σὺ ἦσθησαι: ταχὺ γὰρ παραχρῆμα ἐπιδιδόασιν.

Tum mihi aderat vox: Itaque ne surgas inquam: solitum enim mihi a daemone signum factum est. Quievit ille. Deinde paulisper commoratus, ardebat iterum eundi cupiditate, dicens, Eo iam Socrates. Et quia iterum vocem audivi, rursus illum cohibui, donec ille tertio latere me cupiens, surrexit, nihil mihi dicens, sed observans, cum ego mentem alio advertissem: et sic profectus ea patravit, quae mortis ei causa fuerant. Haec eadem ille fratri, quemadmodum nunc ego vobis, dixit, se scilicet moriturum venire, quod mihi credere noluisset. Audietis praeterea ex multis qui in Sicilia sunt, quae de exercitus clade praedixeram. Et praeterita quidem ab his qui illa noverunt, audire licet. Experiri vero daemonii signum siquid forte dicat, etiam nunc possumus. In expeditionem namque exiit Sannionis Cali filius. Mihi autem signum adfuit. Proficiscitur vero nunc cum Thrasylo adversus Ephesum et Ioniam militaturus. Ego autem illum existimo, vel interfectum iri, vel huiusmodi aliquid incursum, et de reliquo negotio vehementer metuo.

Haec omnia ideo tibi dico, quia potestas omnis ad familiaritates cum his, qui mecum sunt, instituendas penes daemonium est. Multis enim adversatur, neque licet his auxilium ferre, qui mecum invito daemone conversantur: quare impossibile est mihi, cum his vivere. Multis autem haerere non prohibet, sed consuetudine nostra nihil omnino iuvantur. Quibus autem faverit in ipsa familiaritate potestas daemonii, illi sunt de quibus illud animadvertisti. Brevi enim proficiunt.

καὶ τούτων αὐτῶν ἐπιδιδόντων [130α] οἱ μὲν καὶ βέβαιον ἔχουσι καὶ παραμόνιμον τὴν ὠφελίαν· πολλοὶ δέ, ὅσον ἂν μετ' ἐμοῦ χρόνον ᾧσιν, θαυμάσιον ἐπιδιδόασιν, ἐπειδὴν δέ μου ἀπόσχονται, πάλιν οὐδὲν διαφέρουσιν ὅτουοῦν. τοῦτό ποτε ἔπαθεν Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου υἱὸς τοῦ Ἀριστείδου. διατρίβων γὰρ μετ' ἐμοῦ ἀμύπολυ ἐπεδεδώκει ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ· ἔπειτα αὐτῷ στρατεία τις ἐγένετο καὶ ὥχετο ἐκπλέων, ἥκων δὲ κατελάμβανε μετ' ἐμοῦ διατρίβοντα Θουκυδίδην τὸν Μελησίου υἱὸν τοῦ Θουκυδίδου. [130β] ὁ δὲ Θουκυδίδης τῇ προτεραίᾳ μοι δι' ἀπεχθείας ἐν λόγοις τισὶν ἐγγόνει· ἰδὼν οὖν με ὁ Ἀριστείδης, ἐπειδὴ ἡσπάσατό τε καὶ τᾶλλα διελέχθη, 'Θουκυδίδην δέ,' ἔφη, 'ἀκούω, ὦ Σώκρατες, σεμνύνεσθαι ἅττα πρὸς σε καὶ χαλεπαίνειν ὥς τι ὄντα.' 'ἔστι γάρ,' ἔφη ἐγώ, 'οὕτως.' 'τί δέ, οὐκ οἶδεν,' ἔφη, 'πρὶν σοὶ συγγενέσθαι οἶον ἦν τὸ ἀνδράποδον;' 'οὐκ ἔοικέν γε,' ἔφη ἐγώ, 'νῆ τοὺς θεοὺς.' 'ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτός γε,' ἔφη, 'καταγελάστως [130ξ] ἔχω, ὦ Σώκρατες.' 'τί μάλιστα,' ἔφη ἐγώ. 'ὅτι,' ἔφη, 'πρὶν μὲν ἐκπλεῖν, ὅτῳ οὖν ἀνθρώπῳ οἶός τ' ἦ διαλέγεσθαι καὶ μηδενὸς χεῖρων φαίνεσθαι ἐν τοῖς λόγοις, ὥστε καὶ ἐδίωκον τὰς συνουσίας τῶν χαριεστάτων ἀνθρώπων, νυνὶ δὲ τοῦναντίον φεύγω ἂν τινα καὶ αἰσθάνωμαι πεπαιδευμένον· οὕτως αἰσχύνομαι ἐπὶ τῇ ἐμαυτοῦ φαυλότητι.' 'πότερον δέ,' ἦν δ' ἐγώ, 'ἐξαίφνης σε προούλιπεν αὕτη ἡ δύναμις ἢ κατὰ σμικρόν;' 'κατὰ σμικρόν,' ἦν δ' ὅς. [130δ] 'ἡνίκα δέ σοι παρεγένετο,' ἦν δ' ἐγώ, 'πότερον μαθόντι παρ' ἐμοῦ τι παρεγένετο ἢ τινι ἄλλῳ τρόπῳ;' 'ἐγώ σοι ἐρῶ,' ἔφη, 'ὦ Σώκρατες, ἄπιστον μὲν νῆ τοὺς θεοὺς, ἀληθὲς δέ. ἐγὼ γὰρ ἔμαθον μὲν παρά σου οὐδὲν πώποτε, ὥς αὐτὸς οἶσθα:

Sed eorum partim hoc beneficium firmum habent atque durabile, plerique vero quoad mecum sunt, mirifice pollent: at ubi discesserint, rursus nihil a caeteris differunt. Hoc quandoque accidit Aristidi Lysimachi filio, eius qui filius fuit Aristidis. Nam mecum commorans, brevi multum profecit: postea vero in militiam profectus est: rediens deinde offendit apud me agentem Thucydidem Melissi filium: hic autem Thucydides pridie mihi inter disputandum nescio qua de re obiecerat. Cum me salutasset, et quaedam insuper collocutus esset Aristides, Thucydidem, inquit, o Socrates, audio gloriari, et in quibusdam tecum etiam concertare tanquam aliquid fit. Est inquam, ut dicis. Tum ille, non meminit, inquit, antequam tibi adhaereret, quale fuerit mancipium? Non videtur, inquam per deos. At ego, inquit ille, ridiculus sum. Quidnam maxime inquam? Quoniam priusquam hinc abirem, cum quovis disputare audebam, neque aliquo videbat in disserendo deterior, adeo ut coetus praestantium virorum audacter adirem. Nunc autem contra, fugio quemcumque eruditum esse intellexi, adeo pudore adducor ob inscitiam. Utrum igitur inquam e vestigio te relinquit illa vis, an paulatim? Paulatim, inquit. Quando vero in te incessit, utrum accidit tibi aliquid a me discenti, an aliter? Dicam, o Socrates, rem quidem per deos incredibilem, veram tamen. Nihil unquam a te, ut ipse scis, didici.

ἐπεδίδουν δὲ ὁπότε σοι συνείην, κἂν εἰ ἐν τῇ αὐτῇ μόνον οἰκίᾳ εἶην, μὴ ἐν τῷ αὐτῷ δὲ οἰκήματι, μᾶλλον δὲ ὁπότε ἐν τῷ αὐτῷ οἰκήματι, καὶ ἔμοιγε ἐδόκουν πολὺ μᾶλλον ὁπότε ἐν τῷ αὐτῷ οἰκήματι ὦν λέγοντός σου βλέπομαι πρὸς [130ε] σέ, μᾶλλον ἢ ὁπότε ἄλλοσε ὀρώην, πολὺ δὲ μάλιστα καὶ πλεῖστον ἐπεδίδουν ὁπότε παρ' αὐτόν σε καθοίμην ἐχόμενός σου καὶ ἀπτόμενος: νῦν δέ, ἢ δ' ὅς, 'πᾶσα ἐκείνη ἡ ἕξις ἐξερρήκε.' ἔστιν οὖν, ὃ Θεάγες, τοιαύτη ἡ ἡμετέρα συνουσία: ἐὰν μὲν τῷ θεῷ φίλον ᾦ, πάνυ πολὺ ἐπιδώσεις καὶ ταχύ, εἰ δὲ μή, οὔ. ὅρα οὖν μή σοι ἀσφαλέστερον ἢ παρ' ἐκείνων τινὶ παιδεύεσθαι οἷ ἐγκρατεῖς αὐτοὶ εἰσιν τῆς ὠφελίας ἣν ὠφελοῦσιν τοὺς ἀνθρώπους μᾶλλον ἢ παρ' ἐμοῦ ὅτι ἂν τύχη τοῦτο πράξαι. [131α] Θεάγης ἐμοὶ μὲν τοίνυν δοκεῖ, ὃ Σώκρατες, ἡμᾶς οὕτως ποιῆσαι, ἀποπειραθῆναι τοῦ δαιμονίου τούτου συνόντας ἀλλήλοις. καὶ ἐὰν μὲν παρείκη ἡμῖν, ταῦτα βέλτιστα: εἰ δὲ μή, τότε ἤδη παραχρῆμα βουλευσόμεθα ὅτι δράσομεν, εἴτε ἄλλω συνεσόμεθα, εἴτε καὶ αὐτὸ τὸ θεῖον τὸ σοὶ γιγνόμενον πειρασόμεθα παραμυθεῖσθαι εὐχαῖσι τε καὶ θυσίαις καὶ ἄλλω ὅτῳ ἂν οἱ μάντις ἐξηγῶνται. Δημόδοκος μηκέτι πρὸς ταῦτα ἀντείπης, ὃ Σώκρατες, τῷ μειρακίῳ: εὖ γὰρ λέγει Θεάγης. Σωκράτης ἀλλ' εἰ δοκεῖ χρῆναι οὕτω ποιεῖν, οὕτω ποιῶμεν.	Proficiebam autem quotiescunque tecum essem, et si in eadem solum domo essem, non tamen in eadem parte domus, magis tamen quoties eadem in parte. Et mihi quidem videbar multo magis, quando in eadem parte existens, aliquid te dicentem intuebar, quam cum alio essem aversus. Sed longe magis proficiebam, cum apud te sedens, te tangebam. Nunc autem omnis habitus ille defluxit. Est igitur, o Theages, huiusmodi nostra consuetudo. Si enim Deo gratum est, permultum quidem et brevi proficies: sin contra, minime. Vide igitur ne tibi tutius sit ab aliquo illorum erudiri, quibus in sua potestate sita est utilitas qua caeteris prosunt, quam a me fortuna quadam id assequi. Theag. Mihi quidem sit faciendum, Socrates, videtur, ut consuetudine nostra de daemonio intelligamus. Quod si nobis annuerit, recte omnia: sin minus, quid agendum sit consultabimus tum, alterine cuipiam adhaereamus, an hoc divinum quod tibi insitum est, precibus et sacrificiis et alio quovis denique pacto, quo vates iubent, placare conemur. Dem. Nihil ad haec, o Socrates, huic adolescenti repugnes, bene enim dicit Theages. So. Atqui si videtur oportere sic agere, sic agamus.
--	---

Platonis *Cleitophon* Graece (ed. Burnet) et Latine (Bekker)

Κλειτόφων	PLATO: CLITOPHON
Σωκράτης Κλειτόφων	Ex recensione I. Bekkeri, Platonis dialogi graece et latine, Vol. 1,3, Berolini, 1817
[406α] Σωκράτης Κλειτοφῶντα τὸν Ἀριστωνύμου τις ἡμῖν διηγεῖτο ἑναγχος, ὅτι Λυσία διαλεγόμενος τὰς μὲν μετὰ Σωκράτους διατριβὰς ψέγοι, τὴν Θρασυμάχου δὲ συνουσίαν ὑπερεπαινοῖ. Κλειτόφων ὅστις, ὦ Σώκρατες, οὐκ ὀρθῶς ἀπεμνημόνευέ σοι τοὺς ἐμοὶ περὶ σοῦ γενομένους λόγους πρὸς Λυσίαν: τὰ μὲν γὰρ ἔγωγε οὐκ ἐπῆνουν σε, τὰ δὲ καὶ ἐπῆνουν. ἐπεὶ δὲ δῆλος εἶ μεμφόμενος μὲν μοι, προσποιούμενος δὲ μηδὲν φροντίζειν, ἥδιστα ἂν σοι διεξέλθοιμι αὐτοὺς αὐτός, ἐπειδὴ καὶ μόνω τυγχάνομεν ὄντε, ἵνα ἥττον με ἡγῇ πρὸς σὲ φαύλως ἔχειν. νῦν γὰρ ἴσως οὐκ ὀρθῶς ἀκήκοας, ὥστε φαίνη πρὸς ἐμὲ ἔχειν τραχυτέρως τοῦ δέοντος: εἰ δέ μοι δίδως παρρησίαν, ἥδιστα ἂν δεξαίμην καὶ ἐθέλω λέγειν. [407α] Σωκράτης ἀλλ' αἰσχρὸν μὴν σοῦ γε ὠφελεῖν με προθυμουμένου μὴ ὑπομένειν: δῆλον γὰρ ὡς γνοὺς ὅπῃ χεῖρων εἰμὶ καὶ βελτίων, τὰ μὲν ἀσκήσω καὶ διώξομαι, τὰ δὲ φεύξομαι κατὰ κράτος.	So. Nuper mihi retulit quidam Clitophontem, Aristonymi filius, loquentem cum Lysia, Socratis quidem consuetudine vituperare, Thrasymachi vero laudare magnopere solitum. Cli. Quisquis ille, o Socrates, fuerit, haud recte narravit, quae de te cum Lysia sum locutus. Nam in quibusdam laudavi te, in quibusdam minime. Postquam vero aperte succenses mihi, quamquam dissimulas, te nihil curare, libentissime ego ipse tibi illa referam: praesertim cum soli simus: ne adeo te despici putes. Forte enim nunc non recte audisti: quodcirca infensior mihi redditus es, quam deceat. At si ipse mihi potestatem libere loquendi dederis, libentissime rem tibi narrabo. So. At turpe nimium esset, si te, prodesse mihi volentem, non tolerem. Constat enim ubi intellexero, qua malus, qua bonus sim, deteriora declinaturum esse pro viribus, meliora prosecuturum.

Κλειτόφων ἀκούοις ἄν. ἐγὼ γάρ, ὦ Σώκρατες, σοὶ συγγιγνόμενος πολλάκις ἐξεπληττόμην ἀκούων, καὶ μοι ἐδόκει παρὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους κάλλιστα λέγειν, ὅποτε ἐπιτιμῶν τοῖς ἀνθρώποις, ὥσπερ ἐπὶ μηχανῆς τραγικῆς θεός, ὕμνεις [407β] λέγων: ‘ποῖ φέρεσθε, ὦνθρωποι; καὶ ἀγνοεῖτε οὐδὲν τῶν δεόντων πράττοντες, οἵτινες χρημάτων μὲν πέρι τὴν πᾶσαν σπουδὴν ἔχετε ὅπως ὑμῖν ἔσται, τῶν δ’ ὑέων οἷς ταῦτα παραδώσετε ὅπως ἐπιστήσονται χρῆσθαι δικαίως τούτοις, οὔτε διδασκάλους αὐτοῖς εὐρίσκετε τῆς δικαιοσύνης, εἴπερ μαθητόν—εἰ δὲ μελετητόν τε καὶ ἀσκητόν, οἵτινες ἐξασκήσουσιν καὶ ἐκμελετήσουσιν ἱκανῶς—οὐδὲ γ’ ἔτι πρότερον ὑμᾶς αὐτοὺς οὕτως ἐθεραπεύσατε. ἀλλ’ ὁρῶντες γράμματα [407ξ] καὶ μουσικὴν καὶ γυμναστικὴν ὑμᾶς τε αὐτοὺς καὶ τοὺς παῖδας ὑμῶν ἱκανῶς μεμαθηκότας—ἃ δὲ παιδείαν ἀρετῆς εἶναι τελέαν ἡγεῖσθε—κᾶπειτα οὐδὲν ἥττον κακοῦς γιγνομένους περὶ τὰ χρήματα, πῶς οὐ καταφρονεῖτε τῆς νῦν παιδεύσεως οὐδὲ ζητεῖτε οἵτινες ὑμᾶς παύσουσι ταύτης τῆς ἀμουσίας; καίτοι διὰ γε ταύτην τὴν πλημμέλειαν καὶ ῥαθυμίαν, ἀλλ’ οὐ διὰ τὴν ἐν τῷ ποδὶ πρὸς τὴν λύραν ἀμετρίαν, καὶ ἀδελφὸς ἀδελφῷ καὶ πόλεις πόλεσιν ἀμέτρως καὶ [407δ] ἀναρμόστως προσφερόμεναι στασιάζουσι καὶ πολεμοῦντες τὰ ἔσχατα δρῶσιν καὶ πάσχουσιν. ὑμεῖς δέ φατε οὐ δι’ ἀπαιδευσίαν οὐδὲ δι’ ἄγνοιαν ἀλλ’ ἐκόντας τοὺς ἀδίκους ἀδίκους εἶναι, πάλιν δ’ αὖ τολμᾶτε λέγειν ὥς αἰσχρὸν καὶ θεομισὲς ἡ ἀδικία: πῶς οὖν δὴ τις τό γε τοιοῦτον κακὸν ἐκὼν αἰροῖτ’ ἄν; Ἦττων ὅς ἂν ἦ, φατέ, τῶν ἡδονῶν. οὐκοῦν καὶ τοῦτο ἀκούσιον, εἴπερ τὸ νικᾶν ἐκούσιον; ὥστε ἐκ παντὸς τρόπου τό γε ἀδικεῖν ἀκούσιον ὁ λόγος αἰρεῖ, καὶ δεῖν ἐπιμέλειαν τῆς [407ε] νῦν πλείω ποιεῖσθαι πάντ’ ἄνδρα ἰδίᾳ θ’ ἅμα καὶ δημοσίᾳ συμπάσας τὰς πόλεις.’	Cli. Audi igitur. Equidem tecum versatus, saepenumero, Socrates, vehementer obstupui, dum te loquentem audirem, mihiq[ue] visus es praeclarissime omnium dicere, quoties obiurgans homines, veluti e machina tragica deus, subito exclamares, 'Quoniam ruitis, homines? Nescitis, quo feramini, neque opportunum quidquam agitis, qui omni studio pecuniis cumulandis incumbitis, filios autem, quibus eas relicturi estis, negligitis, neque, ut illis iuste uti sciant, eos iustitiae praeceptoribus commendatis, qui doceant iustitiam, si doceri potest, et si exercitatione ac consuetudine comparanda est, diligenter exerceant. Neque vos ipsos curastis umquam. Sed cum videatis, litteras, musicam et gymnasticam vos filiosque vestros ad sufficientiam consecutos, quam virtutis disciplinam perfectam existimatis, deinde nihilominus circa pecunias pravos esse, cur non praesentem educationem contemnitis? Cur non quaeritis aliquos, qui vos ab hac in musica dissonantia liberent? Etenim propter hoc delictum socordim[us]que magis, quam propter pedis ad lyram dissonam motionem, et frater adversus fratrem, et civitas adversus civitatem, immoderata et discordi seditione suborta feruntur, et commisso proelio extrema patiuntur et inferunt. Vos autem dicitis, non propter ruditatem inscitiamque, sed sponte iniustos esse eos, qui sunt iniusti: rursusque asserere non dubitatis, iniustitiam turpem esse rem, Deoque odiosam. Quam igitur, ob causam hoc tantum malum sponte quis eligit? Respondetis, hominem superatum voluptatibus id subire. Nonne superari, praeter voluntatem est, quandoquidem ex voluntate est superare? Quapropter iniuste agere, praeter voluntatem esse, omnino ratio convincit. Diligentiore itaque curam, quam solet, adhibere, et viros omnes privatim et publice civitates decet.
---	--

ταῦτ' οὖν, ὃ Σώκρατες, ἐγὼ ὅταν ἀκούω σοῦ θαμὰ λέγοντος, καὶ μάλα ἄγαμαι καὶ θαυμαστῶς ὡς ἐπαινῶ. καὶ ὁπότεν αὐτὸ φῆς τὸ ἐφεξῆς τούτῳ, τοὺς ἀσκοῦντας μὲν τὰ σώματα, τῆς δὲ ψυχῆς ἡμεληκότας ἕτερόν τι πράττειν τοιοῦτον, τοῦ μὲν ἄρξοντος ἀμελεῖν, περὶ δὲ τὸ ἀρξόμενον ἐσπουδακέναι. καὶ ὅταν λέγῃς ὡς ὅτῳ τις μὴ ἐπίσταται χρῆσθαι, κρεῖττον ἔαν τὴν τούτου χρῆσιν: εἰ δὴ τις μὴ ἐπίσταται ὀφθαλμοῖς χρῆσθαι μηδὲ ὣσιν μηδὲ σύμπαντι τῷ σώματι, τούτῳ μήτε ἀκούειν μήθ' ὁρᾶν μήτ' ἄλλην χρεῖαν μηδεμίαν χρῆσθαι τῷ σώματι κρεῖττον ἢ ὀπηοῦν χρῆσθαι. [408α] καὶ δὴ καὶ περὶ τέχνην ὡσαύτως: ὅστις γὰρ δὴ μὴ ἐπίσταται τῇ ἑαυτοῦ λύρᾳ χρῆσθαι, δῆλον ὡς οὐδὲ τῇ τοῦ γείτονος, οὐδὲ ὅστις μὴ τῇ τῶν ἄλλων, οὐδὲ τῇ ἑαυτοῦ, οὐδ' ἄλλῳ τῶν ὀργάνων οὐδὲ κτημάτων οὐδενί. καὶ τελευτᾷ δὴ καλῶς ὁ λόγος οὗτός σοι, ὡς ὅστις ψυχῇ μὴ ἐπίσταται χρῆσθαι, τούτῳ τὸ ἄγειν ἡσυχίαν τῇ ψυχῇ καὶ μὴ ζῆν κρεῖττον ἢ ζῆν πράττοντι καθ' αὐτόν: εἰ δὲ τις ἀνάγκη ζῆν εἴη, δούλῳ ἄμεινον [408β] ἢ ἐλευθέρῳ διάγειν τῷ τοιοῦτῳ τὸν βίον ἐστὶν ἄρα, καθάπερ πλοίου παραδόντι τὰ πηδάλια τῆς διανοίας ἄλλῳ, τῷ μαθόντι τὴν τῶν ἀνθρώπων κυβερνητικήν, ἣν δὴ σὺ πολιτικήν, ὃ Σώκρατες, ἐπονομάζεις πολλάκις, τὴν αὐτὴν δὴ ταύτην δικαστικήν τε καὶ δικαιοσύνην ὡς ἔστιν λέγων. τούτοις δὴ τοῖς λόγοις καὶ ἐτέροις τοιοῦτοις παμπόλλοις καὶ παγκάλως λεγομένοις, ὡς διδακτὸν ἀρετὴ καὶ πάντων ἑαυτοῦ δεῖ μάλιστα [408ξ] ἐπιμελεῖσθαι, σχεδὸν οὕτ' ἀντεῖπον πώποτε οὕτ' οἶμαι μήποτε ὕστερον ἀντεῖπω, προτρεπτικωτάτους τε ἡγοῦμαι καὶ ὠφελιμωτάτους, καὶ ἀτεχνῶς ὥσπερ καθεύδοντας ἐπεγείρειν ἡμᾶς. προσεῖχον δὴ τὸν νοῦν τὸ μετὰ ταῦτα ὡς ἀκουσόμενος, ἐπανερωτῶν οὐτι σὲ τὸ πρῶτον, ὃ Σώκρατες, ἀλλὰ τῶν ἡλικιωτῶν τε καὶ συνεπιθυμητῶν ἢ ἐταίρων σῶν, ἢ ὅπως δεῖ πρὸς σὲ περὶ αὐτῶν τὸ τοιοῦτον ὀνομάζειν.	Quoties ista, Socrates, audio te dicentem, mirum in modum delector ac laudo, idemque facio, cum ea, quae sequuntur, ausculto. Addis enim eos, quicunque corpus quidem exercent, animum vero negligunt, quod natura subiectum est, colere; spernere vero, quod imperat. Item unicuique usum eius rei, qua uti nescit, relinquere. Illi vero, qui oculis, auribus, toto corpore nescit uti, praestare neque videre, neque audire, neque aliter uti corpore, quam uti. Similiter in artibus. Quicunque enim lyra propria uti nescit, patet, ut ipse ais, quod neque alterius lyra scit uti: et qui aliena nescit uti, nescit et sua: eademque est de ceteris instrumentis et possessionibus ratio. Atque eo tandem praeclare tibi sermo procedit, ut inferas, qui nescit anima uti, praestare huic, ut otium agat anima, neque vivat, quam ut vivat, et sui iuris in agendo ipse sit. Quem si qua necessitas cogit vivere, melius huic esse, ut servus vitam ducat, quam liber. Est autem hoc, tanquam navis, ita cogitationis gubernacula committere alteri cuiquam, qui gubernatoriam humanae vitae adeptus sit disciplinam, quam saepe tu, Socrates, politicam vocas, eandemque iudiciariam et iustitiam. His ergo sermonibus, aliisque eiusmodi multis atque praeclaris, virtutem asserentibus posse doceri, suique ipsius inprimis suscipere curam iubentibus, numquam ferme adversatus sum, neque, ut arbitror, in posterum adversabor. Perutiles enim ipsos existimo, plurimumque ad exhortationem valere, et ad homines quasi dormientes excitandos conducere. Adhibui itaque mentem, ut qui essem reliqua auditurus: percontatus sum non te primum, o Socrates, sed aequales tuos, vel contubernales, vel socios, vel quomodocumque aliter affectos tibi oportet dicere:
---	---

τούτων γὰρ τοὺς τι μάλιστα εἶναι δοξαζομένους ὑπὸ σοῦ πρώτους ἐπανηρώτων, πυνθανόμενος τίς ὁ μετὰ ταῦτ' εἴη λόγος, καὶ [408δ] κατὰ σὲ τρόπον τινὰ ὑποτείνων αὐτοῖς, 'ὦ βέλτιστοι,' ἔφην, 'ὕμεῖς, πῶς ποτε νῦν ἀποδεχόμεθα τὴν Σωκράτους προτροπὴν ἡμῶν ἐπ' ἀρετὴν; ὥς ὄντος μόνου τούτου, ἐπεξελεῖν δὲ οὐκ ἔνι τῷ πράγματι καὶ λαβεῖν αὐτὸ τελέως, ἀλλ' ἡμῖν παρὰ πάντα δὴ τὸν βίον ἔργον τοῦτ' ἔσται, τοὺς μήπω προτετραμμένους προτρέπειν, καὶ ἐκείνους αὖ ἐτέρους; ἢ δεῖ τὸν Σωκράτη καὶ ἀλλήλους ἡμᾶς τὸ μετὰ τοῦτ' ἐπανερωτᾶν, [408ε] ὁμολογήσαντας τοῦτ' αὐτὸ ἀνθρώπῳ πρακτέον εἶναι, τί τοῦντεῦθεν; πῶς ἄρχεσθαι δεῖν φαμεν δικαιοσύνης πέρι μαθήσεως; ὥσπερ ἂν εἴ τις ἡμᾶς προύτρεπεν τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι, μηδὲν προνοοῦντας ὁρῶν καθάπερ παῖδας ὥς ἔστιν τις γυμναστικὴ καὶ ἰατρικὴ, κἄπειτα ὠνειδίζεν, λέγων ὥς αἰσχρὸν πυρῶν μὲν καὶ κριθῶν καὶ ἀμπέλων ἐπιμέλειαν πᾶσαν ποιεῖσθαι, καὶ ὅσα τοῦ σώματος ἔνεκα διαπονούμεθα τε καὶ κτώμεθα, τούτου δ' αὐτοῦ μηδεμίαν τέχνην μηδὲ μηχανήν, ὅπως ὥς βέλτιστον ἔσται τὸ σῶμα, ἐξευρίσκειν, καὶ ταῦτα οὔσαν. εἰ δ' ἐπανηρόμεθα τὸν ταῦθ' [409α] ἡμᾶς προτρέποντα: λέγεις δὲ εἶναι τίνας ταύτας τὰς τέχνας; εἶπεν ἂν ἴσως ὅτι γυμναστικὴ καὶ ἰατρικὴ. καὶ νῦν δὴ τίνα φαμέν εἶναι τὴν ἐπὶ τῇ τῆς ψυχῆς ἀρετῇ τέχνην; λεγέσθω.' ὁ δὲ δοκῶν αὐτῶν ἐρρωμενέστατος εἶναι πρὸς ταῦτα ἀποκρινόμενος εἶπέν μοι ταύτην τὴν τέχνην εἶναι ἥνπερ ἀκούεις σὺ λέγοντος, ἔφη, Σωκράτους, οὐκ ἄλλην ἢ δικαιοσύνην. εἰπόντος δ' ἐμοῦ 'μή μοι τὸ ὄνομα μόνον εἴπης, ἀλλὰ ὧδε. [409β] ἰατρικὴ ποῦ τις λέγεται τέχνη; ταύτης δ' ἔστιν διττὰ τὰ ἀποτελούμενα, τὸ μὲν ἰατροῦς ἀεὶ πρὸς τοῖς οὖσιν ἐτέρους ἐξεργάζεσθαι, τὸ δὲ ὑγίειαν: ἔστιν δὲ τούτων θάτερον οὐκέτι τέχνη, τῆς τέχνης δὲ τῆς διδασκούσης τε καὶ διδασκομένης ἔργον, ὃ δὲ λέγομεν ὑγίειαν.	horum, inquam, eos ante alios, qui primi apud te habentur, interrogavi, dummodo ita praefatus quaestionem exposui: O viri optimi, quo pacto, inquam, Socraticas ad virtutem hortationes accipere deinde debemus? An quasi solum hoc exstet, prodire vero ad opus, remque perficere, minime? Atqui nostrum et hoc per omnem viatm erit officium, eos, qui nondum satis incitati sunt, provocare, atque ita semper invicem exhortari? An potius et Socratem, et nos ipsos, cum non negemus hoc ipsum agendum esse, sic inquirere decet: Quid posthac? Unde iustitiae studium incipiemus? Si quis nos ad curandum corpus hortans, tanquam pueros, qui nequaquam advertunt, curam eius gymnasticam atque medicinam esse, obiurget, quod de tritico, et hordeo, et vitibus semper cogitemus, deque omnibus, quae corporis gratia quaerimus, artem vero et industriam, qua bonus corporis habitus fiat, nullam, inquiramus, cum tamen sit aliqua, forte illum robaremus, quas artes circa cultum corporis esse dicat. Atque ille, ut arbitror, responderet, medicinam atque gymnasticam: eodem pacto nunc, quam artem circa animae virtutem versari censeamus, responderat, quisquis peritissimus horum sibi videtur. Respondit ergo ad haec, artem hanc, quam ex Socrate audivisti, nullam aliam, nisi iustitiam esse, scias. Tunc ego, non solum, inquam, mihi nomen adducas, sed ulterius sic exponas. Medicina porro ars quaedam dicitur, ab hac duo fiunt: nam et medici ex medicis efficiuntur, et sanitas reparatur. Alterum horum haud amplius dicimus sanitatem.
---	--

καὶ τεκτονικῆς δὲ κατὰ ταῦτὰ οἰκία τε καὶ τεκτονικὴ τὸ μὲν ἔργον, τὸ δὲ δίδαγμα. τῆς δὲ δικαιοσύνης ὡσαύτως τὸ μὲν δικαίους ἔστω ποιεῖν, καθάπερ ἐκεῖ τοὺς τεχνίτας ἐκάστους: τὸ δ' ἕτερον, ὃ δύναται ποιεῖν [409ξ] ἡμῖν ἔργον ὁ δίκαιος, τί τοῦτο φάμεν; εἰπέ.' οὗτος μὲν, ὡς οἶμαι, τὸ συμφέρον ἀπεκρίνατο, ἄλλος δὲ τὸ δέον, ἕτερος δὲ τὸ ὠφέλιμον, ὃ δὲ τὸ λυσιτελοῦν. ἐπανήειν δὲ ἐγὼ λέγων ὅτι 'κάκεϊ τά γε ὀνόματα ταῦτ' ἐστὶν ἐν ἐκάστη τῶν τεχνῶν, ὀρθῶς πράττειν, λυσιτελοῦντα, ὠφέλιμα καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα: ἀλλὰ πρὸς ὅτι ταῦτα πάντα τείνει, ἔρεϊ τὸ ἴδιον ἐκάστη ἢ τέχνη, οἷον ἢ τεκτονικὴ τὸ εὖ, τὸ καλῶς, τὸ δεόντως, ὥστε [409δ] τὰ ξύλινα, φήσει, σκευὴ γίνεσθαι, ἃ δὲ οὐκ ἔστιν τέχνη. λεγέσθω δὲ καὶ τὸ τῆς δικαιοσύνης ὡσαύτως.' τελευτῶν ἀπεκρίνατό τις ὃ Σώκρατες μοι τῶν σῶν ἐταίρων, ὃς δὲ κομψότατα ἔδοξεν εἰπεῖν, ὅτι τοῦτ' εἴη τὸ τῆς δικαιοσύνης ἴδιον ἔργον, ὃ τῶν ἄλλων οὐδεμιᾶς, φιλίαν ἐν ταῖς πόλεσιν ποιεῖν. οὗτος δ' αὖ ἐρωτώμενος τὴν φιλίαν ἀγαθὸν τ' ἔφη εἶναι καὶ οὐδέποτε κακόν, τὰς δὲ τῶν παίδων φιλίας καὶ τὰς τῶν θηρίων, ἃς ἡμεῖς τοῦτο τοῦνομα ἐπονομάζομεν, οὐκ ἀπεδέχετο εἶναι φιλίας ἐπανερωτώμενος: συνέβαινε γὰρ αὐτῷ [409ε] τὰ πλείω τὰς τοιαύτας βλαβεράς ἢ ἀγαθὰς εἶναι. φεύγων δὲ τὸ τοιοῦτον οὐδὲ φιλίας ἔφη τὰς τοιαύτας εἶναι, ψευδῶς δὲ ὀνομάζειν αὐτὰς τοὺς οὕτως ὀνομάζοντας: τὴν δὲ ὄντως καὶ ἀληθῶς φιλίαν εἶναι σαφέστατα ὁμόνοιαν. τὴν δὲ ὁμόνοιαν ἐρωτώμενος εἰ ὁμοδοξίαν εἶναι λέγοι ἢ ἐπιστήμην, τὴν μὲν ὁμοδοξίαν ἠτίμαζεν: ἡναγκάζοντο γὰρ πολλαὶ καὶ βλαβεραὶ γίνεσθαι ὁμοδοξίαι ἀνθρώπων, τὴν δὲ φιλίαν ἀγαθὸν ὁμολογῇ καὶ πάντως εἶναι καὶ δικαιοσύνης ἔργον, ὥστε ταὐτὸν ἔφησεν εἶναι ὁμόνοιαν καὶ ἐπιστήμην οὕσαν, ἀλλ' οὐ δόξαν.	Ab architectura similiter duo fiunt, aedificium videlicet et architectura: illud quidem opus, haec autem doctrina. Iustitiae quin etiam esto, iustos alios facere, quemadmodum superiores singulos artifices. Sed opus alterum, quod nobis vir iustus efficere potest, quid esse dicemus? Declara. Respondit alius quidem, ut arbitror, conferens: alisu, decens: alius, conducibile: alius utile. At ergo respondens obieci, in singulis artibus eadem haec nomina esse: cumque recte quid fit, utilia, conducibilia, et alia huius generis illic fieri dicique. Illud vero artis cuiusque proprium, ad quod haec respiciunt, quemadmodum in arte fabrili quod bene, pulchre, decenter se habere dicitur, illuc tendit, ut ex lignea materia apte supellectilia fiant: quae quidem ars minime sunt, sed artis opus. Dicatur similiter et iustitiae ipsius opus. Hic quidam ex tuis familiaribus, Socrates, respondit, et bellissime quidem loqui visus est. Opus iustitiae proprium, inquit, quod nullius alterius facultatis est. Opus, amicitiam in civitatibus parere. Ille rursus interrogatus, amicitiam esse bonum quoddam asseruit, malum vero nunquam. Cum vero interrogaretur de puerorum brutorumque benevolentis, quas amicitias communiter appellamus, amicitias esse eas negavit, quippe cum saepius obsint, quam prosint: dixitque, illas falso amicitiae nuncupari: veram autem amicitiam esse procul dubio consensionem. Cum autem quaereretur, utrum assensionem illam vocaret, opinionis, an scientiae concursum, opinionem quidem contempsit, quia concursus opinionum multi inter homines ac noxii sunt: amicitiam vero bonam omnino opusque iustitiae esse concesserat. Quare idem dixit esse consensionem et scientiam, non opinionem.
--	--

ὅτε δὴ ἐνταῦθα ἤμεν τοῦ λόγου ἀποροῦντες, [410α] οἱ παρόντες ἱκανοὶ ἦσαν ἐπιπλήττειν τε αὐτῷ καὶ λέγειν ὅτι περιδεδράμηκεν εἰς ταῦτόν ὁ λόγος τοῖς πρώτοις, καὶ ἔλεγον ὅτι ‘καὶ ἡ ἱατρικὴ ὁμόνοιά τίς ἐστι καὶ ἅπασαι αἱ τέχναι, καὶ περὶ ὅτου εἰσὶν ἔχουσι λέγειν: τὴν δὲ ὑπὸ σοῦ λεγομένην δικαιοσύνην ἢ ὁμόνοιαν, ὅποι τείνουσά ἐστιν, διαπέφυγεν, καὶ ἄδηλον αὐτῆς ὅτι ποτ’ ἐστὶν τὸ ἔργον.’ ταῦτα, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ τελευτῶν καὶ σὲ αὐτὸν ἡρώτων, καὶ εἵπες μοι δικαιοσύνης εἶναι τοὺς μὲν ἐχθροὺς βλάπτειν, [410β] τοὺς δὲ φίλους εὖ ποιεῖν. ὕστερον δὲ ἐφάνη βλάπτειν γε οὐδέποτε ὁ δίκαιος οὐδένα: πάντα γὰρ ἐπ’ ὠφελίᾳ πάντας δρᾷ. ταῦτα δὲ οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δις ἀλλὰ πολὺν δὴ ὑπομείνας χρόνον καὶ λιπαρῶν ἀπείρηκα, νομίσας σε τὸ μὲν προτρέπειν εἰς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν κάλλιστ’ ἀνθρώπων δρᾷν, δυοῖν δὲ θάτερον, ἢ τοσοῦτον μόνον δύνασθαι, μακρότερον δὲ οὐδέν, ὃ γένοιτ’ ἂν καὶ περὶ ἄλλην ἡντιναοῦν τέχνην, οἷον μὴ ὄντα κυβερνήτην καταμελετῆσαι τὸν ἔπαινον [410ξ] περὶ αὐτῆς, ὥς πολλοῦ τοῖς ἀνθρώποις ἀξία, καὶ περὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν ὡσαύτως: ταῦτόν δὴ καὶ σοί τις ἐπενέγκοι τάχ’ ἂν περὶ δικαιοσύνης, ὥς οὐ μᾶλλον ὄντι δικαιοσύνης ἐπιστήμονι, διότι καλῶς αὐτὴν ἐγκωμιάζεις. οὐ μὴν τό γε ἐμὸν οὕτως ἔχει: δυοῖν δὲ θάτερον, ἢ οὐκ εἰδέναι σε ἢ οὐκ ἐθέλειν αὐτῆς ἐμοὶ κοινωνεῖν. διὰ ταῦτα δὴ καὶ πρὸς Θρασύμαχον οἶμαι πορεύσομαι καὶ ἄλλοσε ὅποι δύναμαι, ἀπορῶν: ἐπεὶ εἴ γ’ ἐθέλεις σὺ τούτων μὲν ἤδη παύσασθαι [410δ] πρὸς ἐμὲ τῶν λόγων τῶν προτρεπτικῶν, οἷον δέ, εἰ περὶ γυμναστικῆς προτετραμμένος ἢ τοῦ σώματος δεῖν μὴ ἀμελεῖν, τὸ ἐφεξῆς ἂν τῷ προτρεπτικῷ λόγῳ ἔλεγες οἷον τὸ σῶμά μου φύσει ὄν οἷας θεραπείας δεῖται, καὶ νῦν δὴ ταῦτόν γιγνέσθω.

Cum vero huc loquendo delati essemus, ambigui auditores adversus illum protinus inclamarunt, quod eodem sermo revolveretur: quoniam et medicina sit consensus quaedam, et artes reliquae, et circa quid versantur, declarare queant. At vero tua haec, quam dicis, iustitia, vel consensus, quo tendit ignorat, quodve opus sit, latet. Eadem abs te tandem quaesivi, Socrates: tu vero statim iustitiae opus esse dixisti, prodesse amicis, inimicos laedere. Deinde vero visus tibi est vir iustus numquam laedere quemquam, sed prodesse in omnibus unicuique. Haec non semel tantum, o Socrates, aut bis tentata sunt: sed cum diu supplex vos secutus fuerim, denique defessus sum, existimans, te ad inflammandos homines, ut studium virtutis capessant, ceteris enim eatenus tantum vales, ultra vero nihil, quod quidem in quavis arte contingere potest: seu in arte gubernatoria fieri potest, ut, qui gubernare nescit, excogitaverit aliquas eius artis laudes, quibus ad eam homines provocet, quasi dignissima sit: et in ceteris artibus eodem modo. Idem fortasse tibi quis tribuet, quasi nihilo magis iustitiam ipsam cognoscas, etsi praeclare eam laudas. Ego autem non sic existimo, e duobus enim alterum inquam: aut nescire te arbitror, aut nolle mecum communicare. Quamobrem ad Thasymachum, ut opiner, me conferam, et alio, quocumque potero, speraveroque a dubitationibus liberari. Neque vero alio me conferrem, si velles ipse exhortationibus istis quandoque facere finem. Porro quemadmodum si me iam satis ad curam corporis, que gymnasticae est, incitasses, post exhortationem huiusmodi aperires mihi, qualis mei corporis esset affectio, et quali curatione indigeret: ita in praesentia facito.

θὲς τὸν Κλειτοφῶντα ὁμολογοῦντα ὡς ἔστιν καταγέλαστον τῶν μὲν ἄλλων ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι, ψυχῆς δέ, [410ε] ἥς ἔνεκα τᾶλλα διαπονούμεθα, ταύτης ἡμεληκέναι: καὶ τᾶλλα πάντα οἷου με νῦν οὕτως εἰρηκέναι τὰ τούτοις ἐξῆς, ἃ καὶ νυνδὴ διῆλθον. καὶ σου δεόμενος λέγω μηδαμῶς ἄλλως ποιεῖν, ἵνα μή, καθάπερ νῦν, τὰ μὲν ἐπαινῶ σε πρὸς Λυσίαν καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους, τὰ δέ τι καὶ ψέγω. μὴ μὲν γὰρ προτετραμμένῳ σε ἀνθρώπῳ, ᾧ Σώκρατες, ἄξιον εἶναι τοῦ παντὸς φήσω, προτετραμμένῳ δὲ σχεδὸν καὶ ἐμπόδιον τοῦ πρὸς τέλος ἀρετῆς ἐλθόντα εὐδαίμονα γενέσθαι.	Pone, Clitophontem tibi concedere, ridiculum esse, ut in aliis rebus quis studium ponat; animam vero, cuius gratia in ceteris laboratur, negligat, et alia, quaecumque post haec sequuntur, et dicta modo sunt, retulisse me puta. Obsecro te, Socrates, ne aliter facias, ne, quemadmodum nunc, ita et posthac coram Lysiam ceterisque hominibus, partim quidem laudare te, partim vero vituperare necesse sit. Ei namque, qui nondum ad virtutem sit provocatus, conferre te plurimum asseram: persuaso autem contar, impedimento esse te proponendum, quo minus ad virtutis finem perveniens, beatus efficiatur.
---	---

Platonis *Minos* Graece (ed. Burnet) et Latine (a Marsilio Ficino Fiorentino)

Μίνως Σωκράτης Ἑταῖρος	Plato: Minos (Ex versione Marsilii Ficini Florentini)
[313α] Σωκράτης ὁ νόμος ἡμῖν τί ἐστιν; Ἑταῖρος ὁποῖον καὶ ἐρωτᾷς τῶν νόμων; Σωκράτης τί δ’; ἔστιν ὅτι διαφέρει νόμος νόμου κατ’ αὐτὸ τοῦτο, κατὰ τὸ νόμος εἶναι; σκόπει γὰρ δὴ ὁ τυγχάνω ἐρωτῶν σε. ἐρωτῶ γάρ, ὥσπερ εἰ ἀνηρόμην τί ἐστιν χρυσός, εἴ με ὡσαύτως ἀνήρου ὁποῖον καὶ λέγω χρυσόν, οἶομαί σε οὐκ ἂν ὀρθῶς ἐρέσθαι. οὐδὲν γάρ που διαφέρει οὔτε χρυσὸς [313β] χρυσοῦ οὔτε λίθος λίθου κατὰ γε τὸ λίθος εἶναι καὶ κατὰ τὸ χρυσός; οὔτω δὲ οὐδὲ νόμος που νόμου οὐδὲν διαφέρει, ἀλλὰ πάντες εἰσὶν ταυτόν. νόμος γὰρ ἕκαστος αὐτῶν ἐστιν ὁμοίως, οὐχ ὁ μὲν μᾶλλον, ὁ δ’ ἥττον· τοῦτο δὴ αὐτὸ ἐρωτῶ, τὸ πᾶν τί ἐστιν νόμος. εἰ οὖν σοι πρόχειρον, εἰπέ. Ἑταῖρος τί οὖν ἄλλο νόμος εἴη ἂν, ὃ Σώκρατες, ἀλλ’ ἢ τὰ νομιζόμενα;	Dialogi Minois personae: Socrates, Minos. S. Quidnam lex apud nos est? M. De qua lege interrogas? S. Estne aliquid quo lex a lege secundum quod lex est, differt? Adverte plane quid quaeram. Sic enim interrogo, ac si dicam, quid est aurum: et si tu eodem modo de quo auro quaeram roges, haud recte te percontari censere. Neque enim aurum ab auro, qua aurum, neque lapis, qua lapis, a lapide quicquam differt: eodemque modo lex a lege nil discrepat, sed omnes idem sunt. Etenim lex unaquaeque illarum similiter est, nec una magis et alia minus. De hoc ipso igitur universo, quid lex est, generatim interrogo: Quod si in promptu nunc habes, explica. M. Et quid aliud lex o Socrates esset, quam lege recepta et approbata?

Σωκράτης ἢ καὶ λόγος σοι δοκεῖ εἶναι τὰ λεγόμενα, ἢ ὅψις τὰ ὁρώμενα, ἢ ἀκοὴ τὰ ἀκουόμενα; ἢ ἄλλο μὲν λόγος, ἄλλο [313ξ] δὲ τὰ λεγόμενα: καὶ ἄλλο μὲν ὅψις, ἄλλο δὲ τὰ ὁρώμενα: καὶ ἄλλο μὲν ἀκοή, ἄλλο δὲ τὰ ἀκουόμενα, καὶ ἄλλο δὲ νόμος, ἄλλο δὲ τὰ νομιζόμενα; οὕτως ἢ πῶς σοι δοκεῖ; Ἐταῖρος ἄλλο μοι νῦν ἐφάνη. Σωκράτης οὐκ ἄρα νόμος ἐστὶν τὰ νομιζόμενα. Ἐταῖρος οὐ μοι δοκεῖ. Σωκράτης τί δῆτ' ἂν εἴη νόμος; ἐπισκεψώμεθ' αὐτὸ ὧδε. εἴ τις ἡμᾶς τὰ νυνδὴ λεγόμενα ἀνῆρετο, 'ἐπειδὴ ὅψει φατὲ [314α] τὰ ὁρώμενα ὁρᾶσθαι, τίνι ὄντι τῇ ὅψει ὁρᾶται;' ἀπεκρινάμεθ' ἂν αὐτῷ ὅτι αἰσθήσει ταύτῃ τῇ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν δηλούση τὰ πράγματα: εἰ δ' αὖ ἤρετο ἡμᾶς, 'τί δέ; ἐπειδὴ ἀκοῇ τὰ ἀκουόμενα ἀκούεται, τίνι ὄντι τῇ ἀκοῇ;' ἀπεκρινάμεθ' ἂν αὐτῷ ὅτι αἰσθήσει ταύτῃ τῇ διὰ τῶν ὠτῶν δηλούση ἡμῖν τὰς φωνάς. οὕτω τοίνυν καὶ εἰ ἀνέροιτο ἡμᾶς, 'ἐπειδὴ νόμῳ τὰ νομιζόμενα νομίζεται, τίνι ὄντι τῷ νόμῳ νομίζεται; [314β] πότερον αἰσθήσει τινὶ ἢ δηλώσει, ὥσπερ τὰ μανθανόμενα μανθάνεται δηλούση τῇ ἐπιστήμῃ, ἢ εὕρεσει τινί, ὥσπερ τὰ εὕρισκόμενα εὕσκεται, οἷον τὰ μὲν ὑγιεινὰ καὶ νοσώδη ἱατρικῇ, ἃ δὲ οἱ θεοὶ διανοοῦνται, ὥς φασιν οἱ μάντις, μαντικῇ; ἢ γάρ που τέχνη ἡμῖν εὕρεσις ἐστὶν τῶν πραγμάτων: ἢ γάρ;'	S. An sermo tibi videtur ea esse quae sermo dicuntur, vel visus quae videntur, vel auditus quae audiuntur? aut aliud sermo, aliud pronunciata, aliud visus, aliud visa, et auditus similiter atque quidita, necnon lex aliud, alid lege recepta? Sicne, an aliter tibi videtur? M. Sic utique. S. Non ergo lex est, quae lege recepta. M. Non videtur. S. Quid itaquesit lex, in hunc modum consideremus. Si quis de iis quae modo diximus, percontetur dicens: postquam visu asseritis quae videntur percipi: quid est visus quo illa percipiuntur: responderemus utique esse sensum huiusmodi qui per oculos colores declarat: et de auditu interrogati, sensum qui per aures vocem haurit. Eodemque pacto si roget, postquam lege legitima constituuntur, quid est lex qua recepta recipiuntur, utrum sensus aliquis, vel declaratio, quemadmodum quae discuntur, declarante scientia comprahenduntur, et inveniuntur inventionem monstrante: quemadmodum salubria et noxia medicina monstrantur: quae vero dii cogitant, ut vates ferunt, divinandi facultate noscuntur. Vaticinium namque rerum talium inventio est: an non?
---	--

Ἐταῖρος πάνυ γε.	M. Prorsus.
Σωκράτης τί οὖν ἂν τούτων ὑπολάβοιμεν μάλιστα τὸν νόμον εἶναι;	S. Quae horum praecipue legem esse praesumimus? institutane ista atque decreta?
Ἐταῖρος τὰ δόγματα ταῦτα καὶ ψηφίσματα, ἔμοιγε δοκεῖ. τί γὰρ ἂν ἄλλο τις φαίη νόμον εἶναι; ὥστε κινδυνεύει, ὃ [314ξ] σὺ ἐρωτᾷς, τὸ ὅλον τοῦτο, νόμος, δόγμα πόλεως εἶναι.	M. Mihi quidem videntur.. Quid enim aliud quispiam legem esse dixerit? Ex quo apparet id totum quod rogabas, legem civitatis institutum esse.
Σωκράτης δόξαν, ὡς ἔοικε, λέγεις πολιτικὴν τὸν νόμον.	S. Opinionemne civitatis legem vocas?
Ἐταῖρος ἔγωγε.	M. Equidem.
Σωκράτης καὶ ἴσως καλῶς λέγεις: τάχα δὲ ὧδε ἄμεινον εἰσόμεθα. λέγεις τινὰς σοφούς;	S. Et forte recte loqueris: forsitan vero in hunc modum melius intelligemus. Aliquos sapientes vocas?
Ἐταῖρος ἔγωγε.	M. Voco.
Σωκράτης οὐκοῦν οἱ σοφοί εἰσιν σοφία σοφοί;	S. Nonne sapientes sapientia sapientes sunt?
Ἐταῖρος ναί.	M. Ita.

Σωκράτης τί δέ; οἱ δίκαιοι δικαιοσύνη δίκαιοι; Ἐταῖρος πάνυ γε. Σωκράτης οὐκοῦν καὶ οἱ νόμιμοι νόμῳ νόμιμοι; Ἐταῖρος ναί. Σωκράτης οἱ δὲ [314δ] ἄνομοι ἀνομία ἄνομοι; Ἐταῖρος ναί. Σωκράτης οἱ δὲ νόμιμοι δίκαιοι; Ἐταῖρος ναί. Σωκράτης οἱ δὲ ἄνομοι ἄδικοι; Ἐταῖρος ἄδικοι.	S. Et iusti iustitia iusti? M. Prorsus. S. Ergo et legitimi lege legitimi? M. Nempe. S. Iniqui autem iniquitate iniqui? M. Certe. S. Legitimi vero iusti? M. Ita. S. Iniqui autem iniusti? M. Iniusti.
---	--

Σωκράτης οὐκοῦν κάλλιστον ἢ δικαιοσύνη τε καὶ ὁ νόμος; Ἐταῖρος οὕτως. Σωκράτης αἷσχιστον δὲ ἢ ἀδικία τε καὶ ἡ ἀνομία; Ἐταῖρος ναί. Σωκράτης καὶ τὸ μὲν σφάζει τὰς πόλεις καὶ τᾶλλα πάντα, τὸ δὲ ἀπόλλυσι καὶ ἀνατρέπει; Ἐταῖρος ναί. Σωκράτης ὥς περὶ καλοῦ ἄρα τινὸς ὄντος δεῖ τοῦ νόμου διανοεῖσθαι, καὶ ὥς ἀγαθὸν αὐτὸ ζητεῖν. Ἐταῖρος πῶς δ' οὔ; Σωκράτης οὐκοῦν δόγμα ἔφαμεν εἶναι πόλεως τὸν νόμον; [314ε] Ἐταῖρος ἔφαμεν γάρ.	S. An non pulcherrimum quiddam lex atque iustitia? M. Sic est. S. Turpissimum vero iniustitia atque iniquitas? M. Turpissimum. S. Et illud quidem civitates, ac reliqua omnia servat, hoc autem pervertit atque corrumpit? M. Ita. S. Ergo legem oportet, ut pulchrum aliquid cogitare, et ut bonum quaerere. M. Quidni? S. An non institutum civitatis legem esse diximus? M. Diximus.
--	---

Σωκράτης τί οὖν; οὐκ ἔστιν τὰ μὲν χρηστὰ δόγματα, τὰ δὲ πονηρά; Ἐταῖρος ἔστιν μὲν οὖν. Σωκράτης καὶ μὴν νόμος γε οὐκ ἦν πονηρός. Ἐταῖρος οὐ γάρ. Σωκράτης οὐκ ἄρα ὀρθῶς ἔχει ἀποκρίνεσθαι οὕτως ἀπλῶς ὅτι νόμος ἐστὶ δόγμα πόλεως. Ἐταῖρος οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ. Σωκράτης οὐκ ἄρα ἀρμόττοι ἂν τὸ πονηρὸν δόγμα νόμος εἶναι. Ἐταῖρος οὐ δῆτα. Σωκράτης ἀλλὰ μὴν δόξα γέ τις καὶ αὐτῷ μοι καταφαίνεται ὁ νόμος εἶναι: ἐπειδὴ δὲ οὐχ ἡ πονηρὰ δόξα, ἄρα οὐκ ἤδη τοῦτο κατάδηλον, ὥς ἡ χρηστή, εἴπερ δόξα νόμος ἐστί;	S. Nonne decreta quaedam bona, nonnulla etiam mala sunt? M. Sunt certe. S. Lex tamen mala non erat. M. Non certe. S. Non igitur ita simpliciter asserendum est, legem civitatis institutum esse. M. Nequaquam mihi videtur. S. Neque enim congruit iniquam constitutionem legem esse. M. Non. S. Verumtamen opinio quaedam lex mihi quoque videtur: cumque prava opinio minime sit, an non perspicuum est, si quidem est opinio, probam opinionem esse?
--	--

Ἐταῖρος ναί.	M. Constat.
Σωκράτης δόξα δὲ χρηστὴ τίς ἐστίν; οὐχ ἡ ἀληθής; [315α]	S. Proba vero opinio, nonne vera opinio est?
Ἐταῖρος ναί.	M. Est.
Σωκράτης οὐκοῦν ἡ ἀληθὴς δόξα τοῦ ὄντος ἐστὶν ἐξεύρεσις;	S. At opinio vera veritatis inventio.
Ἐταῖρος ἔστιν γάρ.	M. Certe.
Σωκράτης ὁ νόμος ἄρα βούλεται τοῦ ὄντος εἶναι ἐξεύρεσις.	S. Lex itaque veritatis inventio esse vult.
Ἐταῖρος πῶς οὖν, ὦ Σώκρατες, εἰ ὁ νόμος ἐστὶν τοῦ ὄντος ἐξεύρεσις, οὐκ ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς νόμοις χρώμεθα περὶ τῶν αὐτῶν, εἰ τὰ ὄντα γε ἡμῖν ἐξηγῆται;	M. At quomodo, o Socrates, si lex veritatis inventio est, non iisdem semper legibus circa eadem utimur, cum rerum veritas inventita sit?
Σωκράτης βούλεται μὲν οὐδὲν ἥττον ὁ νόμος εἶναι τοῦ ὄντος ἐξεύρεσις: οἱ δ' ἄρα μὴ τοῖς αὐτοῖς ἀεὶ νόμοις χρώμενοι [315β] ἄνθρωποι, ὥς δοκοῦμεν, οὐκ ἀεὶ δύνανται ἐξευρίσκειν ὃ βούλεται ὁ νόμος, τὸ ὄν. ἐπεὶ φέρε ἴδωμεν ἐὰν ἄρα ἡμῖν ἐνθὲνδε κατάδηλον γένηται εἴτε τοῖς αὐτοῖς ἀεὶ νόμοις χρώμεθα ἢ ἄλλοτε ἄλλοις, καὶ εἰ ἅπαντες τοῖς αὐτοῖς ἢ ἄλλοι ἄλλοις.	S. Nihilominus lex veritati, inventio esse vult. Quod si non iisdem, ut videtur, legibus homines utuntur, non semper veritatem, quam lex expetit, reperire possunt. Sed age videamus, an hinc nobis liquidius pateat, sive iisdem semper, sive alias aliis vivamus legibus, et num cuncti homines eiusdem, aut aliis alii.

Ἐταῖρος ἀλλὰ τοῦτό γε, ὦ Σώκρατες, οὐ χαλεπὸν γινῶναι, ὅτι οὔτε οἱ αὐτοὶ ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς νόμοις χρῶνται ἄλλοι τε ἄλλοις. ἐπεὶ αὐτίκα ἡμῖν μὲν οὐ νόμος ἐστὶν ἀνθρώπους θύειν ἀλλ' ἀνόσιον, Καρχηδόνιοι δὲ θύουσιν ὡς ὅσιον ὃν [315ξ] καὶ νόμιμον αὐτοῖς, καὶ ταῦτα ἔνιοι αὐτῶν καὶ τοὺς αὐτῶν ὑεῖς τῷ Κρόνῳ, ὡς ἴσως καὶ σὺ ἀκήκοας. καὶ μὴ ὅτι βάρβαροι ἄνθρωποι ἡμῶν ἄλλοις νόμοις χρῶνται, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῇ Λυκαίᾳ οὗτοι καὶ οἱ τοῦ Ἀθάμαντος ἐκγονοὶ οἵας θυσίας θύουσιν Ἑλλήνες ὄντες. ὥσπερ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς οἴσθα πού καὶ αὐτὸς ἀκούων οἷοις νόμοις ἐχρώμεθα πρὸ τοῦ περὶ τοὺς ἀποθανόντας, ἱερεῖά τε προσφάττοντες πρὸ τῆς ἐκφορᾶς τοῦ νεκροῦ καὶ ἐγχυτιστρίας μεταπεμπόμενοι: οἱ [315δ] δ' αὖ ἐκείνων ἔτι πρότεροι αὐτοῦ καὶ ἔθαπτον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοὺς ἀποθανόντας: ἡμεῖς δὲ τούτων οὐδὲν ποιοῦμεν. μυρία δ' ἂν τις ἔχοι τοιαῦτα εἰπεῖν: πολλὴ γὰρ εὐρυχωρία τῆς ἀποδείξεως ὡς οὔτε ἡμεῖς ἡμῖν αὐτοῖς ἀεὶ κατὰ ταῦτα νομίζομεν οὔτε ἀλλήλοις οἱ ἄνθρωποι. Σωκράτης οὐδὲν τοι θαυμαστόν ἐστιν, ὦ βέλτιστε, εἰ σὺ μὲν ὀρθῶς λέγεις, ἐμὲ δὲ τοῦτο λέληθεν. ἀλλ' ἕως ἄν σύ τε κατὰ σαντὸν λέγῃς ἃ σοὶ δοκεῖ μακρῷ λόγῳ καὶ πάλιν ἐγώ, [315ε] οὐδὲν μὴ ποτε συμβῶμεν, ὡς ἐγὼ οἶμαι: ἐὰν δὲ κοινὸν τεθῇ τὸ σκέμμα, τάχ' ἂν ὁμολογήσαιμεν. εἰ μὲν οὖν βούλει, πυνθανόμενός τι παρ' ἐμοῦ κοινῇ μετ' ἐμοῦ σκόπει: εἰ δ' αὖ βούλει, ἀποκρινόμενος. Ἐταῖρος ἀλλ' ἐθέλω, ὦ Σώκρατες, ἀποκρίνεσθαι ὅτι ἂν βούλῃ.	M. Verum neque id cognitu difficile est, o Socrates, quod neque iidem semper eisdem, nec alii semper aliis legibus vivunt, Neque enim leges nostrae hostia humana sacrificare permittunt, sed nefarium est: apud Carthaginenses autem iustum sanctumque habetur, adeo, ut eorum nonnulli Saturno filios litent, quod ipse forsitan audivisti. Nec modo Barbari homines diversas ac nos leges sequuntur, verumetiam qui Lyciam incolunt: illi Athamatis successores qualia sacra offerunt, quum tamen Graeci sint? Nos quoque audivisti quales quondam leges circa inferias servaverimus, hostias iugulantes antequam efferetur cadaver, praeficasque accersentes. Et qui iis antiquiores, defunctos etiam domi sepeliebant, quorum nos his temporibus nihil omnino servamus. Innumerabilia praeterea huiusmodi exempla referre possemus. Latissimus enim demonstrandi campus est, quod nec nos iisdem semper nobiscum, nec homines invicem legibus vitam agunt. S. Nil mirum est, o vir optime, si tu recte loqueris, me vero id latuit. Verum donec ipse per te ipsum quae tibi videntur, prolixa oratione narrabis, egoque rursus idem faciam, nunquam, ut arbitror, consentiemus. At si communis disceptatio proponatur, forsitan congruemus: itaque si id vis, interrogans ipse me, communiter una mecum considera: sin autem respondere mavis, responde. M. Volo equidem, o Socrates, ad quodcunque libuerit respondere.
---	---

Σωκράτης φέρει δὴ σύ, πότερα νομίζεις τὰ δίκαια ἄδικα εἶναι καὶ τὰ ἄδικα δίκαια, ἢ τὰ μὲν δίκαια δίκαια, τὰ δὲ ἄδικα ἄδικα; Ἐταῖρος ἐγὼ μὲν τὰ τε δίκαια δίκαια καὶ τὰ ἄδικα [316a] ἄδικα. Σωκράτης οὐκοῦν καὶ παρὰ πᾶσιν οὕτως ὥς ἐνθάδε νομίζεται; Ἐταῖρος ναί. Σωκράτης οὐκοῦν καὶ ἐν Πέρσαις; Ἐταῖρος καὶ ἐν Πέρσαις. Σωκράτης ἀλλὰ ἀεὶ δῆπου; Ἐταῖρος ἀεὶ. Σωκράτης πότερον δὲ τὰ πλεῖον ἔλκοντα βαρύτερα νομίζεται ἐνθάδε, τὰ δὲ ἔλαττον κουφότερα, ἢ τοῦναντίον;	S. Age igitur, num iusta putas iniusta, iniusta vero duntaxat iniusta? M. Equidem quae iusta sunt, iusta: necnon iniusta, quaecunque iniusta sunt. S. An non quemadmodum hic, sic et ubique gentium existimatur? M. Ita. S. Et apud Persas nonne? M. Et apud Persas. S. An non et semper? M. Et semper. S. Utrum quae plus trahunt, graviora hic censentur: quae minus leviora: vel huius oppositum?
--	---

Ἑταῖρος οὐκ, ἀλλὰ τὰ πλεῖον ἔλκοντα βαρύτερα, τὰ δὲ ἔλαττον κουφότερα.	M. Non, immo plus trahentia graviora, minus trahentia leviora.
Σωκράτης οὐκοῦν καὶ ἐν Καρχηδόνι καὶ ἐν Λυκαίᾳ;	S. Num et in Lycia, et Carthagine idem?
Ἑταῖρος ναί.	M. Idem.
Σωκράτης τὰ μὲν καλά, ὡς ἔοικε, πανταχοῦ νομίζεται [316β] καλὰ καὶ τὰ αἰσχροῦ αἰσχροῦ, ἀλλ' οὐ τὰ αἰσχροῦ καλὰ οὐδὲ τὰ καλὰ αἰσχροῦ.	S. Pulchra quippe ut videtur, ubique pulchra putantur: turpia contra, turpia: non autem pulchra turpia, vel turpia pulchra.
Ἑταῖρος οὕτως.	M. Ita est.
Σωκράτης οὐκοῦν, ὥς κατὰ πάντων εἰπεῖν, τὰ ὄντα νομίζεται εἶναι, οὐ τὰ μὴ ὄντα, καὶ παρ' ἡμῖν καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν.	S. Nonne per omnia generatim quae vera sunt, esse censentur: non autem quae minime vera, tum apud nos, tum apud homines universos?
Ἑταῖρος ἔμοιγε δοκεῖ.	M. Videtur.
Σωκράτης ὅς ἂν ἄρα τοῦ ὄντος ἀμαρτάνῃ, τοῦ νομίμου ἀμαρτάνει.	S. Ergo quisquis a vero aberrat, a legitimo quoque aberrat.

Ἐταῖρος οὕτω μὲν, ὃ Σώκρατες, ὡς σὺ λέγεις, καὶ φαίνεται ταῦτα νόμιμα καὶ ἡμῖν ἀεὶ καὶ τοῖς ἄλλοις: ἐπειδὴν δ' ἐννοήσω [316ξ] ὅτι οὐδὲν παυόμεθα ἄνω κάτω μετατιθέμενοι τοὺς νόμους, οὐ δύναμαι πεισθῆναι. Σωκράτης ἴσως γὰρ οὐκ ἐννοεῖς ταῦτα μεταπεττευόμενα ὅτι ταῦτά ἐστιν. ἀλλ' ὥδε μετ' ἐμοῦ αὐτὰ ἄθρει. ἤδη ποτὲ ἐνέτυχες συγγράμματι περὶ ὑγιείας τῶν καμνόντων; Ἐταῖρος ἔγωγε. Σωκράτης οἶσθα οὖν τίνος τέχνης τοῦτ' ἐστὶ τὸ σύγγραμμα; Ἐταῖρος οἶδα, ὅτι ἰατρικῆς. Σωκράτης οὐκοῦν ἰατροὺς καλεῖς τοὺς ἐπιστήμονας περὶ τούτων; Ἐταῖρος φημί. Σωκράτης [316δ] πότερον οὖν οἱ ἐπιστήμονες ταῦτά περὶ τῶν αὐτῶν νομίζουσιν ἢ ἄλλοι ἄλλα;	M. Secundum rationem tuam, o Socrates, eadem legitima semper et inter nos, et inter caeteros esse videntur. At cum nos animadverto absque fine quotidie leges sursum deorsumque mutantes, fidem tibi habere non possum. S. Forte non percipis, quod haec transposita eadem perseverant. Caeterum sic ipsa mecum intueri: librumne unquam de curatione morborum aliquem nactus est? M. Equidem. S. Nostin' cuius artis libet ille sit? M. Novi quod medicinae. S. Medicos vocas qui haec sciunt? M. Voco. S. Qui sciunt, eadem de eiusdem, an diversi diversa constituunt?
--	---

Ἑταῖρος ταῦτ᾽ ἔμοιγε δοκοῦσι.	
Σωκράτης πότερον οἱ Ἕλληνες μόνοι τοῖς Ἕλλησιν ἢ καὶ οἱ βάρβαροι αὐτοῖς τε καὶ τοῖς Ἕλλησι, περὶ ὧν ἂν εἰδῶσι, ταῦτ᾽ νομίζουσι;	M. Eadem. S. Utrum Graeci soli cum Graecis, aut etiam Barbari, et secum et cum Graecis de iis quae sciunt, conveniunt?
Ἑταῖρος ταῦτ᾽ ἀπὸ πολλῆς ἀνάγκης ἐστὶν τοῖς εἰδότας αὐτοῖς συννομίζειν καὶ Ἕλληνας καὶ βαρβάρους.	M. Necesse est omnino eadem de iis quae sciunt Graecos Barbarosque censere.
Σωκράτης καλῶς γε ἀπεκρίνω. οὐκοῦν καὶ ἀεὶ;	S. Probe respondisti, sed nonne et semper?
Ἑταῖρος ναί, καὶ ἀεὶ.	M. Et semper.
Σωκράτης οὐκοῦν καὶ οἱ ἱατροὶ συγγράφουσι περὶ ὑγιείας ἅπερ [316ε] καὶ νομίζουσιν εἶναι;	S. Nonne medici circa valetudinem conscribunt, quae esse censent?
Ἑταῖρος ναί.	M. Immo.
Σωκράτης ἱατρικὰ ἄρα καὶ ἱατρικοὶ νόμοι ταῦτα τὰ συγγράμματα ἐστὶν τὰ τῶν ἱατρῶν.	S. Scripta igitur medicorum leges medicorum sunt?
Ἑταῖρος ἱατρικὰ μέντοι.	M. Sunt.

Σωκράτης ἄρ' οὖν καὶ τὰ γεωργικὰ συγγράμματα γεωργοὶ νόμοι εἰσίν; Ἐταῖρος ναί. Σωκράτης τίνων οὖν ἐστὶν τὰ περὶ κήπων ἐργασίας συγγράμματα καὶ νόμιμα; Ἐταῖρος κηπουρῶν. Σωκράτης κηπουρικοὶ ἄρα νόμοι ἡμῖν εἰσιν οὗτοι. Ἐταῖρος ναί. Σωκράτης τῶν ἐπισταμένων κήπων ἄρχειν; Ἐταῖρος πῶς δ' οὐ; Σωκράτης ἐπίστανται δ' οἱ κηπουροί. Ἐταῖρος ναί.	S. Et geometrica scripta geometrarum leges? M. Certe. S. Quorum sunt scripta constitutionesque de cultu hortorum? M. Horticultorum. S. Hae igitur leges horticulturae sunt? M. Ita. S. Eorum qui hortis praeesse sciunt? M. Quidni? S. Sciunt autem horticultores? M. Nempe.
--	--

Σωκράτης τίνων δὲ τὰ περὶ ὄψουσκευασίας συγγράμματα τε καὶ νόμιμα; Ἐταῖρος μαγείρων. Σωκράτης μαγειρικοὶ ἄρα οὗτοι νόμοι εἰσὶ; Ἐταῖρος μαγειρικοί. Σωκράτης τῶν ἐπισταμένων, ὥς [317α] ἔοικεν, ὄψουσκευασίας ἄρχειν; Ἐταῖρος ναί. Σωκράτης ἐπίστανται δέ, ὥς φασιν, οἱ μάγειροι; Ἐταῖρος ἐπίστανται γάρ. Σωκράτης εἶεν: τίνων δὲ δὴ τὰ περὶ πόλεως διοικήσεως συγγράμματα τε καὶ νόμιμά ἐστιν; ἄρ' οὐ τῶν ἐπισταμένων πόλεων ἄρχειν; Ἐταῖρος ἔμοιγε δοκεῖ.	S. At quorum sunt de condimentis obsoniorum scripta atque instituta? M. Coquorum. S. Coquorum igitur hae leges sunt? M. Sunt. S. Eorum videlicet, qui praeparandis obsoniis praeesse sciunt. M. Procul dubio. S. Sciunt haec, ut aiunt, coqui? M. Sciunt. S. Age igitur, dic quorum sunt conscripta, et instituta de civitatis gubernatione. An non eorum qui administrandis reipublicae periti sunt? M. Apparet.
--	---

Σωκράτης ἐπίστανται δὲ ἄλλοι τινὲς ἢ οἱ πολιτικοὶ τε καὶ οἱ βασιλικοί; Ἐταῖρος οὗτοι μὲν οὖν. Σωκράτης πολιτικὰ ἄρα ταῦτα συγγράμματά ἐστιν, οὓς οἱ ἄνθρωποι νόμους καλοῦσι, βασιλέων τε καὶ ἀνδρῶν [317β] ἀγαθῶν συγγράμματα. Ἐταῖρος ἀληθῆ λέγεις. Σωκράτης ἄλλο τι οὖν οἷ γε ἐπιστάμενοι οὐκ ἄλλοτε ἄλλα συγγράψουσι περὶ τῶν αὐτῶν; Ἐταῖρος οὔ. Σωκράτης οὐδὲ μεταθήσονται ποτε περὶ τῶν αὐτῶν ἕτερα καὶ ἕτερα νόμιμα; Ἐταῖρος οὐ δῆτα. Σωκράτης ἐὰν οὖν ὁρῶμέν τινας ὅπου οὖν τοῦτο ποιοῦντας, πότερα φήσομεν ἐπιστήμονας εἶναι ἢ ἀνεπιστήμονας τοὺς τοῦτο ποιοῦντας;	S. Num alii quidam praeter civiles atque regios homines id noverunt? M. Isti soli. S. Civilia ergo conscripta haec sunt, quae homines regum bonorumque virorum decreta nominant. M. Vera narras. S. Qui sciunt, haud alias aliud de iisdem rebus statuunt? M. Non certe. S. Non igitur alia atque alia legitima sunt. M. Nequaquam. S. Si quos dissidentes mutantesque viderimus, num scire illos, an ignorare dicemus?
---	--

Ἑταῖρος ἀνεπιστήμονας.	
Σωκράτης οὐκοῦν καὶ ὁ μὲν ἂν ὀρθὸν ᾖ, νόμιμον αὐτὸ φήσομεν ἐκάστῳ εἶναι, ἢ τὸ ἱατρικὸν ἢ τὸ μαγειρικὸν ἢ τὸ κηπουρικόν; [317ξ]	
Ἑταῖρος ναί.	M. Nescire.
Σωκράτης ὁ δ' ἂν μὴ ὀρθὸν ᾖ, οὐκέτι φήσομεν τοῦτο νόμιμον εἶναι;	S. An non, quod in singulis rectum est, id in singulis legitimum nuncupandum? Ut pote quod secundum rationem medici fit, vel coqui, vel horticulatoris, id in eis legitimum?
Ἑταῖρος οὐκέτι.	M. Absque dubio.
Σωκράτης ἄνομον ἄρα γίγνεται.	S. Contra vero, quod minime rectum, haud amplius legitimum appellandum?
Ἑταῖρος ἀνάγκη.	M. Haud amplius.
Σωκράτης	
ἄνομον ἄρα γίγνεται.	S. Illegitimum itaque sit.
Ἑταῖρος ἀνάγκη.	M. Necessarium est.
Σωκράτης οὐκοῦν καὶ ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῖς περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων καὶ ὅλως περὶ πόλεως διακοσμήσεώς τε καὶ περὶ τοῦ ὧς χρὴ πόλιν διοικεῖν, τὸ μὲν ὀρθὸν νόμος ἐστὶ βασιλικός, τὸ δὲ μὴ ὀρθὸν οὐ, ὃ δοκεῖ νόμος εἶναι τοῖς μὴ εἰδόσιν: ἔστιν γὰρ ἄνομον.	S. Quamobrem in constitutionibus de iustis atque iniustis, et universe de civitatis ordine et gubernandi ratione tractantibus quodcunque rectum est, regia lex existit: non rectum vero, nequaquam lex regia: quia scientia deest, esse videtur, quippe cum illegitimum sit.
Ἑταῖρος ναί. [317δ]	M. Sic est.

Σωκράτης ὀρθῶς ἄρα ὠμολογήσαμεν νόμον εἶναι τοῦ ὄντος εὕρεσιν. Ἐταῖρος φαίνεται. Σωκράτης ἔτι δὲ καὶ τόδε ἐν αὐτῷ διαθεώμεθα. τίς ἐπιστήμων διανεῖται ἐπὶ γῇ τὰ σπέρματα; Ἐταῖρος γεωργός. Σωκράτης οὗτος δὲ τὰ ἄξια σπέρματα ἐκάστη γῇ διανέμει; Ἐταῖρος ναί. Σωκράτης ὁ γεωργὸς ἄρα νομεὺς ἀγαθὸς τούτων, καὶ οἱ τούτου νόμοι καὶ διανομαὶ ἐπὶ ταῦτα ὀρθαί εἰσιν; Ἐταῖρος ναί. Σωκράτης τίς δὲ κρουμάτων ἐπὶ τὰ μέλη ἀγαθὸς νομεὺς, καὶ τὰ ἄξια νεῖμαι; καὶ οἱ τίνος νόμοι ὀρθοί εἰσιν;	S. Probe igitur confessi sumus legem esse veritatis inventionem? M. Apparet. S. Praeterea et hoc ad idem consideremus: quis spargendorum in terram seminum peritus est? M. Agricola. S. Hic utique convenientia semina unicuique solo distribuit. M. Sane. S. Agricola igitur in iis legislator beonus est, iusque leges et ad ista distributionis rectae. M. Verum. S. Quis in ipsis ad harmonaim pulsationibus bonus legis conditor est, ac pro dignitate impertit, et cuius leges rectae?
--	---

Ἑταῖρος οἱ τοῦ [317ε] αὐλητοῦ καὶ τοῦ κιθαριστοῦ.	M. Tibicen et citharista haec agunt.
Σωκράτης ὁ νομικώτατος ἄρα ἐν τούτοις, οὗτος αὐλητικώτατος.	S. Qui ergo in iis maxime legitimus est, is maxime tibicen.
Ἑταῖρος ναί.	M. Ita.
Σωκράτης τίς δὲ τὴν τροφήν ἐπὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα διανεῖμαι ἄριστος; οὐχ ὅσπερ τὴν ἀξίαν;	S. Quis optime corporibus alimenta accomodate potest, nonne qui congrua cuique adhibere novit?
Ἑταῖρος ναί.	M. Is ipse.
Σωκράτης αἱ τούτου ἄρα διανομαὶ καὶ οἱ νόμοι βέλτιστοι, καὶ ὅστις περὶ ταῦτα νομικώτατος, καὶ νομεὺς ἄριστος.	S. Huius partitiones institutionesque optimae: et quicunque circa haec legitimus maxime, is legiis conditor optimus.
Ἑταῖρος πάνυ γε.	M. Prorsus.
Σωκράτης τίς οὗτος; [318α]	S. Quis iste?
Ἑταῖρος παιδοτρίβης.	M. Paedotriba.
Σωκράτης οὗτος τὴν ἀνθρωπείαν ἀγέλην τοῦ σώματος νέμειν κράτιστος;	S. Is humani corporis gregem pascere optime novit?

Ἐταῖρος ναί.	M. Sane.
Σωκράτης τίς δὲ τὴν τῶν προβάτων ἀγέλην κράτιστος νέμειν; τί ὄνομα αὐτῷ;	S. Ei vero qui pecudum gregem pascere novit, quod nomen est?
Ἐταῖρος ποιμήν.	M. Pastor.
Σωκράτης οἱ τοῦ ποιμένου ἄρα νόμοι ἄριστοι τοῖς προβάτοις.	S. Pastoris itaque leges ovibus optimae.
Ἐταῖρος ναί.	M. Optimae.
Σωκράτης οἱ δὲ τοῦ βουκόλου τοῖς βουσί.	S. Et bubulci bobus.
Ἐταῖρος ναί.	M. Etiam.
Σωκράτης οἱ δὲ τοῦ τίνος νόμοι ἄριστοι ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων; οὐχ οἱ τοῦ βασιλέως; φάθι.	S. At cuius potissimum leges animis hominum optimae sunt? an non regis?
Ἐταῖρος φημί δῆ. [318β]	M. Regis.

Σωκράτης καλῶς τοῖνυν λέγεις. ἔχοις ἂν οὖν εἰπεῖν τίς τῶν παλαιῶν ἀγαθὸς γέγονεν ἐν τοῖς αὐλητικοῖς νόμοις νομοθέτης; ἴσως οὐκ ἐννοεῖς, ἀλλ' ἐγὼ βούλει σε ὑπομνήσω; Ἐταῖρος πάνυ μὲν οὖν. Σωκράτης ἄρ' οὖν ὁ Μαρσύας λέγεται καὶ τὰ παιδικὰ αὐτοῦ Ὀλυμπος ὁ Φρύξ; Ἐταῖρος ἀληθῆ λέγεις. Σωκράτης τούτων δὴ καὶ τὰ αὐλήματα θειότατά ἐστι, καὶ μόνα κινεῖ καὶ ἐκφαίνει τοὺς τῶν θεῶν ἐν χρεῖα ὄντας; καὶ ἔτι καὶ [318ξ] νῦν μόνα λοιπά, ὥς θεῖα ὄντα. Ἐταῖρος ἔστι ταῦτα. Σωκράτης τίς δὲ λέγεται τῶν παλαιῶν βασιλέων ἀγαθὸς νομοθέτης γεγονέναι, οὗ ἔτι καὶ νῦν τὰ νόμιμα μένει ὥς θεῖα ὄντα; Ἐταῖρος οὐκ ἐννοῶ.	S. Bene dicis: sed num referre potes, quis e priscis hominibus legum circa tibi arum inflationem conditor optimus extitit? forte non tenes, visne tibi memorem? M. Valde. S. Marsya, et quem ille maxime amavit Olympus Phrygius. M. Vera loqueris. S. Horum sane tibicines harmoniae divinissimae sunt, et solae concitant audientes, qui potissimum Deos qui usui sunt ostendunt, ac solae in hunc usque diem ut pote divinae perstiterunt. M. Vera haec sunt. S. Quis autem ex antiquis regibus legis conditor optimus fuisse fertur, cuius adhuc tanquam divinae institutiones extent? M. Nequaquam teneo.
--	--

Σωκράτης οὐκ οἶσθα τίνες παλαιοτάτοις νόμοις χρῶνται τῶν Ἑλλήνων;	S. An nescis, quae Graecorum gentes antiquissimis legibus utantur?
Ἐταῖρος ἄρα Λακεδαιμονίους λέγεις καὶ Λυκοῦργον τὸν νομοθέτην;	M. Forte Lacaedemonios et Lycurgum Lacaedaemoniorum legum latorem dicis.
Σωκράτης ἀλλὰ ταῦτά γε οὐδέπω ἴσως ἔτη τριακόσια ἢ ὀλίγα τούτων πλείω. ἀλλὰ τούτων τῶν νομίμων τὰ βέλτιστα πόθεν [318δ] ἤκει; οἶσθα;	S. At haec instituta nondum forte trecentos annos, vel paulo plures impleverunt, sed legum earum praecipuae unde venerunt, nosti?
Ἐταῖρος φασί γε ἐκ Κρήτης.	M. Ex Creta ferunt.
Σωκράτης οὐκοῦν οὗτοι παλαιοτάτοις νόμοις χρῶνται τῶν Ἑλλήνων;	S. Isti itaque ex Graecis omnibus antiquissimis legibus vivunt.
Ἐταῖρος ναί.	M. Verum.
Σωκράτης οἶσθα οὖν τίνες τούτων ἀγαθοὶ βασιλεῖς ἦσαν; Μίνως καὶ Ῥαδάμανθους, οἱ Διὸς καὶ Εὐρώπης παῖδες, ὧν οἶδε εἰσὶν οἱ νόμοι.	S. Scis qui apud eos praestantissimi reges extiterint? Minos videlicet et Rhadamanthus Iovis et Europae filii, quorum hae leges sunt.
Ἐταῖρος Ῥαδάμανθὺν γέ φασιν, ὃ Σώκρατες, δίκαιον ἄνδρα, τὸν δὲ Μίνων ἄγριόν τινα καὶ χαλεπὸν καὶ ἄδικον.	M. Rhadamanthum quidem, o Socrates, iustum virum fuisse tradunt, Minoem autem agrestem, durum atque iniustum.
Σωκράτης Ἀττικόν, ὃ βέλτιστε, λέγεις μῦθον καὶ τραγικόν. [318ε]	S. Atticam, o vir optime, ac tragicam fabulam refers.

Ἐταῖρος τί δέ; οὐ ταῦτα λέγεται περὶ Μίνω; Σωκράτης οὐκ οὐν ὑπό γε Ὅμηρου καὶ Ἡσιόδου· καίτοι γε πιθανώτεροί εἰσιν ἢ σύμπαντες οἱ τραγωδοποιοί, ὧν σὺ ἀκούων ταῦτα λέγεις. Ἐταῖρος ἀλλὰ τί μὴν οὗτοι περὶ Μίνω λέγουσιν; Σωκράτης ἐγὼ δὴ σοι ἐρῶ, ἵνα μὴ καὶ σὺ ὥσπερ οἱ πολλοὶ ἀσεβῇς. οὐ γὰρ ἔσθ' ὅτι τούτου ἀσεβέστερόν ἐστιν οὐδ' ὅτι χρὴ μᾶλλον εὐλαβεῖσθαι, πλὴν εἰς θεοὺς καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἐξαμαρτάνειν, δεύτερον δὲ εἰς τοὺς θεῖους ἀνθρώπους· ἀλλὰ πάννυ πολλὴν χρὴ προμήθειαν ποιεῖσθαι ἀεὶ, ὅταν μέλλης [319α] ἄνδρα ψέξειν ἢ ἐπαινέσθαι, μὴ οὐκ ὀρθῶς εἴπῃς. τούτου καὶ ἔνεκα χρὴ μαρτάνειν διαγιγνώσκειν χρηστοὺς καὶ πονηροὺς ἄνδρας. νεμεσᾷ γὰρ ὁ θεός, ὅταν τις ψέγῃ τὸν ἑαυτῷ ὅμοιον ἢ ἐπαινῇ τὸν ἑαυτῷ ἐναντίως ἔχοντα· ἔστι δ' οὗτος ὁ ἀγαθός. μὴ γάρ τι οἷου λίθους μὲν εἶναι ἱεροὺς καὶ ξύλα καὶ ὄρνεα καὶ ὄφεις, ἀνθρώπους δὲ μή· ἀλλὰ πάντων τούτων ἱερώτατόν ἐστιν ἄνθρωπος ὁ ἀγαθός, καὶ μιαινότατον ὁ πονηρός. ἤδη οὖν καὶ περὶ Μίνω, ὥς αὐτὸν Ὅμηρός τε καὶ Ἡσίοδος [319β] ἐγκωμιάζουσι, τούτου ἔνεκα φράσω, ἵνα μὴ ἄνθρωπος ὢν ἀνθρώπου εἰς ἥρῳ Διὸς ὑὸν λόγῳ ἐξαμαρτάνῃς. Ὅμηρος γὰρ περὶ Κρήτης λέγων ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι ἐν αὐτῇ εἰσιν καὶ ἐνενήκοντα πόλεις, τῇσι δέ, φησὶν—“ἐνὶ Κνωσὸς μεγάλη πόλις, ἐνθα τε Μίνως ἐννέωρος βασίλευε Διὸς μεγάλου ὀαριστής.	M. Nonne haec de Minoe circumferuntur? S. Non tamen Homerus, aut Hesiodus ista testantur, quanquam locupletiores admodum testes sunt, quam cuncti tragici, quorum testimonio talia loqueris. M. Et quid isti de Minoe tradunt? S. Dicam, ne tu, ut alii multi, impia loquaris. Nihil enim hoc magis impium est. Etenim primo cavendum est, ne quid in Deum, aut verbo, aut opere, aliquando peccemus deinde ne quid adversus divinos homines. Quin diligenter cavere decet, quoties virum aliquem laudaturus, aut vituperaturus es, ne aberres. Atque huius gratia in primis cavendum est, ut bonos ac malos homines dignoscamus. Deus quippe nimium indignatur, quoties quispiam illius similem improbat, aut probat dissimilem. Dei vero similis est vir bonus. Neque lapides ac ligna, avesque atque serpentes sacra existimes, homines vero nequaquam. Immo sacratissimum omnium est vir bonus, prophanissimum contra vir malus. Et nunc iam quemadmodum Homerus Hesiodusque Minoem ipsum extollunt, hac de causa referam, ne amplius homo ipse ex homine natus, adversus heroa Iovis filium perperam obloquaris. Nam Homerus ubi de Creta mentionem faceret, quod esset admodum populosa, et in ea nonaginta urbes, inter illas, inquit, est Gnosos ampla civitas, in qua Minos regnavit, novem annos magno cum Iove collocutus.
--	--

”Hom. Od. 19.179 [319ξ] ἔστιν οὖν τοῦτο Ὅμηρου ἐγκώμιον εἰς Μίνων διὰ βραχέων εἰρημένον, οἷον οὐδ’ εἰς ἓνα τῶν ἡρώων ἐποίησεν Ὅμηρος. ὅτι μὲν γὰρ ὁ Ζεὺς σοφιστὴς ἔστιν καὶ ἡ τέχνη αὕτη παγκάλη ἐστί, πολλαχοῦ καὶ ἄλλοι δηλοῖ, ἀτὰρ καὶ ἐνταῦθα. λέγει γὰρ τὸν Μίνων συγγίγνεσθαι ἐνάτῳ ἔτει τῷ Διὶ ἐν λόγοις καὶ φοιτᾶν παιδευθησόμενον ὥς ὑπὸ σοφιστοῦ ὄντος τοῦ Διός. ὅτι οὖν τοῦτο τὸ γέρας οὐκ ἔστιν ὅτῳ ἀπένειμεν Ὅμηρος τῶν ἡρώων, ὑπὸ Διὸς πεπαιδεῦσθαι, ἄλλῳ ἢ Μίνῳ, [319δ] τοῦτ’ ἔστιν ἔπαινος θαυμαστός. καὶ Ὀδυσσεύς ἐν Νεκυίᾳ δικάζοντα χρυσοῦν σκῆπτρον ἔχοντα πεποίηκε τὸν Μίνων, οὐ τὸν Ῥαδάμανθυν: Ῥαδάμανθυν δὲ οὐτ’ ἐνταῦθα δικάζοντα πεποίηκεν οὔτε συγγιγνόμενον τῷ Διὶ οὐδαμοῦ. διὰ ταῦτά φημι’ ἐγὼ Μίνων ἀπάντων μάλιστα ὑπὸ Ὅμηρου ἐγκεκωμιάσθαι. τὸ γὰρ Διὸς ὄντα παῖδα μόνον ὑπὸ Διὸς πεπαιδεῦσθαι οὐκ ἔχει ὑπερβολὴν ἐπαίνου—τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἔπος τὸ—“ἐννέωρος βασίλευε Διὸς μεγάλου ὀαριστὴς, ”Hom. Od. 11.569 [319ε] συνουσιαστὴν τοῦ Διὸς εἶναι τὸν Μίνων. οἱ γὰρ ὄαροι λόγοι εἰσὶν, καὶ ὀαριστὴς συνουσιαστής ἔστιν ἐν λόγοις—ἐφοῖτα οὖν δι’ ἐνάτου ἔτους εἰς τὸ τοῦ Διὸς ἄντρον ὁ Μίνως, τὰ μὲν μαθησόμενος, τὰ δὲ ἀποδειξόμενος ἃ τῇ προτέρᾳ ἐννεετηρίδι ἐμεμαθήκει παρὰ τοῦ Διός. εἰσὶν δὲ οἱ ὑπολαμβάνουσι τὸν ὀαριστὴν συμπότην καὶ συμπαιστὴν εἶναι τοῦ Διός, ἀλλὰ τῷδε ἂν τις τεκμηρίῳ χρῶτο ὅτι οὐδὲν λέγουσιν οἱ οὕτως [320α] ὑπολαμβάνοντες: πολλῶν γὰρ ὄντων ἀνθρώπων καὶ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, οὐκ ἔστιν οἵτινες ἀπέχονται συμποσίων καὶ ταύτης τῆς παιδείας, οὗ ἔστιν οἶνος, ἄλλοι ἢ Κρήτες καὶ Λακεδαιμόνιοι δεύτεροι, μαθόντες παρὰ Κρητῶν. ἐν Κρήτῃ δὲ εἰς οὗτός ἐστι τῶν ἄλλων νόμων οὗς Μίνως ἔθηκε, μὴ συμπίνειν ἀλλήλοις εἰς μέθην.	Tanta est haec in Minoe Homeri laus paucis verbis explicata, ut nunquam pari laudatione heroum quenquam extulerit. quod enim Iupiter sophista est, eaque ars praeclarissima, quum alibi saepenumero, tum hoc in loco, vel maxime patefacit. Nam Minoem annos novem cum Iove colloquutum inquit, ad eumque disciplinae gratia proficisci solitum, quasi Iupiter sophista sit. Quod autem tanto munere, hoc est ab Iove eruditum esse, alium heroa nullum Homerus affecit, mira quaedam laus existimanda est. Qinetiam in Odyssea ubi funus describitur, Minoem mortuorum animas iudicantem, aureum sceptrum tenentem induxit. Rhadamanthum vero neque hic, neque alibi iudicantem, aut cum Iove colloquentem inducit. Quamobrem ab Homero prae caeteris omnibus Minoem honoratum assero. Etenim quum Iovis sit filius, quod ab illo duntaxat sit eruditus, non habet magnam laudem. hoc nempe carmen illud significat, Minos regnavit novem annos, magno cum Iove colloqui solitus. Minoem videlicet cum Iove annos novem in sermonibus congressum. <i>oaroī</i> namque sermones sunt, <i>oaristēs</i> autem est in sermonibus congregiens. Minos itaque annos novem Iovis antrum erudiendus accessit. Unde et didicit, et docuit inde caeteros, quae ab Iove novem annis acceperat. Nec tamen desunt qui <i>oaristēn</i> aliter exponant, comptatorem, comessatoremque, et collusorem Iovis. Verum ex hoc maxime istos non recte exponere conicere possumus, quod nulli vel Graeci, vel Barbari symposiis, id est, computationibus, atque eiusmodi ludis abstinent praeter Cretenses, atque Lacedaemonios, qui a Cretensibus didicerunt. In Creta praeterea inter caeteras Minois ipsius leges haec extat, Ne invicem comptetis ad ebrietatem.
--	---

καίτοι δῆλον ὅτι ἃ ἐνόμιζεν καλὰ εἶναι, ταῦτα νόμιμα ἔθηκεν καὶ τοῖς αὐτοῦ πολίταις. [320β] οὐ γάρ που, ὥσπερ γε φαῦλος ἄνθρωπος, ὁ Μίνως ἐνόμιζεν μὲν ἕτερα, ἐποίει δὲ ἄλλα παρ' ἃ ἐνόμιζεν: ἀλλὰ ἦν αὕτη ἡ συνουσία ὥσπερ ἐγὼ λέγω, διὰ λόγων ἐπὶ παιδείᾳ εἰς ἀρετὴν. ὅθεν δὴ καὶ τοὺς νόμους τούτους ἔθηκε τοῖς αὐτοῦ πολίταις, δι' οὓς ἢ τε Κρήτη τὸν πάντα χρόνον εὐδαιμονεῖ καὶ Λακεδαιμόν, ἀφ' οὗ ἤρξατο τούτοις χρῆσθαι, ἅτε θείοις οὗσιν. Ῥαδάμανθος δὲ ἀγαθὸς μὲν ἦν ἀνὴρ: ἐπεπαίδευτο γὰρ [320ξ] ὑπὸ τοῦ Μίνω. ἐπεπαίδευτο μέντοι οὐχ ὅλην τὴν βασιλικὴν τέχνην, ἀλλ' ὑπηρεσίαν τῇ βασιλικῇ, ὅσον ἐπιστατεῖν ἐν τοῖς δικαστηρίοις: ὅθεν καὶ δικαστὴς ἀγαθὸς ἐλέχθη εἶναι. νομοφύλακι γὰρ αὐτῷ ἐχρήτο ὁ Μίνως κατὰ τὸ ἄστυ, τὰ δὲ κατὰ τὴν ἄλλην Κρήτην τῷ Τάλῳ. ὁ γὰρ Τάλως τρεῖς περιήει τοῦ ἐνιαυτοῦ κατὰ τὰς κώμας, φυλάττων τοὺς νόμους ἐν αὐταῖς, ἐν χαλκοῖς γραμματείοις ἔχων γεγραμμένους τοὺς νόμους, ὅθεν χαλκοῦς ἐκλήθη. εἶρηκε δὲ καὶ Ἡσίοδος ἀδελφὰ [320δ] τούτων εἰς τὸν Μίνων. μνησθεῖς γὰρ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος φησὶν—“ὃς βασιλεῦτατος γένετο θνητῶν βασιλῶν, καὶ πλείστων ἦνασσε περικτιόνων ἀνθρώπων, Ζηνὸς ἔχων σκῆπτρον: τῷ καὶ πολέων βασίλευεν. ”Hes. Fr. 144καὶ οὗτος λέγει τὸ τοῦ Διὸς σκῆπτρον οὐδὲν ἄλλο ἢ τὴν παιδείαν τὴν τοῦ Διός, ἣ εὖθυνη τὴν Κρήτην. Ἐταῖρος διὰ τί οὖν ποτε, ὦ Σώκρατες, αὕτη ἡ φήμη κατεσκέδασται [320ε] τοῦ Μίνω ὡς ἀπαιδεύτου τινὸς καὶ χαλεποῦ ὄντος;	Constat autem eum quae honesta censebat, civibus suis observanda Creta per omne tempus est felix, ac etiam Lacedamon, ex quo iis legibus, ut pote divinis, uti coepit. Rhadamanthus autem vir quidem bonus extitit, a Minoe siquidem instructus erat: nec tamen regiam disciplinam omnem, sed regi tantum ministrare in iudiciis didicit: unde iudex bonus apellatus est. Eo plane veluti legum custode per urbem usus est Minos, ad reliquam vero Cretam custode Talo. Talos enim ter quotannis pagos omnes lustrabat, leges eorum observaturus, tabulis aereis leges insculptas circumferens: unde aereus nominatus est. Hesiodus praeterea similia quaedam in ipsum Minoem intulit. Nam cum nominis illis mentionem fecisset, inquit: Qui mortalibus regibus praestitit, pluribusque gentibus imperavit, Iovis sceptrum habens, quo civitates regebat. Hic item sceptrum Iovis nihil aliud vocat, quam Iovis doctrinam, qua Cretam omnem moderabatur. M. Quam igitur ob causam, o Socrates, fama haec inter homines diffusa est, Minoem ipsum rudem, durumque hominem extitisse?
---	--

Σωκράτης δι' ὃ καὶ σύ, ὦ βέλτιστε, ἐὰν σωφρονῇς, εὐλαβήσῃ, καὶ ἄλλος πᾶς ἀνὴρ ὅτῳ μέλει τοῦ εὐδόκιμον εἶναι, μηδέποτε ἀπεχθάνεσθαι ἀνδρὶ ποιητικῷ μηδενί. οἱ γὰρ ποιηταὶ μέγα δύνανται εἰς δόξαν, ἐφ' ὅποτερά ἂν ποιῶσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἢ εὐλογοῦντες ἢ κακηγοροῦντες. ὃ δὴ καὶ ἐξήμαρτεν ὁ Μίνως, πολεμήσας τῇδε τῇ πόλει, ἐν ἣ ἄλλη τε πολλὴ σοφία ἐστὶ καὶ ποιηταὶ παντοδαποὶ τῆς τε ἄλλης ποιήσεως [321α] καὶ τραγωδίας. ἡ δὲ τραγωδία ἐστὶν παλαιὸν ἐνθάδε, οὐχ ὡς οἶονται ἀπὸ Θέσπιδος ἀρξαμένη οὐδ' ἀπὸ Φρυνίχου, ἀλλ' εἰ θέλεις ἐννοῆσαι, πάντῳ παλαιὸν αὐτὸ εὐρήσεις ὅν τῆσδε τῆς πόλεως εὕρημα. ἔστιν δὲ τῆς ποιήσεως δημοτερπέστατόν τε καὶ ψυχαγωγικώτατον ἡ τραγωδία: ἐν ἣ δὴ καὶ ἐντείνοντες ἡμεῖς τὸν Μίνων τιμωροῦμεθα ἀνθ' ὧν ἡμᾶς ἠνάγκασε τοὺς δασμοὺς τελεῖν ἐκείνους. τοῦτο οὖν ἐξήμαρτεν ὁ Μίνως, ἀπεχθόμενος ἡμῖν, ὅθεν δὴ, ὃ σὺ ἐρωτᾷς, κακοδοξότερος [321β] γέγονεν. ἐπεὶ ὅτι γε ἀγαθὸς ἦν καὶ νόμιμος, ὅπερ καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν ἐλέγομεν, νομεὺς ἀγαθός, τοῦτο μέγιστον σημεῖον, ὅτι ἀκίνητοι αὐτοῦ οἱ νόμοι εἰσίν, ἅτε τοῦ ὄντος περὶ πόλεως οἰκίσεως ἐξευρόντος εὖ τὴν ἀλήθειαν. Ἐταῖρος δοκεῖς μοι, ὦ Σώκρατες, εἰκότα τὸν λόγον εἰρηκέναι. Σωκράτης οὐκοῦν εἰ ἐγὼ ἀληθῆ λέγω, δοκοῦσί σοι παλαιοτάτοις Κρηῖτες οἱ Μίνῳ καὶ Ῥαδαμάνθυος πολῖται νόμοις χρῆσθαι; Ἐταῖρος φαίνονται.	S. Ob quam et tu, o vir optime, et unusquisque alius cui bona existimatio curae est, si modo sapitis, diligenter cavere debetis, ne poeticum hominem infensum aliquem habeatis. Poetae quippe vim maximam in utranque partem, et ad laudandum et vituperandum habent. Qua in re profecto Minos deliquit, cum huic urbi bellum indiceret, quae cum caeteris sapientibus plurimis, tum vel maxime poetis omnis generis, ac tragicis praesertim referta est. Tragoedia vero hic est antiquissima, nec ut plerique putant a Thespide aut a Phrynicho sumpsit initium: sed si perscrutari volueris, reperiēs tragediam longe antiquius huius civitatis inventum. Haec autem ex universa poesi populum vehementer oblectat atque allicit auditores, qua nos Minoa ferientes, ultī sumus: sed et huius gratia tributa illa pendere nos coegit. In hoc igitur deliquit Minos, cum nos lacesseret, ex quo evenit quod ipse quaeris, ut infamis evaderet. Quoniam quod vir bonus, atque legitimus, ut supra diximus, et excellens pastor populi fuerit, leges eius argumento sunt, quae immutabiles perseverant, ut pote vera civitatis gubernatione reperta. M. Verisimilem rationem, o Socrates, invenisse videris. S. Nonne igitur, si vera loquor, videntur tibi Cretenses Minois Rhadamanthique cives antiquissimis legibus uti? M. Videntur sane.
--	---

Σωκράτης οὔτοι ἄρα τῶν παλαιῶν ἄριστοι νομοθέται γεγονάσιν, [321ξ] νομῆς τε καὶ ποιμένες ἀνδρῶν, ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἔφη ποιμένα λαῶν εἶναι τὸν ἀγαθὸν στρατηγόν. Ἐταῖρος πάνυ μὲν οὖν. Σωκράτης φέρε δὴ πρὸς Διὸς φίλιον: εἴ τις ἡμᾶς ἔροιτο, ὁ τῷ σώματι ἀγαθὸς νομοθέτης τε καὶ νομεὺς τί ἐστὶν ταῦτα ἃ διανέμων ἐπὶ τὸ σῶμα βέλτιον αὐτὸ ποιεῖ, εἵπομεν ἂν καλῶς τε καὶ διὰ βραχέων ἀποκρινόμενοι, ὅτι τροφήν τε καὶ πόνους, τῇ μὲν αὔξων, τοῖς δὲ γυμνάζων καὶ συνιστὰς τὸ σῶμα αὐτό. Ἐταῖρος ὀρθῶς γε. [321δ] Σωκράτης εἰ οὖν δὴ μετὰ τοῦτο ἔροιτο ἡμᾶς, ‘τί δὲ δὴ ποτε ἐκεῖνά ἐστιν, ἃ ὁ ἀγαθὸς νομοθέτης τε καὶ νομεὺς διανέμων ἐπὶ τὴν ψυχὴν βελτίω αὐτὴν ποιεῖ;’ τί ἂν ἀποκρινάμενοι οὐκ ἂν αἰσχυνθεῖμεν καὶ ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἡλικίας αὐτῶν; Ἐταῖρος οὐκέτι τοῦτ’ ἔχω εἰπεῖν. Σωκράτης ἀλλὰ μέντοι αἰσχρὸν γε τῇ ψυχῇ ἡμῶν ἐστὶν ἐκατέρου, τὰ μὲν ἐν αὐταῖς φαίνεσθαι μὴ εἰδυίας, ἐν οἷς αὐταῖς ἔνεστι καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ φλαῦρον, τὰ δὲ τοῦ σώματος καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἐσκεφθαι.	S. Isti ergo priscorum omnium legum latores excellentissimi fuerunt, hominumque pastores, quemadmodum et Homerus bonum exercitus ducem pastorem populi nuncupat. M. Prorsus. S. Age itaque per Iovem amicabilem, si quis bonus legislator et hominum pastor vos roget, circa corporis valetudinem, quid corpori adhibet ut bonam valetudinem tueatur? responderemus utique recte ac breviter, quod nutrimentum et exercitium, tum intendens, tum remittens, atque ita corpus componens. M. Probe. S. Si posthac iterum idem legislator bonus, et hominum pastor ex nobis quaerat, quidnam animae adhibens atque impertiens meliorem efficit? quid nos potissimum respondebimus, ut minus de nobis ipsis deque aetate nostra erubescamus? M. Quid dicam nescio. S. At turpe nimium utriusque nostrum animis est si quae sibi ipsis bona, malave sunt ignorare, quae vero ad corpus, et ad alia pertinent, cognoscere videantur.
--	---

